

ДИМИТРИЈЕ В. ЉОТИЋ
САБРАНА ДЕЛА

1940.

КЊИГА 9
Београд 2001

Димитрије В. Љотић

САБРАНА ДЕЛА

Књига 9

1940.

Београд, 2001.

Димитрије Љотић
Сабрана дела
Књига 9.

Приредио:
др Драган Суботић
Београд, 2001.

Уређивачки одбор:
Ђорђе Ј. Јанић,
др Драган Суботић,
Слободан Ивошевић,
Владаца Гавриловић

Унос текста и прелом:
Слава Милановић
Петар Милановић

Издавач:
Задруга, Нови Сад

Штампа:
Art Print, Нови Сад

Тираж:
1.000 примерака

САДРЖАЈ

ЈЕДНА БОЛНА ЖРТВА	6
ЈЕДНО ЗАПАЉЕЊЕ ПЛУЋА	6
ЈЕДАН РАЗГОВОР	8
ЗАКЉУЧАК	11
ПАРТИЈАМА И ЊИХОВИМ ВЕРНИЦИМА	12
ЈЕДНО ПИСМО И ЈЕДНО ПИТАЊЕ	13
„НОВА РИЈЕЧ” ПАНА ВЈЕЋЕСЛАВА СЕ ЉУТИ.....	15
ПАКОСНИЦИМА ОКО „ДЕМОКРАТА”	17
ЗАКЉУЧАК	18
ТРГОВИНСКИ ОДНОСИ СА СОВЈЕТИЈОМ	20
ЈЕДНО СХВАТАЊЕ НЕУТРАЛНОСТИ	22
КОНТРОЛА НАД РАДОМ СТРАНАЦА	24
ЛАЖНЕ ВЕСТИ ПРОУЗРОКОВАЧИ ИСТИНИТИХ ДОГАЂАЈА ..	25
ЗАКЉУЧАК	26
ОДНОСИ С „РУСИЈОМ” У СВЕТОСТИ УНУТРАШЊЕ ПОЛИТИКЕ	27
СТОЈАДИНОВИЋЕВО ХАПШЕЊЕ	30
ПАРТИЈСКА УПОРНОСТ	31
ЗАКЉУЧАК	32
НАПАД НА ХОЛАНДИЈУ И БЕЛГИЈУ	33
ПОУКЕ ИЗ НОРВЕШКЕ	38
СЕЉАЧКИ РАЗГОВОРИ О ДИПЛОМАТСКИМ СТВАРИМА	42
ЗАКЉУЧАК	44
КОНЦЕНТРАЦИЈА	45
„КАД МЕ ПИТАШ, ПРАВО ДА ТИ КАЖЕМ”.....	46
„ОТРОВАНА ОМЛАДИНА”	51
КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ	53
ЗАКЉУЧАК	55
ОТСУДНИ ЧАС	55
МОСКОВСКИ СПОРАЗУМ	61
ЗАКЉУЧАК	62
АПЕЛ ШЕФОВИМА ПАРТИЈА И СВИМ ПАРТИЈСКИ ИСТАКНУТИМ ЉУДИМА	64
КОНЦЕНТРАЦИОНА ВЛАДА	66
ЗАКЉУЧАК	67
БЕЛГИЈСКИ СЛУЧАЈ	68
ДВЕ СТРАТЕГИЈЕ	69
ШТА ЋЕ БИТИ НА ЗАПАДУ?	71
ДАЉЕ ВЕРОВАТНЕ ПОСЛЕДИЦЕ	73
ЗАКЉУЧАК	75
ПОУКА МАЛИМ НАРОДИМА	77
УНУТРАШЊА ПОЛИТИКА	79
ЗАКЉУЧАК	80
ЈЕДАН ГЛАС	82
ЗАКЉУЧАК	85

ПАРТИЈСКА НЕДОРАСЛОСТ	86
ПИСМО ИЗ СРБИЈЕ	87
СЛУЧАЈ Г. АДАМА ПРИБИЋЕВИЋА	88
ЗАКЉУЧАК	89
ОПШТИ ПОГЛЕД	92
НЕМАЧКА И БАЛКАН	99
БУГАРСКА	100
ЗАКЉУЧАК	102
SURSUM CORDA!	105
О ОНИМА ШТО ТРЕБА ДА ИДУ	106
ПРИВРЕДНЕ НЕВОЉЕ И ВЛАДИНЕ МЕРЕ	107
ГОЊЕЊЕ МАСОНА	108
ПОСЛЕ ВЕЖБЕ	109
ЗАКЉУЧАК	111
ПРИЛИКЕ У СОВЈЕТИЈИ	111
ТУРСКА	115
ИТАЛИЈА	118
НЕРАЗУМЉИВИ СТАВ ЕНГЛЕСКЕ	123
ЈЕДНО ПИСМО И НАШ ОДГОВОР	127
ОДЗИВ У МАЂАРСКОЈ	129
ЗАКЉУЧАК	130
„ГОДИШЊИЦА СПОРАЗУМА”	131
ДР МАЧЕК И ГОДИШЊИЦА „СПОРАЗУМА”	133
„РЕФОРМЕ”	135
ПРИВРЕДНЕ НЕВОЉЕ И ВЛАДА	137
ХАПШЕЊА НАШИХ ДРУГОВА У БАНОВИНИ ХРВАТСКОЈ У ЗАГРЕБУ	138
ЗАКЉУЧАК	139
БЛИСКИ ЦИЉЕВИ СОВЈЕТСКЕ ЕВРОПСКЕ ПОЛИТИКЕ	139
РУМУНИЈА	143
ЗАКЉУЧАК	144
„ГОДИШЊИЦА”	146
ОДГОВОР „НАРОДНОМ ЛИСТУ” ГРГЕ АНЂЕЛИНОВИЋА	149
ПРОГОНИ „ЗБОРА”	151
ЗАКЉУЧАК	152
РУМУНИЈА	154
БУГАРСКА	156
ФРАНЦУСКА	159
НАША СПОЉНА ПОЛИТИКА	163
ОДНОСИ У ВЛАДИ	164
ШКОЛА ЗА НЕПИСМЕНЕ	165
СЛУЧАЈ ЈЕВРЕЈСКЕ ДЕЦЕ	166
БОРБА ПРОТИВ МАСОНА У „СОКОЛУ”	168
СКУПШТИНА ГЛАВНОГ САВЕЗА	171
ГОДИНА ОДЛУКЕ	173
РАЗГОВОРИ У РИМУ	175
БЕРЛИНСКИ ПАКТ	180
НЕМАЧКА И МИ	182
НАША СПОЉНА ПОЛИТИКА	185

ПРАВЕ РЕЧИ У ПРАВО ВРЕМЕ	186
СИТУАЦИЈА У ВЛАДИ	187
МЕСТО ЗАКЉУЧКА	188
РАЗГОВОРИ С ПРИЈАТЕЉЕМ ИЗ БУГАРСКЕ	191
ОПЕТ РУМУНИЈА	193
СИТУАЦИЈА У СРЕДОЗЕМЉУ	195
ЗАКЉУЧАК	198
ПОТРЕБА ИЗУЗЕТНОГ СУДА	200
ПРОЈЕКТ ЧУБРИЛОВИЋЕВЕ УРЕДБЕ ЗА КОЈУ ЈЕ НАДЛЕЖАН	
СУД ЗА ЗАШТИТУ ДРЖАВЕ	202
МИНИСТАР ЧУБРИЛОВИЋ И ПРАВО	205
НАРОДНОМ ЛИСТУ	206
ЗАКЉУЧАК	207

ЈЕДНА БОЛНА ЖРТВА ¹

Наш дивни друг, др Здравко Ленац, адвокат из Загреба, бив. велики жупан, погинуо је у Загребу пред својом кућом, 10. априла, око 19,30, повређен са четири метка у груди, од којих је рана умро одмах, на путу за болницу.

Вест о његовој смрти стигла је у Београду исте вечери и саопштена је нашем председнику у тренутку кад је у дворани Инжењерског дома завршавао своје предавање „Народне невоље и Збор”.

Како је публика већ била пошла, Председник је зауставио и објавио ову тужну вест следећим речима:

„Имам да вам саопштим једну тужну вест. Наш друг, др Здравко Ленац, адвокат из Загреба и бивши велики жупан, убијен је вечерас у Загребу, пред својим станом „заплотњачки”.

Он је убијен не зато што је био рђав човек, јер др Ленац је имао дивну и јуначку душу, већ зато што је поштено, мушки и јуначки, свуда и свагда, заступао своје поштено југословенско уверење.

Њега од ове смрти није могло спасти чак ни то што му је сам др Мачек друг из младости, који му је и сина, нашег друга Владимира Ленца, крстио.

Могуће је да је умирући наш друг др Ленац имао тешку визију нашег расула и нереда, што су и смрт његову проузроковали, па му је очајање последње делиће секунда живота горким учинило.

Али ми у Збору верујемо, и од те се вере одвојити не можемо, да кад се очи склопе, живот не престаје, већ тада човек живи свежијим и бољим животом.

И зато верујући да нас он види и чује поручујемо:

Не! друже наш! За оно што си ти љубио више него живот свој не бој се: већ се снаге збијају и купе да твоју и нашу мисао остваре и тако нам земљу и народ спасу.

Слава и вечни помен другу др Здравку Ленцу!”

Збор ће у току ове недеље у Београду обавити вероватно велику комеморативну академију у спомен др Здравка Ленца.

Тако ћемо се на овај случај вратити.

ЈЕДНО ЗАПАЉЕЊЕ ПЛУЋА ²

Ми смо у последњем Билтену бр. 42 (стр. 1): „Отуда видимо како Енглези сад поопштравају блокаду Немачке и већ у два маха крше неутралност Норвешке. Да су пак са својим савезницима били хитри и одлучни, могли су искористити панику створену совјетским нападима на Финску и имати сад и фински фронт и многе норвешке и шведске луке, тако да би положај Немачке ту био врло тежак. Уместо тога, они сад чине нетактичне противправне потезе из којих лако може доћи до окупације норвешких лука од стране Немачке и Совјетије.”

¹ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 1.

² Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 2–3.

Показало се да је тако, осим што Совјетија - свакако због свог финског искуства - није ушла у северне луке норвешке.

Немачка је свакако и пре полагања мина од стране савезника имала исту намеру да окупира Норвешку чим јој Енглеска буде онемогућила служење територијалним водама. Ми смо о томе говорили већ у бр. 41 где смо рекли: „Обавештења чак говоре о томе да ће у Скандинавији - Шведска истина остати мирна, - да ће Совјети посетити северне, а Немци јужне норвешке луке и створити ту своје базе.”

Операције војничке у Норвешкој су у току и ми овде имамо да укажемо само на следеће:

1) Савезници су прекршили врло грубо територијалне воде Норвешке. Њихова одбрана да то ради и Немачка је неистинита. Неумесна, јер ако то ради и Немачка, онда Савезници могу репресалијама газити међународно право према Немачкој, а не и према Норвешкој која је неутрална и која међународно право није газила. Неистинита је, јер су Немци из разлога корисности, на десет других места заиста на један циничан начин погазили међународно право, али у Норвешкој нису, баш зато да би је сачували.

2) Савезници су се изложили подсмеху и презрењу целог света када су после тога, после полагања мина, пустили да Немачка може са својом толико слабијом флотом од њихове да изиђе на отворено море и да транспортима запоседне скоро све главне луке Норвешке - утолико пре што су могли очекивати такву реакцију Немачке, кад смо је и ми у нашем броју 42. предвидели.

Да и сами Англо-Французи тако осећају види се по чланцима који су изишли у Енглеској штампи и по интерпелацији француског народног посланика Лорана од 8. априла, у којој овај пита министра морнарице и министра народне одбране, како су немачки транспорти могли, и поред савезничке блокаде, испловити на отворено море.

Овај срам, (дати повод за окупацију Норвешке, вршити контролу над њеним водама, па пустити да далеко слабија немачка снага изврши окупацију Норвешке) Савезници могу опрати са свога лица далеко скупљим нападом својих поморских снага на луке Норвешке, кад онај лакши посао нису умели или могли свршити.

Досадашњи развој операција показује да су Савезници то тако и схватили.

3) Немачка је невероватном дрскошћу извршила окупацију норвешких лука.

Та операција успела јој је благодарећи млитавости њених противника. Али се и они морају пробудити. И они морају да оперу образ и дају доказа неке вредности. И ми већ видимо да то и почиње.

Свакако ће ова операција стати Немачку великог дела њене и иначе релативно слабе флоте, а и знатних жртава у људству. Ако поред тога Хитлер не успе да на територију Норвешке пребаци знатне снаге материјала, онда ће оне мале и недовољне да ликвидирају.

Једино, ако јој ово успе, могла би Немачка напасти Шведску па да преко ње снабдева своје трупе у норвешким лукама.

4) У сваком случају Шведска ће, ако се брзо не ликвидира Хитлеров поход на Норвешку, врло брзо бити увучена у рат, јер ће Немачка својом ситуацијом бити приморана да је поседа.

У томе и треба видети значај поморских операција које савезничка флота врши Категату - да охрабри Шведску на отпор према немачким захтевима.

ЈЕДАН РАЗГОВОР ³

- Ваш извештај у бр. 41 је врло импресиван и туче на човека. Али ето, не изгледа да ће се остварити - рече наш први саговорник.

- Наш извештај представља план немачки за који је добијена сагласност Совјета, али за који није могла бити добијена сагласност Италије на Бренеру (поглавито због улоге Бугарске у њему. Билт. 42).

После тога, Совјети су предузели своју самосталну акцију која - у вези са акцијом њихових агената у Паризу и Лондону, међу којима један од главних (можда несвесни) П. Рено - треба да доведе до лома на Балкану; омогући им да без озбиљне борбе одмах заузму Бесарабију кад лом настане, и ставе у покрет Бугарску, а уведу у сукоб Италију, и тако запале велики пожар, који би им донео користи (и територијалне), а нарочито револуционарне, а с друге стране одстранио од њих опасност извршења било англо-француског (Билт. 40), било немачког (Билтен 41) плана, у којима би главну тежину рата имала да носи Совјетија.

Не успе ли, међутим, Совјетија са својим планом, остане ли Балкан изван сукоба, онда по свој прилици, ситуација се погоршава по њу на Блиском Истоку, а онда ће поново доћи план (Билт. 41).

Да ли ће пак они у томе успети, зависи углавном од успеха пооштрења блокаде, које лако може имати за последицу баш оно што Совјетија жели: пожар на Балкану.

- Не знам - рече наш први саговорник - не знам шта очекују Англо-Французи од овог пооштрења. Видим ту извесне врло неповољне ствари по њих. Тако, прво видим, извесну нервозу, извесно губљење живота, јер ми не изгледа да је одлука донета прибрано и размишљено. Даље видим, да су Савезници ушли у рат, а да не виде војнички излаз из њега сопственом снагом и на свом бојишту. Видим у даљој анализи одсуство нападаоног духа без чијег се учешћа битка с Немачком не може добити, ма како блокада била успешна. Напоследку, видим опасност за њих да се та мера окрене противу њих, јер јавно мњење целог света биће под утицајем неутралних европских држава, које ће морати да запиште, ако Савезници заиста буду увели неке безобзирне мере блокаде према њима, што ће политички положај Немачке у свету да поправи. Ако би пак блокада ишла и даље безобзирно, она би могла довести до неког групирања неутралних држава ради извесне одбране својих права - што свакако не би ишло на корист Савезника.

- Истина је - продужи он - да Савезници имају један привлачан правдојући аргуменат. Они веле: „Ми се боримо и за вас, јер ако победи Немачка цео поредак заснован на досадашњем међународном праву пада.

³ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 5-8.

Све ће зависити од добре воље или интереса Немачке”. Признајем да тај аргуменат има своју вредност. Али ми неутрални нити смо починили погрешке које су Енглеска и Француска систематски чиниле од 1918. г. и тиме проћердале свој предоминантни положај над Немачком, што је овој и дало могућности које су довеле до садашњег рата, нити смо изабрали садашњи момент за рат, нити видимо да су Англо-Французи спремни да се војнички туку с Немцима ради победе. Напротив, видимо да се на свом бојишту, после седам месеци рата, уздржавају од сваке па чак и од озбиљне авијатичке делатности, очекујући да нађу туђу територију и туђе народе да понесу главну тежину рата.

Све то неутралне државе виде и осећају и отуда стоје по страни, поред свих признања да би им било много боља победа Англо-Француза него победа Немачке. Јер, док Немачка даје утисак тешке оловне снаге, спремне да се брзином муње спусти на онога на кога се устреми најкраћим путем, дотле код Савезника се то не види. Другим речима, не осећају неутралне државе да само треба још њихова помоћ да дође, уз већ потпуно и крајње одлучно ангажовање Англо-Француза, па ето победе над Немачком. Напротив, неутрални народи осећају да би њихов улазак у рат уз западне Савезнике учино да се Немци окрену и да свом снагом, за најкраће време, уз помоћ огромних техничких средстава којима располажу, без колебања, ударе на њих, пре него што би им западни Савезници ма какву озбиљну помоћ пружили. Чему би служило, при таквим условима, ангажовање неутралних уз Савезнике? Да буду смеждени? Могуће је да би ту западни Савезници нашли свој рачун. Чак је и сигурно. Али зар не би после тога изишло да се у ствари неутрални боре за Англо-Французе, а не ови за неутралне.

Највећи је непријатељ Англо-Француза рекло би се, што дају изглед људи који траже да се неко други бије за њих, а не изгледа да су они све снаге своје упрегли, кад су већ ушли у рат, па само траже као снаге са стране да се пехар победе прелије.

Може човек да буде њихов пријатељ - као што и јесмо - али овај утисак стоји и не да се сакрити. А ко би при таквом стању ствари своју кожу жртвовао за њих. Утолико пре, што ако Француска и Енглеска чак и буду побеђене, оне неће и не могу бити уништене, док са малим и средњим неутралним државама, у случају да Англо-Французи буду побеђени, а ове буду стале с њима заједно у фронт, онда је баш обрнут случај.

- Потпуно се слажемо с вама, одговорисмо. Ми мислимо да ова мера Савезника никако њима не служи на корист, али верујемо да се она изводи по тајним плановима Москве, као што смо то напред рекли. Исто онако као што Англо-Французи од 1918. до 1939. нису водили своју националну политику, већ су водили ону која је годила Редитељу Дrame, Израилу, односно његовом крмилу рата и револуције, Москви.

- Шта мислите - запита други саговорник - хоће ли се ова мера поопштрења блокаде на све неутралне односити?

- Можда, на све осим Совјетије - док је министар председник П. Рено, одговорисмо. И то не из страха од ње, већ зато што је ова преко својих агената, свесних и несвесних, у стању да убеди Англо-Французе да њу не треба изазивати, да је не треба слепљивати с Немачком, јер има наде

да ће она Немачкој окренути леђа. И благодарећи празној нади, Совјетија отворено помаже Немачку и остајући и „надаље неутрална” отима „без рата”, огромне делове Пољске и велики део мале Финске, као што се сутра спрема да уђе у Румунију, или ма коју другу државу - само ако јој се да прилика.

- Али с друге стране - примети, као идући за својом мишљу наш први саговорник - Немачка и Италија!... Добро, да седимо неутрални. Али ако благодарећи томе победи Немачка.

Не верујем да она има територијалне прохтеве овамо. Убеђен сам да би њене претензије биле углавном економске, да интензифицира нашу производњу пољопривредну, сточарску и рударску. Верујем чак да би и ми сами имали веће користи од своје привреде тада него сада.

- Нисмо сигурни да би се Немачка задовољила само с тим, рекосмо ми.

- Али Италија - продужи први саговорник, као да нас није чуо - то је заиста наш крвни непријатељ. Она претендује на нашу територију, само гледа лукаво да је се дочепа. Ништа јој не треба веровати.

- Нисмо вашег мишљења, одговорисмо. Верујемо да Италија има и такве намере. Али искусан поморац уме и противним ветровима да се користи, вешто маневришући својим једрима. Кад се зна да је данашња, главна тежња Италија да у рат не уђе, онда се њене евентуално и нама непријатељске тежње даду корисно за нас употребити.

Мука је с Немачком која кад нешто хоће да има, она не бежи од рата, већ улази у њ. А кад знамо да нас Италија жели за себе, а с друге стране не жели да уђе у рат, то је истина противни ветар нашем циљу, али се да паметно искористити. А ко нас жели за себе, онда нас неће дати другима. А у рат неће. Отуда њена жеља је за нас као громобран, да нас од других чува, али пошто се сама од рата чува, то од њене жеље нема велике и смртне опасности.

- Е, прихвати други саговорник, како да нема? Зар ви не знате шта ради у Хрватској. Одржава везе са Франковцима против Мачека, помаже чак и комунисте! У рат неће, то је истина, али гледа да се код нас створи такав хаос, да би се тиме користила.

- Не бисмо смели да је кривимо за то - упадасмо ми. То, ако је и истина, не стављамо на рачун Италије, већ на рачун свој рођени. Трудимо се да своје слабости исправимо. Грехота је бити слаб, јер слабост од греха и долази. Радимо да будемо јаки, па ћете видети да Италија тада неће моћи ништа да учини, те ће тако узалудан посао напустити. Обрнуто, ако ми расуло и распад гајимо, не љутимо се и не жалимо на Италију што гледа да се тим користи.

Ви сте тако радећи и неправични. Зар ви не видите колико је добро по нашу земљу што Италија није у рату, и што се од рата чува? Зар не видите да тиме управо и нас од рата чува?

Зар ви не видите шта она чини да Бугарску и Мађарску умири да ове не поремете мирне односе у овом делу света.

- Истина је. Али она то чини из својих себичних разлога - рече други саговорник.

- То није толико важно, колико је важно да тако радећи и нама помаже. Зар сте ви само оном радњом свог суседа задовољни која вама доноси користи, а њему штете? Зар вам није довољно ако сусед радећи за себе,

ради и за вас. Ми, у мом крају, овакве суседе сматрамо за врло добре људе и суседе.

- Ту имате право - рече први саговорник - Бугарска је постала обични совјетски пион. Предала се Совјетији потпуно. Краљ Борис је просто пристао да на наређење из Москве поступа исто, као што је његов отац 1915. године поступао по наређењу Берлина.

Док је 1915. г. Бугарска потпуно заборавила да нападајући Србију долази у сукоб са самом Русијом, Русијом царском, која ју је ослободила. Дотле, 1940. г. Бугарска брани своју совјетску политику - русофилским осећајима.

1915. г. Русија се звала Русија, њим је владао унук Цара Ослободиоца. Тада је Бугарска ратовала против Цара и те Русије. 1940. г. Русије нема. Место ње је Совјетија. Ту владају они који су руско име избацили из имена државног и који су просули крв Цареву и његове деце. Сад је Бугарска одједном тако русофилска да иде под команду Совјета.

- Е знате шта је? рећи ће други саговорник. Лепо видим како Бугарска мора увек да игра на погрешну карту. И сад је рђаво одабрала.

- Рачун Бугара је јасан - додасмо ми. Ако не могу ништа учинити што мисле да треба, онда не презају ни од тога да се просто присаједине Совјетији. - Само не видимо интерес Краљев и оних чинилаца који знају шта је Совјетија.

- Е видите - рећи ће први саговорник - баш сад Италија ради на томе да то спречи. Чујем да је из Италије отишао у Софију нарочити изасланик да на Бугарску утиче да се удаљи од Совјетије.

- Не верујемо у успех његове мисије. Добро је да види да помоћ Италије неће моћи очекивати. Али то је одвратити неће.

Да је у своје време урађено на Балканском блоку као што смо заступали, додасмо, и на оним основама, ствар би била друкчија. Овако тешко. Родољубље Бугарско не зна за логику, а још мање хоће да схвати да има интереса и виших од њихових које су и они дужни чувати, јер тако и своје најрођеније и најосновније чувају. Оно зна и осећа у себи снаге да од својих суседа, у време кад буду имали других брига и невоља, узме оно што мисли да му припада. Баш на том основу је и била наша конструкција: задовољити у разумним мерама, бугарске захтеве условно, да до краја заплета остану изван сукоба.

- И Ви верујете да би то умирило Бугарску, запита нас први.

- То би позитивног бугарског сељака задовољило и управљачима Бугарске би био далеко теже да га крену у рат - као што ће кад се то пропусти.

Овако, они који управљају Бугарском баш на ту карту играју. И врло успешно.

ЗАКЉУЧАК ⁴

1) Редитељ драме може бити задовољан. У драму су увучени нови народи, а и други су у припреми.

⁴ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 11.

2) Исход великих поморских операција је од огромне важности за Савезнике. Мада њихове успешне операције у Норвешкој могу нагнати Немачку да окупира Шведску. Јер држећи Данску - (а Савезници су неразумљиво пропустили да поседну северни рт Данске Скаген, кад је већ Данску Немачка поседнула) - они су преко Сунде од Шведске далеко, десетак км. те могу туда слати војску и материјал у Шведску, ради њене окупације.

Зато успешне операције Савезника у Норвешкој (опседање лука) и надмоћност над Немачком морнарицом не значе ни слом Немачке, нити пак крај рата.

3) Али се ствари на Балкану заплићу.

Чујемо да се влада љути на нас што је грдимо у Билтену.

Па како да то не чинимо.

Зар она није могла за ову годину дана, откако, скоро сваке недеље, пишемо и указујемо у Билтену на неопходност очувања балканског мира, ништа учинити за мир Балкана?

Јер оно што је чинила, то је управо ништа.

Кад се прави насип од поплаве, онда или све или ништа. Ако треба насип од 1000 м, а израдили сте од 990 м. - бачен труд узалуд, као да нисте ни метар.

4) Ако се обистини ствар са Румунијом, онда ће се тек видети како је Крмилу револуције увек тамо где је назгодније да се његов план о светској револуцији што пре оствари.

По свему се види да би бар у том случају морала доћи памет заосталим неутралним државама, а нарочито оним у нашем суседству да створе услове за одбрану свога мира.

То је могуће ако се учини, али брзо, стварно и истински, оно што смо до сад предлагали.

Али опет се морамо вратити на најважније: а ко да то учини!

ПАРТИЈАМА И ЊИХОВИМ ВЕРНИЦИМА ⁵

Ми молимо, преклињемо, тражимо, захтевамо да се изврши народно уједињење.

Партије траже партијско уједињење.

А ми то баш хоћемо да избегнемо, јер уједињене партије, не значи уједињен, већ разједињен народ, с тим што су партијски штабови привремено међу собом обуставили борбу - да је првом приликом поново покрену.

Долазе нам поједини партизани и говоре:

- Слушали смо вас. То је прави апостолат.

А ми слушамо и знамо шта значи ова похвала док они настављају:

- Заиста је то идеално. Али од тога неће бити реалне користи. Зато морати и Ви бити реални.

Нестрпљиво их пресецамо и одговарамо:

⁵ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 11-12.

- Па знате, у друштву влада подела рада. Стојадиновић је сигурно један реалан политичар. И ми се у његов посао не можемо мешати. Ми остајемо онакви каквим нас је Бог дао.

Уосталом, досад су све сами „реални политичари” владали, па ако мислите да је њихов реализам добар, а ви наставите с њима. Док они не би из основа променили себе и своје навике „док се не би поново родили” што је на једном месту речно - ми с њима не можемо!

Није свако сабирање јачање. Алгебра нас учи да бројеви разних ознака при сабирању се одузимају: $(+3)+(-3)=0$.

- Али, забога, господине - наставља наш саговорник - партије неће да ликвидирају. А онда као ћете извршити уједињење народа.

- Ако неће партије, ликвидираће их или Круна, или народ.

Најбољи доказ о њиховој штетности је у том што у данашње време не виде да треба да их нестане.

Збор се није никад варао, као што су се партије љуто варале.

Збор има хиљаду разлога да се горди и да поносно диже главу указујући на своју кратку, али предивну и пребогату историју.

Па ето тај Збор који није партија, и чији редови јачају толиким борцима сваког дана, пристаје да утоне у тај велики општенародни покрет, а партије не пристају.

Та саможивост њихова је најбољи доказ да је Збор у праву и да партије треба растурити, ако оне не виде да су невоље преголеме, да би смо могли да се играмо партијских трка.

Уосталом, ако те партије мисле да могу нешто да учине, хајде нека се уједине, па ће се најбоље видети како Збор опет има права.

Збор их на том путу пратити не може. Али напослетку ће се показати да партијски штабови иду са најближом родбином, јер је народ све гладнији друге а не партијске хране.

А верујемо да ће ипак бити онако како смо рекли.

ЈЕДНО ПИСМО И ЈЕДНО ПИТАЊЕ ⁶

Примили смо писмо од једног средњошколца. Оно заслужује да се изнесе и на веће и највеће трпезе. Оно је тако богато лепотом, мудрошћу и снагом и толика љубав из њега избија, да би одиста било грех задржати га само за себе, утолико пре што додирује предмет од највећег значаја за једну државу и њен народ: хоће ли Краљ бити упућен и васпитан онако како би народу био одиста Краљ и Домаћин?

Ово изванредно важно питање покрећу данас немо, стотине хиљада и милиони грађана ове земље - из љубави према својој деци, своме дому, својој земљи и своме Краљу.

Само, о томе питању које показује сву љубав народну, лакеји сматрају да се не сме говорити, као да је Краљ народу непотреба, као да земља може и без Краља, јер само се о излишним стварима не мора мислити и говорити.

Али овај наш младић баш то својим писмом покреће и ми би осетили стид кад би то писмо сачували само за себе и кад га не би објавили.

⁶ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 12-14.

Знамо да ће разне лакејске душе, које мисле да место љубави и поштовања треба пред Круном имати само погрбљене кичме и који не слуте да права љубав и право поштовање захтевају баш овакав став, знамо да ће цикнути да је ово увреда Величанства, јер и само брижно и пуно љубави указивање на опасност и могућност да Краљ буде изванредно добро космополитски васпитан, али да не буде васпитан за Краља народног - за њих је увреда Величанства.

Али наша љубав и наша оданост Краљу не зна за те ситне лакејске обзире (говоримо лакејске, јер је тако уобичајено да се означава нискост и подло удвориштво људи око највиших, али се лакејима, дворској послузи, извињавамо, пошто смо уверени да међу њима има људи са више душе него што је имају многа господа којима они с времена на време придржавају капуте). И ми, ако се то заиста сматра увредом, тражимо част да за такву увреду будемо суђени и осуђени. Јер то је далеко мања штета него ако будемо, не срамећи се од овог срењошколца ћутали о тако судбоносној ствари.

Распитивали смо се и сазнали да наш млади Краљ има изванредне духовне особине. С те стране благодарни смо Богу што је од Његових Родитеља одабрао најбоље да нам спреми Домаћина.

Чули смо и читали да је окружен пажњом за његово здравље телесно и његов ум. С те стране само можемо захвалити Његовој Мајци и Њ. Кр. Височанству Кнезу Намеснику.

С те стране нисмо никакву бригу ни осећали, јер смо знали да ће се то збринути.

Друге су нас бриге мориле.

Али што да ми пишемо, кад је то боље и лепше овај деветнаестогодишњи средњошколац написао у своме писму, које у изводу гласи:

„Ја сам био у Београду и погледао сам Војни музеј. И ево шта сам нарочито запазио: у одељењу где се налазе ствари Краља Мученика, одмах у другој соби с леве стране, стоји изложене и чаша из које је Краљ Мученик, као жртва масонерије, на неколико минута пре смрти, пио воду. Али чудновата је та чаша она је од стакла и положена је на тацну, а опасана змијом од неког метала.

Занимљива ствар да масонерија кога год осуди на смрт, она му пред смрт да сигнал да ће умрети, и то увек са змијом.

Чаша ме је нарочито узбудила. Очи су ми биле наквашене сузама. Јадиковао сам у себи. Жао ми је што фрамасонство успело у свом сатанском плану да скине са света Народног Краља Александра.

Криво ми је што су Гојеви оволико учинили па не могу да нађу истину и да проникну у лукавство, које прети да понесе сав усев хришћански.

Бојим се да ће јудеомасонство можда учинити да се наши млади Краљевићи и Принчеви васпитају по нацрту њиховом (масонском) и што ће они данас-сутра као обманути да обмањују остали прости пук. Стрепим: јер шта ја знам како се Млади Краљ васпитава и колико Му на дан и на месец ушприцавају у душу свог отрова фрамасонског. Да ли ће Га овакво васпитање оспособити да мисли (а што је овоме свету најтеже), да ли ће му усадити љубав према Богу и Народу, да ли ће Га изградити у духу витештва и светитељства - то је за мене знак питања. То ја не знам. Али трагично ће то бити ако Он буде одгојен у духу стан-

ског масонства. Да ли ће Он знати да су главни кривци за убиство оца Његовог Албер Саро, Бероан и Систерон, да ли ће Он знати да све зло данас долази од јеврејства, а које уопште ништа не би могло урадити да није основало сатанско фрамасонство преко кога чини безакоња на пропаст нас Гојева; да ли ће Он знати да треба да буде што више у додиру са народом, а што ће му јеврејомасони на лукав начин забрањивати да би између Њега и народа (између те две силе) створили провалију, на пропаст Његову; да ли ће Он знати да као Краљ не сме бити сладоистрастан, МЕКАН и лакомислен већ да мора бити високе духовности (а што Му може само Св. Православље да пружи), одлучан и постојан и непоколебљив у својим настојањима - то су питања и многа друга која ме узнемиравају.

Да је наша држава република сто пута би црње било, а можда бисмо досад и пропали. И баш зато што то знам раздирем себе питањима која су у вези са васпитањем Младога Краља. Често морамо бранити и величати монархистички облик владавине. Ми морамо подизати у народу (који монархистички осећа) ауторитет Младоме Краљу, чија ће нас младалачка невиност баш и очувати од покоља који јеврејство свету спрема. Често морамо приређивати овације младоме Краљу, који нама мора бити као Божји помазаник - светиња наша и радост наша. Нека увиде непријатељи овог народа да неће успети раздвојити силу Монарха и силу Народа.”

„НОВА РИЈЕЧ” ПАНА ВЈЕЋЕСЛАВА СЕ ЉУТИ...⁷

Нова Ријеч Вилдера Вјећеслава из Загреба у бр. 172 од 28. марта о. г. доноси, под насловом „Противници споразума на послу. Поступци појединих одговорних функционера уперени директно против споразума ређају се један за другим”, између осталог и ово:

„Великосрпска чаршија данас помаже Љотића. У Бањој Луци постоји организација Димитрија Љотића. У њој су учлањени већином средњошколци. Гимназија и Трговачка Академија преплављене су Љотићевим билтенима. Ученици отворено носе Љотићеве значке на капутима. Посећују партијске просторије, учествују у политичким манифестацијама. Полажу заклетве на верност и навлаче партијске бурме по прстима, што је знак да се вјенчавају за партију и за Вођу Димитрија Љотића. За све ово сигурно знају школске власти, али ни један ученик ради тога није добио ни прекор, а камо ли какву другу казну.

Великосрпска и великохрватска чаршија и материјално помаже Љотића. Ево и за то доказа. Просторије „Сељачког кола” и СДС налазиле су се у центру града. Сељаци су свакодневно долазили. А чаршији је то било криво. Јер, идеја Споразума одавде се ширила по читавој Босанској Крајини. Због тога чаршија покушава да учини своје. Договарају се са власником зграде Стричевићем (који је одмах после Споразума тврдио да је Самосталац) те је овај издао читав спрат Љотићевим присталицама. Остала је једино соба у којој је био смјештен секретаријат

⁷ Билтен број 43; 16. април 1940; страна 20–21.

СДС. Тако је Самосталцима онемогућено да ту и даље остану. Стричевић је изјавио да му је понуђено 700 динара од стране једног бањалучког богаташа и да он то мора издати. Сада настаје питање: одакле средњошколцима новац? Одговор је јасан: или им даје чаршија, која је иначе шкрта, а која данас ровари против Споразума, или постоји неки тајни, веома сумњиви извор.

Надлежне власти излазе у сусрет свима могућим захтјевима присталица Димитрија Љотића. Ових дана хтјеле су да се рекламишу. Да се прикажу чаршији као политичка skupина с којом се мора рачунати. Позвали су неколико бугарских студената који студирају у Београду. Сви они припадају десничарским бугарским организацијама, а неки и „Збору” Димитрија Љотића. Приређен им је био специјалан дочек. У програму је био и концерт. За приредбу су се заинтересовани најбогатији људи Бање Луке. Исти они који су служили свим могућим режимима од Уједињења до данас. Они су приредбу и рекламирали да би под фирмом пријатељства с Бугарима могли да даду подршку свом антидемократском схватању.

Десило се на крају још нешто, што је изненадило све поштене и исправне људе, поборнике Споразума. Помоћник бана Петар Цветковић дозволио је да љотићевци приреде концерт у Банској управи. Али да би се све то некако маскирало у плакатима је објављено да Бугари долазе на позив студентског Удружења националних академичара. Само та маска била је исувише провидна. Зна се да огромну већину тог удружења чине чланови Димитрија Љотића, а остатак присталице Милана Стојадиновића и Петра Живковића.

Дакле док се „Сељачком колу” и данас, под владом Споразума, забрањују основне школе за његове културне приредбе, дотле под том истом владом Споразума Банска управа уступа своје просторије за политичке манифестације политичким организацијама Димитрија Љотића и Милана Стојадиновића које отворено хушкају против Споразума.”

Није ово први пут да Нова Ријеч излије своју мржњу на Збор. За разлику од осталих случајева, овог пута је Нова Ријеч морала да призна и нехотице и неку истину, коју је до данас тако постојано порицала.

Дакле, кад Збор расте у Босанској Крајини, онда је то услед тога што га помаже „великосрпска чаршија”.

Кад СДС због своје споразумске политике, (коју је из ината отпочела водити, напустивши не само власт, већ и идеје, и програм и своје уверење), која је сад отпочела да даје плодове, може још само комунисте, због згодне фирме, да окупи, и због тога да мора напустити своје просторије, онда је то зато што Збор помажу „великосрпска и хрватска чаршија”!!!

Криви су јој чак и бугарски студенти, јер веле да већином припадају „бугарско-десничарским организацијама” а неки и Збору.

Крив јој је помоћник бана Врбаске бановине што је дао банску салу за концерт Уне (Удружења националних академичара) јер су, по признању Нове Ријечи у том удружењу огромна већина чланова Збораши, а остало чланови националистичких странака. Помоћник бана, разуме се

не би био крив да је дао салу „Сељачком колу” - филијали СДС и комунистичке странке, или да у УНА чине већину СДС студенти.

Криви су јој средњошколци, јер их врло много има међу зборашима - можемо их уверити да је ту у заблуди. У Збор се не може пре навршења 18. године. Али истини се пут не може препречити, па су врло многа деца упућена у наше мисли и предано су их заволела. Ми знамо да би Нова Ријеч више волела да су та деца комунисти или левичар. Онда не би Нова Ријеч интригирала и као тражила да се деца кажњавају и изгоне из школе.

Нова Ријеч се чуди откуд новац. Нова Ријеч зна да Збор није на власти, па се зато то и пита. Њихове присталице, разуме се, могу држати простоје, имати штампу, путовати, и то није чудо, ваљда зато што и они држе добар део власти. Али откуд Збору новаца?

Само то питање показује да су око Нове Ријечи само такви људи, који не знају шта може да учини одушевљење и вера, јер су сами и без једног и без другог. Јер да сами нису лишени вере и одушевљења они не би питали ни откуд снаге, ни откуд новчаних средстава Збору.

ПАКОСНИЦИМА ОКО „ДЕМОКРАТА”⁸

У бр. 7 овог листа, органа демократске омладине, стоји написан чланак „Нови Минхаузен. Љотићев билтен или Минхаузенове приче”.

Већ сам наслов говори најбоље и о листу и о писцу.

Билтен је код свог 43. броја. То је за годину дана близу 1.000 страна. Просечно је ишао у 6.000 примерака. Данас иде у 11.000 примерака сваки број, а ишао би у 50.000, кад му скоро сваке недеље не би били само у Београду вршено по 2-3 претреса (у просторијама и становима његових функционера) и кад не би морао да за сваки број да тражи другу штампарију, или за један исти у једној да се слаже, а у другој да се штампа, кад полиција не би и саме писаће машине одузимала, а не само умножавајуће, и кад државни органи са државних пошта не би имали наређење да пошиљке Билтена отварају, узимају, па делом присвајају, а делом у огањ бацају.

Већ је само то довољно да покаже вредност Билтена. Ми са сетом гледамо на ових хиљаду страна написаних за годину дана, са сетом, али не са тугом. На свакој страни, у сваком реду скоро сама истина, до које смо Божјом помоћу дошли, да би нашем народу помогли и у ова опасна времена праве путеве му указали.

То нам се данас с врло много места признаје. Али и да се не признаје Билтен ће ићи својим путем.

„Демократ” покушава да нас увреди. Не може да допре. Сувише је далеко да би до нас могао његов упљувак да стигне.

Заболело га што смо у једном броју изнели да спас народу не може доћи друкчије, него ликвидацијом партија и стварањем општенородног покрета, с утврђеним начелним и програмским ставом.

Он то сматра „прилогом за психо-патологију”.

⁸ Билтен број 43; 16. април 1940; страна 21-23.

Јер, по његовом мишљењу, „исконске моралне духовне основе” наше, јесу у златно време наше србијанске демократије (1903-1914. г.) И сваки ко то не мисли, и разлоге за то износи, јесте психопата, лудак.

Шта је духовно-морална основа нашег народа - пошто „Демократ” изгледа дубље воде од политичких барица није никад видео - рекли смо у 42 број нашег Билтена („Реч-две Србима”). То је Христос и његова светла вечна истина. Само његова калем гранчица може од наше дивље подлоге, што рекао владика Николај, да учини да дајемо „крупно, слатко, благородно воће”. Нажалост, „Демократ” ће нас и за то за лудак огласити. Али народ прави - ни демократски, ни радикални, ни земљораднички - већ народ наш, даће право нама, а не политичким странкама.

А из те духовно-моралне основе јасно излазе начела земље и народа нашег - она којих се он никад и нигде није одрекао, у које је свакад, свугде веровао и по којима се управљао.

А тек потом, кад се вратимо Христовим истинама, па кроз њих, из нашег народног искуства, извучемо поновно начела земље наше, онда ћемо видети каква може бити политичка структура нашег народа. Свака друга политичка структура је град „зидан на песку”.

Позивање на период 1903-1914 г. само површно може задовољити. Ми смо већ у то време били озбиљно болесни, и много пре тог времена се заразили од индивидуалистичких клица заражене и већ тешко болесне - Европе. Само зараза још није била узела тежак облик. Болесник још није био легао у постељу. Још му се тело рвало са бакцилима. Још није ни осећао болест.

Али је зато било и тада људи који су то видели и осећали. Један од њих, песник Дис, написао је песму „Наши дани” (1914), која почиње стиховима:

*„Развило се црно време опадања
Набујао шљам, и разврат и пороци
Подиг'о се трули задах пропадања,
Умрли су сви хероји и пророци.
Развило се црно време пропадања. ”*

А Дис није био збораш, још мање је могао читати Билтен. Напротив, покојни Дис је био врло, врло „напредан човек” - тј. врло близак, колико знамо, људима демократски настројеним.

Истина је да тадашњи дани не заслужују овакве прекоре, нарочито не, упоређени с нашим данашњим данима. Али духовним очима Дис је видео да се наши данашњи дани у клици налазе већ у оним данима, као храст што се налази у жиру.

Разуме се, да се ми не надамо да ћемо овим убедити „Демократ”-а. Те ово пишемо због наших читалаца.

ЗАКЉУЧАК⁹

⁹ Билтен, број 43; 16. април 1940; стр. 23-24.

1. Муњевитом брзином приближују се догађаји Балкану.

Балкан није хтео да нас чује већ пуну годину: његова неслога - готов рат.

Румунија с једне, а Грчка с друге стране, прете да постану поприште борбе тзв. Великих сила. Тако су то изгледа решили Савезници.

Тешко да то може оставити Италију по страни.

Наш положај ће бити претежак. Али увек има начина, ако има воље, храбрости, поштења и памети.

2. Такозвано „хрватско питање” које је „споразумом” требало бити решено - и данас постоји.

Оно није решено. А држава је - да би „хрватско питање” било решено - поцепана бар на два дела.

А „споразум” је (у устима оних који су пет година са овом паролем трчали међу Србима и осталим национално расположеним деловима народним), био средство да се држава спасе и не поцепа! Ето им сад спаса!

„Хрватски дневник” препоручује нам да би требало ићи до краја, јер „мрзовољно физиономију Хрватске” нису ова досадашња извођења „споразума” могла разведрити.

Биланс овог „споразума” што треба да је спасао државу види се и у овоме:

а) У Загребу до 26. августа није било политичких убистава, изузев Керестнаца и убистава Шуфлаја и Тони Шлегла 1930. год. Од 26. августа падају главе као на Дивљем западу. Последња жртва, др Здравко Ленац, је најбољи доказ за то. Честити и сиромашни новцем, а богати духом и душом наш друг покојни Ленац!

б) У Хрватској до 26. августа није било побуне хрватских јединица у војсци. - Карловачка побуна - за коју су лажни франковачки сведоци, да би са себе кривицу збацили, оптеретили и неке Србе - десила се је после „споразума”.

в) У Хрватској је до 26. августа постојао извесан ред, постојала безбедност, постојао је углед државе, маколико окрњен радом Стојадиновића и Корошца, али ипак чврст. Сад је у бановини Хрватској права „Керенштина” - коју од анархије задржава само присуство војске.

г) Уверени смо и обавештени да то сад види и др Мачек и његови доглавници. Они су наивно мислили да се може преко ноћ вратити народ држави, самим тим што је Мачек постао потпредседник владе. А годинама су лажу и пакошћу хранили динамику хрватског фронта. Сад, кад треба да дају нешто друго а не да руше, показује се да немају више масе у рукама.

д) Отуда долази и Уредба о изборима са јавним гласањем - да скупи што већи број за Мачека. Напротив, у осталим деловима земље тајно гласање, да би сви разорни и анационални могли без страха стати уз Мачека!

3. У овим данима две су потребе, и нема их три:

Једна је - да дође одмах права влада која ће владати а не трпети и подносити догађаје.

Нека Краљевско Намесништво благоизволи разумети да ћемо с овом владом сви заједно у пропаст и пакао - и Држава, и Народ и Престо.

Нека у овој земљи нађу дванаест људи - јуначких, паметних и поште-них, оданих Држави, Народу и Краљу и нека им, на основу једног крат-ког програма државног и народног спаса предају власт.

Ако их нема у цивили, нека их нађу у војсци. Ми смо већ рекли једном, ако их нема међу генералима, нека терају до капетана. Главно је да се тих 12 људи нађу и то одмах.

А друга - да се партије расформирају, а народ да се уједини у велики општенародни покрет, као што смо то толико пута већ рекли.

За те две потребе се ми боримо.

А само неколико секунди је до дванаест.

ТРГОВИНСКИ ОДНОСИ СА СОВЈЕТИЈОМ ¹⁰

Многи су били изненађени извештајем агенције Авала да је влада ове земље решила да отпочне трговинске преговоре са Совјетијом.

Убеђени смо да се погрешнији потез није могао повући.

Ми смо изгубили тиме онај морални капитал који је ова земља досада-шњим бескомпромисним ставом према Совјетији имала - који се губи-так никаквим користима политичким и привредним не може надокна-дити.

Типовима интелектуализованим и полуинтелектуализованим, што су данас избили ту и тамо у нашем народу, ова реч звучи наивно, јер за њих је наиван сваки бескомпромисан морални став у јавном и приват-ном животу.

То су они што не схватају величину честитог Кнеза и његове дилеме између Царства Небеског и Царства Земаљског, и његовог опредељива-ња Царству Небеском, јер

*„Земаљско је за малена царства,
- а небеско увјек и до вјека.”*

Али у историјској перспективи показује се плодноснија пропаст на Косову него највеће победе наше, баш због тог што

„Цар воледе царству небескоме.”

Као што ће у историјској перспективи став Србије 1915. г. и њено по-влачење преко Албаније бити плодносније од ма које њене победе.

Али остављајући на страну саму промену бескомпромисног моралног става према Совјетији, не видимо ни користи политичке или економске које ма и на изглед компензирају онај губитак који смо напред навели.

1) Совјетија је тврђава рата и револуције. Ако то није било свима јасно до 23. августа (пактом с Немачком), од тог времена су се сви морали уверити у оправданост наше тезе. Какве политичке користи из тих од-носа може извући наша земља, која жели мир, а противна је револуци-ји.

¹⁰ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 3–5.

Бугарска жели рат јер нису задовољене ни најоправданије њене потребе. Отуда је разумљиво њено везивање са Совјетијом.

Али ми одиста рат не желимо, а револуцију још мање. Какве политичке користи можемо ми извући из везе са земљом која је данас тврђава рата и револуције?

Само они људи који по свом политичком знању тешко да су положили малу матуру могу говорити још о словенској Русији, кад све чињенице говоре да тамо на руској земљи и над руском народом стоји једна тиранска организација интернационалног карактера, задахнута јеврејско-марксистичким духом, која има само један једини циљ политички у свету: путем светске револуције, којој мора претходити светски рат, оборити све националне државе, и свуда установити бољшевички социјално-економски и политички режим, и сваку нову социјалистичку совјетску републику увести у Сојуз Социјалистичких совјетских република.

Отуда, ако с таквом организацијом ступимо у везу не видимо да можемо имати какве год политичке користи.

2) Не видимо нарочите економске користи од трговачких веза. И не верујемо да су мотиви ових трговинских преговора економске природе.

Јер кад би ове потребе економске постојале, ми бисмо их морали сви осетити. А то нико не осећа, благодарећи изванредној економској коњукутури данашњице.

Отуда верујемо да ипак неки политички рачуни морају постојати, иако их не видимо, а ми их само погрешним морамо звати, као што смо напред то рекли.

3) Једни су нам рекли, тумачећи ову погрешку, да је то као претећи став према Италији и Немачкој, - да оне виде да ми лако можемо ако нас нападну они, којом несрећом, упорних антибољшевика доћи под скут Москве, те да нас у очајање не гоне.

Признајем да би то могао бити добар политички гест, кад Немачка не би била тако добра са Совјетијом, и кад Италија не би тако добро знала да Југославија, ипак, није луда да пусти да њен купус чувају совјетске козе.

Овако он има сасвим малу вредност, ако уопште има икакву вредност.

4) Други су нам рекли, тумачећи наш одлазак у Москву, да је ово урађено јер снабдевање Немачке захтева још једну земљу преко које би Совјетија то могла чинити.

Не би се на овај разлог ни окренули да нам овај разлог није дошао из кругова људи чије су симпатије за Совјете познате. Ми га дакле бележимо само као маневар совјетских пријатеља, а ни часа не мислимо да би наша спољна политика, ради снабдевања Немачке могла да мења свој став према Совјетији.

У толико пре, што та роба, долазећи из Бугарске и данас може да пролази за Немачку - те према томе није због транзита потребна промена става наше земље према црвеној Москви.

5) Али штете, осим оне највеће, ненакнадиве има, и то сваки може видети - ако хоће.

Највећа је у томе што се на овај практичан начин омогућује нашим комунистима непосредна веза са Совјетијом.

Совјети су увек највише извозили од трговачких артикала комунизам - и то у најопаснијој форми.

Кад бисмо ми били довољно разумни да схватимо природу његову и да разумемо да је најопаснији противотров комунизму конструктивни или још боље, органски национализам, и да с друге стране будемо довољно снажни да дозволимо и омогућимо истину о комунизму и стању створеном у руској земљи, онда не би било велике штете од овог трговачког артикла Совјетије.

Овако, у земљи нашој стоти вапијућих невоља и проблема стоје, са одговарајућим неправдама, а наша слабост комунизам покрива мистиком забрањеног Раја. И ето разлога привлачности комунизма за све незадовољне и њихово име је легион.

И сад ми ступамо у везе с том Совјетијом и она ће, преко својих опробаних агената сад бити у повољнијем положају да потпирују комунистичку ватру код нас.

6) А оним наивним људима што у овоме виде одбрану од Италије или Немачке, можемо рећи да ми баш у овим новим везама гледамо нове опасности за наш мир.

Како Совјетија жели рат, и нарочито рат на Балкану, то јој нове везе омогућују да тај рат, комунистичким немирима, баш пред носом Италије изазива, као што је то био случај зимус у Сплиту и Сушаку.

7) Најлепше је што има људи - и сувише познатих по симпатијама за Савезнике, који увек сматрају да нисмо довољно енергични против Немаца и Италијана, који тврде да је ово све свршено у Енглеској - и да је то чак и са благословом Енглеске урађено.

Тврде како је то све урадио вице гувернер Народне банке Берлин.

И како је то Енглеска саветовала.

Може бити и да јесте - мада ми не видимо разлога. Али при том нам пада на ум оно што је ових дана један Енглеz рекао једном нашем пријатељу! „Као Енглеz вам говорим: ако Енглеска има сасвим мало интереса да ваша потпуна пропаст донесе мало њој користи, она се неће устручавати да ради на вашој пропасти.”

То увек треба имати у виду кад се примају савети Енглеске.

Ово је дакле, по нашем мишљењу гест врло плодан са штетним последицама, од којих је први и најважнији, губитак моралног капитала који смо досадашњим непризнавањем Совјетије били прикупили. И који би нам сутра, кад права Русија дође, био од неоцењиве користи.

ЈЕДНО СХВАТАЊЕ НЕУТРАЛНОСТИ ¹¹

Г. Милан Марјановић је у „Видицима” написао један чланак о неутралности, који нам у ствари баш зато што је написан иначе одлично - изгледа врло опасан за нашу неутралност.

Наиме тај чланак се своди на ово: неутралност је сасвим разумљива. Али неутралност није помогла толиким малим и средњим државама, јер су биле увучене у рат. Отуда ми треба да будемо неутрални, али

¹¹ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 6-8.

joш сад да се духовно определимо уз једну страну јер народ мора бити спреман, у случају потребе, да уз једну страну пође.

Ако претпоставимо да би се овај предлог примио, то би значило да наша држава пусти да се наш народ, унапред, припрема духовно да стане уз једну страну.

Г. Марјановић ће свакако признати да је ту мислио на Англо-Французе, пошто је јасно да Немци имају мало изгледа да добију нашу помоћ. Молимо га нека сад политички промисли о тој ствари и њеним последицама. Да ли он сматра да ће Немачка бити потпуно равнодушна и да ће на миру пустити једну далеко мању државу на њеној јужној граници, да се тако духовно опредељује унапред? Да ли он мисли да то неће одмах, аутоматски, довести до потпуне промене немачког става према нама - са свима јасним логичким последицама које одатле долазе? Да ли г. Марјановић сматра то корисним за нашу земљу?

Овакво схватање неутралности не изгледа нам разумно с погледом на интерес наше земље. Има свакако идеолошких разлога који би таква став одобриле. Има и земаља којима би такав став годио. Али нашој земљи такав став би био особито штетан и опасан. Тај став значи, у ствари, напуштање неутралности. Чуди нас што г. Марјановић није отворено то и рекао. Или је ваљда имао неких разлога што то није рекао отворено. Али ми те разлоге немамо, и зато његово тумачење неутралности називамо правим именом.

Па какав је онда став потребан:

Прво јасан став према рату овом.

Он је злочин према Европи и човечанству. Злочин је учинио Хитлер што га је непосредно изазвао. Злочин Енглеска и Француска што су годинама слушале лукавог Редитеља и ослабљивале се, па док су биле јаке, а Немачка слаба, бежале од рата, а кад су довољно ослабљене, а Немачка постала снажна, а оне по савету Редитеља, неспремне, у рат ушле.

Одатле, ни с човечанског, ни са свог народног наша земља, колико год може и докле год може не сме у рат, мора бити истински и потпуно неутрална.

Друго, засад нема изгледа да Немачка хоће да нас нападне. Напротив, њен интерес је да буде са нама у миру, а исто тако и са целим Балканом.

Истина, ако победи, она може постати друкчијег расположења - али ако победи и кад победи.

Али ако има и неког изгледа на опасност од Немачке кад и ако ова победи свакако је непосредна, неизбежна опасност Немачка, ако се ми сад определимо против ње.

Отуда они, који би хтели да нас сад увуку у рат с Немачком, због евентуалне доцније опасности, не виде да падају у страховиту логичку грешку. Боље је нашем народу да чека тај рат, чак и победоносан за Немца, (у који иначе не изгледа ни мало оправдано веровати) него сад сигурно вући Немачку на себе - кад се зна да ћемо бити сами и да помоћ Англо-Француза може да стигне само доцкан. Јер то је увек ако и кад - а ово нема ако и долази одмах сад.

Треће, земља не треба да седи скрштених руку, већ истински да ради на својој материјалној спреми, на свом моралном јачању и политичком снажењу, - а нарочито на решењу балканског проблема.

Четврто, непријатељ нам је онај ко нас нападне или не поштује наше достојанство и целину. Непријатељ нам је Немац и Италијан, ако се дрзне да нас нападне, као и Енглеz, ако покуша да нам на Дунаву или на Јадранском мору вршља као по својој колонији - и тако нам навуче рат у кућу.

Ето, то је наше питање неутралности. Тако мисли наш народ - који зна шта је рат и који је то показао да зна.

КОНТРОЛА НАД РАДОМ СТРАНАЦА ¹²

У време кад заиста не знамо да нам свака ноћ не донесе „изненађење” од стране једне или друге ратујуће стране, враћамо се на тему о којој смо више пута писали.

После толиких искустава које су друге земље имале, у лудницу или тамницу треба послати оне управљаче који у својој земљи не направе ред са разним врло виђеним и невиђеним странцима.

Има странаца, који су очигледно или шпијуни или су убачени у земљу да у случају потребе изазивају панику, врше саботажу, атентате, или чак и сама заузећа важних места.

Има других којима је дужност да врше агитацију за тезе својих земаља. И једни и други имају да иду. Они први из једних, а ови други из других разлога. Резултат је исти.

Немачки саобраћајни биро, веле, да има више стотина намештеника. То очигледно није за паметну и поштену ствар.

Не стоји ништа боље ни са извесним француским и енглеским установама.

А шта да радимо са стотинама, а можда и хиљадама туриста немачких, певача, сликара итд. све у годинама војне обавезе што су се размилели по нашој земљи.

Све то заједно треба укупно позвати да се у своје земље врати. Са надлежним представницима зараћених држава треба утврдити разуман број намештеника, а све друго тражити да се уклони. Јер у Југославији се мора ваљда и о југословенским интересима рачуна водити.

У погледу улаза и контроле странаца, мора у министарству унутрашњих дела бити установљен Средишни уред коме ће име сваког странца при улазу у земљу бити достављено, са назначењем где долази, у којим местима и колико времена мисли провести, с којим циљем, министарство јавља то одмах надлежној управној власти и свака од ових обавештава министарство о промени бављења - коју странац није пријавио при уласку - а нарочито непоштовање неутралности наше земље или сумњиво држање повлачи одмах удаљавање дотичног странца.

Нема опасности од протеста иностраних званичних представника. Свакој земљи импонује земља која уме да чува своје достојанство, које се прво огледа у пресецању вршљања у својим границама.

¹² Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 8.

Разуме се, увек исто питање?

- „А коме ти то говориш?”

Наше је да кажемо, за оне који су сад, или за оне који ће доћи. Али најпре за Краљевско Намесништво које се не мења.

ЛАЖНЕ ВЕСТИ ПРОУЗРОКОВАЧИ ИСТИНИТИХ ДОГАЂАЈА ¹³

Наша земља је преплављена лажним вестима.

То представља озбиљну опасност за њен мир.

И ако буде увучена у рат, чини нам се да ће то бити због лажних вести.

Шта се није чуло прошле недеље све: гласови су долазили до озбиљних људи, па и до високо постављених и пролазили неоштећени и тако само повећали несигурност и нервозу.

Једном морамо и ми одати признање владајућима, а то верујемо да долази до војске, кад се нису дали повући том бујицом вести и учинити какав непотребан, а самим тим и штетни гест.

Ми смо написали чланак о странцима, али поводом лажних вести морамо рећи да има две врсте непожељних странаца: једни су шпијуни или непосредни извршиоци мера опасних за војну безбедност земље (атентатори, проузроковачи кобних паника, рушиоци војсци потребних објеката) - а други су странци који требају да протурају лажне вести.

Међу прве непожељне странце долазе Немци - за које се зна да у случају каквих војних операција могу бити употребљени за опасна по војску дела.

У друге долазе Енглези и Французи - за које се зна да свим силама желе, и то не крију, да нас некако увуку у рат.

За нашу земљу су опасни они Немци који, у случају ратних операција, или у часовима кад ове треба да отпочну, могу својим тајним дејством у позадини војске да начине велике штете.

Али за нашу земљу нису ништа мање опасни и они Енглези и Французи који својим разним дејствима могу нашу земљу у рат да увуку.

Јер ми видимо да је интерес нашег Балкана мир и неувлачење у сулуду кланицу што се зове данашњи рат, па је то интерес и наше земље.

И ми знамо да је могуће тај интерес, односно тај мир очувати, јер се не види данас интерес Немачке и Италије да овде створе фронт себи, ако ми то нећемо, односно ако ми не дозволимо оној другој страни да се такав фронт направи.

Нама изгледају немачки агенти утолико мање опасни што је целом свету јасно да су они опасни и да их треба избацити, мислимо мање опасни од англо-француских агената, чије деловање само мали број створених умова види као штетно.

А страни агент који не изгледа опасан, опаснији је од агента за кога је свако уверен да је опасан, јер ће деловање првога бити без сметње, а деловање другог ће сваког часа на сметњу наилазити.

Ми смо овај чланак написали да упозоримо јавност на опасност од агената који шире лажне вести - које, на крају крајева, лако могу одвести рату.

¹³ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 8-9.

Како?

Врло лако! Сталним изношењем вести о непосредној опасности од народа с немачко-италијанске стране - и у време кад нема изгледа на то, ствара се расположење за опредељивање наше земље уз Англо-Французе. То пак води напуштању неутралности, а ово сигурном рату.

А ко је свестан шта рат значи, тај га својој земљи не може желети. Ко га не жели, тај мора бити за неутралност, а ко хоће неутралност, тај је мора чувати истински, па се према томе борити и против лажних вести. Ми никад и нигде нисмо рекли да држава и војска треба да буду неопрезне данас. Напротив: нека отворе очи, не само на границама наше земље. Нека све чине да нам држава и војска буду што јаче. Али прво што у том погледу мора бити јесте да пресеку лажне вети и поведу најенергичнију истрагу за сваку која се буде чула.

Све ће се то најлакше постићи, ако се истовремено мере против странаца распростру на све странце који су од после рата полетели у нашу земљу и ту се без оправданог разлога налазе, или иначе не уливају довољно поверења нашој држави.

ЗАКЉУЧАК ¹⁴

1) Надамо се да ће фатална грешка преговора с Москвом некако изјаловити. Уверени смо да ће Совјети ову прилику оберучке прихватити да на Балкан што боље закораче. Али се надамо да ће баш то уразумити наше преговараче.

2) Добра је политика јаче руке према странцима.

Ми смо је одувек тражили.

Само нека обухвати све странце - не само оне који би били опасни за случај рата, већ и оне који су опасни што могу до рата довести.

А то ће бити, ако се усвоје наши предлози које смо у чланку контрола над радом странаца изнели.

3) После осам месеци неутралности јавља се потреба за одређивањем појма неутралности.

За нас је то јасно да то значи чување од свега што нас може увући у ратни сукоб.

Никакав уговор не може скинути поред наших очију опасност непосредног рата, у случају ако се тог правила не будемо држали.

А да бисмо схватили то, морамо увек имати пред очима Дриму савременог човечанства и Редитеља, који жели да се рат прошири, рат луди, бесмислени, безизлазни за све који унутра уђу - осим за њега, Редитеља.

4) Опет се враћамо, више него икад на Балкан.

Наш балкански програм је императив југословенске државне политике.

Ако Југославија не води балканску политику, не може се очувати.

Све док не видимо да је свака нада узалудна, понављаћемо нашим управљачима ово и молићемо их и упућивати да то раде.

¹⁴ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 10.

Нека не траже изван Балкана решење проблема наше безбедности. Само Балкан може спасти и себе и нас. Свако друго решење води пропасти нашој и пропасти Балкана.

5) Писмо из Софије нам нуди једну формулу: као почетак није лоша: декларација балканских држава о неутралности Балкана и чврстој вољи да се одупру сваком покушају увлачења у рат, без Турске, или и са Турском и Италијом.

Ово би била као нека начелна најава, после које би ситуација била далеко лакша у погледу стварног припремања ситуације на Балкану - то би била као нека прва изјава заједничке воље на једини циљ чување Балкана од ратних потреса.

Признајемо да то није много. Али данас, кад ни тога нема ово је заиста преко потребно.

Али ништа боље не снажи међународни положај једне земље, као унутрашња снага, војна снага и одређена и јасна политика њена.

То нас одводи другом закључку, о коме ћемо говорити код унутрашње политике.

ОДНОСИ С „РУСИЈОМ” У СВЕТЛОСТИ УНУТРАШЊЕ ПОЛИТИКЕ¹⁵

Напред смо о њима говорили са спољнополитичког гледишта. Овде да се осврнемо с унутарње-политичког.

Одлука о преговорима са Совјетима је произвела дубок утисак - али сигурно не онакав каквим би били задовољни они који су ту одлуку донели.

До сад је наша земља имала јединствен, одлучан, јасан и одређен антикомунистички став. Доследно томе, она режим московски није признавала за режим руски.

Отуда је сав напор комунистичке странке у Југославији наилазио на брану, јер су народне масе овим симболичним ставом биле импресиониране - те их комунизам није могао озбиљно да обузме.

Сад Југославија приступа преговорима економским са Совјетима. Тај ненадани гест обара ту брану која је досад постојала и народне масе долазе под утицај комунистичких агитатора, јер „да то није Русија, не би наши ни сад ступали у везу.”

Ми не верујемо да су управљачи ове земље то хтели. Ми смо напротив уверени да ће они и надаље хтети да воде антикомунистичку политику у земљи. Они се сигурно бране оном познатом: „како је Мустафа Кемал секао главе комунистима, а био велики пријатељ са Совјетима?” - Све то ми знамо, само знамо још нешто, што су изгледа, наши управљачи заборавили, Мустафа Кемал није имао да се бори са природним родбинским симпатијама Турске за руски народ и земљу. А код нас опасност од комунизма налази баш ту најосетљивију природну тачку. Отуда је њему било лако да одржава везе са Совјетима и да сече главе комунистима. Али код нас, ступањем у везу са Совјетима, Југославија ступа у везу с „Русијом” - а огромне симпатије за Русију пренеће се и

¹⁵ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 11-13.

на „Русију” и тиме се даје огромни адут комунистима за њихов разорни рад у нашој земљи.

Нас никад, на зборовима, по Шумадији сељаци нису питали о Совјетима, нити смо ми до сад имали потребе да говоримо против комунизма и Совјетије по селима србијанским.

Први пут се то међутим десило сад на Цвети, у Вел. Орашју, где нам је сељак упутио питање, по завршеном нашем говору, баш о томе. Разуме се да смо ми лако доказали сељацима и присутној интелигенцији како је то кобни грех и тешка политичка несрећа што су управљачи учинили ступајући у односе са Совјетијом. И нама то није тешко чинити, као што смо и до сад радили - кад би се по градовима и међу радницима и нарочито интелигенцијом показала потреба за то. Али овај случај износимо да се оцене штетне последице у унутрашњој политици овог врло кобног политичког потеза.

Али указаше нам пријатељи на „Трговачки гласник” и на његово премудро писање.

Ми разумемо нашег радника и сељака кад говоре или мисле одушевљено о „Русији”, јер су заведени причом да тамо влада „Радничко-сељачка влада” - и да је то „земља радничког народа”.

Али не разумемо орган Београдске трговачке омладине, орган подмлатка једног народног сталежа који се у „Русији” сматра паразитом, тј. не само непотребним, већ и неморалним и штетним - кад се тај одушевљено распише о Русији, а Русијом зове државу која себе не зове Русијом, већ само СССР тј. Савез Социјалистичких Совјетских Република, - и који је сталеж, као такав ликвидира, па више и не постоји. То заиста не разумемо.

Радник и сељак могу бити у заблуди. И кад се налазе у земљи у којој основни општи народни и општи њихови проблеми нису никако или су сасвим површно решени, онда је та заблуда и разумљива.

Ако ко не сме бити у заблуди, ако има кога ко мора бити упућен да буде паметан, то је тај „паразитски, профитерски, експлоататорски” ред трговаца.

И шта да кажемо онда, за одушевљена писања „Трговачког гласника” о овом последњем кобном потезу наших односа с „Русијом”.

Нама су већ пре тога обратили пажњу на одушевљено писање пуковника Махина о величању „руских победа” над малом Финском. Какве су те победе и колико у њима има сјајног, витешког, великог - чак и са чисто војничке тачке гледишта, то је осетило цело човечанство. Изузев дивљења за малу Финску и одвратности према тиранима московским, који су тако цинично и безобзирно, идући за својом јудео-марксистичком мисијом, насрнули на овај дивни народ, поштени људи нису могли ништа друго видети. Пуковник Махин - за кога се чудимо зашто одиста не иде у Москву, кад су прилике у црвеној војсци тако сјајне - узео је на себе да у „Трговачком гласнику” то друкче покаже. Ми смо то писање ставили искључиво на терет самог царског пуковника што се одушевљава црвеним победама.

Данас је то већ други случај. У недељном броју „Трговачког гласника” налази се неких пет чланака у којима се поздравља обнова односа с „Русијом”. Данас не пише Махин, већ свакако се то писање може ста-

вити у активу самом уредништву листа, а ово свакако мора писати како то жели Београдска трговачка омладина, или бар ми морамо узети да она тако пише.

Чим је Совјетија „Русија”, онда разуме се, овај лист одмах полази са гледишта да „крв није вода”. „Само слога Словене спасава”. А како и не би, кад се у истом листу вели - да „Ми нећемо да се мешамо у унутрашње руске послове. Свака руска влада која се ослања на вољу већине, а то се не може порећи данашњој, представља за нас Русију.” И „Трговачки гласник” лети на крилима овог одушевљења и уверава да ће се и чешко и пољско питање морати да реши споразумом између „Русије и Немачке поштено”.

Овом, врло угледном листу изгледа искуство од 1937. до данас није ништа помогло.

Зар се он не сећа Чехословачке? Зар не зна како је „споразумно” решено Пољско питање - баш између Немачке и „Русије”? Зар се никад нису запитали људи из „Трговачког гласника” зашто се „Русија” не зове Русијом, већ СССР? - кад сваки трговац зна да фирма није мала ствар и да само лажни банкрот ради под туђом фирмом? Зар се никад не запиташе зашто у „Русији” где живи преко 80 од сто руског односно словенског живља, има 8 несловенских, а само 5 словенских република? Зар им не пада на памет да та „Русија” води у ствари у међународном погледу, политику „што горе то боље”, политику помагања оне стране, која треба да поведе рат, да ратује, - док је претходно годинама носила маску миротворства, и уверавала „демократске” државе како има истоветну „антифашистичку” спољну политику? У чему „Трговачки гласник” види словенски карактер „Русије”?

А његова претња да „свака руска влада која се ослања на вољу већине, а то се не може порећи данашњој, представља за нас Русију!” заслужује да буде забележена у албум оних изрека где би биле забележене оне где се на нетачне чињенице примени неправилно размишљање.

Људи око „Трговачког гласника” су познати као опозиционари према Милану Стојадиновићу. Са сто пута више права представљао је Југославију овај „омиљени” и „љубљени” вођа - него што то данас имају права Стаљин и другови. Много већи проценат спонтано је био за Стојадиновића него што то има Стаљин у „Русији”, који и жена, и омладине, и људи једва у комунистичкој странци да има нешто преко 1 од сто. А терор тамошњи не да се упоредити са терором Стојадиновићевим - ма колико овај последњи био велики. И зар су људи око „Трговачког гласника” сматрали с правом уосталом - да треба оспоравати Стојадиновићевом режиму - који је опет био дошао поверењем Круне (што свакако није мала ствар) - право да представља Југославију. А Грузијанац Јосип Висарионович Цугашвили Стаљин - цареубица и русоубица - који је крив са својим друштвом за смрт више од двадесет милиона Руса (побијених, помрлих од глади и по концентрационим логорима) се „ослања на вољу већине” и зато је у очима „Трговачког гласника” „руска влада” и зато представља „Русију”.

У истом броју налазе се на истој страни, два чланка: „Шта ћемо увозити и извозити у трговини са Совјетском Русијом”? и „Бугарско-руски трговачки односи”.

Чудно нам је да су ова два чланка овако упоредо стављена. Овај први говори одушевљено о могућностима „санирања југословенске привреде” путем ових нових трговачких односа са „Русијом”. А овај други пише: „из званичних кругова могло се засада сазнати само то да он обухвата веома мали број артикала, и то у количинама које су далеко од тога да подмире велике потребе бугарске привреде и потрошње. - Било због тога што су многи од тих артикала потреби самој „Русији”, било из неких других разлога, овај клириншки споразум није оправдао велике наде које је бугарска привреда у њега полагала.”

Ретко се кад на једној страни нађу тако два супротна чланка као што је овај случај: наде „Трговачког гласника” у санирање прилика југословенске „привреде” путем споразума с „Русијом” - и разочарење бугарске привреде са својим сличним надама.

Али нису то једина. Имаће кад „Трговачки гласник” да и друкчије пише.

Ми смо пред целим народом полагали сви испит годину дана. Само они могу унапред с вероватношћу рећи какав ће став имати једна земља који њену привреду добро познају.

Они који су веровали да је Совјетија „Русија” пали су на том испиту: верујући да је то „Русија” они су јој придавали сасвим друкчији карактер него што га она има и сасвим друге циљеве а не њене стварне. Зато су и пали на испиту.

Само наш Билтен није пао на испиту. Са сигурношћу је говорио и то што је говорио унапред, обистинило се затим.

Тиме се не гордимо, нити имамо на то право. То само истичемо за доказ да смо сасвим умесно правили разлику између Совјетије и „Русије”.

Сваки ко то не чини, посрамиће се.

СТОЈАДИНОВИЋЕВО ХАПШЕЊЕ ¹⁶

Нико боље од једне девојке није окарактерисао утисак од прогона Стојадиновићевог: „Не знам да ли је већи његов грех или наша срамота”.

Ми ову реч потпуно за своју примамо.

Нама се бар не може рећи да смо при том, према Стојадиновићу, пристрасни.

Ми смо годинама, док је он на власти био, борбу водили против његове - непаметне, непоштене и нејуначке политике. Ми смо тада изнели пред судовима ове земље податке о његовим велеиздајничким радњама. Ми и сада остајемо при свему што смо о њему рекли и написали, а и наш предлог да се противу њега води потребна цивилна истрага стоји пред судовима.

Ми смо од његовог пада одбили све предлоге - ма с које стране долазили - да се с њим састанемо.

Али поред свега тога последње његово гоњење сматрамо нашом срамотом. И све поштено у овој земљи тако мисли. Из ових разлога:

¹⁶ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 16-17.

1) Ако се некад није знало за његове грехове, а сад се сазнало, онда га треба извести пред Суд надлежни, који може и саму главу да му одруби, а не да се административно интернира.

Административна мера интернације не треба да ствара утисак да је дело личне освете, потекле ма из ког мотива владајућих фактора.

Најмање је то zgodно учинити према личности која је пре тога три и по године скоро неограничено управљала земљом, па и саму скоро револуцију код најоданијег дела земље изазвала, па ипак остајала на власти и ишла у иностранство, као представник ове земље, по царским и краљевским дворовима, као и пред стварним вођама великих суседних држава.

Ми смо дубоко убеђени да Стојадиновић има великих и тешких грехова - али за те грехове ова мера не само да је претерана (јер га прави мучеником), - већ баш зато недовољна. Он је заслужио објективно много тежу судбину, али ту судбину суд треба да одреди по закону.

2) Али најмање је zgodно да га гони данас влада - за коју се већ данас може рећи да јој многоструки грехови јесу самологични наставак политике Стојадиновића, влада у којој седе и људи који имају велики део одговорности за рад самог Стојадиновића, јер су с њим заједно за све време, солидарно, у свему, за три и по године његове владавине, и непрестано, били - влада у којој има људи који ни по памети, ни по карактеру, ни по јунаштву нису ништа бољи од онога кога данас гоне.

Ми се обраћамо по овој ствари Кр. Намесништву с понизном молбом, да ако већ и даље сматра да ову владу треба држати, да јој спречи да чини овакве потезе.

Нека Краљевско Намесништво владу упуту да њени органи Стојадиновића за дела која је починио оптуже надлежном суду. Има суда у овој земљи а има и закона. Нису потребни - бар не у оваквим случајевима, административне мере. А најмање је потребно влади да васкрсава политички једног политичара који то ни по чему није заслужио.

Осим, ако влада не рефлектира на титулу чудотворца.

ПАРТИЈСКА УПОРНОСТ ¹⁷

Где год закуцате на врата људи што припадају партијама, и кажете им: дошло је време да се народ уједини, - добијате начелно пристанак.

Али кад им изнесете доказе да се народ не може ујединити - ни органски, ни логички - ако партије претходно не ликвидирају - ту одмах видите противљење.

Они ће вам сви рећи: могу партије ујединити народ.

Како ће то моћи да буде, кад су партије по природи својој, за то да цепају народ. Они се не питају, већ одмах истичу како су партије пуне родољуба, и како оне схватају народне интересе.

Па добро, велимо ми. Ако је тако, што се не уједине партије међу собом? И на то питање нема одговора.

¹⁷ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 20.

Три су начина за решење партијског питања код нас - ако партије остану овако - онда су сметња народном уједињењу.

Прво, да их Круна ликвидира. Тај покушај је био велики за нас од 6. I 1929. али се свршио недостојно по себе Уставом од 3. IX 1931, - који је у ствари васкрсао партије, чим је влада узела на себе да прави и сама партију.

А данас Краљевско намесништво изгледа да је потпуно далеко од концепције антипартијске.

Друго је, да их народ ликвидира, напуштањем странака. У ствари тај је процес већ наступио, али је спорији него што би то стварно прилике захтевале. Партије се у ствари празне од стране народа, а партијски штабови постају све слабији, јер немају чиме да нахране правде и истине гладну душу народну.

Треће је, да партије саме себе ликвидирају. Овај трећи начин је најбољи за данас. Кад би рецимо честити, мудри и толико духовно свежи наш политички Нестор, Аца Станојевић, место да окупља радикале, које никад скупити не може, изјавио да ликвидира Радикалну странку, онда би тај гест - раван, само на другом плану, гесту Св. Саве - био велика жртва, а таква жртва је преобилна по плодовима. „Док зрно не умре неће дати плода” вели Исус. И овде највећи плод који би могла дати Радикална странка, то је да ликвидира. Али не да изврши самоубиство, јер самоубиство није никад плодносно, већ као семе пшенице да се посеје, да би жетва нарасла:

Да ликвидира и позове друге странке на ликвидацију.

Да затим позове 300 најјуначкијих, најпоштенијих и најпаметнијих представника Срба и националних Хрвата и Словенаца на какво старо, историјско и свето место на Сабор да се тако организује општенародни покрет.

Да му се изабере јуначко, поштено и паметно вођство и даду основна начела и врховне смернице.

Али ето ми говоримо, а партије оковале и најчеститије и најмудрије својим негвама, па срцем би да пођу, али окови не даду.

Зар заиста ни њихове духовне очи не виде каква би добра тиме учинили, и каква зла би на тај начин спречили?

Чекамо одговор.

ЗАКЉУЧАК ¹⁸

1) Више него икад у нашој унутрашњој политици треба јунаштва, поштења и памети.

А, као по казни некој, изгледа нам, да нам баш данас тога највише недостаје!

Што то не види влада није чудо. Да види, не би имала разлога о њој овако да мислимо, као што мислимо. Ми се обраћамо непрестано на све стране, не би ли то видели остали.

И кад то кажемо, ми мислимо исто тако на све чиниоце и тела који су тесни везани за народну и државну судбину и који ни по каквој памети

¹⁸ Билтен, број 44; 25. април 1940; стр. 21–22.

не смеју себе везивати за ма коју привремену политичку комбинацију, као и на нас доле што смо далеко до власти, јер ако они први могу највише, најлакше и најбрже - и ми други нисмо без моћи - без одговорности.

Истина, изузев владе, сваки други ће нам признати оправданост онога што напред изведемо. Али ствар није у констатацији факата само, већ и у правичности закључака и одлучности да се правилно донети закључци остваре.

Ту већ настаје размимолажење и немоћ.

2) Две потребне ствари које смо у последњем Билтену истакли, остају неиспуњене главним узроцима наших несрећа.

3) Разједињени народ и б) партизанска влада.

Одатле је закључак:

а) Немоновна потреба уједињавања народа и б) неминовна потреба довођења непартизанске владе или праве владе, или кратко владе на управу земље.

Изван тога нема спаса.

Са тим смо сигурно спасени.

3) Право је чудо како мало треба да се спасемо, како све што имамо и што смо изложени опасностима да пропадне, и како ипак и то мало не чинимо.

Као да није у нашој моћи. А обе ствари можемо и морамо.

Чак није потребно обе извршити. Довољно је и само једну.

Јер ако се народ уједини, прођоше партизанске владавине као трава.

А ако оде партизанска влада, и дође само влада, права, спаса народног, народ ће се око ње сабрати и ујединити.

Дакле није потребно обе ствари чак учинити па да се спасемо. Довољно је и само једну, ма коју од њих две, па смо спасени.

Али ето ни једну нисмо учинили, и не чинимо.

4) А цео проблем је у томе. И није изван тога.

Није у бановини Хрватској.

Немоћ и анархија тамошња и хаос и сулудица, долазе не чак и зато што постоји бановина Хрватска, већ што има партизанску владу - и што главни део народа (Срби са националним Хрватима и Словенцима) нису уједињени, већ расцепкани на партије.

Нека се реше оне обе ствари, или ма која од њих - и проблем бановине Хрватске је решен.

Изван тога ускоро ћемо имати самог др Мачека као избеглицу из Хрватске - осим ако не буде више волео да на себи испроба разбеснеле дивље инстинкте масе коју је до јуче обожавао.

5) Тражи се од ока да види и од ува да чује.

Зато су на глави и постављени.

Казна близу је ако око не види и уво не чује, већ се на нози створи око или на репу уво.

НАПАД НА ХОЛАНДИЈУ И БЕЛГИЈУ ¹⁹

¹⁹ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 1-4.

Најзад је и то дошло. Изненада за све остале осим за холандску владу која се, изгледа, томе надала.

Ми овде немамо за задатак да излажемо догађаје, већ да им приказујемо значај, узроке и последице. То ћемо и овде чинити. Мада је ово тако велики догађај да му се последице одиста ни изблиза не могу сагледати.

1) Сигурно је да је Немачка решила овог пута да са сваким обзиром раскине.

Она је додуше навела да је њен напад дошао, јер је добила аутентичне доказе да ће Англо-Французи упасти у Холандију и Белгију.

У ово међутим тешко ће се наћи да ико поверује, нарочито после повлачења из Норвешке, кад су и сами Савезници збуњени оним што се догодило, а неутралци мање него икад расположени да улазе у рат - без последње невоље.

Али ово показује колико је Немачкој мало стало до туђег мишљења о њеним делима.

То пак долази из познатог немачког става, који ставља све на силу, и сматра да „Историја доноси суд само по резултатима” (Хитлерова реч у Рајхстагу после заузећа Чешке).

Чуди нас при том ипак извештај труд да се нападом на Холандију и Белгију да леп изглед предњим тврђењима које тешко да ће ико примити.

Тиме се и нехотице с немачке стране признаје да ипак сила није једини фактор који ствара резултате у историји.

На то ће, свакако, доћи одговор: „да не само сила, већ и обмана”.

Признајемо - и обмана. Само обмана помаже донекле, док људи не поверују да се обмана употребљава врло често, као систем. А после тога, и кад се истина каже, тешко јој се верује.

И кад је при нападу на Белгију и Холандију употребљен онај изговор, ми мислимо да је употребљен не због иностранства, где никог уверити неће, већ због сопственог народа, јер упркос многих трудова, ипак постоји и код Немаца осећање објективне правде, па је потребно ради образложења овог напада код својих рођених, дати овој рђавој ствари лепо лице.

2) Не знамо колико ће се с овим успети у Немачкој, али у иностранству би лепше изгледало отворено признање да је Немачка приморана из чисто војних разлога, да нападне на Белгију и Холандију.

Насиље постаје још грдобније кад се још лажју оправдава.

И кад Немачка већ сматра да „историја суди само по резултатима”, онда би морала знати да резултате у историји не даје само сила и обмана, већ и осећање причињене неправде и повређене истине.

Истина, сила и обмана дају највидљивије и најбрже резултате. Али и повређена истина и правда, у крајњој линији, доносе своје горке плодове.

И како Хитлер не мисли да води политику од једног дана, па да рачуна само на брзе резултате, већ у свом прогласу војсци говори о „борби за судбину кроз хиљаду година” - онда прави неопростиву грешку кад судбину немачког народа за хиљаду година ставља искључиво на насиље и обману.

Са једног вишег гледишта, које смо објавили летос у чланку „Казна Европе” ми смо приказали Хитлера, Мусолинија и Стаљина као рођену децу материјалистичко-индивидуалистичке и богоборачке и христоворачке Европе XIX века. Са тог гледишта, Хитлер има своје оправдање: Европа је хтела морал без Христа и без Бога - и добила га је. Хитлер, Мусолини и Стаљин су њена деца - Казна Божија за одметништво европско.

Али не бисмо рекли да ће судбина немачког народа - при том - за хиљаду година бити особито светла.

3) Политичке реперкусије овог догађаја биће најинтересантније у Риму, Москви и Вашингтону.

По писању римске штампе рекло би се да и сама фашистичка Италија (званична) гледа на ово далеко објективније него на случај Норвешке.

Два су разлога томе:

У самим народним масама постоји велико и неприкривено антигерманско расположење, као што смо то толико пута истакли; оно ће овим нападом на ове две мале земље бити силно увећано. Не изгледа могуће фашизму да преко овог осећања народних маса може прећи.

То народно осећање, биће само подупрто и ојачавано, ставом Цркве и Двора.

А са чисто војничко-политичког гледишта, напад на Белгију и Холандију води Немачку одсудној бици са главним непријатељем. Исход њен није ни мало јасан - и под претпостављањем да Немци заузму Холандију и Белгију, па продру и у северну Француску. А у тој неизвесности виси одлука о ставу Италије, јер би она хтела само на сигурно да игра.

4) У Москви, која има друге циљеве (што дужи и што крвавији и што шири рат ради светске револуције) - напад је изазвао „силан утисак” - како каже ДНБ.

Ми ћемо тај утисак покушати да објаснимо.

Није без страха Москва ову вест примила.

С крајњом напетостју мора она сад пратити догађаје, јер овај напад може потпуно покварити њене планове.

Ако би био тако успешан да би довео до победничког мира за Немачку, ако би Англо-Французи били приморани и да закључе мир, онда би за Москву то био пораз, јер не само да је својом помоћу помогла Немачку да брзо победи Савезнике и тако сврши рат, кроз који је социјална револуција имала да дође, већ је још и силну и огромну моћ Немачку према себи иставила.

Она до душе, може бити сигурна, да ће велики Редитељ драме савременог човечанства, Израил, са своје стране све учинити да чак и у случају изразите победе Немачке, не дође до мира већ да се рат продужи, макар се морао водити у Африци или Америци - али ипак Москва се боји овог ступања у одсудну битку: она није коцкар, и она би хтела да игра на сигурно, као и Италија: само док Италија жели да теразије рата несумњиво и сасвим сигурно превагну на страну Немачке, - дотле би Совјетија желела да се теразије колебају око равнотеже и да никако одсудно и сигурно не пођу ма на коју страну, а нарочито на страну Немачке.

Јер ако се нагну на страну Немачке, онда је револуција искључена, а ако се нагну на страну Савезника онда је бар у изгледу револуција у Немачкој и средњој Европи а одатле се опет може на запад и југ.

5) У Америци је и иначе, још пре рата, владало врло велико антихитлеровско расположење. Ово сад има само чашу да се прелије.

Да су избори председнички већ извршени ми бисмо сигурно имали већ Америку у рату, уз Савезнике, - мада њу иначе од тога задржава много и Јапан. Овако, ово ће бити употребљено као адут при председничким изборима.

Америка са страхом посматра ову гигантску борбу. Овде се води битка и за њену судбину.

9) Непосредна последица ове борбе биће, бар за прво време, док исход њен не буде јасан (види под 3), мир у Средоземном мору.

Пред сам напад на Белгију и Холандију, а после норвешког случаја, италијански званични представници у разговорима својим, на разним местима, изјављивали су да је сад време да Италија рашчисти свој положај у Средоземном мору - према Савезницима. При том су показивали отворену жељу да Балкан остане миран - што је уосталом, сасвим разумљиво, јер сигурно да јој је лакше имати један фронт мање.

Из ових речи, које се уосталом потврђују и писањем италијанске штампе и кратком изјавом Мусолинијевом од 9. V („Морате се научити на моје ћутање које ће само чињенице прекинути”) рекло би се да ће Италија ступити у рат против Савезника сад одмах, после напада на Белгију и Холандију.

Ако је Мусолини, као што је оправдано претпостављати с обзиром на срдачне односе с Хитлером, за овај напад знао, онда ове његове речи тако и треба разумети.

Али опет стоји и оно што смо навели под 3) зато ми мислимо да до овог напада Италије, ако дође, има доћи тек ако Белгија и Холандија буду згажене, и утисак у народним масама не буде тако свеж, а Енглеска и Француска буду показале и у овом сукобу, велике знаке слабости.

То разуме се, неће сметати Италији да покуша преговорима, који се углавном односе на Суец и Гибралтар, да свој положај у Средоземном Мору поправи.

7) Хитлер је овим нападом показао да је исувише сигуран у своје потезе.

Он је себи дао једну дефиницију коју је обелоданио Ото Штрасер (онај кога Гестапо оптужује за Минхенски атентат) у својој књизи „Хитлер и ја” Штрасер вели да је Хитлер рекао једном за себе следеће: „Све што чиним, ја чиним прецизношћу једног месечара”).

Другим речима: као што месечар може да чини на најопаснијим и најтежим местима покрете које никад будан не би могао учинити - тако и Хитлер. До сад је то заиста тако и било.

(Али то објашњава резултате, али у погледу објашњења Хитлерове личности поставља изванредне тешке и озбиљне проблеме.

Јер месечар је несвесан. Преко њега дела и ради, рекло би се, нека нељудска сила. А нељудских сила има разних: мрачних и светлих.)

Питање је: докле ће то да иде?

Сигурно је да је Немачка ударила на Холандију и Белгију изванредно снажно. Сигурно је да ће њени војници, а нарочито њени авијатичари и парашитисти великом смелошћу тешке штете и још веће забуне код нападаја тих земаља изазвати. Али нападути не чекају празних руку, ни на голој ледини нападача. Белгијанци су припремили утврђене линије одбране, а Холандези се служе водом. И ако се ове линије покажу довољно отпорне, и помоћ Англо-Француза дође благовремено и снажно, па се упркос снажних и крвавих напада не дође до одговарајућих резултата, - онда?

Признајемо да је ова претпоставка, с обзиром на досадашње искуство мало вероватна.

Далеко је вероватнија она друга, повољнија по Немце, да ће њихов напад сломити Холандију и Белгију - јер помоћ Савезника неће у довољној мери, и благовремено доћи - (можда и зато што се Французи неће одлучити да приме битку у Белгији - и да ће се по заузећу Белгије и Холандије приступити удару на Енглеску и Француску.

Али, ту се тек ближемо одсудном моменту - у коме Француска, упркос страшних грешака свог политичког система, и грехова данашњег ситничарско-површног живота свог народа, уме да покаже своју праву вредност. Хитлер би требао да зна да се Француз зато и одао лаком животу, јер како нам то рече један Белгијанац 1936. г. „сувише га је историја његова размазила!”, у одсудним тренуцима су увек чуда спасавала Француску.

8) Не можемо из досадашњих вести знати да ли су се Савезници одлучили да приме главну битку у Белгији и Холандији.

Француски главни штаб, сам по себи, свакако би претпостављао да се са главним снагама не сме ангажовати изван француских утврђених линија, нарочито ако белгијске и холандске линије не пружају озбиљну могућност одбране од немачког напада.

Али с друге стране, поглед на карту ће нам показати од какве је важности Белгија и Холандија за Енглеску - с обзиром на ваздухопловство немачко - (које је, као што смо увек до сада тврдили, за сада далеко јаче од уједињених Савезничких ваздухопловстава, па ће то и надаље остати све док Савезници не буду успели да квалитетом надмаше немачко ваздухопловство, јер квантитетом га не могу стићи), нагнаће Савезнике да од ове обазривости одступе и да се врло много ангажују у Белгији.

Сумњамо ипак да ће то смети бити одсудно ангажовање - и баш у томе и видимо једну слабу тачку Савезника.

9) Сад се још боље види, оно што смо и до сад истицали, и што смо и у следећем чланку (Поуке из Норвешке) истакли.

Савезници су ушли у рат неспремни. Као такви, они су све чинили да до одсудне битке не дође.

Њихова војна политика је до данас била следећа: пропагандом учинити да рат траје док се они не спреме - што даље од главних снага њихових живих сила и њихових метропола, најбоље путем изазивања запаљења плућа Немачке, у Скандинавији или Балкану.

Овим последњим нападом, Немачка је изиграла те намере Савезника и рат довела пред њихова врата у најодсуднијој мери.

Остављајући на страну случај Белгије и Холандије, и право је тако.

ПОУКЕ ИЗ НОРВЕШКЕ²⁰

Случај Норвешке је на нарочит јасан начин осветлио многе ствари које до сад нису биле јасне.

Као и увек досад, тражећи истину, ми ћемо и овде покушати да је утврдимо и објавимо, имајући у виду да нам само то може користи донети. Изван истине све води пропасти.

При том нам се мора опростити, ако нешто што смо раније већ истакли и поновимо: понављамо, јер има тако много људи којима само понављањем човек успева да истину у погодном тренутку преда. Нека они којима је то од прве јасно било не забораве ове друге које ми стално на уму имамо.

1. За Немачку је Скандинавија једно плућно крило, као што је Балкан друго.

Може то коме у Скандинавији или на Балкану да и није право. Али данас, у рату, а пре, у миру, Немачка је била - привредно упућена на Скандинавију и Балкан.

Отуда је јасно, са своје стране, по својој иницијативи, Немачка неће штети изазивати никакав поремећај у пределу који је потребан као плућа живом човеку, ни у Скандинавији ни на Балкану.

Ово говоримо, без обзира на евентуалне друге планове Немачке о Скандинавији и Балкану - после евентуалне победе над Англо-Французима. Вероватно је кад би успели да победи Англо-Французе, онда би сигурно и независност Скандинавије и Балкана - са стране Немачке била ликвидирана, али то само кад и ако победе, и ако тада кад и ако победе, прилике њихове победе, а друге око њих, буду тако што дозвољавале.

Дотле Немачка у рату с Англо-Французима, нема интереса, да у тим земљама ничим са своје стране, мир не узнемири - знајући да је за њу мир у тим крајевима услов најбољег и најјевтинијег снабдевања из тих крајева.

2.) Али из истих разлога, из којих Немачке не жели са своје стране да поремети мир у ова два противположена европска полуострва, Англо-Французи имају интереса да баш у ова два плућна крила Немачке изазову рат - без обзира на непосредне последице тога рата по саме те земље.

Немајући могућности да Немачку данас туку војнички на досадашњим бојиштима, они траже друге земље и крајеве, да тамо стварају фронт, не толико с неком јасном намером о неким великим и ефикасним војничким операцијама, колико из следећа два разлога: новим фронтовима као новим запаљеним местима угрозити нормално снабдевање Немачке из дотичних крајева, с једне, и тим истим фронтовима, продужити рат, забавити Немачку, даље од животних крајева англо-француских док се Англо-Французи у довољној мери спреме за офанзивну акцију против Немачке.

²⁰ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 4-8.

3.) Међутим, као што смо горе рекли, Немачка има интереса да чува мир у Скандинавији или Балкану само док Англо-Французи тај мир не ремете, или пак саме дотичне земље имају воље, памети и снаге да чувају и стварно одрже своју неутралност.

Деси ли се да Англо-Французи поруше неутралност једне земље, или сама та земља нема снаге, воље или памети да своју неутралност истински и брани, интерес Немачке за неугрожавање дотичне земље престаје - и она ће тада све учинити, да ту земљу на најбржи могући начин освоји, подржавајући сва своја средства томе циљу, на начин најбржи, најснажнији и најефикаснији.

4.) У случају Норвешке, Савезници су хтели да спрече да се Немачка, ради свога снабдевања, служи норвешким територијалним водама.

Они су, одмах после доласка Пола Реноа и Черчиловог успињања за стварног господара рата донели одлуке о томе и то објавили, тврдећи да ће они спречити Немачку да се снабдева из неутралних држава.

Остављајући на страну питање права и морала, јер то нисмо ни за Немачку постављали, у овом чисто политичко војничком испитивању једног случаја, то би се и могло разумети.

Бију се гиганти међу собом. Боже мој, ко ће још водити рачуна, ако неки мали мравињаци буду згажени и уништени.

И отуда, сама та одлука с чисто политичко-војничког гледишта (онако исто као што смо се поставили на немачко гледиште и прогласили Балкан и Скандинавију за плућа Немачке, - не узимајући у обзир да ли то нама чини част, задовољство или пријатност) би се и дала разумети.

Јер, заиста, чисто шематички, ако би Савезници успели да изазову запаљење озбиљно оба плућна крила Немачке - па та запаљења трајала дуго и тешко, то би њима помогло много, а Немачкој штетило много, па јој можда и смрт угушењем произвести могло.

Али, познавајући стварне прилике - политичко-војничке Англо-Француза - с једне и Немачке с друге стране, ми смо мислили да ће овај потез у клици бити угушен од стране Немачке.

Зато смо у бр. 42 Билтена, 7 дана пре догађаја, написали: „Отуда видимо како Енглези сад пооштравају блокаду Немачке и већ у два маха крше неутралност Норвешке... они сад чине нетактичне противправне потезе из којих лако може доћи до окупације норвешких лука од стране Немачке”...

Јер оправдана осећања, и паметне одлуке, ако средства за извршење нису довољна ни паметно употребљена не само да ништа не вреде, већ излажу руглу, срамоти и тешкој штети ону страну која се упустила у извршење паметне одлуке непаметним начином.

Догодило се са Норвешком дакле, не само што смо предвиђали, већ и горе: савезници су на овом случају показали велику слабост свог духа, свог политичког система, својих војничких концепција, па и чисто војничког извршења тих концепција. Насупрот томе, имајући пред собом такву јавну манифестовану слабост, сасвим природно, као што је увек кад два контраста стоје једно према другом, Немци су показали у свему томе велику снагу.

5.) При том, да поновимо, остављамо по страни права и интересе малих и средњих неутралних држава, за тренутак га уопште не узимамо у об-

зир. Јер га стварно не узимају у обзир ни једна, ни друга страна. (Немачка безобзирније, циничније, дрскије; Енглеска опрезније, пажљивије, лукавије - а у случају Норвешке чак и отворено.) Гледамо само два гиганта који су се ухватили у коштац те се боре, говоримо о њиховим намерама и о њиховој могућности да те намере стварно и постигну.

Па баш отуда хоћемо за интересе тих малих и средњих неутралних држава да извучемо поуке, а прво, разуме се, за нашу земљу.

Јер за барку тих интереса и тих права данас дува врло противан ветар. Добро би било да не дува, али, ето, дува. Не вреди нам да сад грмимо у нашој барци против тог ветра: то његову силину и снагу неће смањити. Дај да га сасвим добро упознамо. Дај да видимо под којим условима, ми кроз ту опасност можемо без штете или са што мањом штетом проћи.

6.) Случај Норвешке је савезничка пропаганда хтела објаснити унутрашњим издајством.

То је врло прост начин да се са себе скине свака одговорност и да се баци на другог.

Сигурно је у Норвешкој било доста немачких агената. Верујемо да их је морало бити доста и с друге стране.

Али искључено је да су норвешке луке тако брзо заузеле благодарећи издајству.

Најмеродавнију изјаву о томе дао је норвешки министар иностраних дела, пре неки дан, у Лондону, поричући издајства као узрок брзој окупацији лука, већ истичући само изненађење.

Норвешкој влади би лично било много лакше да призна издајство него изненађење. Јер, изненађење њу лично терети.

Кад смо 8-IV увече ми, болесни, у температури, слушајући радио извештаје о полагању мина од Савезника у норвешким територијалним водама, могли да кажемо својим пријатељима: „Ноћас или сутра, запамтите, Немци окупирају норвешке луке” - могла је то знати и норвешка влада. Али норвешка влада - социјалдемократска и демократска - самим тим је по слабости духа свога, морала бити изненађена, јер су, као и све „демократске владе”, иако тобож неки реалисти, конструисали свет нереалан у коме мисле и живе, свет заблуда, не виде стварност, већ уверени у оправданост свог гледања на свет не виде да им је бусола потпуно лажна, неисправна. Они нису, уверени у несумњиву иначе снагу енглеске и француске флоте, могли веровати, да Немачка, и поред те снаге, сме, уме и може, па чак и мора, да упадне у њихове луке и да их опседне.

Али баш овом тешком изјавом по себе, норвешки министар је у Лондону, показао истину и свео на праву меру причу о издаји којом треба да је Немачка успела на тако лак начин да заузме главне норвешке луке.

7) Тиме ни уколико не мислимо рећи да није ни потребна пажња према страним агентима.

Напротив. Само нека се не заборави да их има две врсте: једни имају задатак ако рат дође да изврше акте непријатељске према одбрани земље - а други имају задатак да учине да једна земља што пре у рат уђе.

Ми смо одувек тражили према свима тим агентима истовремене, једнаке и строге мере.

Јер ништа мање нису опасни ови други од оних првих.

8) Последње дискусије у Д. Дому енглеском показале су јасно многе врло неповољне ствари по В. Британију.

Ми смо - неизненађени, - али ипак и огорчени излагањем свих тих, за такву земљу, таквих доказа њене немоћи шепртљанства.

Али две реченице су привукле нашу пажњу, једна из говора Чемберлена, а друга из говора лорда Стенлија, министра рата. Оне на необично јасан начин утврђују какви су разлози руководили Енглеску на акцију у Норвешкој.

Прва реченица је објашњена другом, Чемберлена допуњује лорд Стенли.

Прва реченица гласи: „Било нам је јасно, ако не пођемо јединим путем у сусрет Норвежанима, и ако не извршимо напад на Трондхјем, да Норвежани нису у стању, и да неће моћи сами да пруже отпор, те би на тај начин цела Норвешка одмах пала у руке непријатељу”.

Друга реченица гласи: „Зар би данас било рата у Норвешкој, да ми нисмо послали наше војнике у област Трондхјема?”

Другим речима: Да ми нисмо обећали да ћемо свом снагом помоћи Норвешку, па у следству те одлуке послали једну дивизију у област Трондхјема, Норвежани би положили оружје и Немци би одмах, заузели целу Норвешку, јер би Норвешка капитулирала без борбе. Овако: ми смо истина нешто и изгубили, али ето, у Норвешкој траје рат и трајаће још неко време, - а то је ипак за нас добит, јер за то време Немачка не може из Норвешке добијати оно што јој је потребно, а и Шведска мора бити у грозници. Једном речју, ми смо успели Немачкој да у једном плућном крилу, макар привремено, приредимо осетно запаљење”.

Ове реченице доказују најбоље оно што смо ми тврдили, и што никад незарађене, неутралне државе не треба из очију да изгубе - ако Немачка на најбруталнији начин гази права и интересе малих народа, кад год је то њеним интересима погодно - Савезници са ништа мање безобзирности и себичности, гледају да те мале државе увуку у рат - из два разлога: да на тај начин из дотичног сектора нашкоде Немачкој у снабдевању, и да на тај начин - за време док се сами спремају да добију надмоћност у наоружању, и искуство у новом начину ратовања, сукцесивно једна за другом поједине мале и средње земље европске својим приношењем на жртвеник Бога рата, одрже на том олтару потребан огањ што даље од савезничких метропола и главне снаге њихових живих сила.

9) Али најгоре је - да оставимо опет само питање колико је то морално, право и лепо, јер ни Немачка на то не гледа - што су концепције и извршење савезничких кабинета и штабова такви, да чак ни са њихових интереса, поједини замишљени и изведени подухвати нису корисни.

„Добро је - рекло би им се - нећете да водите рачуна о интересима Норвешке или које друге државе. Водите рачуна бар о својим интересима!

Ето, ми смо готови, - кад већ обе стране немилосрдно жртвују интересе малих својим, ми смо готови да и сами заборавимо на то. Али бар о својим интересима водите рачуна”.

У случају Норвешке, ми видимо да су Савезници, на своју огромну штету, били иницијатори Норвешке трагедије.

а) Они су хтели да спрече Норвешку и Шведску да делимично снабдевају Немачку. - Сад је очигледно снабдевање Немачке обезбеђено из Шведске, Норвешке, Данске и осталих прибалтичких држава - и то искључиво у њену корист - а себе су са тог тржишта искључили.

б) Они су хтели да спрече Немачку да долази до девиза - сад су јој од једном у Данској и Шведској дали велике количине девиза и злата;

в) Немачка је дошла до изванредних база ваздухопловних и подморничких - у Норвешкој. Ваздухопловне базе су отерале главне поморске базе из Скапа-Фло иза обале западне Шкотске - а подморничке ће базе угрозити поново Атлантски океан, који су Енглези били тек успели постављањем баража минског од Ортијског острвља па скоро до јужних ртова Норвешке, да ослободе од њихових напада.

г) Немачка је потпуно затворила Балтичко море и постала господар од његових врата.

д) Немачка овим долази у могућност да потпуно сломије блокаду, јер јој је са норвешких обала могуће далеко боље да општи са Америчким континентом, него што је то до сад било, (нарочито ако јој успе дочепати се Исланда) мада је ово изванредно тешко после релативно врло великих губитака своје ратне флоте - у чему је Енглеска већ искрцавањем на Исланду предупредила.

Све ове штете Савезници су сами својом иницијативом себи нанели.

8) Дискусија у Д. Дому довела је до пада Чемберленовог.

Нападали су га најжучније радници - при чему и нико не нађе да покаже сву огромну штету коју је баш радничка влада Енглеској, њеној снази и њеном оружју нанела. А напао је чак и Лојд-Џорџ - и његов напад најбоље показује колико је В. Британија и данас далеко да види праве узроке садашњем рату. (Он тврди да се Немачка наоружала зато што се Савезници нису после Версаљског мира разоружали. Па зашто су се онда Немци пренаоружали? И зар се Савезници нису годинама, и с планом, разоружавали и ослабљивали, те их је само благодарећи томе, Немачка стигла и престигла.)

Али нико, па ни Чемберлен у свом одговору, није стигао да каже праву реч: није крив Чеберлен, већ читав систем политички и духовни на коме стоји Енглеска. Зар је Чемберлен крив што Енглеска ни у рату није смела да изврши општу мобилизацију; а камо ли у миру да има стални кадар? Зар је Чемберлен крив што је Велика Британија дочекала рат без спремљеног официрског кадра - и вишег и нижег и оног највишег.

Не промене ли Енглези свој систем и свој дух, нит је право, нит је Богу драго да могу држати под својом влашћу трећину земљине коре и четвртину целог човечанства.

СЕЉАЧКИ РАЗГОВОРИ О ДИПЛОМАТСКИМ СТВАРИМА ²¹

После необично успелог нашег збора у Тополи, где је, као никад дотле у Карађорђевој гнезду, слушало нашег Председника, читавих сат и по,

²¹ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 9-11.

више од дванаест стотина сељака, пришли су му неки сељаци и овакав разговор се водио међу њима.

- „Е све нам је и јасно, и пријатно што смо чули. Врло смо задовољни са твојим излагање, али једним нисмо” - рећи ће један симпатичан млади сељак, иначе земљорадник по партији.

- „Реци ми, молим те, одговориће Председник - оно чиме ниси.”

- „Ништа нам не помену о овој нашој делегацији што оде у Москву”, - одговори млади сељак.

- „Нисам говорио, јер ми се учинило да сам и без тога много говорио. А да сам знао, ја бих вам баш о томе и говорио. Али кад нисам онда, ево сад да кажем.

Мислим да је то погрешка, и не мала, но велика.

А ево зашто.

Није то Русија. Не зове се ни сама тако. А да је Русија, она би се тако звала и тим би се именом поносила.”

- „Као ми што се не зовемо Србија... - рећи ће један сељак.

- „С том разликом, што се ми зовемо Југославија. А то је за нас и веће и боље, јер је и Србија унутра.

Нека се и они зову Славија, па би онда било разумљиво што се не зову Русија. Али они се зову СССР а то нема, у томе имену ни једне речи „руски”, а још мање „словенски”.

Отуда Краљ Александар није хтео с том земљом одржавати никакве везе, кад она себе није хтела звати Русијом!

- „Али...” - рећи ће онај млади сељак.

- „Знам рече Председник, ти велиш тамо је руски народ и руска земља. Слажемо се. Али режим који тамо влада земљом и народом није национални, већ интернационални, и зато није ни руски, ни славенски. Отуда је и узео име СССР. Данас у тој држави има 12 федеративних република, од којих су само три руско-славенске, а 9 несловенских, - иако је број народа у огромној већини руски и славенски. Како коју земљу освоје, они је само направе федеративном републиком и увуку је у тај Савез. И тако, ни кад би све државе овог света ушле у тај СССР не би морали мењати име, фирму, већ би се само тај СССР проширивао. Зато су и узели такво име, да ма колико држава увлачили унутра, фирму не морају мењати. Јер њихов циљ је обарање националних држава и хришћанског поретка у целом свету и увлачење у једну федеративну државу свих народа, под врховним вођством Јевреја, као што су до сад и Совјетијом они владали, и по њиховом плану револуција створена и држава саграђена”.

- „Ама”, хтеде нешто рећи сељак, али Председник продужи.

- „Само ти причекај. У самој Совјетији Бог је одбачен, Христос одбачен, породица одбачена, својина уништена, сељацима земља одузета и силом су удружени у колхозе - услед чега раде земљу без љубави, те и поред огромног броја справа које је држава за обраду земље дала, земља данас стварно даје мањи принос по хектару него што је некад, у царско време, давала кад се радило на коњима и са обичним плуговима.

Отуда то није Русија и са том земљом ми нисмо до сад имали везе, па не треба ни даље, из љубави и благодарности према Русији, руском на-

роду и цару Николају II који је ради нас увео своје царство у рат - знајући каквој опасности излаже своју земљу и свој престо.

Шта жели та држава? Оно што ми не желимо.

Она жели рат, што дужи, што јачи и што шири. Она то жели, јер само из таквог рата може доћи светска револуција, што је њен главни циљ, без чега се националне државе и хришћански поредак у свету не може срушити.

Ми напротив осуђујемо рат овај као сулудицу, и желимо свом душом и снагом својом да останемо изван рата, и да што већи број земаља остане изван рата, и да оне земље које ратују што пре се измире.

Како се, дакле, у спољној политици ми можемо наслањати на Совјетију, кад су нам циљеви супротни?

Ми чекамо Русију праву. Она мора доћи. Тада кад ова дође, једини међу свима земљама и народима ми ћемо јој с правом прићи, и она ће нас као јединог искреног пријатеља свог пригрлити.

Ето са та два разлога мислим да је одлазак наше делегације сасвим погрешан гест, од кога се имамо надати само губитку оног капитала моралног што је наша земља непризнавањем Совјетије до сад стекла, с једне, а с друге самоодбрани да нас у спољној политици чува Совјетија који има сасвим супротне циљеве у спољној политици него ми”.

- „Дозволи сад мени, брате” - рече онај сељак, - „да и ја нешто кажем.

Другим речима ми овде немамо на кога да се наслонимо. Тако излази из твог говора. На Немачку и Италију не можемо, јер нас лако могу прогутати. Енглеска и Француска су и саме у рату и не могу нас штити. Русије нема, а Совјетија би највише волела да постанемо бољшевичка република и да уђемо у СССР. Дакле немамо на кога? Је ли тако!”

- „Тако је” - одговори Председник.

- „Па шта онда?” упита сељак. Нешто морамо радити за свој спас. И ево што ја мислим: морамо ми балканске државе своје зајевнице бацити у страну, па се удружити, направити снажан блок, па се тако очувати. Ја другога пута не видим,” заврши млади сељак.

- „Ни ја,” - одговори Председник. „И ево толико време, као баш то што си ти сад изнео, проносили смо широм земље, непрестано, на разне начине. Али нажалост без успеха.”

- „А зашто?” упита сељак.

- „Зато што људи који управљају нашом земљом не верују, плаше се, хтели би да велика и спасоносна ствар сама собом дође. А не знају да нема велике ствари, која може доћи без труда, напора и борбе.”

- „Е не ваља ни то,” рече сељак.

- „Не ваља!” - рече Председник. „Али нешто сам миран: мора да ће сам Бог милостиви обрнути људе истини и спасти Краља, земљу и народ.”

- „Бог милостиви нека буде на помоћи,” заврши један старији сељак што је овај разговор слушао пажљиво.

ЗАКЉУЧАК ²²

²² Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 11.

1) Рат на западу је одложио по свој прилици, опасност ратну од Балкана.

Ушав у рат неспремни, Савезници су морали тражити мале народе на разним крајевима Европе, као Хитлер падобранце, да тренутно заварују непријатеља и учине му неку штету.

Хитлер је сад пренео одсудну битку пред њихова врата.

2) Италија је решена да искористи овај тренутак за расправу својих спорова са Савезницима.

Дође ли при том до рата, вероватно је да Италија жели да има посла само са Енглеском и Француском, а да јој залеђе остане мирно.

Ако би операције на Западу показале да Немцима не иде тако добро као до сада, нема изгледа да би Италија улазила у рат, пошто улазак у рат уз Немачку за Италију значи стварање многих унутрашњих и тешких питања (Папа, Двор, Народ).

3) Према томе, Провиђење је Балкану и опет, изгледа милостиво, продужило мирне дане.

Балкан треба свој пут да нађе. Југославија треба да му буде ту путовом.

Из чланка „Сељачки разговори...” види се заиста како то сам наш сељак на то долази, чим му се разагнају магле које су га у заблуди држале.

4) Много се изгубило у Бугарској досад што се пропустила година дана не радећи ништа на активном стварању југословенско-бугарске заједничке државне, војне, спољне и финансијске политике - која би послужила као основица здраве, чврсте балканске политике.

Али ево пред нама, изгледа, још мира. Зар није време да се бацимо на тај посао.

5) То је дужност Југославије. Она то мора ради себе и ради Балкана. Она то може, јер балканске државе морају поћи тим путем. Она то може излажући јасно свој став и постављајући их пред готов чин својих односа с Бугарском, ако остале земље стоје на празној формули балканског споразума, која неће спречити рат на Балкану.

6) Али то Југославија не може, разуме се, док не дође друга влада - која неће бити израз партија, ове или оне, већ израз општенородне стварности.

А то још Југославија није досад имала. А мора имати. И што пре! Дана нас боље него сутра, а још боље би било да је јуче.

КОНЦЕНТРАЦИЈА ²³

Мисао о концентрацији изгледа да је пала у воду. Сви разлози који су оправдавали њено стварање нису били довољни. Влада Расула и Нерада остаје и даље. Очекивање наших политичких великана да буду позвани за „спасавање” земље изјавила су се.

Ми то искрено жалимо. Не зато што верујемо да би та концентрација значила концентрацију снаге и воље и што би могла да реши многа го-

²³ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 13.

рућа питања која су у ова апокалиптичка времена намећу за хитно решавање.

Напротив, била би то концентрација слабости. Оне ситнопартизанске слабости и слепила које многим не дозвољава да сагледају истину велику и судбоносну.

Али би она значила сигурно олакшање за наш народни и државни живот јер би се та слабост тако јасно манифестовала пред народом да би до остварење оног једино потребног општеномодног покрета дошло брзо.

И како је већ дванаести час за њихово остварење желели смо да што пре дође до концентрационе владе како би и тај партизански трик био једном откривен, да се не би десило да такву владу добијемо у најсудбоносијем тренутку, када њена слабост може бити фатална по земљу.

А како је он већ ту не можемо бити за овакво експериментисање. Зато свом снагом и радимо да дође до остварења општеномодног покрета и верујемо да до њега мора доћи, јер је немогуће даље играње са судбином ове земље и народа.

Ако неће да схвате они горе, схвата то већ сам народ, а његову борбу у томе правцу морају помоћи сви родољуби.

„КАД МЕ ПИТАШ, ПРАВО ДА ТИ КАЖЕМ”...²⁴

„Обзор” од 8. маја у рубрици страначко цепање, расписао се поново о нашем председнику.

Тако он пише да Љотић наступа у улози „спаситеља нације” и „проповједника јавног морала”. Од њега се дакле може захтевати да борбу против политичког чина од 26. VIII 1939. води са темељитим аргументима, на темељу чињеница и увек с осећањем одговорности за опште државне интересе. Г. Љотић међутим тако не поступа. Он харангира на ретко несавестан начин.

„Г. Љотића не може оправдати непознавање прилика. Он би их требао прво проверити, јер он не напада једну обичну странку, већ стање у Хрватској уопште, а рад хрватског народног вођства напосе. Тешко је међутим веровати да г. Љотић не зна да је барем велика већина његових оптужби неоснована и тенденциозна... уз то г. Љотић, премда је до сада више пута упозорен, да су његове оптужбе неосноване, није престао са својим тенденциозним приказивањем овдашњих прилика.

Последице таквог писања у неупућеној србијанској и другој јавности могу бити веома тешке, па се треба питати, да ли се може таква харанга довести у склад са правим родољубљем и искреном жељом „за моралну регенерацију јавног живота”?

За овим се цитира један пасус из последњег 44. броја нашег Билтена у коме је у општим цртама описано стање у Хрватској, и онда „Обзор” продужује:

„Ми жалимо да се на овако несавестан начин приказују прилике у Хрватској и тако хушка неупућена србијанска јавност. Готово је непојмљиво да човек који се сваког дана удара у прса, позивајући се на своје

²⁴ Билтен, број 45; 12. мај 1940; стр. 13–17.

родољубље и на свој карактер, може с тако мало осећаја одговорности писати о приликама у Хрватској.”

А потом „Обзор” пише:

а) Како никад држава није била чвршћа у Хрватској - и поштованија - него данас.

б) Како је свест о заједничким интересима и одлука о заједничкој одбрани Југославије живља и чвршћа него икад.

в) Да се прилике у бановини Хрватској рапидно консолидују.

г) Да се тек данас спроводи права, у својој суштини, југословенска државна политика.

д) Да би Љотић требао да зна што су Хрвати осећали пре 26. VIII 39. према органима државне власти, па би се требао чувати, ради своје озбиљности, кад тврди да је за време прошлих режима била јавна сигурност боља.

ђ) Да Хрватско питање истина није решено и да ће то бити тек при дефинитивном уређењу државе, али споразум од 26. VIII је извршио дубоки психолошки преокрет у корист државе.

И завршује са позивом да Љотић, ако му прилике нису познате, треба да дође у Хрватску, па да се у то увери.

Ето тако нас пита „Обзор”. А ми, ћемо да одговоримо. Иако нам „Обзор” дугује један важан одговор пуне две године.

Наиме 11. II 38, „Обзор” је у истој рубрици ваљда, у којој и сад ово пише, донео приказ једног Љотићевог чланка у коме налази тешке увреде за Хрвате. Завршујући тај приказ, „Обзор” се пита: како такав човек, који тако пише о Хрватима, може и сме долазити у чисто хрватске крајеве.

Свакако као последица тог чланка, увече је франковачка, клерикална и комунистичка руља напала у Шибенику на Народну читаоницу у којој је Љотић држао предавање, и неколико сати бомбардовала камењем зграду, па је напала и на саму жандармерију, те су нападнути жандарми и употребили оружје, услед чега је несретни младић Бела Марић својом младеначком крвљу попрскао шибеничке улице и умро, поред двојице тешко рањених.

Да је Љотић био написао тај чланак, ни по јада.

Али тај чланак је „Обзор” измислио и везао за Љотића баш у вези са овим његовим путем по Далмацији, услед чега је дошло до ове несреће, и услед чега је Љотићу сваки даљи пут по Далмацији спречен насиљем полицијских власти, која је возове заустављала и скидала га силом из влака.

Ми смо тај ретко неваљали чин „Обзору” - одмах до знања ставили. И питали га да то објасни. Али „Обзор” је ћутао - без једне једине речи оправдања.

Данас, мислећи да се ствар заборавила, „Обзор” хоће да чита лекције из поштења.

Ми се никад нисмо ударили у прса и хвалили карактером и родољубљем. Из разлога појмљивих сваком човеку од укуса. Трудимо се, колико нам је могуће да што мање грешимо и да своју дужност према својој земљи и свом народу што више испунимо.

Али „Обзор”, кад с нама разговара, требао би претходно да нам објасни како је могао полемисати са нама поводом чланка који ми нисмо никад и нигде написали. Најмање пак изгледа умесно, да „Обзор”, који са себе ову велику љагу ретке новинарске злонамерне злоупотребе, услед чега се невина крв просула, ни до данас није покушао скинути, - нама ни више ни мање него карактер и родољубље пориче.

Али ми ћемо, као што напред рекосмо, одговорити. Разуме се после овог, не због „Обзора”, већ због наших и његових читалаца.

а) Да ли је држава данас у Хрватској чвршћа него што је икад била? - „Обзор” тврди да јесте.

Ми, на жалост, тако не мислимо, а с нама и скоро сви Срби и сви југословенски оријентисани Хрвати.

Али ми се можемо препирати до зоре и ствар се неће с места покренути. Наша тврђења су заснована на чињеницама. Билтен их доноси прегрштима. Нека се те чињенице демантују. Нека се докаже неистинитост његова. Ако се то докаже, онда тек долази право „Обзора” да нам пребацује неистинитост тврђења о слабости државе, о анархији и „керенштини”.

Ми смо тврдили, поводом убиства нашег друга др Ленца, да полиција не може да врши своју дужност, да мора да пушта лице на које је пала сумња да је извршилац дела, јер код иследника долазе неодговорна неслужбена лица из ХСС, под капом и цигаретом у устима, и захтевају пуштање осумњиченог из затвора - и овај бива пуштен, јер је члан Хрватске заштите.

А ми имамо таквих случајева више. Готови смо изнети их. Није само др Ленац убијен, а убица му слободно шета, већ толики други, све после „споразума”, - а ниједан није био ни корупционаш, ни батинаш већ само поштен југословен - имађаху исту судбину. Нека нам „Обзор” или ко други каже: кога је власт ухапсила за убиство нашег омладинца, Фрање Жежелића из Чавла (Церника) код Сушака, кога је власт затворила за убиство толиких других усред Загреба. Ако је једног пронашла и затворила, ми ћемо се извинити. Али кад ниједног није - ми остајемо при оном што смо рекли.

Ми нисмо браниоци ни једног режима који је претходио овоме, осим оног од 6. I 29. до 3. IX 31. г.

Али питамо да нам се каже: да ли је у Загребу онда било више полиције и агената - или данас? Да ли је онда Загреб имао блиндирана полицијска кола или их данас набавља? Да ли је онда био већи ред или данас? Да ли је онда било више убиства или данас?

И то све без Хрватске заштите.

Нека нам и даље каже: да ли је било побуне у хрватским војним јединицама пре „споразума” или после „споразума”? И да ли су Хрвати ишли тачније у војску пре „споразума” - или после - и тамо савесније своју дужност испуњавали?

Нека нам се опрости, ако грешимо, али изгледа нам да нисмо ни мало претерали кад смо тврдили, после тога, да је „споразум” државу раслабио.

Јер „споразум” је привео држави донекле „Хрватско народно водство” - али оно само остало је од једном без утицаја на хрватске народне масе.

б) Постоји извештај преокрет у Далмацији при позиву за војску - услед чега свакако „Обзор” и говори о свести о заједничким интересима.

Ми смо и то истакли у нашим извештајима - и с радошћу, без обзира на мотиве те појаве.

И истина то је дошло због „споразума” - али само зато јер су Хрвати разочарани у „споразум” и у своје вођство с једне, а с друге осетивши опасност завојевања од туђина, осетили оно што су давно требали, и што им је двадесет година са стране вођства сасвим супротно говорено, наиме да је њихова судбина везана за Југославију.

С те стране „споразум” је дакле донео извесна добра, без икакве заслуге својих твораца, јер је својим остварењем убедио Хрвате у истине животне, које досадашња „хрватска политика” није хтела никад признати, уједно на тај начин што им је показао стварно и очигледно да су одиста на своју и општу штету имали овакав став према својој рођеној држави.

Признајемо да је и то добро. И ми смо увек, да су времена друкчија, а не оваква као сад, били за тај експеримент: дати хрватским масама све што траже, да би саме виделе своју заблуду. Против тог експеримента смо специјално у овакво време, зато што истина, психолошки се код здравих хрватских маса добија, али се зато држава излаже анархији, јер је цео тај крај дошао под власт људи, који су психолошки прети изгубити баш у мери у којој су се хрватске масе разочарале њима и њиховим радом.

Тиме смо одговорили на тврдњу „Обзорову” под ђ) у оном делу где говори о психолошком преокрету код хрватских маса у корист државе.

в) Прилике у бановини Хрватској се не консолидују као што тврди „Обзор”, а најмање рапидно.

Зар јавно гласање при општинским изборима у Хрватској није доказ за то?

Зар убеђене „демократе” из ХСС и СДС ништа боље не нађоше него свој „демократизам” путем јавног гласања да спроводе?

Зар „Обзор” мисли да та чињеница није сама собом довољно речита о приликама у Хрватској? Зар мисли да има икога у овој земљи који ће поверовати да ова мера није предузета баш зато да би „хрватско народно водство” могло и даље, на основу резултата јавног гласања, вршеног под терором Хрватске заштите, показати оно што више нема?

А дати бановину Хрватску под неограничену власт „водства” које није више водство, не видимо да води „рапидној консолидацији прилика”!

г) О правој југословенској државној политици за коју тврди „Обзор” да се сад у Хрватској спроводи, заиста не знам шта да мисле они којима главе, а камо ли остала права и интереси нису сигурни.

Не знам на пример шта мисли „Обзор” о Чеди Милићу и његовом случају у Имотском, где га нико не заштити ни власт, ни среско хрватско водство и који беше као звер дивља из планине гоњена на очиглед власти - ако то часно име заслужује жандармерија и среска управна власт у том месту, после тог чина.

А Чеда Милић није био ни четник, ни корупционаш, ни батинаш, ни слуга ма којег режима.

И шта ће рећи за ту југословенску државну политику они Хрвати - који никада ни часа нису престајали бити привржени Југославији - којој се тек сад, како „Обзор” каже „дубоким психолошким преокретом” враћају хрватске народне масе - и који су само због те своје постојаности проглашавани за издајце Хрватске, и као такви стављени на индекс, гоњени, нападани, па чак и убијани?

И шта да мисле они сељаци Срби и Хрвати Југословени, који виде како Хрватска господарска слога добија упутнице за бесплатан превоз кукуруза који издају само члановима ХСС, а СДС присталице опет и сами налазе сличног начина да се тим користе, док остали који нису ХСС ни СДС немају кукуруза с повластицом из једног, а не могу га купити код трговаца, јер трговци не набављају кукуруз пошто га не могу добити с повластицом, а без повластице боје се конкуренције Господарске слоге и СДС организације?

И шта да мисле мали чиновници Хрвати и Срби и њихове породице, што их ова нова југословенска политика, којом се „Обзор” одушевљава, прогања, уназађује, премешта, отпушта?

И шта да мисле Хрвати и Срби, избеглице из бановине Хрватске што се сад потуцају по Београду?

ђ) Зна Љотић врло добро шта су осећали Хрвати према органима државних власти - и то је он и крстио Хрватским грехом.

Али зна и то да не само тој хрватској маси њено „народно вођство” никад не упути ни реч прекора, нити упута, него напротив, нигде држава Југославија не би на свету више пљувана и вређана у свима својим манифестацијама него баш у крајевима хрватским.

Све то уз громко одобравање и ликовање тадашњег хрватског народног водства!

Кад смо ми, својевремено, указивали на рђаву работу „Хрватског народног водства”, које све то одобрава, које залива тај „хрватско-народни грех” - не добисмо нигде знака да видимо да нас је ико од тог водства схватио.

Др Мачек је задовољно окупљао „Хрватски народни фронт” тврдећи упорно како сваки који покуша да му укаже на његову очигледну резиграност - сад привремено забашуреним негативним ставом хрватског народног водства, како тај хоће да цепа хрватско народно јединство.

Као квочка која седи на јајима и тврдо уверена да је целом том насаду она мајка, иако тамо има и кокошијих, и пачијих, и гушчијих и ћурећих јаја, али која претрпи горко разочарење, кад водећи изведени насад, дочека да остане само с оним што је природно њено, таква је била слика и прилика др Мачека, као хрватског народног вође и онда - и сада.

Зна дакле добро Љотић тај грех хрватски и грех „хрватског народног водства” - али не види да је тиме држава постала чвршћа што је др Мачеку предата бановина Хрватска, у ово страшно време, у време кад је он остао само с једним делом „свог насада” - кад мора само јавним гласањем да покуша да задржи своју легитимацију.

Љотић је то тврдио да се „споразумом” не може решити Хрватско питање. Сад се тврди и са хрватске стране од „споразума” да није ни решено - већ да се тек има решавати.

Љотић остаје и даље при тврђењу да се оно никад не може решити „споразумом” - и да изван Југословенског решења другог решења Југославији нема.

А при „дефинитивном уређењу државе” и овај „споразум” мора пасти, - мора, само ако ми из овог експериментисања, у овако страховита времена, будемо читави изишли. Мора пасти, јер ће дотле већ и само „хрватско народно водство” - ако остане живо и здраво што му од срца желимо, морати да види оно што ни данас не виде.

Јер тек ваљда неће моћи остати нешто, што не задовољава ни сад Хрвате, што никад није одушевљавало Србе, што државу предаје у руке безвлашћу, чега се уосталом у толико примера ни само хрватско народно водство не држи.

Да би нас уверио да је у Хрватској добро, „Обзор” позива љубазно Љотића у хрватску Бановину.

Он ће свакако и доћи, као што је требало отићи ту скоро до Мостара и Дубровника.

Али, гле, у ери праве „југословенске државне политике” Љотићу се не одобравају ни састанци, ни зборови, ни предавања - а његовим друговима још и мање.

Да ли би то могао неко из хрватског народног водства да нам објасни? Или сам „Обзор” - онај „Обзор” што нам дугује за измишљени чланак од пре две године?

„ОТРОВАНА ОМЛАДИНА”²⁵

„Нова ријеч” орган пана Већеслава у своме броју од 9. т.м. доноси на страни 7 велики чланак посвећен „отрованој омладини”.

Чланак је написан поводом најновије миротворне акције наше комунистичке омладине која се проводи под паролом „Доле рат”, а на коју смо се ми већ осврнули у „Нашем путу”.

Остављано на страну све оно у...²⁶ др Стјепана Томића на Професорском конгресу у Сарајеву, на шта ћемо се вратити у идућем Билтену: на све те гадости изнете о нам у томе реферату због наше упорне борбе противу „добровољачких батаљона” и оне акције са „бранићемо земљу” која је данас верујемо јасна свима, па им је сигурно јасно зашто смо противу ове комуфлаже комунистичке акције устали свом снагом и, Богу хвала, успели да је онемогућимо.

Данас и сама Вилдерова „Нова Ријеч” види колико је искрености било у томе ставу и колико поштења у томе реферату. Али сагледајући сав тај понор у који је гурнута наша омладина. „Нова ријеч” неће да призна да је и она сам заједно са свима својим вођама још како тровала ту омладину и да тровање продужује и данас.

²⁵ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 20–21.

²⁶ Нечитко (прим. прим.).

„Али да нам се не би опет рекло да смо реакционари и незналице, да не знамо тајну коју та „напредна” пацифистичка омладина мудро прећуткује, рећи ћемо да ми знамо и то на какав развој ствари и на какав крајњи резултат садањих догађаја у свету та омладина мисли када проповеда пацифизам. Али ни са самог становишта те омладине на крајњи исход и резултат новог европског и светског сукоба и спас који има отуда да дође за све мале народе, опет се не може примити дефетизам и пацифизам те омладине нити дозволити морално разоружање, духовна пометња и војничка неспремност нашег народа па ма колико били привлачни и саблажњиви крајњи резултати данашњег европског сукоба којима се левичарска омладина нада и чиме правда свој данашњи пацифизам. Јер и када би се све то тако рачунски тачно остварило у крајњој линији, како се то ова омладина нада (у чему и јесте њена тајна коју она мудро прећуткује) ипак се ова њена пацифистичка работа не може дозволити не само ради неких реакционарних и империјалистичких сврха, него баш и у интересу онога чему се та омладина нада и шта очекује од садањег европског сукоба. Рачуница је проста. За један мали народ као што је наш много боље је да дочека тај крај и стање које ће после њега настати здрав и читав и једноставно се укопча у то ново стање и поредак, него дозволити да буде прегажен и сатрвен и да тако прегажен и сатрвен чека ново стање и нови поредак.

Зна се колико је дуго и како је тешко било чекање нашег народа на национално ослобођење; зна се колико га је мука и невоља стала окупација за време прошлог рата и колико су биле тешке те три године док је наша национална територија била очишћена од завојевача. А када се све то добро зна, онда се тако што не може и не сме дозволити за љубав не знам тамо каквог идеалног новог стања и поретка, па чак ни за сами рај на земљи. Јер и у том новом поретку сваки народ као и сваки појединац добиће место према ономе што буде сачувао кроз цео овај сукоб и могао га уложити у тај нови поредак. А са чиме мисли наша „напредна омладина” да изађе пред Милоша када дозвољава да пре тога буде плен завојевача непријатеља баш тог новог стања ствари и поретка коме се та омладина жарко нада и са математичком тачношћу га очекује и коме хоће да жртвује националну слободу и независност, које су једини и највећи објективни услов и гаранција за сигуран напредак и прелаз у нови поредак. Једном речју баш са становишта те омладине и њених идеала (ако се узме да је она заиста левичарска) не може се примити нити дозволити њен данашњи пацифистички и дефетистички став. Јер заиста било би жалосно да та омладина која је за своје идеале двадесет година пунила Главњачу и посејала своје кости по целој Европи, сада буде авангарда освајача и најцрније реакције на сваки напредак и културу. Ето зашто је пацифизам једног дела тзв. напредне омладине отров стране - освајачеве пропаганде; ето дакле зашто је та омладина отрована.”

Ето то је дословни препис из овог чланка у листу кога издаје Већеслав Вилдер, један од најугледнијих чланова странке која се данас налази на власти у земљи која је монархија, која има своју династију, чији су га представници поставили чак и за краљевског сенатора.

Пан Вилдер мисли да та „отровна омладина” не зна рачуницу колико и он. Можда је и не зна. Али политички сигурно није толико наивна колико пан Вилдер.

И онда када је стварала „добровољачке батаљоне” заједно са присталицама пана Видлера, уз његове највеће хвалоспеве и тражила „превентивни рат противу фашизма” и данас када проповеда „доле рат” и изјављује да неће да гине у „империјалистичком рату”, она чини то из својих интереса. Онда - да нас увуче у рат и слабе и нејаке стави на милост и немилост туђину; данас - да одлучну вољу народа да брани свој мир и слободу раслаби и тако га опет учини лакше пленом туђина - само с једном намером: да буде што више крви, да пожар захвати што већи део света, да ниједан кут његов не остане поштеђен како би на рушевинама и згариштима света остварила тај „идеални” поредак, кога пан Вилдер ни данас нема куражи да назове правим именом.

Али то није видео пан Вилдер ни онда када су ступци његове „Нове рјечи” викале Осана! синовима Сатаниним, то он не види ни данас, јер мисли да та омладина чини то по својој ђуди, а не вођена руком великог режисера Дrame савременог човечанства који је и пану Вилдеру доделио улогу, истина друкчију, али коју он врши свесрдно, свеједно да ли због пара или из слепила.

Пан Вилдер један од оних бораца за признање „словенске Русије” не види јасно да путеви те „словенске Русије” иду упоредо са путевима оних које он сматра највећим злом човечанства. Свеједно да ли је помоћ коју његова „словенска Русија” пружа данас Хитлеру искрена или не, свеједно је због чега она то чини, али је једно сигурно да је не чини ни из каквих словенских обзира и да је таква да би без ње тешко могао доћи до овог великог пожара који је захватио највећи и најкултурнији део нашег континента и човечанства.

Пан Вилдер оптужује ту затровану омладину да служи туђину. Он јој то математички доказује. Али она се и није спремала да служи свом народу, нити ју је пан Вилдер то учио. Напротив, све је чинио да је однароди од духа народног, да јој задахне дух туђински, свеједно какав. Он је стајао уз њу онда када је она тврдила да се судбина ове земље решава на Ебру, он јој је плескао када је полазила у добровољце у Шпанију. Он ју је штитио када је пунила Главњачу због свога злочиначког рада противу народа овог и земље ове. И ето он јој и данас то не уписује у грех, већ напротив сматра подвигом.

И још нешто. Он ни данас не искључује из своје странке оне који се називају самосталним демократима и који су и на последњим дефетистичким манифестацијама „мировног одбора” на универзитету у Београду узели активног учешћа, или их поздравља дугачким телеграмима из Загреба.

Јер пан Вилдер служи истоме газди. Свеједно ради чега - због пара или чега другог.

КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ ²⁷

²⁷ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 22–23.

У предњем чланку „Отрована омладина” изнели смо да чак и они који су до јуче били најгрлатији браниоци наше „напредне” омладине данас увиђају како су неговали гују у недрима и да све оно што сми ми о томе годинама писали није било никакво „фашистичко” подметање већ, напротив, сагледавање опасности која се спрема за један критички тренутак који кад-тад мора доћи.

Данас то, поред пана Вилдера и његових пријатеља који су на свима комунистичким процесима били браниоци комуниста, увиђају и сви остали. Дефетистички рад наше „напредне и мирољубиве” омладине раван је најстрашнијем издајству и ако се што пре и што енергичније не стане на пут њиховом роварењу имаћемо не само „пету колону” у позадини обучену у кријумчарену униформу наше војске, већ и на самом фронту а обучену и наоружану од наше земље.

Извештаји који долазе из свих крајева земље говоре о необично великој акцији комуниста. Мере које се предузимају противу њих не само да нису довољне, већ се предузимају тако, као да се жели ширење ове заразе.

Све се чини да она постане што распрострањенија. Колико су споразум Рибентроп-Молотов од 28. августа прошле године и фински поход били ударци комунистичкој пропаганди, толико је овај безглави одлазак у Москву значао њено охрабрење.

Шта је он користио земљи? Зар 176 милиона динара трговинске размене представља еквивалент за опасност којој се излаже наша земља од доласка бољшевичке трговинске делегације и оног подстрека који ово признање даје овој разорној акцији.

Шта треба рећи онима што се убише доказујући о словенству СССР после оног одлучног комуникеа што га је агенција Тас објавила 11. т.м. у коме се тврди да ове вести нису не само тачне већ и неозбиљне, јер је, према мишљењу одговорних Совјетских кругова, свесловенство како на општем домену, тако и у међународној политици један реакционарни покрет који је у супротности са политиком Совјетског Савеза или на онај деманти радио Коминтерне дат 12. т.м. у 11 часова и 30 минута на таласној дужини 19, у коме одговарајући једном енглеском листу који је говорио да ће СССР бранити Словене на Балкану, Москва вели да је то глупост и да је идеја свесловенства преживела.

Али ни овај комунике, ни овај деманти нису објављени у нашој штампи, која и даље продужује своју злочиначку улогу обмањивача наше јавности, а маса плаћених совјетских агената преплављује нашу земљу брошурама и књигама најобичније бољшевичке пропаганде.

А није истина да људи не виде где све то води. И „Нова ријеч”, загребачки „Јутарњи лист” и многи други указују на тај дефетизам комунистички, али нико од њих нема куражи да отворено предложи мере које земља мора предвидети да не би сутра била стављена пред многе тешкоће са којима се данас у најсудбоноснијим тренуцима мора да бори Француска која је исто тако из својих „слободарских” и „напредних” разлога неговала ову змију у својим недрима.

ЗАКЉУЧАК²⁸

Шта да кажемо што већ нисмо рекли. Како да крстимо сво ово злочинство што се врши над судбином ове земље? Какве речи да употребимо да би се чуло, схватило и разумело да само још неколико секунди стоји на расположењу за решење нашег животног проблема?

Зар је могуће да се не схвати да је немогуће остајање ове владе, ако се неће да понесе и назив Влада пропасти?

Зар је могуће да је читави један народ што је у недавној прошлости својој дао такве примере јунаштва и честитости остао без ових врлина данас неопходних поред памети за спас не само наше земље већ и читавог Балкана?

Зар се и данас не види где све ово води? Зар толики примери сређенијих и напреднијих земља не говоре јасно да се све што пре из корена мора мењати ако се не жели да пропаднемо, да нас нестане, да будемо млевени и самлевени за сва времена?

Обраћамо се свима, а људи као да су глуви и слепи.

Зар се и данас не види да је потребно, преко потребно, уједињење читавог народа у духу, у напорима, у вољи да брани своју слободу и свој мир?

Али не партијска концентрација, већ стварање једног јединственог народног покрета, стварање једног одушевљеног таласа што ће захватити све, понети нас и изнети из овог смрада и каљуге у којој се распадамо.

И не уједињење малих, ситних, кликашких и партизанских интереса већ стварање једног јединственог општенородног покрета.

Зар је сва љубав према народу и земљи пресахла? Зар су сви извори наше духовне снаге исцрпљени?

Не, ми не верујемо. Ми знамо да је овом народу суђено да живи, да ствара и дела - да свету да нове и непревазиђене вредности. Зато га Господ и склања од пожара и уништења.

Али и он мора да схвати свој задатак, своју мисију, јер баш зато што му је тако много дато, много ће се и тражити.

И ето последњи је час.

Ако не схватају они горе, мора то схватити народ. Мора распечатити оне запечаћене изворе своје духовне снаге, мора се винуту високо горе, полетети изнад суморне и жалосне данашњице.

Велика времена траже велике људе. Наш народ их је увек имао. Мора их наћи и сада, излучити их из себе, дати им снагу и винуту се с њима.

Јер ово што је сада само је распадање и трулеж.

ОТСУДНИ ЧАС²⁹

Немачка војска је досадашњим развојем ситуације потврдила сва уверења немачког вође и канцелара.

Она је показала не само изванредну материјалну спрему, надмоћност у авијацији, у тенковима - у тој мери да није артиљерији ни потребно да

²⁸ Билтен, број 45; 12. маја 1940; стр. 24.

²⁹ Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 1–5.

развије своју снажну акцију - већ и невероватни нападни дух и невероватно пожртвовање.

Може човек мислити шта хоће о циљевима немачким, о моралу који их креће, али слепац је, и будала, и непријатељ сопственог народа онај ко то не призна и не истакне.

Овде једну мисао потребну да кажемо.

Целокупно наше писање о спољној политици, које је Збору донело огромна признања широм целог народа, кад су резултати отпочели да потврђују тачност његову, била је засновано с једне стране на циљевима Хитлерове Немачке, с друге на спремању духа и средстава за постизање тих циљева, а с треће на циљевима Великог Редитеља Дrame и његове цитаделе револуције, коју је у Москви 1917. успео да створи и разорног му дејства на дух и средства Англо-Француза.

Зато што смо годинама истину о томе писали, ми бесмо били нападани од две врсте наших суграђана као агенти Хитлерови. Једни су били агенти Москве, а други људи, чији је дух Велики Редитељ успео исто тако да ослаби као и дух Англо-Француза.

По мишљењу првих, ми смо требали да величамо Москву, да признамо да је то славенска Русија, да говоримо о срећи и благостању њеног народа, о њеној „демократији” и „антифашизму” који ће у заједници с „великим демократијама” направити савез и згњечити Хитлера и Мусолинија.

По мишљењу других, ми смо требали да тврдимо да Хитлер „блефире”, да „нема никога у Немачкој”, да „тамо тек што није избила револуција”, да „немачки народ гладује”, „да ће њега уједињене демократије прегазити, јер су веће, пространије и богатије”.

Ми, разуме се, нисмо тако могли писати, већ само истину као што нам је и дужност. И зато смо били „плаћеници Хитлерови”.

А данас ваљда и оне заведена, а добронамерне, мора да буде стид, кад виде колико је било истине у нашем писању - и колико је било лажи и глупости на другој страни.

Али да се вратимо нашој главној теми, пресудном часу који ће одиста за дуже време одлучити о животу Европе.

Да видимо и размотримо ситуацију у њеним развојним могућностима:

1) Број дивизија које се сударају није трећег дана борбе био већи на немачкој страни.

На немачкој страни, од Холандије до Француске, било је шест армија, са укупно 77 дивизија.

На савезничкој страни: Холандија је имала 14 дивизија, Белгија 23 дивизије, Француско-Енглеска 68 дивизија - свега 105 дивизија.

Онакви резултати су међутим ипак у корист Немачке били постигнути, јер је Немачка изабрала час и место напада, са својих 77 дивизија у руци и имала за извршење тога циља, - а пред собом су имали свега 37 дивизија холандско-белгијских, док су се 68 дивизија, распоређених у три партије, налазиле на северној граници Француске, од Луксембурга до Северног мора.

Било је очигледно немогуће пребацити ову огромну масу од близу 70 англо-француских дивизија са својим муницијом и коморским коло-

нама за три дана на холандско-белгијску бојну линију - чак и да немачко ваздухопловство није било изразито надмоћно над савезничким.

Отуда су Немци за три дана успели и у Холандији и у Белгији да постигну одсудне успехе: у Холандији да доведу до капитулације највећег дела војске, а у Белгији да начну у врло озбиљној мери линију белгијских утврђења, преласком преко Албертовог канала и одсецањем Лијежа од позадине.

2) Успех немачки је дошао нарочито услед велике надмоћности у авијацији и у борним колима. Без тога, не би било могуће постићи онакве успехе какви су постигнути.

Продор који су затим, 15. V учинили између Мезијера и Намира, преласком Мезе на три места, и продором француских утврђених линија код Седана - довело је у врло критично стање саму главну француску одбрану.

Сигурно је да је ово и у плановима француске Врховне команде, а не само у позадини Савезничке војске направило „метеж” и „неред” - који сами француски извештаји износе.

Сами продори по себи иначе нису тешки, а још мање катастрофални, али овај „метеж” и „неред” мора забрињавати, јер он може укочити сваку иницијативу Врховне команде савезничке, или спречити извршење сваке њене иницијативе.

Ми смо тврдили и раније да није надмоћ немачке авијације недостижива квантитативно већ само квалитативно и то ће и историја овог рата показати. Само ако Савезници буду изумели авион знатно бољи и јачи од немачког, па буду имали времена да тај бољи и јачи у серијама обраде, могу повратити надмоћност.

У погледу борних кола изгледа да Немци имају сад нека тешка кола, која по маси и брзини имају надмоћ над савезничким, а по оклопу боље одолевају противколским оруђима. Ма да, с друге стране, не можемо разумети, како савезничка пољска и тешка артиљерија, потребном баражном ватром, није била у стању да спречи прикупљање и развијање напада ових борних кола.

3) Ма како била ситуација за Савезнике тешка (па се чак озбиљно говорило и о пробоју саме Мажиновљеве линије и евакуацији Париза) овде треба узети у обзир врло високу вредност Француске врховне команде и активног официрског тела.

Ми смо уверени у њену надмоћ над немачким генералштабом.

А ево са којих разлога.

У Француској републици, антихришћанској и антимилиитаристичкој, француска војска је била „Ла гранде Муете” - „Велика Нема”, тј. Глава без језика.

Француска је увек зазирала од француске војске, држала је по страни, бојала се да јој одаде ону част коју војска заслужује, никад није имала довољно новаца за њене потребе. Нарочито је такво држање било према француском официрском телу - у коме је увек видела опасност за републику и демократију.

Материјално слабо наглашен, увек сматран мало поузданим режимски, стално под режимима који су се хвалили својим антимилитаризмом и пацифизмом, француски официр се с великим родољубљем морао бо-

рити да савлада самог себе, да сваки дан прелази преко понижења које су војсци и официрском телу наносили режими Треће републике, и да без речи и без икаквог геста служи својој отаџбини.

Али то је баш, тај живот у сталном самосавлађивању, створио нарочити духовни тип француског официра, који је нити уз одавање части нити уз нарочиту материјалну накнаду - служио и растао у духу - неограниченом духовном пољу. Није отуда чудо што је у лаичкој Трећој републици огромна већина официра била дубоко религиозна. Уз ово, изванредна француска интелигенција скопчана са сјајним и вековним традицијама француске војске дали су такву француску војну школу, - која је схватила, да пошто не може као њен главни непријатељ толико да рачуна на материјална средства, она мора да схвати да је битка углавном не борба оружја, колико сукоб два духа. И отуда се често дешава, да при неједнаким материјалним условима, победи она страна чији војсковођа задржи већу бистрину и снагу погледа, слободу, брзину и снагу одлучивања, јачу моћ воље да влада собом и другима - ма каква била ситуација коју има пред собом.

Тој снази коју на расположењу има француска војска у изобиљу, има да се благодари за победу у прошлом рату, где је Немачка врло често била на мање од два прста од победе.

И ако не буду побеђени Савезници, заслуга неће бити демократијина већ оне „Главе без језика”, презрене слушкиње што ћути и служи, француског официрског тела - против које је увек била демократија!

4) Али овог пута на немачкој страни постоји као Врховни командант, и то не номинални већ стварни, једна загонетка што се зове Адолф Хитлер.

Његови досадашњи успеси су феноменални.

Сви сведоци о његовој личности нису успели да загонетку ту одгонетну. Може бити и да су је чим год и заплели.

Али његови успеси политички и војнички стоје и постављају питање: ко је и какав је А. Хитлер?

Одиста изгледа тачна она дефиниција, коју смо изнели у 45. броју Билтена, и за коју О. Штрасер тврди да ју је сам Хитлер о себи дао: „све што чиним ја радим прецизношћу једног месечара”.

И заиста вратоломни успеси његове политике и армије - ту дефиницију, засад, потврђују. Све се, и успон у унутрашњем му успијању, и освајање Аустрије, и Судета, и Чешка, и Словачка, и Пољска, и Норвешка, и Данска, и Холандија, и Луксембург - и продор француских и белгијских утврђених положаја - све се дешавало пред запрепашћеним и занемелим очима целог света, као кад месечар изиђе из свог кревета, па се успужа уз громобрански одвод или олук и изиђе на кров и ту шета самим ивицама, над амбисом, док људи запрепашћени зауставили дах, и неми - са страхом, чуђењем, грозом и дивљењем, гледају несхватљиву тајну - где човек чини оно што нико будан и свесан не сме ни помислити.

У другој једној књизи, коју је написао на изглед веродостојнији сведок, Х. Раушинг: „Хитлер ми је рекао” - ... дата је, изгледа, и дубља, анализа Хитлерове личности.

„Има два Хитлера, а не један” - вели Раушинг.

Први је слаби, неодлучни, невешти, апатичан, бојажљиви човек што се зове Адолф Хитлер. Други је нека нељудска и рекло би се, неземаљска, сатанска снага, која с времена на време позајмљује тело оне прве личности.

Онај први - не уме често да нађе обичну реч, колебљив, апатичан, слабодушан. Овај други: Нијагара од водопада речи, мисли, брзине, снаге. Оба ова портрета дали су Хитлерови противници, а издала их је на многим језицима савезничка пропаганда. Свакако да Хитлеру нахуде. Ако су портрети Хитлерови тачни, он се може радовати. Јер му оба дају један, истина нечовечни али и надземаљски карактер. И то даје снагу у борби коју он води, јер улива страх у срца противника.

Али, то његове главне противнике, француски генералштаб неће заплашити - баш због оног духовног карактера њиховог. Баш то својство Хитлерове личности даваће им могућности да га у тренуцима прелаза - гледају увребати.

5) Али осим материјала и вођства има и друго нешто - ништа мање важно.

А то је духовно стање трупа.

Немачка трупа, после толиких успеха, је сва као савршен алат или строј у рукама свог вођства - али само то.

Од француске војске се то не може ни тражити.

Код ње је „елан, пламен, дах животни” - оно што је чини најснажнијом. Тај „елан и пламен” нису увек њена особина, али битке које је добијала, добијала је само тако.

А тога пред сам напад није било.

Генерал Дивал пише у „Журнал де Деба” од 9. V пред сам напад; „Ко не види да Француска има вере, али нема елана, пламена, акције.”

Тим поводом велики Шарл Морас пише: „Довољно је заиста да г. министар потпише декрет ради мобилизације пет милиона људи. Али да сваки од њих врши свој посао, посао срца и духа, .. није довољна она брзина коју им је министарски декрет дао кад их је у војску позвао. За то ће требати нових пламенова. Биће ту потребан дух, а баш тај дух недостаје заосталим секташима избледелог демократизма у нашој административној отаџбини”.

Ми се надамо да ће и без мера које предлаже Морас, тај дух и тај пламен доћи француској војсци, и да јој је тај пламен, елан и дух већ дошао.

Јер француска историја то говори, а то знају и сами Немци: нико није у стању у тренуцима великих тешкоћа да да тај елан - кад је изгледао већ изгубљен - као француска војска.

6) Ми мислимо да су главни напори Хитлерови, да продором преко Мезе и Самбре, изврши сличну операцију коју је већ извршио у Холандији, да одвоји белгијско од француског бојишта, и избије на Ла Манш, и избаци из строја белгијско-савезничке војске у Белгији, и загрози преко Ла Манша самој Енглеској.

Јер намере његове су: за које има приволу и сагласност Совјета и Италије, уништење Британског царства.

Да би то постигао, ова је операција била преко потребна и он је продором преко Мезе исту већ довољно оцртао.

Да би је пак потпуно и извео потребно је претходно избацивање из строја саме Француске.

Како сад ствари изгледају, да би у томе успео, врло вероватно је следећи развој догађаја:

а) Напад Немачке преко Швајцарске, коридором између Јуре и Алпа у правцу Лиона;

б) Демонстрације или и само објављивање рата од стране Италије.

Ако би ове три операције успеле, онда би Француска вероватно, надају се, закључила сепаратан мир, који би како се тврди с неких страна, био далеко лакши од некадашњег из 1871. године, јер би, наводно, требао оставити недирнуту скоро Француску, пошто је главни циљ уништење Британског царства тако замашан плен, да се сви апетити могу довољно наситити.

7) Распоред француско-енглеских снага и данас води рачуна о тим могућностима: око 40 дивизија има на Мажиновљевој линији, а 40 се налази према Јури (Швајцарској) и Алпима (Италији).

Ових 40 дивизија су велика штета за Савезнике, али они их морају држати због претње које им ове две вероватне могућности наносе, изван садашњег главног бојишта.

С друге стране, мора се рачунати да и Немци, осим експедиције Норвешке, посада у Холандији, у Пољској, Данској и Чешкој, и посада на Сигфридовој линији, морају имати још око 40 дивизија негде у близини бојишта, као стратегијску резерву, поред свију трупа, на главном данашњем белгијско-француском бојишту, чија снага изгледа да је за недељу дана дошла до сто дивизија, после застоја од 16. V.

Разуме се, да се сад тек види злочиначка делатност разних мудрих глава које су Британском империјом управљале и које до самог рата нису сматрале да британски грађани морају служити за мирно време војску - а не да после осам месеци рата Енглеска има у Француској свега 12 дивизија. Разуме се, не могу се дивизије стварати у земљи у којој нема довољно ни подофицира, а камо ли официра.

8) Напад преко Швајцарске је вероватан и логичан, кад се већ Хитлер решио да нападне Белгију и Холандију.

Војнички је потребан да би се тиме обишла потпуно Мажиновљева линија с једне, а с друге обилазе Алпи и иде у Лион.

Једина незгода овог марша кроз Швајцарску јесте релативна ускоћа овог коридора, где би војска на пролазу била изложене нападима и ватри с бокова - са Јуре и падина Алпа, - док би се сам пролаз могао релативно малим снагама бранити.

То разуме се, важи за остале војске које воде рачуна о досадашњој војној доктрини - да се тешко пролази кроз овакве коридоре кад их бране неокрњене снаге добро оружане. Али са немачком војском смо се већ навикли на разне „немогућности”, па с обзиром на користи које напад пружа, ако само потреба буде била, то ће бити и урађено.

За сад се Немцима указују могућности велике на француско-белгијском ратишту - и док ту ствари озбиљно не би за њих запеле, до тога неће доћи.

9) Италија је готова да пође. Бар тако показује.

Али, изгледа, да је и Мусолини решен.

Готов је на сукоб с Црквом. Католичка Црква у Италији показује отворено своју отпорност. Ни један црквени обред није без придики о миру и против рата. Пре десетак дана бискуп ријечки држао је у Волоском проповед о миру и рекао: „Рата неће бити!”.

У Јужној Италији, а и у Северној утицај Цркве је нарочито велики у овом погледу.

Али фашизам се не боји да јавно тврди да је између њих и Цркве у том погледу јаз.

Уосталом догађаји јако брзо иду, да кад ово буде објављено ствари ће и онако бити јасне.

МОСКОВСКИ СПОРАЗУМ³⁰

Две наде су биле скопчане с овим преговорима:

1) Политичка, да нас Москва сачува од евентуалног напада.

2) Економска, да набавимо извесне сировине (нафта и памук).

Она прва је наивна и опасна, јер заварава. Тако се Праг заваравао кад је издавао летке са картом огромне територије СССР („Славенске Русије”), а сасвим мале Немачке, и натписом: „Не бојимо се!” „Нисмо сами”. После се већ зна како је било.

Она друга је одмах показала своју вредност: 176 милиона динара треба да је предвиђени волумен размене. То је цифра која би могла једну велику фирму да задовољи, а не привреду Југославије.

Тиме нећемо да кажемо да баш никакве користи неће бити од свега тога. Свакако, од сваког људског посла мора бити неке користи. Само питање је, да ли се та корист исплати, да ли није штета већа од користи.

А ми смо зато против овог одласка били, јер је штета већа од користи.

а) Изгубили смо пред сутрашњим правим руским народним стројем, који ће доћи једног дана кад Стаљин и остали СССР људи буду уступили место правој руској и славенској струји која мора ако Бог да доћи на управу Руске земље. Изгубили онај морални капитал који нам је створила и сачувала двадесет трогодишњи доследни став непризнања Совјетије као Русије.

б) Изгубили смо у томе што смо отворили врата широм погубном јеврејско-марксистичком духу што дува из Москве.

Људи који су до јуче, док је Русија била заиста Русија Света, славенска и православна Русија бесмртних Достојевског и Данилевског, Гогоља и Пушкина, окретали од ње главу и упирали своје слабачке очи Западу, данас се окрећу „Москви” и тврде да је то „словенска Русија” - кад у њој, као што се види из утиска неких чланова делегације, само с једним Русом Славеном било им је могуће говорити, до толиких који СССР представљају.

Зар вам, чим погледате на излоге киоска не падају у очи одмах књиге „Русија”, „СССР” - којима је у ствари само једно циљ да нам прикажу „огромна остварења социјалистичке отаџбине”?

³⁰ Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 8–9.

О нека нико не помисли да се ми те истине бојимо. Напротив. Ништа је се не бојимо. Али права истина се не налази у тим књигама, већ истина непотпуна, делимична - или чак и сама лаж, а циљ јој је једно да незадовољној, с правом иначе, земљи нашој нахране душу кривим представама о Совјетији, те да је тако учине лако пријемљивом за комунистичку пропаганду.

Зар и сам радио, кад је вече хумора, не прети евентуалним нам нападачима: „а ми имамо ујку медведа!“

в) Имамо штете што ће се као Чеси варати наше народне масе: „Нисмо сами“! и „Имамо ујку медведа“. - А од самообмане су до сад и појединци и народи само штете могли имати.

Што се тиче економске користи - за коју се толико залаже „Трговински Гласник“ - у коме седе три главна сарадника позната левичара - иако ниједног трговца за лек, за музеј нема у Совјетији, она је видљива већ из саме глобалне цифре.

Али ми рекосмо. И остадосмо на биљези.

А као и увек, за све скоро што смо тврдили и овде ће нам догађаји дати за право.

ЗАКЉУЧАК ³¹

1) Одсудни час је откуцнуо на Западу.

Дрхти племенита земља Француска под налетом чудне и савршене машине Немачке и тако прославља сто педесете прву годину Француске револуције са шестом најездом по реду за то време, те је тако далеко надмашила и победила Француско царство, које је за десет векова своје „назадне и мрске“ владавине само једну једину најезду непријатељску дозволило.

Мере се у том одсудном часу само авиони, тенкови, артиљерија: мере су режими, мери се колико је један режим знао, мислио, предвиђао, предупредивао, једном речи мери се колико је био сваки режим инструменат свог народа.

Знамо да ће се рећи: „Шта је Француска могла - кад је Хитлер хтео рат!“

Требала је то да зна, да о томе мисли, да предвиђа шта ће бити и предупредује зле последице Хитлерове намере.

Место тога демократија и Република су веровале и мислиле да Хитлер не сме у рат, и да њихова земља, и слаба и неспремна, ништа не ризикује.

Е али, зар је могло бити друкчије, кад су јој главни фактори и данас у земљи Јевреји: Леон Блум, Жан Исаија Зеј, Жеробоан, Ротшилд звани Мандел, поред оних мање чувених, и кад јој је и данас, у овом одсудном часу председник владе један Израилев човек - Пол Рено.

Признајемо да, ово разлагање није за закључак наше спољне политике. Оно би управо требало да буде увод.

Али ето ми погрешисмо, а читалац нека само запамти ову поруку: „мрско“ Француско царство, које је за 1000 година створило Француску, а

³¹ Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 9–10.

затим било оборено од Француске револуције, само једном за свих тих десет векова пустило је непријатеља да гази земљу Француску, а република и демократија, које су изашле из те револуције за сто педесет и једну годину ево већ шести пут инвазију дозвољавају.

Ако историја може некога нечему да научи, право је, читаоче, да и ти одавде неку поуку извучеш.

2) Несрећа која је задесила Запад, по нашем мишљењу, за извесно време одстранила је опасности с границе Балкана - под условом да сам Балкан ништа не учини да ту опасност навуче.

Такве опасности од балканских земаља нема.

И сама Турска, која је Анкарским пактом у ствари напустила неутралност, изјављује да ће бити строго неутрална - свакако поучена врло речитим примерима Норвешке, као и овим новијим.

А отуда од Турске и Грчке претила је највећа опасност.

Ако би Савезници упали у које грчко пристаниште - мир би на Балкану био угрожен.

С обзиром на сва искуства, не изгледа да би се ма која балканска земља упустила у авантуру да ово дозволи Англо-Французима.

А Немачка и евентуално Италија, за сад, док битка на Западу траје - овамо немају рачуна ићи.

Отуда је и наш закључак да је мир Балкану продужен.

3) Операције на Западу, по нашој процени, ићи ће овим редом:

а) Циљ је избацивање Француске из строја, било победом, било сепаратним миром.

б) Ако се то постигне садашњом битком, онда Немачка иде даље на Енглеску, - с циљем уништења Британског царства.

в) Италија ту или има да стварним нападом садејствује са Немачком, што је вероватније, или пак да демонстрацијама само одржава приковане из одсудне битке знатне француске снаге према Алпима.

4) Код оваквог стања, ми имамо само да поновимо наше раније закључке:

Кад је мир Балкану продужен, право је да се све досадашње погрешке поправе.

Мир на Балкану може остати само стварањем Балканског блока, а не празном формулом Балканског споразума - који не само да ништа неће спасти, већ ће све упропастити.

А то смо довољно пута показали како се може, или боље како се мора учинити.

Брзо дакле, без причања великог: да нас не зна и Москва, и Рим, и Берлин, и Париз, и Лондон, тајно на посао!

5) Али ко то да ради?

Сигурно да не ни влада „Споразума”, ни нека концентрациона, већ само она што ће се звати просто влада, зато што ће истински владати.

Ту опет одосмо у унутрашњу политику.

АПЕЛ ШЕФОВИМА ПАРТИЈА И СВИМ ПАРТИЈСКИ ИСТАКНУТИМ ЛЈУДИМА³²

Верујемо да ће се сви сложити са нама да нашој земљи више него икада треба јунаштва, поштења и памети. И да нам као по казни некој данас баш тога највише недостаје.

Али ствар није само у констатацији факата, већ и у правилности закључака, а највише у одлучности да се правилни закључци остваре.

Али ту настаје размимоилажење и немоћ. И због тога у најтежим, најсудбоноснијим данима имамо две највеће несреће:

1. Разједињен народ и

2. Партизанску владу

И, ето пред свима данас се поставља закључак:

а) Неминовна потреба уједињења народа и

б) Неминовна потреба довођења непартијске владе.

Изван тога нема нам спаса. С тим бићемо сигурно спасени.

И ето шта је тако мало потребно да се спасемо и то у тренутку када смо изложени опасности да све изгубимо. Јер чак није ни потребно да се обе ствари изврше већ само једна: ујединити народ. Јер ако се народ уједини оде ова влада као лањски снег.

А уједињењу народном сметње су партије, које су политички поцепале живот народа. Зато се и обраћамо свима шефовима партија.

Ако заиста сагледавају опасности којима су нам народ и држава изложени они ће га схватати и прихватити предлоге које им чинимо.

Рекли смо већ, ако се хоће уједињење народа, ако се оно у овим тренуцима сматра неопходним, онда је потребно уклонити сметње том уједињавању.

Питања се постављају овим редом.

1) Да ли је неопходно окупљање националних снага или није?

2) Да ли се окупљање националних снага може мирити са интензивним партијским животом.

3) Ако не може, хоће ли се стати на четврт или по пута, „смиривањем партијских страсти”, остављајући партиске оквире и, везујући их привременом а самим тим и пролазном коалицијом - или ће ићи до краја - ликвидирањем партија.

4) Ако се мора ликвидирати партијски живот ко ће то, како и с најбољим резултатима постићи?

Одговори на ова питања јесу:

1. Сви ће се сложити данас са одговором на прво питање - да је окупљање националних снага данас једини пут спасења.

2. Сви ће се сложити са одговором да је интензивни партијски живот препрека окупљању националних снага.

3. Код трећег, знамо, настаће размимоилажење, многи ће мислити да би окупљање националних снага могло да се изврши у оквиру коалиције странака, привременом обуставом партијске борбе.

Кад би се радило о привременим, кратким опасностима и бурама кроз које наш народ и човечанство пролазе, сложили би се у погодности овог начина.

³² Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 11–12.

Али, човечанство је ушло у једну огромну, скоро космичку револуцију, којој смо у стању мерити само правац и брзину, али крајњи смисао и трајање нисмо. Ово се само може наслутити.

А то нас упућује да закључимо да ће буре и опасности бити интензивне над народима деценијама, ако не и вековима. Нису данас ово само кратковремене опасности раздвојене дугим периодима мира и радости, већ врло дуге и бурне ноћи са краткотрајним затишјем једва осветљеним неким бледим виделом - што би требало да је сунце.

Зато и не може помоћи тренутна обустава партијске борбе, стварање коалиције и т.сл.

Отуда је, при таквим перспективама, партијски живот не само штетан, већ је - кад је у питању сама судбина земље и народа - чак и смешно жалостан.

Зато не смемо стати на четврт или пола пута, зато морамо ићи до краја, кад су у питању народ или партије, разумљиво је да ће одговор бити: народ.

Партијски људи рећи ће да је ова дилема погрешно постављена, да никад партије не могу бити против народа. Истина, по својим намерама оне то нису, али су то по суштини свог живота - бар данас кад је човечанство ушло у ово апокалиптично доба.

Ето зато партијски живот мора бити ликвидиран потпуно.

Знам приговориће нам се да народ не може доћи до изражаја, јер му се не да.

Ми кажемо да зато не долази до изражаја што нема снаге, а нема снаге зато што је подељен. „Дом који се подели, мора пропасти” - рекао је Христос. Никада и никоме дељење и цепање није дало снаге - не може га дати ни нама.

И то нас доводи закључку да партијски живот мора бити ликвидиран. Питање је само ко то да учини и како да би се постигли најбољи резултати.

Ми смо већ то толико пута рекли. Има три пута.

Први - да их Круна ликвидира.

Други - да их ликвидира сам народ.

Трећи - да се саме ликвидирају.

Први је најлакши и најједноставнији. Али ми смо већ имали такав покушај. Покојни Краљ предосећајући све ове догађаје покушао је да на тај начин ликвидира партијски живот. Тако је дошло до 6. јануара. Ма какво мишљење имали о њему - неоспорно је да је тај акт народ примио и душом и срцем. И не само народ. И многи партијски људи који у њему учешћа нису узели, чак ни касније, нису у први мах нашли речи осуде за њега. Осећали су његову неопходност.

Покушај Краљев није добро свршио. Он је знао само шта неће. Устав од 3. септембра са прављењем странке био је за то доказ.

Зато смо и рекли да би добро било да то учини Круна, али искуство нас у томе погледу чини опрезним.

Добро би било да то учини и сам народ - али то је спор пут, а земљи је неопходно брзо решење.

Остаје само треће: да партије саме ликвидирају. Оне најстарије, највеће и најзаслужније. Да оне преко својих шефова сазову народни Сабор,

који ће изабрати водство, дати основна начела и смернице општена-
родној организацији, која ће одатле заструјати као моћна и велика ре-
ка.

Али не као партије и као партијски људи. Оне прво жртвом великом
морају показати да су им велики општенародни и општедржавни инте-
реси изнад партијских. Оне претходно морају сами ликвидирати.

И ако не све, онда опет оне највеће, најстарије и најзаслужније. Оне
морају дати примера. Оне прве морају ликвидирати. И зато се прво њи-
ховима шефовима обраћамо.

Та велика жртва мора потрести. Мора изазвати елан. Никада и нико не-
ће моћи окупити толике снажне и велике људе што стоје изван страна-
ка. А сви они окупили би се на овај и овакав позив.

И ако све партије не би следовале овом примеру, народне масе пошле
би свом снагом. Полетели би потоци са свију страна у моћну и велику
реку народног јединства.

Народ то осећа и жели, али нема још оног геста који ту његову вољу и
његово осећање треба да претвори у елан.

А ако нам је икада било потребно снага и елан то је данас. А њу може
дати уједињење нашег народа. Ми рекосмо како се може постићи и по-
звасмо позване да то учине.

Они данас имају реч!

КОНЦЕНТРАЦИОНА ВЛАДА ³³

Опет на помолу.

Људи који су на влади јесу без оријентације: као они који би се у јед-
ном непознатом крају нашли, а не би знали где су стране света.

Кад виде да се натуштило јако, и још да грми, они се крсте, не из по-
божности, већ из сујеверја. Осећају се остављени, слаби, мали, напу-
штени, исто онако као што су се до јуче осећали, без разлога, снажни,
уважени, љубљени и поштовани.

И место да бар толико родољубља проговори у њима, па да узму капе и
сиђу с власти, они веле: „Дај да увучемо још коју групу да поделимо
одговорност”, тј. да се не зна ко је крив.

Ми смо давно већ написали да земљи не треба концентрациона партиј-
ска влада, јер је то, у ствари, концентрација слабости.

Земљи треба просто влада, тј. тело које ће истински стварно да влада.

А то се неће добити путем концентрације партијских представника.

Ако међу партијским људима има јуначких, поштених и умних људи,
нека уђу у владу, али не као представници политичке партије, него као
јуначан, поштен и уман човек.

Неко ће рећи: „па у чему је ту разлика? Зашто се ту свађати око речи.
Свеједно је, као што видите, да ли је ушао по партији или по својој
личној вредности!”

Па у томе и јесте што није иста ствар, иначе ми не бисмо ни говорили
толико.

³³ Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 22.

Јер ако улазе по личној вредности, онда ће се бирати по њој, а не по партијском утицају - те ће се тада спречити улазак оних који немају те вредности, већ само партијске.

А кад људи буду ушли по својој личној, а не по партијској, онда неће бити обавезни партији, већ ће сваку ствар коју раде расправљати општенародним, а не партијским мерилом.

Укратко:

Ради се на концентрацији партијских људи јер се хоће концентрациона партијска влада, јер се жели да се подели одговорност.

А треба да се ради на концентрацији људи, јер је потребна влада, јер баш треба да се носи одговорност, а не да се дели, тј. да је нико не носи.

Збор је увек био за оно што треба отаџбини.

Оно прво јој не треба. То ће је упропастити. Ово друго јој треба: само то ће је спасти.

Збор је изабрао давно.

Ви што читате, бирајте бар сад.

И ако бар сад, бар овде, видите да је Збор у праву, реците гласно, да се чује, реците да буде јасно чувено и схваћено:

Доле концентрациона влада!

Живела права влада! Она што ће истински да влада, што сме, што хоће и уме да влада, и не боји се да сноси одговорност, не дрхти, у опасности, што нема с ким да одговорност подели - да не би одговарала.

ЗАКЉУЧАК ³⁴

Све тежи и све судбоноснији је развој догађаја у свету. Ми смо већ рекли - ушли смо у једну велику, готово космичку револуцију. Буре и опасности биће интензивне над народима деценијама, ако не и вековима.

1) Отуда све друго не само да не треба чинити, већ с обзиром на данашњицу и штетно и кобно је - осим две ствари:

Уједињавање народа.

Довођење на власт праве владе.

Али, ми све друго покушавамо, само оно што нас очигледно спасти може то нећемо.

2) Место уједињавања народа ми говоримо о здруживању партија.

А то не само да није исто, већ је напротив, супротно ономе што нам треба.

Здруживање партија значи учвршћивање оног начела које народ цепа и уопштавање оног несрећног партијског мерила, које се до сад још није успело да свуда наметне.

Напротив, само ликвидирање партија доводи и до уједињавања народа.

3) Место праве владе, тј. састављене од оног тела које истински и стварно влада приликама, ми говоримо о концентрационој влади, која у ствари значи концентрацију слабости.

³⁴ Билтен број 46; 21. мај 1940; стр. 22-23.

Њој се прибегава из страха пред одговорношћу баш у тренуцима кад је потребно имати владу свесну одговорности сваког свог потеза.

Потребна је концентрација, али не партија, већ снажних, јуначких, поштених и паметних људи - а то не само да није исто, већ смо напред показали да је сасвим супротно.

4) Ми смо имали несрећу да се стално својим писањем и говорима замерамо онима који су на власти, често и највишој.

Нама је то одиста жао. Али шта да радимо?

Хоћемо ли писати и говорити онако како би њима било угодно - или онако како наше очи виде да је истина.

Изабрали смо овај други пут, на нашу рођену штету, а на њихову корист, ради наше земље и нашег народа.

Друкчије нам није могуће. А догађаји ће, као и до сада, нама дати за право.

5) Ово време мира која нам је Бог дао треба искористити.

А прво за ове две ствари од којих све зависи.

БЕЛГИЈСКИ СЛУЧАЈ ³⁵

Тежак, и иначе, положај заокружених Савезничких армија претрпео је катастрофалан удар изненадним испадањем Белгије из рата.

Испадањем њеним створена је претешка ситуација коју је долазак Вегана наслуђивао, али коју не може поправити.

Врло је вероватно да је ова комбинација извршена посредовањем Италије, преко сестре Краљеве, жене принца Умберта, принцезе Марије Жозе.

Тиме је Италија учинила огромну услугу Немачкој (ако је то њеним посредовањем било). Вероватно је да је Италија овом приликом успела за Белгију добити од Немачке повољне услове предаје и гаранције за будућност.

Испадање Белгије из рата није извршено на неки нарочито витешки начин. Али при том ваља имати у виду да су белгијски Краљ и војска морали бити разочарани чињеницом да док они држе свој фронт, дотле су француске трупе на своме не само попустиле, већ нису биле у стању да са енглеским трупама спрече непријатељски продор и на саму обалу Канала, па да се ту и рашири, ударајући тако и на саму позадину белгијске војске. Али и повлачење енглеско-француских трупа из средње Норвешке показало је како у тешким ситуацијама обично сваки мисли прво и углавном искључиво само на себе, јер су ту Енглези и Французи напустили Норвешку, а нису ни обавестили норвешке трупе о томе своме чину.

Положај двадесетак англо-француских дивизија је претежак. Њихову капитулацију могао би спречити само неки маневар - који се одавно очекивао између Камбреа и Пероне, али који није дошао.

А после капитулације Белгије тешко је веровати да би овакав маневар могао бити остварен.

³⁵ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 1.

Дође ли пак до капитулације англо-француских трупа у обручу, мора се рачунати са врло тешким последицама овог чина и по Енглеску и по Француску.

За Енглеску, на коју ће, врло вероватно, бити упућен главни немачки напад, (а показало се да Немачка располаже увек средствима потребним за извршење и оних напада који изгледају немогући) настају тешки дани.

Али ма како били тешки не треба веровати да је драма завршена.

Плаћена је улазница за драму од пет чина. Пет чинова има и да буде. Не може се сада на другом чину завеса спустити дефинитивно. Не треба се бојати да ће Редитељ одустати од своје намере и да се драма до краја неће одиграти.

То баш хоћемо у даљим чланцима у овом Билтену и да докажемо.

ДВЕ СТРАТЕГИЈЕ ³⁶

После повлачења из Норвешке, Чемберлен је рекао у Доњем дому: „Наша је стратегија спора.”

То смо и знали. И знали смо и зашто је то тако. И доказивали смо да је сатанска Драма човечанства и заснована на сукобу две стратегије: споре и муњевите.

Ова муњевита у ствари и није нова. Увек су велики стратежи сматрали да је рат најјевтинији и највише доноси кад је брз и муњевит. А то им је успевало за руком кад су или техничком надмоћношћу или далеко бољим маневрисањем или далеко бољим људством успевали да за кратко време однесу над противником одлучујуће победе.

Оно што у садашњем рату Хитлерову стратегију чини нарочито новом, јесте то што је он истовремено успео да постигне надмоћност техничку, надмоћност маневарску, и надмоћност људску. Те три надмоћности омогућавају му муњевити рат.

А нарочито ова стратегија изгледа нова у поређењу са одиста чудном успаваношћу демократских држава - које су остале при стратешким концепцијама из прошлог рата.

Али то није случајно.

Енглеска и Француска нису схватиле (као ни сви они широм света, који имају иста духовна схватања) да од 1914. до 1940. није протекао само извесан број година, већ је светски рат од 1914-1918. био као Портал, као пролог једне необично бурне потпуно нове историјске епохе, чији крајњи смисао ни трајање нисмо у стању одредити. Да ли је то Светска револуција - или Апокалипсом, пре 2000 година скоро, предсказан увод у крај људске драме на земљи - или пак и једно и друго, или нешто треће што не знамо ни именом да означимо - ми немамо поузданих мерила да оценимо. Ми можемо само констатовати процесе које видимо и осећамо, али нисмо преко тога, у стању ништа одређено рећи.

³⁶ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 2-3.

Отуда се и могло десити да се на позорницу у Енглеској и Француској као спасиоци појављују људи који су водили прошли рат: Черчил, Петен, Вејган.

Не кажемо тиме да они нису достојни тога, већ смо запрепашћени поразном чињеницом: Черчил који је био министар у прошлом рату, сад је опет министар и председник владе, Петен и Вејган, који су водили војнички прошли рат, сад треба да добију овај.

Сва тројица имају одличне квалитете. Али зар француско и енглеско стабло није из себе за ових четврт столећа избацило нове снажне гране, већ се мора дичити још оним гранама које су пре четврт столећа биле у пуној снази? Кад ово пишемо ми дакле не мислимо да исмевамо достојне поштовања Черчила, Петена и Вејгана, већ само питамо: Зар Енглеска и Француска нису живеле ових двадесет и пет година, кад нове генерације нису дале замене Петену, Вегану и Черчилу?

Значи да се живот у Енглеској и Француској скалупио, умртвио, учаурио, стали сокови животни, - животарило се, а не живело. Јер да се живело онда би на њиховим стаблима постојале нове снажне гране, а не би се поново указивало на оне које су пре четврт столећа биле дика и понос тадашњих генерација.

Слабост духа - говорило смо, па и данас то кажемо. Духом пропадају и расту народи, - духом, а не економијом, као што то говоре марксисти и сви они који су се на њиховим прљавим јеврејским изворима заразили.

Две су стратегије дошле у сукоб једна с другом.

Прва се заснива на статистици и статистици. Тако на пр. Енглеска и Француска. Оне веле: ми смо господари по света. Ми имамо толико територија, толико стотина милиона душа, толико злата, толико сировина. Зато ми не морамо спавати с пушком у руци. Не морамо служити војску. Не морамо имати много топова. Доста је да имамо најјачу флоту да чувамо мора. Ако дође до рата, ми ћемо у право време бити слабији држаћемо се у одбрани, а тада ћемо се бацити у напад, и тада ћемо победити противника. Прва се дакле заснива на потенцијалној енергији, тј. на укупном збиру свију енергија које се могу током рата сабрати и окренути према непријатељу.

Друга се заснива на динамици. Тако на пр. Немачка и Италија. Оне веле: ми смо сиромашне мале земље. Али пошто друга страна, она што држи пола света, стоји неспремна и рачуна на дуги рат, дај да оно што имамо пре рата тако спремимо да, иако су по статистици противници јачи, у почетку рата ми треба да сабраном и организованом енергијом будемо далеко јачи од њих, те да тиме извојујемо одсудну победу, пре него што они организују своје расуте снаге.

И кад знамо да су сви велики стратези од Александра, Атиле, Цингис Хана, Тамерлана и Наполеона, увек сматрали да није довољно имати потенцијалну, већ од ове имати што већу кинетичку енергију од свог противника, онда морамо „спору стратегију” Чемберленову назвати управо и новом стратегијом, - стратегијом која и није стратегија, пошто стратегијом треба једна војска да добије победе, а не да иде у поразе и пропаст.

Све дакле што се дешава на Западу треба гледати под углом сукоба те две стратегије.

Једна, она Енглеске и Француска, могла би се назвати стратегија лењости и распојасаности. Друга, она Немачке и Италије може се назвати стратегија интензивног напора и дисциплине.

Никако чудо, ако је ова прва слабија од ове друге.

Али на завршетку овог чланка морамо једно рећи.

Да ли ће међутим она друга стратегија, сад Хитлерова, победити дефинитивно ону прву - то није само чисто војнички проблем.

На томе је и заснована Драма човечанства: После свију огромних успеха које је стратегија Хитлерова постигла и које ће постићи, политичке и моралне све те успехе има да збришу.

Али, ако Хитлер није победио, остаје пустош и хаос које су његове победе изазвале, остаје уништена Енглеска империја, а вероватно и Француска, - остаје тешко рањено и унакажено човечанство.

А тога не би било да разни аферисти, меркантилни типови, политиканти и партизани, заражени индивидуалистичком мишљу, нису сматрали да њихове велике земље могу да трпе батине за батинама.

ШТА ЋЕ БИТИ НА ЗАПАДУ? ³⁷

Да бисмо могли с неком поузданошћу одговорити на ово питање, морамо прво имати у виду главни циљ Хитлеров.

Ако не видимо шта је главно, а шта споредно, нећемо моћи ни правилан одговор да дамо. На то питање одговор даје сваког дана Хитлер и његова пропаганда: главни циљ његовог напада је Енглеска, а Француску штеди, жали и жели да је приволи на излазак из борбе.

Другим речима Хитлер хоће да Француска закључи сепаратни мир с Немачком. У том циљу врло је вероватно да ће Хитлер с Француском бити вољан да закључи што блажи мир, евентуално и без икаквих територијалних промена на штету Француске.

То не изгледа могуће да ће се са садашњим режимом моћи да постигне, чак ако би успео да француској војсци нанесе и нове поразе.

А мир с Француском му је потребан из политичких и војничких разлога, једно што би то изазвало психолошко умирење код народних маса, које ни све велике победе нису могле да поврате, а друго што би му операције против Енглеске далеко лакше биле.

Само један режим у Француској може Хитлеру дати одмах сепаратни мир. То је режим комунистички. Отуда, ма како то изгледало невероватно, Хитлер ће пустити и помоћи да се у Француској такав режим направи.

Зар није Русија 1918. г. закључила сепаратни мир (Брест-Литовск) с Немачком на исти начин. У погодном тренутку, у пломбираном вагону, снабдевене јеврејским новцем, пустила је Немачка из Швајцарске, преко Шведске, у Русију, Лењина и Троцког са одабраним марксистичким друштвом. Кад су оборили режим Керенског, бољшевици су потписали мир. Зар сад не би било исто? Зар сад није могуће да буде исто утолико пре што је Торес, вођа француских комуниста, у Немачкој.

³⁷ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 3-5.

Зар Хитлеру није сад лако пустити Тореса авионом „негде у Француској”? Зар тамо у Француској није „демократија” годинама ортаковала (као и свуда по свету, као и код нас) са комунистима? Зар није дозвољавала да се засејава, зар није и сама засејавала сатанским марксистичким семеном целу земљу Француску. Зар их у Француској нема данас више од 500.000. - а то је огроман број кад се зна да је у Русији 10.000 било довољно да изврше 1917. своју болшевичку револуцију.

А то баш, са својих разлога, хоће и СССР - Совјетија - немачка пријатељица и савезница. Она која је годинама гурала у рат против фашизма, а стално демократијама обећавала своју огромну помоћ, кад је тако лукаво до рата довела, не само да је са нападачем и фашизмом направила пакт о ненападању, већ је преко својих свесних и несвесних агената у унутрашњости нефашистичких земаља развила дефетистичку акцију против рата, док она снабдева сировинама и нафтом интензивно ону страну која је очигледно овај рат хтела, желела и спремила.

И кад нешто желе Немачка и Совјетија, а Француска се већ налази у претешком положају, онда то можемо и очекивати.

Постоји и нека историјска аналогија између 1870. и 1940. - чак и у именима.

Године 1870. министар председник Наполеона III који је објавио рат у Француској звао се Оливиер (маслина).

Године 1939-1940. министар председник који је објавио рат звао се Даладје (на провансалском дијалекту значи опет маслина).

Пре 70 година главни пораз француске војске био је на Седану.

Сад је опет главни пробој фронта био код Седана.

Пре 70 година после пораза и пада царства дошла је Париска комуна.

Сад... томе иде Совјетија са преко стотине хиљада својих агената у Француској, а и Немачка: јер јој је потребан сепаратни мир.

Ми овој аналогији сличности не придајемо разуме се апсолутни значај, али је констатујемо и мислимо да она није без значаја.

Хитлер би из три разлога пристао на ову револуцију болшевичку. Први, јер му доноси сепаратан мир; други, јер ће ослабити још више Француску, - а трећи, јер то жели Совјетија, без чије помоћи он ни данас не би могао водити овај рат.

Незгоде од тога Хитлер види, али посматрајући ствари динамички, он ће их сматрати пролазним, споредним према његовим циљевима, - и отуда ће прећи преко незгода због својих тренутних користи, сматрајући да ће потом, кад сврши с Енглеском, извесне незгоде, које из свега овога има, поправити.

Највероватније је да ће до тога доћи, пошто Хитлер претходно зада француским армијама нове и тешке поразе.

Отуда треба очекивати да ће Хитлер сад припремати напад на Енглеску, а нове муњевите нападе извршити на Француску.

Ове нападе ваља очекивати између линије Мажино и нове Веганове линије, јер се ту најбрже може доћи до одсудне победе, не улазећи у Париз, пошто би и пробој фронта између оних линија, напр. код Ретела или Атињија, изазвао слом Мажиновљеве линије.

Нападне ли преко Соме с циљем да се Париз одвоји од мора, неће се постићи онако снажан ефекат као што би на Француску изазвао пад

Мажиновљеве линије. А Хитлеру треба снажан ефекат - и отуда треба очекивати нападе онамо где смо рекли.

Истина, може Немачку од тога одвратити и упутити преко Соме, факат да је онај правац у бок и позадину Мажиновљеве линије боље и брањен. Али имајући у виду да Хитлер иде увек за што бржим ефектом а знајући да он хладнокрвно рачуна са губицима и напорима које брзи успеси траже, ми ипак рачунамо да је највероватнији правац баш онај који смо означили.

Не изгледа потребно да сад Хитлер удари преко Швајцарске, јер би то данас, код овакве ситуације представљало заобилазан пут.

Овоме путу би он пришао свакако, ако би се показало да се друкчије Француска сломити не може. Данас, после догађаја из маја месеца 1940. изгледа не само могуће него и вероватно да Хитлер и на други начин сломије Француку, и отуда за сад не изгледа вероватан напад преко Швајцарске.

ДАЉЕ ВЕРОВАТНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ³⁸

У предњем чланку смо истакли:

- а) Да ће Немачка управити главни напад на Енглеску.
 - б) Али не изгледа вероватно да ће то бити пре него што се путем сепаратног мира Француска не избије из рата.
 - в) Режим који ће на то без резерве пристати био би у Француској само режим комунистички.
 - г) Тај режим може доћи само кроз бољшевичку револуцију.
 - д) Ово иначе жели и Совјетија.
 - ђ) Да би до тога дошло потребан би био јачи војнички удар, јер изгледа досадашњи нису довољни, пошто без тога садашњи има ауторитет да револуцију спречи.
 - е) На основу тога очекујемо нове јаче немачке нападе на Француску и то вероватно негде између Мажиновљеве и Вејганове линије.
- Овакав вероватан развој ситуације намеће нам обавезу да проценимо, (под претпоставком да се најглавније од свега овога овако и оствари) шта би се све после тога имало да деси.

1) Прва последица те бољшевичке револуције у Француској била би да би Немачка дошла између две црвене државе, од којих је прва СССР већ стабилизована, а друга, после војничких пораза, улази у период револуционарног рушења.

Могуће је да се француски национални режим задржи у колонијама (случај Шпаније где је национални поредак сачуван баш у Мароку и одатле национална револуција и пренета на копно).

Ово ће нарочито бити могуће ако револуција не захвати њену флоту (врло тешка ствар, јер обично прво револуције избијају на флоти).

У сваком случају унутрашњи обрачуни у Француској имали би да је још теже израђаве, истроше и поруше.

Немачка ће на тај начин бити обезбеђена на свом левом боку при нападу на Енглеску.

³⁸ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 5–7.

2) Овом болшевичком револуцијом би болшевизам изашао на Пиринеје, на Алпе и на Рајну.

У овој нашој претпоставци овај разлог сматрамо најтежим и отуда баш мислимо ако до њега не дође, разлог ће углавном у њему бити.

Јер ако се претпоставка и оствари, видели смо, Хитлер се са њом може и помирити, али Франко и Мусолини не могу никако.

Хитлер као што износи Раушнинг, зна врло добро за јеврејско марксистички циљ светске револуције. Али и он има своју светску револуцију коју хоће да изведе. Прва долази кроз расуло, Хитлерова кроз организовану силу немачког народа.

Ако се дакле он и мири да у Француској избије јеврејско-марксистичка, он то чини зато да кад Француска кроз ову буде још ослабила, њој наметне што лакше своју револуцију.

Али Мусолини не изгледа да има исте концепције. Он је револуционар у методама, али он остаје пре свега Римљанин - паганац, који хоће да створи Римску империју. Најмање може по свом римском карактеру да се помири са збрком и хаосом који би болшевичка револуција донела у стару Галију.

Деси ли се то, за политику Италије ће то бити прекретница.

Италија је одиста искрено помагала шпанску националну револуцију. Веровало се да ће Италија ту гледати да се нечему користи, на пример: да узме Балеарска острва, или да Шпанију баци, у случају рата, на Енглеску и Француску. Све су се те претпоставке показале без основа. Показало се да Италија заиста сматра болшевизам опасном болешћу и отуда није могла да га пусти да се несметано развија на Средоземном мору и у њеној близини.

У овом случају болшевизам у Француској, за Италију је то и теже него онај први, болшевизам у Шпанији.

Отуда, ма да би слабљење Француске с једне стране Италији добро дошло, јер би, у случају да револуција захвати и колоније, лако могла да их се дочепа, ипак претварање Француске у „цитаделу револуције болшевичке”, у непосредном суседству Италије, морало би нагнати Италију да схвати да има и већих интереса него што је обнова римског царства ма којим то било начином и средствима.

3) Хитлер, дође ли до ове револуције у Француској, не би могло да се уплиће; прво јер му је тај режим револуције дао сепаратни мир; друго што му у извесној мери то слабљење Француске користи, али највише из обзира према Совјетији која не може дозволити напад треће силе на Француску совјетску социјалистичку републику.

А Совјетија има начина, док је Хитлер у рату на западу, да га држи у поштовању бар основних њених жеља.

Али то би баш највише и деловало на Италију у оном правцу који смо напред навели.

Она би тад увидела да је „гонила зеца, а истерала курјака” - и да је добро ићи у лов на туђе, али се често деси да се своје при том изгуби. Очигледно је да угроза болшевичке републике на обалама Средоземног мора мора открити ову истину Италији, да је ипак боље имати за партнера у Средоземном мору и капиталистичко-плутократску Француску и Енглеску, него пустити да болшевизам ту заснује своје базе.

То би морало да је учини врло резервисаном према даљој Хитлеровој политици, а према Шпанији и Балкану би требало да је приближи све ради одбране од болшевизма који је избио поново у источни део Средоземног мора.

4) Истина је да би Италија могла сад, као што смо рекли напред, да окупира поједине делове француске империје, уколико не буду озбиљно брањени.

Али болшевизам угрожава и колонијалне поседе, јер Коминтерна обећава свима подјармљеним народима слободу, а народи не знају каква је и колика слобода коју би им донео болшевизам и не знајући врло лако могу насести и наседају и кад је болшевизам далеко, а камо ли кад је ту у срцу западне Европе наместио свој главни стан.

ЗАКЉУЧАК ³⁹

1) Битка на западу одлаже, можда и до јесени, опасност за мир на Балкану.

Иако загонетно, држање Италије показује да је њен улазак у рат близак.

И торпедовање енглеских бродова у Средоземном мору које се први пут јавља показује да је тај час близак.

Јасно је да Италија из многих разлога не жели да јој, при нападу на запад, мир буде угрожен за леђима.

Отуда, колико се да предвидети, баш њен улазак у битку, значи да с њене стране Балкану не прети опасност за мир.

2) Постоји опасност да интервенција Савезника у које пристаниште или острво Грчко не пренесе рат на ову страну.

Али после показаних резултата на западу, мање но икад постоји вероватноћа да би која земља на Балкану пристала мирне душе да јој се рат унесе у кућу.

А вероватно да и Савезници морају знати истину, да ако им катастрофа прети што су слабији на главном фронту, ситуација се неће поправити, ако стварају нова ратишта на којима ће опет бити слабији од свог противника, већ само поправком свог положаја на главном фронту.

Случај Солунског фронта је испао успешан само услед погрешке Немачке, која није ликвидирала Солунски логор сматрајући га споредним и безопасним. У свему се међутим сад види да Хитлер такве грешке не би правио.

3) Совјети показују велико интересовање за Балкан.

Ту нема никакве словенске сентименталности, већ чиста политика и стратегија Коминтерне.

Совјети се спремају пошто је режија Израилџа довела до ове сулуде кланице, уз активну припомоћ совјетску, да изврше своју улогу цитаделе светске револуције.

Отуда гледају да у претходној фази заузму полако све погодне базе за извршење овог задатка.

³⁹ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 11–12.

Зато су правили пактове са балтичким државама, стављајући им нож под грло, зато су водили рат с Финском, зато сад притежу Литву, хотећи је вероватно потпуно окупирати, или на други начин узети је чвршће у своје руке.

Само московски агенти плаћени или несвесни могу веровати да ће Совјети спасти Балкан. Они само чекају згодан час да створе пет нових совјетских федералистичких република кроз крв и огањ уништења. При том им, ако се погоде са Немачком и Италијом, ништа неће сметати да привремено евентуално, Балкан и поделе.

И што је Балкан миран то баш томе и има да се благодари, што се о томе још нису погодили, а свако од њих има разлога да штеди осетљивост друге две силе.

4) Маколико Француска имала још несаломљиве енергије, удар који је претрпела је огроман и непроцењив за сад.

Вероватан улазак Италије у рат, у вези с новим нападом немачким, довешће је у тако тежак положај да се отуда може очекивати не само војнички слом, већ и бољшевичка револуција, управо ова и пре него сам слом.

Та чињеница би довела до прекретнице у политици Италије: бољшевиizam на Алпима и Пиринејима би показао Италији најбоље сву необјашњиву неразумност њене садашње политике.

5) Нама на Балкану нема спаса, ако у овом кратком времену што нам провиђење оставља не разумемо да је спас свакоме од нас само у онаквој позитивној балканској политици - коју ми проповедамо непрестано већ много времена.

Има и за безвернике већ толико „чуда” пред којима и они обарају главе.

Ово време је зато и дато да се „чуда” умноже.

И они који не верују, као кроз маглу, почињу да назиру да се све не може објаснити чињеницом нашим чулима приступачним; да се ипак све дешава као да у догађајима наших дана треба видети сигнале који долазе с оне стране видљивог нам света.

И зато ми велимо, да нам је провиђење ово ново одлагање рата оставило да разумемо и да најенергичније настанемо да се приступи оној општој балканској политици која једино може ову колевку европске културе учинити њеним прибежиштем и склоништем.

Знамо све могуће приговоре. Досадило нам је већ да се на њих враћамо. Увек ће нам се рећи једно те једно: „превариће нас Борис”.

Ми мислимо да неће и не може. Али да претпоставимо да и то покуша, ситуација ће му бити далеко тежа, а нама боља ако ми учинимо оно што смо дужни учинити, него ако то не учинимо.

Отуда и овде златно старо француско правило:

*„Fais se l'ue dois,
Adrienne l'ue pourra”*

(Учини што си дужан,
а нек се деси што може)

Помислимо само шта се дешава и шта ће се још десити у несрећним Западним земљама па се према томе равнајмо.

Ми Балканци смо пред Богом као ђаци који се нису добро спремили. А он милостиво слегне раменима, и вели: „и опет те нећу оборити да паднеш: дајем ти нових три или шест месеци да се спремиш”

Али ми не знамо да се Милост и Стрпљење не окрену против нас. Може бити баш септембарског рока.

Зато учинимо што нам и срце, и памет, и воља та животом налажу. Учинимо - да се горко и узалудно не кајемо.

6) Али ко?

ПОУКА МАЛИМ НАРОДИМА⁴⁰

Многи људи у очајању говоре да досадашњи догађаји на западу намећу закључак да малим народима више нема опстанка на свету.

Ми мислимо да је ово гледиште погрешно.

Они који онако мисле закључак чине посматрајући чисто техничку организацију немачке снаге на западу.

Заборављају при том да је и техника вишестрана и да снажан дух једног народа, мора дати снажну његову техничку организацију политичку, војну и економску. И да, у овом погледу, мали народ интензивношћу духовног живота може добити чак и релативну надмоћ над великим народима, па се лакше одржати у борби наметнутој, него и сами велики народи.

И баш се у томе греши, и наопако, на главу ствар поставља, кад се питање снаге народа ставља првенствено на питање технике (политике, војске и економије), а не на њен прави темељ (дух народни).

Поставити живот једног народа у духовном погледу на правилне основе, учинити да се дух народни распламти - значи развити такву снагу у свима областима живота, да ће та снага преобилно преливати се у чисто техничким манифестацијама (политике, војске и економије).

У Немачкој се одатле пошло. Истина и духовни живот је вишеспратан, и има разних духова па се са извесних објективних разлога тај данашњи немачки духовни живот може с правом критиковати. Али то могу само они чији је живот духовни дубљи и светлији од њиховог. Главно је да је тек упориштем на тај духовни живот дошло досадашње развиће и организација немачке снаге.

Сваки народ који хоће да живи мора исто тако радити. Духовне моћи су неограничене - а нарочито у нас, словенских народа. И што је главно то поље је тако пространо да ту утакмица ни највећег народа не може сметати.

Свакако да мали народи интензивним животом продубљеним у више и светлије сфере од оних у којима се немачки духовни живот хтео кретати, могу иако мали, постићи и обиље и веће резултате од оних које је Немачка постигла.

⁴⁰ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 17-18.

Ако у овој светлости размотримо наше прилике, ми видимо огромне духовне могућности, далеко веће од наших материјалних (иако су и ове изванредно велике) - све међутим неискоришћене.

Као у оној причи о талентима, велике таленте дате нам у сваком погледу ми смо оставили неискоришћене, „мртви капитали”, „закопани таленти”.

Отуда се и плашимо за судбину нашу, ако се Господар врати и затражи да му положимо рачун.

Али ето час полагања рачуна још није дошао. Зар не бисмо могли да се за идући рок спремимо? Зар не бисмо одмах могли, свом снагом да се бацимо на посао?

Могли би смо. Али како?

Два фактора би то чудо могли извести: Круна и народ.

Круна би могла најлакше, лакше од народа. Али треба да види или да сме.

Народ би могао - али и он не види и не сме.

Круна (чији сјај и величину ми сматрамо сјајем и величином народном и отуда смо увек били свом душом за Круну и кад смо ударе одозго примали) - изгледа, да је сувише под утицајем оних који мисле да је главно економика и политика, а потом тек дух једног народа - управо је обрнути ред ствари у свету.

Народ пак разједињен - како да види, или како да сме.

Кад би народ био уједињен родила би се снага велика, тад би и Круна добила оно што јој данас недостаје, поред свих огромних формалних и стварних овлашћења којима данас располаже.

И зато ми обраћајући се с једне стране Круни, с поштовањем искреним и љубављу неоцењеном и указујући јој на све погрешке којима се држава, народ и Престо излажу, говоримо и Народу да и он не може пасивно скрштених руку посматрати данашње време, већ да је дужан помоћи Држави, Престолу и Себи.

Како? Својим уједињавањем. Ликвидирањем партијских оквира и стварањем једног општенародног покрета на основним начелима који одговарају његовом искуству и истинама које му је сам Бог открио, и врховним смерницама, практичном упутству за решење његових временских потреба.

Обраћали смо се партијским шефовима до сад у више махова. Многи говоре да то схватају, али практично, изгледа као да им се чини да ће неко грдно издајство учинити, ако буду само извукли логичке и честите закључке из наше посебне и опште човечанске данашњице.

Морамо у том погледу с великом похвалом истаћи став Демократске странке и њеног новог шефа г. Грола, чије две последње изјаве изгледа да највише показују разумевање да партијски оквири мерила нису ни мало погодна за данашњицу.

Чини нам се да и на другој страни једној треба очекивати сличну појаву.

А биће тога и на осталим странама.

Само, изгледа, не види се да рокови брзо лете. И да смо много пропустили. И да зато ни часа не можемо губити више. Да ако се што учини, да ако спасемо образ и душу, да проклетство не остане на нама.

УНУТРАШЊА ПОЛИТИКА ⁴¹

Догађаји на Западу треба да науче управљаче и народе нечему.

Две су главне поуке које отуда треба извући:

Демократија се показала немогућим системом:

Морал без Христа показао се као неморал.

Ко то не види, исписано крвљу милиона омладине, пожарима градова, рушевинама најкултурнијих човечанских крајева, губитком слободе толиких народа, тај ништа не види - слеп је и глув.

И демократија као политички систем, и морал без Христа, дошли су Европи кроз индивидуалистичку мисао, а ова је победила кроз Француску револуцију, пре 151 године.

Нећемо, нити времена имамо, да дискутујемо о те две ствари. Држимо се мерила органског, једино оправданог: „по плодовима их судите”. Теорисати је могуће увек, и разумом се и лудило да бранити. Зато теорисати нећемо. Већ плодове европског живота у сто и педесет година демократије и морала без Христа гледајмо и њих ценимо - па ако су ти плодови мали, слатки, благи, благородни - не мењајмо своје гледиште на демократију и морал без Христа. Нека Европа само продужи живот који је сто педесет година водила. А ако су ти плодови крволиптање најблагородније крви европске, рушење свега чим је Европа сијала у свету, пропаст толиких малих и средњих и великих народа њених, - онда да одбацимо демократију и морал без Христа - да се вратимо Христу, да ту потражимо и друштвено и политичко уређење које и Европу и нас све у Европи може спасти.

Говорићемо овде о демократији и моралу без Христа, као о две појаве, мада по корену своје оне су једног порекла и у тесној вези међу собом. Историјски дух без Христа је у основи политичког демократског система, а демократија се логички и органски развила и раширила морал без Христа. Овај пак доводи потом у наше дане, до разних тоталитарних режима. То, разуме се, ни после свега шта се десило неће бити многим јасно, али ми нећемо, као што рекосмо, дискутовати, већ овде само износимо. Ове који још то не виде, оставићемо да им даље неумитни развој догађаја то место нас покаже.

Кад смо ми годинама указивали на чудну ослабљеност народа и држава демократских, место побијања наших тврђења фактима у руци, наши противници су надмено прелазили преко њих, уверени у непобедивост демократија, док су други сматрали да ће нам најбоље затворити уста, ако нас назову фашистима или још горе Хитлеровим плаћеницима. Данас им место нас, нажалост, свакодневно понављају ову нашу тезу извештаји с бојишта.

Али оно што и данас неће видети многи наши противници - како они који су већ видели слабост демократија, тако и они који виде аморалност тоталитарних режима, јесте ова друга и главна истина да су Стаљин, Мусолини и Хитлер рођена деца Европе, што је Христу окренула леђа - да су они, како смо то писали летос, рођени поред Европе која је

⁴¹ Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 18-20.

сматрала да може створити људе челичне чврстине - без Христа, генијалног ума - без Христа, апостолске ревности - без Христа. Она их је заиста и створила. А данас дрхти пред њима, пред њиховом челичном чврстином, генијалном рационалношћу и упорном ревношћу.

Разуме се, да ће многи који ово читају кад дођу доведе окренути љутито лист, јер ће им се учинити да писац одједном „иако паметан човек”, као да не пише паметно, јер „меша у политику” Христа.

Али, навикли и на горе, и оклопљени за такве нападе, ми прелазимо преко тога и упозоравамо таквог читаоца на ужасне призоре што их духовним очима може данас на западу Европе сагледати, призоре који су баш зато и дошли што је западна Европа, кроз школе и цео скоро свој живот спровела мисао - „што даље од Христа”: мисао без Христа, штампа без Христа, уметност без Христа, економија без Христа, политика без Христа.

Сад се, баш онај део Европе, у коме је та мисао најдаље отишла, у слабости својој враћа Христу, запознаје пред животима његових светаца молећи за заштиту, врши молепствија у којима учествује и влада лаичке републике, - док је онај део Европе, у име Провиђења - без Христа, где је та мисао нашла најпогодније место за техничко развиће, бесомучно руши и тлачи својим челичним нападима.

Зар нису пре сто педесет година војници Француске револуције јурили исто тако по целој Европи сејући по свету своју револуционарну мистику и свој револуционарни морал без Христа?

Жетва је стигла. И ево се враћа стократно оном тлу са кога је пре век и по расејала по свету.

Али многи ће рећи: „Разумемо шта хоћете рећи: демократија - то су Енглези и Французи, - морал без Христа је Немачка, Совјетија и фашистичка Италија. Али не разумемо како је дух без Христа дао демократију и морал без Христа, а овај тоталитарне облике?”

Зар не разумете да једна иста ствар може изгледати као зрнце семена, затим као гусеница, затим као лептир, напоследку као чаура? Зависи кад је и под којим условима гледате. Али било прво или четврто, све је из истог семена.

А тако је баш и овде.

Али оно што је главно то је да то уоче сви народи, а најпре ми на Балкану, што данас изгледа да смо нарочитом промишљу Божјом остављени изван сукоба страшног.

Схватимо ли ове поуке, може Бог дати (ма како то невероватно изгледало) да останемо да краја поштеђени европског и светског пожара, последње уточиште и одмориште европске културе, као што смо јој били и прво упориште и колевка.

ЗАКЉУЧАК ⁴²

1) Унутрашња политика је сва под знаком претешких догађаја европских.

Добро је што је тако.

⁴² Билтен број 47; 3. јун 1940; стр. 20–21.

Одатле би требало да дође да сви ситни интереси падну на дно, као талог, а највиши, најопштији, најглавнији да буду свима пред очима.

Утолико пре што нам се даје прилика да своје погрешке поправимо, јер ето рат нас опет оставља по страни.

2) А главни интерес је данас у ове две тачке:

Ванпартијска влада.

Уједињен народ.

То је најкраћи програм народног и државног спаса. Али и најтежи.

Ми смо већ давно рекли, не мора обе тачке овог програма да се испуне: доста је једна, ма која.

Али чим се једна испуни, одмах то води испуњењу друге.

Уједињен народ ће довести до непартијске владе, праве владе.

Непартијска влада, права влада, окупиће народ.

Овако, док имамо партијску владу - имамо и разједињени народ - и обрнуто.

3) Односи у влади садашњој нејасни. Од Св. Аранђела она је, тако рећи, у кризи. Али не умире; болује, али не умире.

Тражи се влада која ће задовољити разне обзире и интересе.

Не тражи се влада која ће задовољити онај први и главни интерес: да буде просто влада, тј. да истински влада.

4) Ту је др Мачек увек главна сметња.

Мислило се да ће улазак у владу дати др Мачеку онај општедржавни хоризонт, који је његовој странци и њему видно недостајао.

Али он не може да прими ни једног Лаврентјева, а да га не поздрави у име хрватског народа.

Може се мислити какав је његов став у унутрашњим питањима, кад у спољашњим не уме да стане на шире и општије гледиште.

Отуда Драгиша Цветковић и данас мора да буде на челу владе.

5) Отуда је јасно да је потреба уједињавања народног, на непартијској основи прешна и неодложна ствар.

„Старе партије” су почеле међу собом неке разговоре - из којих сад искључују „нове партије” - које и данас сматрају као неким својим одметницима с којима изгледа зазорно разговарати.

Не изгледа да при том виде да је партијски оквир - чак и с новим партијама - тако узак да ће ипак народни живот својим највећим делом бити изван њега.

Ми смо чинили у том погледу многе кораке и чинићемо их и убудуће.

Али треба и само народ да проговори: против партијских оквира, а за своје снажно уједињење на својим исконским начелима, а савременим смерницама.

Сваки је позван да у својој околини ову истину труби, да је шири, да је народ чује, да је позна, прими, истакне, носи, да јој снагу и живот.

Народ у основи тако и мисли и осећа. Треба му само формула и застава. Дужност је свију који ово читају и примају - да ову мисао као заставу пред народ истакну.

6) Совјетска пропаганда је узела невероватне сразмере.

Цео свет је уверен да је наш спас у Совјетији.

То је заслуга неискрене политике Италије, па и Немачке, и у осећању опасности од њих, свет не мислећи, а вучен вештом пропагандом, по

природи вучен лакшим путем, предаје се опасној илузији о уздању у Совјетију.

Томе је највише допринела успостава везе са Совјетима.

Ми смо о томе рекли своју реч, а време ће показати да ли смо били у праву - или су то они који сад опет играју на „руску карту” као што су играли и до 23. VIII 1939. г. (Московски пакт Рибентроп-Молотов.)

Али чудимо се да власт пушта пропаганду у корист Совјета - с неистинама или полуистинама (Махин, Драговић, Бичанић и остали).

Ми смо знали да ће тако и бити то смо у овим Билтенима и написали.

Али није помогло, јер људи не виде да је сасвим друга ствар односи Берлина, Рима, Париза и Лондона, Хага или Штокхолма с Москвом, а сасвим друга ствар односи Београда с Москвом, нарочито после двадесет година потпуног прекида.

7) Економски непоредак у земљи велики, скупоћа чудна. Власти нигде, као да неко хоће нарочито да покаже народу, у стварима које масе осећају најтеже, како држава не врши своју улогу заштитника сиротиње потребнијег света.

Има артикала с којима се вршила гадна спекулација и на којима су богатства стварала за ових неколико месеци - док су други, народна маса, све то гледали, немоћни, разјарени бесни и с очајањем, - а при том извргнути разним, иначе потребним жртвама, које данашњица од њих тражи.

8) Ова два конкретна питања само поменусмо да покажемо да су вапијућа, али владе нема, јер партијска влада није влада.

А ова опет, ето не долази, јер „споразум је спас Државе”, а „споразума” нема без др Мачека, - а др Мачек ето не може изгледа, никог да прогута као председника владе, осим садашњег.

И сад смо на тој тачци. И ни мрднути с ње.

А покренути се мора. А то може само уједињењем народа, на непартијској основи, кад већ с друге стране не долази оно што треба да дође.

ЈЕДАН ГЛАС ⁴³

Пријатељ наш донесе нам овај глас, за који нас уверава да потиче из добро обавештених кругова:

Пошто сломије Француску, а пре него што нападне Енглеску, Хитлер треба да упути предлог о миру под овим условима:

У Европи враћа слободу свима досад покореним државама, под условом да све колоније које држе Енглеска, Француска, Белгија и Холандија буду предате на заједничку међуевропску управу, која би сировине из њих добијене делила међу све европске народе по извесном кључу који би водио рачуна о становништву и о индустријским потребама њиховим.

Бележимо овај глас по дужности, мада сами немамо никакве могућности да знамо колико је овај глас заснован на стварности.

⁴³ Билтен број 48, 16. јун 1940; стр. 4–6.

Али ако би се овај глас обистинио, представљао би веће изненађење, него оно које је Хитлер свету свим својим досадашњим победама учи-нио.

А донео би му и веће користи него све користи које му је досад побе-доносни рат донео.

Али овај глас није ни тако невероватан.

Да освоји и Енглеску и Француску целу, колоније њихове остају изван његовог домаћаја, јер то без моћне флоте освојити не може.

Јер и ако успе, да има целу Европу у својој руци, без везе са осталим деловима света, економски не може опстати, пошто Европа ипак нема све што је потребно за живот њених 400 милиона становника већином на високом стандарду живота.

Ако, међутим, Енглеска и Француска уз припомоћ својих колонија и Америке продуже рат и спреме се, онда се ратно стање наставља, а то за Хитлера, који има под собом целу Европу, или скоро целу, свакако не значи нимало пријатну перспективу.

Јер нико не сме жице и на најбољој виолини сувише затезати, па ни Хитлер не сме исувише рачунати на предуго одржавање ратног стања.

А ми имамо извесно признање саме Немачке о стању тих затегнутих жица у саопштењу Немачке Врховне команде о жртвама у операцијама у Холандији, Белгији и Сев. Француској.

Немачка Врховна команда је саопштила да је немачка војска имала 10.000 мртвих и 40.000 рањених, - у овом делу операција, отприлике исто онолико као и у операцијама у Пољској.

Претпоставимо да су цифре из Пољске тачне, онда нема могућности да су тачне цифре ових садашњих губитака.

Јер ако 10.000 мртвих падне у Пољској, где је било ангажовано 40 немачких дивизија где је заробљено 600.000 војника пољских, где је пољска војска била у трећину од Савезничких, а ватрена њена снага петину од Савезничких, док пољска авијација већ трећег дана није стварно ни постојала, онда обичан рачун мора показати да је извештај Немачке Врховне команде умањио далеко испод истине број губитака.

Ако је пак Немачка Врховна команда принуђена, у време кад постижава изванредне успехе какве је ретко која војска у новијој историји војној постигла, да прикрива истину и износи очигледно нетачне губитке, онда она тиме признаје да је унутрашње стање Немачке, упркос свију огромних, феноменалних победа, у таквом стању да није ни мало корисно да се погоршава званичним признањем о стварним жртвама које је рат донео.

Ако пак све те велике победе не могу то унутрашње стање Немачке поправити, па се због тога број стварних губитака мора крити, онда значи да је народ немачки према самом рату који се води у таквом односу, да га све те победе не могу ни загрејати, ни одушевити, у билансу ратном уопште не види ону страну активе, у којој се уписују победе и њени блистави резултати, већ саму пасиву у којој се уписују жртве.

А ако је немачки народ врло добар војнички и јуначки народ, па ипак га победе остављају хладним, а само жртве цени - онда значи да не верује у стварност тог биланса. Као да мисли: победе ће ишчезнути као пена, кула од карата - жртве не могу ишчезнути, оне ће остати.

Ми не знамо како је тачно стање у Немачкој, осим појединих гласова који нам долазе. Али полазећи из очигледно нетачног изношења немачких губитака, и знајући да нико у моралним случајевима неће лажи прибећи, осим ако га нека нужда на то нагони, ми на горњи начин долазимо до горњег закључка.

А кад већ до њега дођемо, онда се враћамо на оно што смо већ рекли: нико не може жице преко мере затегнути.

Данас је Хитлер у свету изгубио много. Ретко ће се наћи народ, чак и међу онима чије владе службено стоје уз Немачку, који може гајити симпатије за Хитлеров начин ратовања, који је логичан, тоталан, али кога се искуство сваког народа грози и страши, и кога осећања народа осуђују због многих ствари што не одговарају правди и истини.

Познато нам је да се Хитлер труди да о томе не води рачуна. Али није могуће ни њему да не види чињеницу да политика и о томе мора водити рачуна.

Сигурно је да таква понуда за мир не представља онакав мир какав би Хитлер, по оном што о његовим циљевима знамо, желео.

Али за други мир, прави и потпуни Хитлеров мир, досадашњи рат чак и у случају уништења француске војне снаге, и крајњег згрожавања Енглеској, није дао довољну подлогу.

Флоте Енглеске и Француске су довољно снажне да спрече свако господарење морима. Черчил обећава рат континентата.

Америка спрема огромно наоружање. Нико не сумња да Енглеска и Француска кад по немачким методама ставе све у мобилизацију, могу и пре и боље од Хитлера спремити војску.

Совјетија, драгоценa помоћница данас, стоји позади као загонетка, која у најмању руку смета.

Шта да ради Хитлер код таквог стања ствари, и код пасивног држања свога сопственог народа према свим његовим огромним и никад не виђеним до сад победама.

Отуда се може очекивати, да Хитлер остави за сад своје крајње циљеве, и задовољи се са миром који ће му дозволити да уништи колонијални монопол англо-француски, као етапу са које би после одмора и новог припремања пошао тек потом, опремљен за дефинитивно постигнуће онога чега се привремено одрекао.

Ако би Хитлер дошао на ту мисао, онда би онај предлог, онакав баш или мало измењен, био могућ.

Замислите да га поднесе:

Заблистао би у очима свију народа (народ нема памћења и брзо заборавља ратове): „ето, па заиста Хитлер не мисли да држи остале народе у ропству!” рекло би се.

Довео би у претежак политички положај Англо-Французе, јер ако пристану, онда је њихов колонијални монопол престао, а онда настаје потреба за преоријентацијом целог њиховог народног живота, - што је данас управо несхватљиво.

Олакшало би даље вођење рата, ако не пристану на понуду, јер би одбијање њихово ореол којим су окружени, упркос толиких њихових не-симпатичних погрешака, одмах развејало.

Али да ли ће поднети, или неће, понављамо, не можемо знати.

Наше је да глас забележимо, да му могућност испитамо, последице оценимо.

А то смо овим и учинили.

А кад је чланак овај већ био сложен, прочитамо изјаву Хитлера, оном америчком новинару.

Она је још блажија у нечему од оног што смо ми изнели.

Истина не помиње Француску и остале државе које је већ заузео.

Али зар није до јуче сва жестина напада била уперена против В. Британије. А сад се њој онако помирљиво обраћа.

Свакако, већ тиме је показала, како онај глас није сасвим без основа.

А разлози које смо навели стоје, и ми ћемо сигурно моделирати крајњи корак Хитлеров у овом погледу.

ЗАКЉУЧАК ⁴⁴

1) Ступање Италије у рат, по њеној жељи, сигурно је да неће увући Балкан у рат.

Остаје да се зна да ли ће Балкан ипак остати изван рата.

Ни Савезници за сад не показују никакву жељу да Балкан увуку у авантуру - из простог разлога што осећају да код данашњег стања ствари ниједна балканска држава не би имала могућности да им дозволи такав корак.

Једино питање остаје Турска.

2) Ми мислимо да улазак Турске зависи највише од Совјета.

Ако Турска буде ушла у рат, то би био знак да Совјети против тога немају ништа, јер при садашњем стању, Турска не би била разумна ако би се упутила у рат против Немачке и Италије с једне, а против воље Совјета с друге стране.

Према томе држање Турске биће барометар за намере Совјета.

Деси ли се да Турска уђе у рат, онда треба ту тек ценити степен жеља Совјетије да што већи заплет буде у свету. Јер она благонаклоно, с једне стране, гледа на улазак Италије у рат, а с друге стране, ако Турска уђе у рат, показује благонаклоност према уласку Турске у рат против Италије.

Засад сматрамо да не треба очекивати одмах овај улазак, мада је Турска већ на сам глас о уласку Италије у рат показала многе озбиљне знаке које би значиле да и сама мисли да у рат уђе - на супротној страни.

3) Уђе ли Турска, ситуација на Балкану ће се компликовати, јер ће она гледати да у рат увуче и Грчку па и Југославију.

А то, са хиљаду разлога ваља спречити.

То треба да спречава за времена наша дипломатија.

4) Али ту се враћамо на толико пута истакнуту мисао.

Мађарска и Бугарска су у ствари „незарађене“ државе. Нису неутралне. Оне су, то се сад јасније показало, уз Немачку и Италију, и само из опортуних разлога нису у рату. Званично су оне и неутралне. И то Бугарска више, Мађарска мање.

Свакако је то њихова погрешка. Али и наша.

⁴⁴ Билтен број 48; 16. јун 1940; стр. 11–12.

Шта смо ми учинили за спас Балкана из овог катаклизма?

Не можемо се на Бога жалити. Ето колико већ времена рат је а ми у миру. Смиловао се Господ на ово намучено балканско тло и још мученији народ, па нас оставио по страни.

Али то је само предах један.

Мора Балкан схватити где му лежи спас и ићи му право, а припремати га, сад кад је мир.

5) Али ето Југославија има владу - која не влада, ни споља, ни унутра.

Као плута на води, ми пливамо где нас таласи носе.

Хеј! Ко има уши да чује, нека чује, схвати, прими, поступи, сврши.

Да не буде „плач и шкргут зуба”, после кад помоћи више не буде било.

ПАРТИЈСКА НЕДОРАСЛОСТ ⁴⁵

Ми смо, говорећи из душе народа, ево већ пуна четири месеца, стално истицали уједињавање свих југословенски расположених Срба, Хрвата и Словенаца у један велики народни покрет, заснован исконским истинама тринаестовековне нам историје и на оправданим тежњама наше данашњице.

Рекли смо да је то некад покушао Краљ Александар - али безуспешно, не видећи да то не може бити на партијској основи.

Казали смо да би то могао да изврши сад народ по дубокој својој вољи, али пут спор, а потреба нагла.

Зато смо говорили, у овим приликама: најбоље је и најбрже, да то учине саме партије.

Време је да и они виде да су немоћне. Време је да схвате да је прошло њихово време.

И ми смо се обраћали овако јавно свима партијама, а тајно појединима с којима смо били у бољим односима.

И најбољи одговор, као што смо истакли, дала је Демократска странка у две изјаве г. Грола. Тако смо ми бар схватили њихов значај. И зато морамо то јавно и похвалити. Добро је што Демократска странка види да није време за партијска надмудривања и потркивања. То још истина није оно што смо ми по дубокој жељи народној овде истицали, али није ни далеко.

Чули смо да начелно добар став има и ЈНС. И они су готови, како чујемо, на сваку жртву пред неминовношћу.

Али Радикална странка, изгледа, има друго мишљење. Она сматра да изван партија нема живота овом народу и овој земљи. Процват живота народног и државног може доћи само кроз процват партија и то оних старих.

А о Земљорадницима и да не говоримо. Они су се и родили из - ината и мржње. На томе су све и заснивали. Откуд сад очекивати да би они могли прогледати? Кад стара Радикална странка не види то како да виде земљорадници, које је увек покретала само најслепија страст на свету.

И тако партије још упорно стоје на свом месту.

⁴⁵ Билтен број 48; 16. јун 1940; стр. 16.

Пре месец дана смо чули од њих „да се међу старим партијама пришло разговорима о томе шта би се у садањим приликама могло урадити, а тај круг имао би се по потреби увећавати. „То смо чули равно пре месеца дана.”

- А то сте чули и ви, тешке и смртоносне прилике светске! И молимо вас најпокорније, зауставите точак догађаја. Сказаљка на вашем часовнику нека стане! Тешки ход неминовности што челиком и ватром, као апокалиптички скакавци, обара државе и пустоши народе нека се заустави! Молимо за мало стрпљивости и тапкања у место! Јер:

Наше старе партије су „пришле разговорима”.

Смилујте се на њих, ако на нас и нашу земљу нећете.

Ето тако говоримо пуни бола и беса.

Али зашто се ми управо љутимо?

Зар нисмо од увек говорили да су партије преживеле, да су мртве.

Откуд сад да буде друкчије?

ПИСМО ИЗ СРБИЈЕ ⁴⁶

Један збораш из унутрашњости Србије упутио нам је ово писмо. Доносимо га скоро у целости. Читаоци ће нам бити захвални.

1.

Мислим да су се ствари јасно поставиле у нашој земљи. Далеко је свакако да су добре. Две ствари утичу негативно по историју земље: инострана пропаганда једним делом; наша влада другим и већим делом.

Долазак Лаврентијева у Југославију дао је следећи утисак: Лаврентијев до доласка Хитлера у Аустрију био је шеф пропаганде у Бечу. Има на души чак и нека тешка дела. Специјализиран је нарочито за пропаганду оног подручја, које ми зовемо Балкан. Познаје прилично добро ствари и упућен је. Зна и људе. Зна све слабости. Располагао је још у оно време великим кредитима. У својим џеповима држи многе утицајне јавне раднике, а можда и штампу, како Бугарске тако и Југославије. Уосталом позната је ствар да Совјети не жале новац када је у питању њихов рад.

Дакле: Лаврентијев је изразита политичка, или боље рећи организационо пропагандистичка личност. Тиме хоћу да кажем: нема он никакве везе са трговином.

Али, иако политичка или дипломатска личност, ипак је он дошао у Југославију да ратификује трговински споразум!

За будале ово не значи ништа, али ко зна тајну комунистичког делања, он мора знати, да је овим бачена болшевичка шапа на Југославију. Лаврентијев није дошао због трговинског споразума, то је девета рупа на свирали. А зашто је он дошао познаће и будале по томе: он је одмах авионом након повратка из Београда отишао за Москву. Алтернатива и доказ: ако је посао добро свршио, вратиће се; ако није биће стрељан.

⁴⁶ Билтен број 48; 16. јун 1940; стр. 20–21.

Ја мислим и држим да је ипак добро свршио посао: одведен је на Опле-
нац, на гроб Краљев и Цркву... Свакако да би се Покојник претурио у
гробу да је ово знао; а свакако да се и Лаврентијев у себи цинички сме-
јао будалама у Београду.

Али: требало је југословенском или боље рећи Српском народу пружи-
ти доказ, како большевици нису ни против Краља ни против Цркве. Тај
је доказ пружен. Пружила га је југословенска влада југословенском на-
роду.

То је одлично за почетак.

2.

Резултати овог „трговинског споразума” односно доласка товаришча
Лаврентијева огромни су: „Ошишани Жеж” већ недељама пуни ступце
отвореном комунистичком пропагандом, београдски радио плаши се
да у томе не изостане, приче о хиљадама подморница авиона и осталих
чуда колају по народу! Београдска „Политика” чак успева да чланак
Војина Максимовића из „Ратничког гласника” веома успешно пласира у
пропаганди за Совјете. Нико и не говори више о СССР, него само о Ру-
сији.

Она марва, која је за ових двадесет година услужно служила све могу-
ће режиме, најревноснија је сада. То су све исти људи. То су они, који
су све до 6. јануара 1929. г. били дибидуз радикали, па после ЈПСД па
ЈНС па ЈРЗ, свих боја. То је све олош ове земље, од кога није могао че-
стити човек да отвори уста, а да не буде проглашен као антидржаван.

Ја бих рекао да комуниста у нашој земљи нема, него има олоша, кога
су врбовале све могуће владе до данас за своје присталице и који ће су-
тра мирне душе да изда и прода своју земљу.

Наш рад је тежак. Тежак је и тежи утолико, што је влада југословенска
највећи поборник большевизма. Њој стоји власт на расположењу, њој
стоје и огромна средства. Стаљин би имао пуно право да орденем Цр-
вене Звезде одликује југословенску владу. Ја бих се могао и борити
против большевизма у народу, али против большевичког рада југосло-
венске владе ствар је доста тешка.

Тиме сам хтео рећи, да има два покретача за большевизирање земље:
званична Краљевска влада и олош, присталица свију званичних влада.

Али шта то вреди - кад никога нема да чује.

Да ли смо под проклетством неким? Или под осудом тешком?

СЛУЧАЈ Г. АДАМА ПРИБИЋЕВИЋА ⁴⁷

Никад нисмо били једномишљеници са г. Прибићевићем.

Било је случајева кад нас је он, вероватно заведен, нападао и вређао
(поводом Техничке Уније).

Али дужност је наша да укажемо на два његова чланка о Совјетском
Савезу која његовој политичкој проницљивости и храбрости чине част.

⁴⁷ Билтен број 48; 16. јун 1940; стр. 21–22.

Нас је то изненадило врло пријатно. Нисмо се, после прогласа СДС о 550 годишњици Косовске битке, прогласа заснованог на материјалистичком схватању које народ нема и никад није имао, нисмо се могли надати да ћемо од г. А. Прибићевића прочитати онако разложне чланке кад се ради о нашим односима са Совјетима.

И утолико нам је радост била већа. И утолико се радије предајемо дужности да та два чланка г. Прибићевића који су угледали света у ново-садском „Дану” прикажемо.

Ту г. Прибићевић, за разлику од толиких који се предају опасној заблуди о природи Совјетије, о њеној моћи и њеним погледима на нас, заузима скоро исто гледиште које смо ми досад заступали.

Совјетија има своје циљеве и своје интересе, који не само да нису наши, већ и не могу бит наши.

Не треба се уздати у Совјете. Заваравамо се. А свако заваривање је опасно.

Г. Прибићевића је заслуга овде утолико већа што су политички кругови из којих је он изашао, односно с којима је везу увек имао, сви од реда другог мишљења.

Па иако је он у мањини, он је у праву, а не они.

ЗАКЉУЧАК ⁴⁸

1) Наша унутрашња политика захтева дубоке, хитне и стварне промене.

Ако су наша излагања пре овог рата могла изгледати неоснована, данас су добили потврду крвљу.

Показало се да у новим приликама живот сваког народа који хоће да живи мора бити друкчије упућен него што је то било пре Првог светског рата (1914-1918).

Сазреле су извесне пре тог рата засејане клице, које по својим последицама нису била тако видљиве и дошле су нове појаве које сваком народу налажу да свој живот уреди тако да му снага не буде расута, да не буде „распојасан” и „разуларен”, да уреди тако како би своју душу, своју крв, своју земљу могао не само да брани и одбрани, већ да та душа, крв и земља расту и напредују.

Случај Француске и Енглеске, које су под својим утицајем држале пола света, а нису схватиле те просте истине, већ су мислиле да и после 1918. г. могу живети исто онако као што су живели до 1914. године - на крвав начин, уз ватрено осветљење и грмљавину експлозија, доказује, на нашу жалост, оправданост нашега тврђења.

Хоће ли се и после тог страшног слома, (из кога не знамо како ће ова два велика народа изићи) наша земља и наш народ и даље кретати истим путем којим су ишли до 1914. године и којим смо још упорније ишли од 1918. до 1929. и од 1931. до данас.

Да ли ћемо увидети да треба да се пренемо и одбацимо партијски живот и да потражимо други пут који ће бити заснован на исконским истинама које и данас налазимо у дубинама народне душе и устремљен

⁴⁸ Билтен број 48; 16. јун 1940; стр. 21-24.

ка решавању практичних потреба народног живота - то је питање на коме треба да положимо испит, или да паднемо, можда за навек.

2) Већ и поједине партије из опозиције то увиђају и изјављују да није време за партијска утркивања (демократи и ЈНС).

Али то није довољно. Човек мора знати шта хоће, а не само шта неће. Лепо је то рећи: није време за партијска утркивања. Ми се клањамо и тој мисли. Али шта даље? Да ли је време за партијско тапкање у место? Да ли је време за партијска мерила? Да ли је време за партијске коалиције, где су партијска мерила непрестано будна, где се под неким притиском направило примирје, али где свака страна очекује нову борбу, припрема оружје, не напушта га, оштри га и подмазује?

Ми смо отворено рекли:

Партије треба да ликвидирају. И то саме, кад већ краљевски покушај није успео да ово учини, а народ то не може тако брзо, мада нимало за партије није одушевљен.

Предлагали смо најстарији шеф партије да то учини прво са својом, иначе окружен годинама и апостолским поштењем, по ово и остале да то учине.

Досад нисмо успели да врло поштованог Ацу Станојевића убедимо да је мисија његовог дугог и честитог живота баш то.

Затим смо му предлагали да после тога сазове један конгрес на коме би дошло 300 најчеститијих и најјуначнијих Срба и југословенски оријентисаних Хрвата и Словенаца да заснују велики општенародни југословенски покрет - заснован на Основним начелима и Врховним смерницама.

Људима који су свој век провели у партијама чини се као да ће тиме извршити неку издају своје партије. А не виде да ће на овај начин - чувајући партије - и нехотице учинити издају земље.

Предлагали смо да најстарији шеф партије позове све шефове политичких група лично на један дужи разговор да би се ту донеле одлуке о потребним мерама које ваља предузети.

Ни ту нисмо били боље среће. Мисли се да то није ни потребно ни корисно.

Место тога чули смо да су „старе партије приступиле разговорима”.

Е па нека разговарају. Само, нажалост, од тог њиховог разговора не изгледа да може бити користи. Бар не за ову земљу и овај народ.

Има само једна корист који би оне могле учинити: да саме свом народу покажу прави пут и затворе партијске ћорсокаке, где народ пође мислећи да пут води циљу, а кад тамо - пут без излаза - ћорсокак.

Ове речи сигурно морају падати тешко партијским људима. Али нека погледају Француску. Нека виде своје партијске колеге. Нека питају Даладјеа, Шотана, Реноа, Ериоа, Марена да ли би сад, кад су доживели овај слом, било боље да су распустили своје партије, па Француској дали велику општенародну, општедржавну и домаћинску политику. Кад би у овој несрећи имали времена и моћи, они би у горком плачу признали сад да је јасна њихова грешна заблуда, да је грех партијског живота победио и потукао Француску, а не Адолф Хитлер.

Зашто се дакле, кад је Бог био милостив према нама и кад нас је од рата поштедео, зашто се не користе искуством својих француских колега?

3) Разуме се да су против овог сједињавања др Мачек са СДС и својим трабантом Драгољубом Јовановићем.

По њима Хрвати - нејугословенски оријентисани, Немци, Мађари и сви који душом и телом нису за Југославију треба да се удруже. Др Мачек чак отворено врбује све Немце и Мађаре да се придруже ХСС. Само Срби и југословенски оријентисани Хрвати и Словенци треба да буду разједињени.

Али тај рачун је тако прост и очигледан да неће ни упалити.

Народ (Срби и југословенски оријентисани Хрвати и Словенци) сав је у најдубљим масама за то.

То се најбоље показало на изборима у Хрватској где је свега за неколико дана акција сенатора др Петра Зеца имала великог успеха, иако је од партија била саботирана, или недовољно помагана.

Сви услови за овај подухват, дакле, постоје, али само партијски врхови то коче, сметају, гледајући (јалово уосталом) да народни живот опет кроз њих проговори.

Али ми ћемо нашу акцију наставити. И уздамо се у Бога милостивог да ће напослетку и најупорнији видети да нема смисла одупирати се гласу срца и гласу разума и да се треба оставити малог и ситног партијског посла, оставити па се свом снагом бацити на велики, широки и дубоки народни посао који нас једини може спасти.

4) Али та акција, на којој радимо свим силама, захтева много времена. А ово је данас најскупље. Сваки изгубљени тренутак може бити фаталан. Зато - кад већ партије и њихови шефови не схватају сву судбоносност тренутка - потребно је да дође права влада. Она би зачас око Престола ујединила огроман део народа који никада ништа други и није хтео до снажну државу и чврсто Престоље.

Ова то заиста не може. Напротив, она чини баш супротно.

Али, ову владу држи - „споразум”.

5) Немамо ништа против „споразума” ако његово одржавање представља заиста државну нужност и ако је он заиста помирљив са интересима државе. А ако је то заиста тако, онда не можемо да схватимо зашто се „споразум” не би могао помирити и са правом владом кад је то најпреча нужност државе.

Јер, ако је „споразум” дошао да очува државу, онда је сигурно одржавање овакве владе и противу њега, јер ова влада државу очувати не може.

А ако „споразум” значи само могућност за одржавање овакве владе онда је он непомирљив са интересима државе и као такав заједно са овом владом мора бити ликвидан.

Али ако он има других, виших циљева и ако су они помирљиви са интересима државе, онда је највећи непријатељ „споразума” баш ова влада, јер све њене погрешке падају и на њега. А колике су оне и какве видело се је најбоље приликом скорашњих општинских избора који значе праву катастрофу не само за званичне политике бановине Хрватске, већ и саме садашње владе. А ти избори показују да незадовољни нису

само Срби, већ и велика већина Хрвата. Необјављивање изборне статистике то јасно потврђује.

Зато, ако се сматра нужним одржање „споразума”, онда је прва нужност одлазак ове владе и долазак праве. Иначе, заједно са овом владом сурваће се и он. Само плашимо се да онда не буде касно и за одржавање земље.

ОПШТИ ПОГЛЕД ⁴⁹

Толиком су брзином ишли догађаји и на толико страна те опасност прети човеку да се у њиховом сплету изгуби, ако не застане и не потражи извесне чврсте тачке за оријентацију своју.

Као да смо у какав нарочити калеидоскоп затворени и да се стално пред нама појављују нове боје или нове комбинације боја. Не одвојимо ли очи од њихове игре за часак, и не потражимо ли неке тачке изван њих ради свог сналажења, ми ћемо се потпуно удаљити од стварности. А у политици уопште, а спољној нарочито, први услов за добру политику јесте неудаљавање од стварности.

Ми смо се у Билтену трудили да стално своје читаоце за стварност представљену везујемо, Ш а не за пр. прир. Ћ надуване шарене лампионе, који су месец и сунце у очима наше „интелигенције”. (Нека нам се не замери много ово стављање речи интелигенција под знаке навода. Научило нас је искуство да та интелигенција није интелигентна, јер и мало и врло тешко схвата, за разлику од осталог народа који у судбинским стварима показује схватање заиста достојно дивљења). Ми смо себи дозволили слободу да на право место поставимо баш стварност, да наш народ не би у заблуди за овима пошао и тако доживео горка и тешка разочарења.

За тај наш рад нас је та „интелигенција” плувала и клеветала. Али ко за истином иде, а не уме мирно то да сноси, тај одиста далеко неће стићи. Знајући то ми се на плуваче и упљувке нисмо освртали, већ смо непрестано ишли својим путем.

Надамо се да такав наш рад није донео само задовољство нама што смо своју дужност испуњавали - већ да је и народу нашем обично користио, јер га је кочио и заустављао непрестано на низбрдици низ коју су га толике јавне и тајне силе вукле и гурале.

Али ту ће већ једног дана историја објективна дати своју реч, а вама то за наш данашњи задатак и није потребно, јер имамо довољно снаге да и без нарочитог признања своју дужност по својој савести испуњавамо. Потребно је дакле да за часак изиђемо из калеидоскопа догађаја и пронађемо фиксне тачке помоћу којих ћемо се оријентисати, везати за стварност, па тек потом схватити смисао догађаја и њихову развојну могућност.

а) Рат са Енглеском

⁴⁹ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 1–7.

Пошто се, одмах по паду Француске, сваког дана говорило како тек што није отпочела инвазија Енглеске, па се чак, у сасвим озбиљним круговима, помињало и датум почетка напада, дошао је говор Хитлеров који је, не нудећи конкретне услове за мир, позвао Енглеску да бира хоће ли да продужи рат или је пак вољна одмах рат да обустави.

Међутим, иако је Енглеска одговорила негативно, до напада очекиваног још није дошло.

Истина је да тамо сваког дана долази до великих ваздушних битки и извештаји немачки набрајају врло велике победе и успехе, које Енглези поричу, додуше млако, набрајајући опет своје победе и успехе на мање убедљив начин. Али иако је то рат, то ипак није оно што се наговештавало да ће доћи, нити пак оно, што се очекивало.

Да забуна буде већа, долазе вести из земаља осовинских да је напад већ почео, баш тим и таквим операцијама, док опет има и гласова, да напада за сад неће ни бити.

Нама ипак изгледа да је извесно ово:

Да је напад припреман заиста за прву половину јула.

Да се од једном, из непознатих разлога, застало.

Да је сам Хитлеров говор дошао затим да би створио или појачао у колико је у Енглеској већ постојао, покрет за мир, и тиме, ако он не буде довољан да, до мира и доведе, кад до праве борбе дође, умањи психолошки отпорну снагу Енглеске.

Да за то време, док до правог напада не дође, стални ваздушни напади одржавају и појачавају утисак који су оставиле претње и морално депримирају становништво Енглеске, те да тако ни материјално, ни морално време до првог напада не изгуби ни на самом будућем војишту.

Да се с друге стране припрема на континенту тај напад - са оном сигурношћу коју Немачкој дозвољава њен садашњи премоћни положај.

Да ће тај раније обећани напад доћи - и то, свакако, брзо, пошто већ септембар месец обично пружа многе атмосферске незгоде које велике и методичне операције могу потпуно искључити још тада па све до пролећа 1941. године.

Ми верујемо да Хитлер није веровао ни сам, познавајући енглеске прилике, да би, после његовог говора, Енглеска обуставила рат. Али он је показао јединствену вештину да се, у постизавању свога циља, исто тако добро служи топовима, као и речима. И отуда је онако и говорио, уверен да ће, иако мир не дође, његове речи појачати или створити фронт оних који нису за даљи отпор.

Ми дакле верујемо да ће напад на Енглеску доћи.

Ништа нас при том не зауставља ни вест италијанских листова да напад на Енглеску неће бити онако грандиозан, као на Француску, већ да ће се састојати у исцрпљивању њеног унутрашњег и материјалног потенцијала, ни истовремена вест из немачког извора, „да за напад на Енглеску нису потребне велике војске, већ само неколико хиљада људи” - ми мислимо да је много веродостојнија вест која је истовремено дошла из Енглеске и по којој су у Француској и Белгији извршене такве масовне припреме да се напад може очекивати сваког дана.

Кад би вест италијанских и немачких извора, које смо напред навели, биле тачне, онда би то значило да се Немачка одрекла муњевитог рата,

да је прешла на рат исцрпљавања, који је управо енглеска концепција. Истина, та енглеска концепција рата била је страшна за Немачку, кад Немачка није држала у својим рукама оно што данас у Европи држи или што може држати, а кад су, напротив, Енглеска с Француском држале нетакнута своја колонијална царства и Средоземним морем њихови бродови несметано саобраћали и снабдевали их добрима целог света. Данас су улоге знатно промењене и исцрпљавајући рат не би било немогуће окренути против Енглеске.

Али, ма како тешки били удари који би се Енглеској наносили у овом исцрпљавајућем рату, велико је питање да ли би то Енглеску тако брзо могло нагнати на мир. А не изгледа никако по вољи Хитлеру пустити ствари да се вуку, пошто у том међувремену могу избити и тешкоће и неприлике које се сад не виде и које могу упропастити или компромитовати до сад постигнуте успехе.

Ми смо о Енглеској (бр. 50) већ говорили да њу у главном у овом ставу држи само очајање јер је за њу страшније да сад престане с ратом, него да подноси удар за ударом у очајничкој нади да ће однекуд (Совјетија, Америка) доћи ствари које ће јој положај побољшати.

У погледу Совјетије рекли смо да та нада не изгледа основана. Она у рат против Немачке не сме, јер ни технички, ни материјално, ни духовно, ни стручно-организацијски не би могла проћи без њеног брзог војничког слома, који би довео до пада совјетског режима. Отуда она гура у рат друге да се гложе међусобно, да се исцрпљују, а она чека час кад претходно сви путеви буду утрти за њену победничку појаву.

У погледу Немачке рекли смо (бр. 50) да ће она са своје стране, до год не заврши рат с Енглеском, све учинити да избегава сукоб са Совјетима.

И отуда нам долази мисао да би Енглеска данас баш правећи мир с Немачком могла пре да види сукоб Немачке са Совјетима него што ће то дочекати, продужујући под утицајем Редитеља, један безнадежан рат. А мир би тај повољније добила (бр. 51) него што по њеном данашњем положају изгледа да би могла добити.

Што се тиче Америке, уверени смо да силе Осовине раде на томе да између Јапана и Америке дође до сукоба у Тихом океану, тако да Америка буде апсорбована тим сукобом, и да ће, по свој прилици у томе имати успеха.

б) Совјетија - говор Молотова

Сигурно је да су односи између сила Осовине и Совјетије после Бесарабије у ствари морали постати оштрији.

Додуше, и са стране Немачке и са стране Совјетије, све се ради да се то не види, да се то чак и не осети.

Али стварно, као што смо то показали, упад у Бесарабију, по начину свом показао је јасно намеру Совјета да направе неред у најосетљивијој за Немачку области, Румунији. А та се намера није могла прикрити, нити камуфлирати.

Што Немачка нема интереса да јавно покаже своје нерасположење према Совјетији, јасно је по ономе што смо напред рекли, јер одговара њеној потреби да избегне непријатељства на два супротна фронта.

А исто је тако и са стране Совјетије јасно да она не жели да Немачку узнемири озбиљно својим држањем, да не би Немачка нашла начина да на Западу што пре направи мир, да би се на Истоку могла према Совјетији обезбеђивати.

Тако треба схватити и последњи говор Молотова. Подвлачење и доказивање добрих односа с Немачком и уверавање да односи с Енглеском нису постали бољи, треба разумети као уверавање Немачке да би она могла и требала безбрижно даље на Енглеску да иде, јер, ето - Молотов и саму „могућност несугласица и размимоилажења између Совјетског Савеза и Немачке” одбацује, пошто је „основ на којем су изграђени пријатељски и добри суседни односи између СССР и Немачке остаје и даље чврст и нема карактер једне тренутне комбинације...” већ да одговара интересима Совјетског Савеза и Немачке.

У ствари Немачкој је добро познато да Совјетија нема смелости да непосредно загрози Немачкој, већ ће само, користећи се заузетостју Немачке да прави потезе сличне оном које је до сад већ предузела да путем оружја, на погодном слабијем месту, прошири власт совјетске управе и идеологије. Има ствари које Немачка при том мора да поднесе као данак Совјетији што јој је омогућила својим држањем да може ратовати и постићи своје досадашње успехе (Балтичке државе, Бесарабија и Буковина, Западна Белорусија и Украјина), али свака од тих ствари, по начину како је дошла, није била по вољи Немачкој, а нарочито упад у Бесарабију и Буковину.

Отуда треба очекивати:

а) Да ће Немачка гледати да Совјетију на неки начин увуче у рат било с Енглеском, било с Турском, па преко ове с Енглеском, било, по невољи, и с Јапаном, да би ову своју „пријатељицу” на тај начин ломила и одвукла је некако од оних намера које Совјетија, ма и прикривено, али стварно показује, бар од оних крајева где би Немачка могла имати каквих актуелних врло важних интереса.

б) да ће Совјетија са своје стране, кад почне интензивна акција на Енглеску од стране Немачке, почети или неку нову акцију према Финској, или према Румунији и Балкану, или Турској.

Шта ће из ова два настојавања изићи, ми разуме се, сигурно не можемо рећи.

Постоје озбиљни изгледи, које смо већ указали, о акцији према Турској. Она је врло вероватна, јер се донекле може помирити и са намером Немачке (мада су нас из озбиљних немачких кругова уверавали да напад на Дарданеле од стране Турске није ни мало по вољи Немачке), а одавде и озбиљним припремама и страховањима Турске.

Напомињемо да до тога тешко да може доћи пре почетка масовног напада на Енглеску од стране Немачке.

в) Југоисток

На Југоистоку је почео рад на преображају карте.

Почело је с Румунијом.

Ништа боље не потврђује нашу политичку тезу од тога: да је Немачкој стало до нереда, стало до завојевања, она би имала само да одобри Мађарској и Бугарској да нападну на Румунију, као што је, специјално од Бугарске, тражила Совјетија.

Али ово потврђује и нашу другу тезу, а то је да је садашње стање на Балкану и Подунављу органски неодрживо. Оно се може механички одржавати, силом, и донекле, под извесним условима, за које се одмах од почетка садашње светске кризе, од марта 1939. г., могло знати да их више нема. Отуда смо ми баш од тада и непрестано у сваком Билтену, једно те исто заступали: напуштање балканског споразума у његовом садашњем оквиру и прављене балканско-подунавског блока, пошто се претходно односи између појединих држава на Балкану и Подунављу међусобним споразумима среде и доведу у друго више органско стање. Наш глас иако продоран, иако је до многих и краљевских ушију сти-гао, остао је немоћан.

Ово поглавито кривицом наше спољне политике која није схватила да статика у данашњим и сувише динамичним приликама пре штети него што користи.

Балканске државе (осим Бугарске) су се слепо држале Балканског споразума, за који смо давно рекли да представља страшило кога се више нико не плаши, пошто су му тајну прокљували.

Сад је - под сугестијама Берлина и Рима - отпочело оно што смо ми хтели да се изврши међу самим балканским и подунавским државама.

Овима за част морамо рећи да се њихова интервенција за сад врши на начин опрезан, пажљив, рекло би се чак и нежан. Немачка која је показала како тешко уме да говори (Хаха-Шушниг) сад говори с толико обзира, да се види одмах да јој је ту стало само до добијања новог система више органске равнотеже, а не до каквог завојевања.

Са Румунијом је почело, али ту неће и не може стати.

Са Румунијом је почело из два разлога; јер су према њој акутнија, оштрија потраживања с једне, и јер је за Немачку важније (близина Совјета и петролеј) да се ту прилике прво среде и на тај начин направи мање нестабилна брана према Совјетима.

Ми смо увек стајали на гледишту да Румунија мора схватити да Добруцу треба да врати Бугарској, а исто тако да је неодрживо стање код ње, ако буде и даље држала 3,5 милиона ердељских Мађара. Ми смо предлагали чак и нарочите формуле које би омогућиле да се задовоље и потраживања, а обезбеде и Румунија од евентуалних нових потраживања Мађарске и Бугарске у случају да се не дође до споразума сад.

Румунија сад - по сугестијама сила Берлин-Рим - кад није хтела схватити за ових седамнаест месеци толико пута понављане наше молбе, прилази преговорима.

Сигурно је да ће Румунија из многих разлога, много лакше направити споразум с Бугарском, а да ће главна тешкоћа настати при преговорима с Мађарском. Затезати на оба краја не верујемо да ће хтети. Отуда је разумније претпоставити да ће лако попустити према Софији, да би могла лакше да се успротиви Будимпешти.

Међутим, сигурно је да ће и ту морати да дође до споразума и да ће утицањем на Мађарску Немачка и Италија успети да Ердељ поделе по линији која дели крајеве са претежно мађарским, од крајева с претежно румунским насељем, с тим да се изменама становништва добију хомогенији крајеви.

Немачка ће ово утолико пре чинити, јер зна да ће иначе сваки сукоб одмах искористити Совјетија за своје походе.

Било је људи који су се чудили зашто и наше представнике не зову у Салцбург и Рим. Њима је одговорено у ствари разлагањем зашто је Румунија позвана.

Да је памети, то се питање не би ни постављало. Не би било потребно ни Румунима, ни нашим, ни Мађарима, ни Бугарима, ни Грцима, да им се саветује разумно држање у Салцбургу или у Риму. Ко претендује да је зрео за самосталност, а то сви ови народи с правом траже, треба сам од себе да ради разумно, а не да чека да га неко трећи упућује на то.

Кад се постави циљ пред собом, онда се види шта по разуму треба чинити да се циљ постигне, те није потребно туђих савета.

Ми смо увек, и у својој рођеној земљи, саветовали - и њој прво - да своје односе среди на разумној бази са Бугарском и Мађарском. Зашто би она, која је увек од младих својих дана, показивала извесну зрелост, сад у зрелим данима, чекала да јој се из зрелости и дају лекције. Боље је нешто дати, и за то примити неку противвредност, него просто дати без накнаде. Да су нас прошлог пролећа послушали, ми бисмо за неке жртве сад имали друкчије стање на Балкану.

Али о том ћемо на другом месту. Остаје за сад загонетка зашто је Словачка била почаствована позивом за Салцбург. Изгледа да су и у Словачкој масе совјетофилске, па је у вези с тим свакако било саветовања.

г) Азијски исток

Најављени пут јапанског министра иностраних дела у Берлин и Рим потврђује давно, у нашим билтенима, објављено тврђење о могућности „поделе сфере” (бр. 26 стр. 4 од 3. септембра).

Ми смо, поред тога, надлежне чиниоце у нашој земљи обавестили да Италија, по обавештењима које смо имали пролетос, ради на две стране, у Јапану да приближи Јапан Немачкој, од које се удаљио после напада на Пољску, и у Москви, преко Немачке, да приближе Совјете и Јапан.

После великих немачких победа на Западу, приближавање Јапана Берлину сасвим је природно, јер је и удаљавање било последица само уверења да је улазак у рат био „погрешан рачун Хитлеров”. Сад кад је победа Немачке показала да рачун није био тако погрешан, јер је Француску империју довео до ивице пропасти за кратко време, а Енглеску из темеља заљуљао, Јапан види да би његова источно-азијска политика могла, на развалинама једне и друге историје да се оствари.

Сад се показује да је међу силама Рим-Берлин било речи о споразуму на бази поделе сфера у свету, и то: а) Велико-европски блок који би обухватио целу Европу и Африку са Малом Азијом, под доминацијом

Немачке и Италије, - б) Совјетски блок који би обухватио углавном садашње земље у Совјетском Савезу, в) Источно-азијски блок под доминацијом Јапана око кога би гравитирале Кина, Манџуко и коме би били потчињени Филипини, Индокина, Холандска Индија и Аустралија, г) Индијски блок у коме би самостална Индија владала над свим садашњим енглеским поседима у том крају, ђ) Панамерички блок које би евентуално образовали Јужна Америка и Канада.

Ова подела сфера могла би свакако донекле задовољити Италију и Немачку, а одушевити Јапан, али против ове морају бити Северо-Америчке државе и Совјетија, мада Немачка мора бити свесна, као што смо то већ нагласили (51. бр. Билтена) да уништење светске енглеске, француске и холандске империје, јесте смртни удар за економску снагу Европе, а осиромашена Европа ни у ком случају неће моћи да храни преко 350.000 милиона душа које данас насељавају Европу не рачунајући овде Совјетију.

Нарочито је интересантно разматрати став ове последње. Совјетија се мора противити овоме, јер овај план хоће да конфинира марксизам само на територију Совјетског Савеза.

(Никад, при оцени спољне политике Совјетије не треба заборавити шта је главни покретач совјетске спољне политике: ни руски, ни словенски осећаји, већ уверење да је свет зрео за општу светску бољшевичку револуцију, која из новог светског рата мора доћи.)

Ова мисао и вера су били главни покретачи Совјетије кад је 23. VIII закључила с Немачком московски пакт о ненападању и тиме омогућила улогу Немачке у овом рату. Та мисао и вера покреће Совјете и данас у сваком потезу који чине да би се и овај рат проширио. да би трајао што дуже и да би по могућству захватио цели свет.

Овај пројект о подели сфера у свету показао би се као ковање челичне решетке у коју би марксизам имао да се затвори на територију негдашње Русије, и да тамо, затворен, на крају крајева угине, услед сопствене немоћи, пошто му је светска револуција онемогућена.

Зато, унапред, можемо рећи да на овај пројект Совјетија не може и неће пристати.

Али, ако би одбијањем свог пристанка могла спречити даље распламсавање пожара, Совјетија се неће колебати, да и свој пристанак да.

Зар она од августа 1939. г. не говори непрестано о својој мирољубивости и неутралности, а извршила је нападе на све своје европске суседе (Финску, Летонију, Естонију и Литву, Пољску и Румунију, па ће вероватно сад и на Турску, ако се претходно не врати на Финску, да је докусури) или Румунију (ако има изгледа да на тај начин изазове какав нов сукоб).

Зар она није 1934. г. предложила конвенцију о нападачу, која је и сад формално на снази, а коју је Молотов, 31. X 39. стварно једнострано отказао, тврдећи да се овом конвенцијом Совјетија само „служи, док су се други на њу били навикли”?

Све ово треба знати, па у тој светлости ценити и њен стварни правац спољне политике и евентуалне његове привидне изгледе.

Али овај пројект има још више да приведе Северо-Америчке Државе уласку у рат. А то Совјетија још како жели, јер у том случају она успе-

ва да Јапан зарати са Америком, а то је тако исто велики успех као што је био за њу велики успех ступање Немачке, а доцније и Италије у рат против Енглеске и француске. И исто тако као што се није устручавала да потпише пакт о ненападању са Немачком, да би је на тај начин гурнула у рат с Енглеском и Француском, - тако се неће устручавати, устреба ли, да потпише какав пакт, споразум или слично с Јапаном, да га гурне у рат с Америком.

Ако за ово буде услов потписивање пакта о подели сфера, Совјетија ће и то учинити, уверена да ће тиме садашњи рат постати заиста светски рат, који је њој потребан као насушни хлеб.

При овом ваља имати у виду да се Немачка и Италија углавном од ове поделе сфера надају баш оном што смо напред навели да ће Сев. Америка бити апсорбована ситуацијом коју јој намеће сукоб с Јапаном и да ће услед тога Енглеска бити остављена углавном сопственим снагама.

Да завршимо.

Овај општи поглед дозволио нам је, да с извесном сигурношћу, поставимо следеће перспективе:

1) Напад на Енглеску долази. И то прави, муњевити, масовни упркос уверавања „Ђорнале Д' Италија” да се рат противу Енглеске претвара у исцрпљујући рат.

2) Никакав сукоб Совјета с Немачком не треба очекивати до завршетка рата с Енглеском, бар с Енглеском на острвима.

Али зато чим почне тај напад очекујемо нови *coup de main* совјетски у Турској, Финској или Румунији.

3) На Југоистоку Европе или ће мале и средње државе средити сами своје односе, као што то већ скоро годину и по дана пишемо, или ће их Берлин и Рим позвати на то.

Румунија је почела. Треба и друге да знају да им је интерес да то чине саме од себе.

4) Очекивати је да ће доћи до сарадње између Немачке и Италије с једне и Јапана с друге стране на бази поделе сфера.

Ово ће привидно примити Совјетија: (пакт о ненападању, 23. VII 39. у Москви) а то ће довести до сукоба Америке с Јапаном.

НЕМАЧКА И БАЛКАН⁵⁰

- поводом разних гласова -

У броју 48 нашег Билтена под горњим насловом изнели смо разговор једног нашег пријатеља са својим познаником Немцем, за кога смо рекли да говори само оно што изражава мишљење Немачке.

Овај наш пријатељ поново се је срео са овим својим познаником и баш поводом ранијег разговора већ објављеног и гласова који се у последње време шире и који долазе са више страна како ће Југославија бити

⁵⁰ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 7-8.

поцепана, запитао је свог познаника да ли је могуће да је гледиште Немачке објављено у нашем Билтену у бр. 48 тако брзо измењено.

Одговор Немца био је следећи:

- Став Немачке није измењен. Њен интерес је јак Балкан, а као што сам вам рекао он не може бити јак без јаке Југославије. Само Југославија не чини ништа што би је заиста учинило јаком.

Она као да се стара да убеди Немачку у своје неискреност према Немачкој и у неспособност за извршење ове своје велике улоге и искористићавања огромних могућности које стоје пред њом.

Став Немачке није измењен и сва та пропаганда и с једне и с друге стране је без основа. Мислимо да је немачко становиште сасвим јасно изражено у последњем броју часописа „Берлин-Рим-Токио”, као и у демантију кога су данас (1. VIII) објавиле немачке радио станице поводом вести енглеских радио станица.

Али да ли ће тај став остати стално, ја не могу да тврдим, нарочито ако се овакво држање Југославије продужи.

Ту је Немац с огорчењем говорио о набавци хидроцентрале из Швајцарске и о многим другим не само нетактичним већ и штетним по наше интересе. Нарочито с обзиром на болшевичку пропаганду, која све више добија чисто антинемачки карактер.

Наш пријатељ је на ово одговорио да је његова констатација о тој пропаганди тачна јер се она базира углавном на бојазни нашег народа да Немачка има непријатељских намера према Југославији, тј. да она жели њену поделу и да би та пропаганда била потпуно безопасна ако би с немачке стране дошао јасан и категоричан деманти тих гласова.

Немац је на то одговорио:

- Ја сам вам већ рекао. Немачкој је потребан јак Балкан, а јаког Балкана нема без јаке Југославије. Да жели слабу Југославију, - Немачка би само могла да буде задовољна са садашњим стањем, да то стање бодри и да га у свим његовим настојањима помаже. Бољег доказа о искреним намерама Немачке према Југославији не можемо имати од овог: што нама Немцима није пријатна ниједна појава која води расулу и распаду Југославије. То је толико пута наглашавано са стране Немачке и тај њен став до данас она није демантовала. А што ваша јавност више верује оној другој пропаганди, није кривица Немачке, већ тако монтираног јавног мишљења од стране Јевреја, масона и свих оних за које победа новог духа значи губитак уносних положаја у вашој земљи.

БУГАРСКА ⁵¹

Ми смо одиста нашој браћи у Бугарској дали доказа својих најбољих намера.

Ми смо увек заступали њихово и наше гледиште о Добруци и Белом мору.

Ми смо увек били против Балканског споразума баш зато што је упорен против Бугарске.

⁵¹ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 8–10.

Ми смо и од своје рођене земље тражили разумне доприносе за сређивање односа с Бугарском, и то не данас, већ од марта 1939. године.

У својим билтенима, кад би нам се догодило да донесемо које тврђење нетачно, ми би смо то одмах, на најпотпунији начин исправили.

Ми смо увек, иако за потпуно државно јединство с Бугарима - за Југославију до Црног мора - ми смо увек водили рачуна да је данас Бугарска засебна држава са засебном династијом, па смо чували и њене интересе, и њену династију, уверени да је то пут за право братско јединство.

Све то наводимо само зато да би се видело да ово што имамо да кажемо не долази из мржње, ни из пакости.

Разговори у Салцбургу и Риму и посета бившег главнокомандујућег генерала Жекова Немачкој и Нејиу, где је на замку у коме је потписан уговор о миру с Бугарском, да би показали како је и Нејски уговор пао, у част генерала Жекова истакнута бугарска застава - дали су повода да се дотле коректно писање и држање бугарске штампе и јавног мњења покаже у другој боји.

Носиоци листе су „Зора” и „Днес”.

У „Зори” је Д. Крапчев (28. VII) заступао чак гледиште да Хитлер има тако да уреди Југоисток, да ту има или пријатеље - или разоружане народе. По себи то још не би било ништа страшно, јер се свакако зна да Хитлер, и без савета Д. Крапчева, свакако неће дозволити непријатељима да буду снажни на његовим јужним границама, али, у вези с другим његовим писањем, ово излази као сугестија да једини оружани народ на Југоистоку буде Бугарска, као некадашњи савезник Немачке - и отуда доказани пријатељ. Нећемо да набрајамо разне напise бугарске штампе из ових дана, али позабавићемо се више са разним вестима које су се чуле и у врло озбиљним, па чак и одговорним круговима у Софији.

Углавном те вести су почињале од једне ноте: победа Немачке је васкрс највеће Бугарске. „Бугарска има да постане у најскорије време најважнији политички и војнички центар на Балкану”. („Зора” од 25. VII). Разуме се, да би то било - с Југославијом мора бити свршено. Има да се распарча. Мађари узимају највећи део Баната, чак и Румуни нешто добијају од Југославије, Словеначку узима Немачка, Хрватску и Далмацију и Црну Гору узима Италија - Бугарска, разуме се, добија нешто од западне Србије⁵² (чак и Зајечар), а разуме се и Македонију.

Само ту се имају неке тешкоће с Италијом, јер она избија и у Македонију, и на Косово. Отуда генерал Жеков треба да ту ствар уреди с Немцима, да се некако Италија сузбије назад.

Ови гласови имају разних варијанти, али свима је заједничко то да је с Југославијом готово, и да је то на састанку Хитлер-Ћано свршено и чека се само повољан тренутак да се изврши.

Ми нашој браћи Бугарима да испричамо ову причу, коју можда у истоветном облику и сами имају: Сина кога није отац могао разуверити да му друг није веран, саветова отац да своје одело напуњено сламом обеси о грану, а он да се сакрије и чека шта ће друг кад угледа ово рећи. И

⁵² Ваљда од источне Србије (пр. прир.).

кад тако син и учини, он изненађен чу да га друг не само не жали, већ да се радује „његовој смрти”, жалећи једино што га је предухитрио, те не дочека смрт од његове руке.

Гласови који се у Бугарској чују о Југославији и коментари који се о томе проносе - у овом случају - личе нам много на ову причу - којој не треба „наравоученија”.

Нас ови гласови жалосте као искрене приврженике правих братских односа и јединства југословенског, јер у њима видимо да чим се мало спољне прилике промене у Бугарској се појаве гласови који много личе на оне који су у прошлости стварали нашу заједничку несрећу и који су баш Бугарску 1913. и 1918. г. довели до два тешка пораза.

Они до душе данас, поводом свих ових вести, говоре, да ће они све мирним путем постићи. То је лепо. Тако и треба. Само мирним путевима, то нека се зна свуда, Југославија не може бити распарчана. У том погледу ми се не мењамо.

Али ми можемо обавестити нашу браћу Бугаре да нема уопште изгледа да се те вести истинитим покажу.

Истина је да је Немачка победилац. Али је истина и то да Немачка Хитлерова има баш за Југославију, као творевину огромних напора и јунаштва, поглавито српског, врло велико разумевање, па чак, веле, и уверавају, и слабост, јер ваља знати да иако Југославија није била ни савезник ни брат по оружју Немачке, она је имала велико разумевање за многу праведну ствар Немачке, а у садашњем рату била је неутрална од почетка, истински. А и сам „Днес” (28. VII) уверава „да се не зна како би се завршио овај рат - да су Западне силе успеле да увере балканске народе о потреби једног новог међународног клања.”

С друге стране, знају и у Софији добро, и сасвим добро, да је баш благодарeћи Југославији, Бугарска, пре Хитлерове победе, избегла да буде прегажена и распарчана. А то се зна и памти боље у Берлину него, изгледа, у Софији.

Напоследку, оно што Берлин, у свом настојавању да се у овим крајевима рат избегне нарочито зна јесте чињеница да иза Југославије стоји српска традиција која се никад без Косова није предавала. И то у Немачкој која је земља војника и јунака нарочито цене.

И са свију тих разлога, ове вести немају основа. Како Немачка и Италија гледају на Балкан, аутентично је објашњено у бр. 48 Билтена (Немачка и Балкан). И то њихово гледиште одговара и Балкану и Југославији.

Зато браћо Бугари, оставите се лажних вести које вас могу одвести у нову катастрофу, већ се поучимо заједно прошлим догађајима да избегнемо зло и доживимо добро.

ЗАКЉУЧАК ⁵³

1) Заостриће се и прошириће се овај рат.

Не верујемо много у победу разума у Енглеској, јер је Редитељ и данас исувише моћан, пошто се вечито служи свима паролама: негде опште-

⁵³ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 11-13.

човечанском, негде материјалистичком и империјалистичком, а негде националистичком.

Главно је да рат по његовој замисли не само да је ту и да треба и даље да траје, већ треба да се пооштри, прошири и продуби са циљем да се сломије хришћански и национални поредак у свету.

Три су полуге којима светом управља Редитељ: капитализам, којим влада привредним животом, а одатле успева да обухвати и друга поља људске делатности (исто то књижевност, уметност, духовни живот, политика) - па их чини немоћним и стерилним у сопственим улогама, марксизам, којим организује незадовољне и заоштрене зависти и мржње и које му служе као ударне трупе у свету - масонерија, која влада тајно организованим деловима интелигенције и тзв. „виших класа” служећи се њима да кроз њих као канале убаци у свако национално тело оне сугестије које су му тренутно за постизавање његових општих циљева потребни.

Хоћемо ли да имамо сопствену националну спољну политику, онда нам нема другог пута већ ослободити је прво утицаја Редитељевог, који он стално, на сваку земљу, врши преко ове три своје полуге.

Збор је у Народној скупштини, први пут откако постоји, преко тадашњег свог народног посланика 1937. године, о нашој спољној политици, изнео то гледиште. Али зар је једна права, једна тешка, потребна и корисна реч Збора била речена као „глас вапијућег у пустињи” - пустињи у којој није било ува да чује, памети да је схвати, срца да је прихвати и воље да је оствари?

Право је чудо како смо ми у Југославији остали изван окршаја светскога до сада, иако смо били под толиким утицајем Редитељевим.

Ми бисмо хтели да одамо и признање онима који руководе за то (као што смо то толико пута чинили кад је томе имало места) али како можемо видети у њиховој спољној политици доследност кад су они у последње време ступањем у дипломатске односе са Совјетијом не само поништили онај огромни морални капитал који је Југославија стекла пред будућом националном Русијом својим - дотадањим ставом, већ дошли у везу, а тиме и под утицај Главног Крмила Редитељевог, онога који Редитељеву мисао о слому националног и хришћанског поретка у свету и спроводи тежећи што општијем, што оштријем и што дубљем рату, да би светска револуција што пре и сигурније избила.

Тиме не само да смо се о оно прво правило добре спољне политике огрешили, већ смо више урадили за болшевизацију наше земље, него што је сва дотадања болшевичка пропаганда учинила за оних двадесет година.

Отуда практично: знати природу и циљеве Совјетије, пратити пажљиво њене потезе у светлости знања, не примити њене сугестије без особитог испитивања, јесте оно по чему наши односи с Москвом неће бити катастрофални за нашу општу спољну политику, а стати на пут лудој заблуди о данашњој „словенској Русији” изношењем праве истине, значи поправљати паметно кобне последице у унутрашњем животу оног погрешног спољно-политичког потеза.

Али ослободити нашу спољну политику, утицаја и осталих полуга Редитељевих: међународног капитализма и масонерије, јер је сигурно да

ни у Москву ми не бисмо отишли да нас ове две полуге нису тамо упутиле, да би у време сплашњавања утицаја „великих демократија” (масонско-плутократске политичке творевине) дошли под утицај Крмила Редитељевог, на бази заблуде о „словенској Русији”, која је уништена и завојштена 1917. г. марксистичком најездом, организованом споља од стране Редитеља у циљу стварања „Цитаделе Светске Револуције” (види „Драму савременог човечанства”).

2) Ми смо увек говорили, сваких десетак дана, за ових скоро 600 дана откад објављујемо Билтене, да је основа наше спољне политике балканска политика.

Прво је дакле потребно да нисмо под утицајем Редитеља и његових полуга, па онда да радимо на томе да Балкан буде сложан, миран и снажан.

Не испунимо ли то, ми немамо добру спољну политику.

Годину и по дана ми тврдимо, и не напамет, да је свршено с политиком одржавања досадашњег стања, и да ми не треба да чекамо да се рушењем досадашњег стања у свету поруше и наше грађевине на Балкану, већ да узмемо иницијативу, ми, Југославија, да прво сами учинимо исправке у разумним границама, према својим суседима Мађарској и Бугарској, а потом да обрадимо да тако учине и Румунија и Грчка.

Ми смо тврдили да можемо преко ноћи да дођемо до реалне уније с Бугарском у спољнополитичком, војничком и царинском погледу. И то смо тврдили на основу добро проверених знакова.

Али нисмо успели никога убедити. Наша се реч није чула, јер да би се наша реч чула, разумела, примила и остварила, било би потребно претходно да се заводљива музика Редитељева престане да слуша у нашој земљи.

Пропуштене су многе прилике, можда неке и неповратно. Ми смо, као пијан плота, стајали уз „балкански споразум” - за кога смо давно рекли и написали да је у ствари страшило чију су тајну све птице прокљувиле. Ми нисмо хтели да разумемо да ћемо бити највећи пријатељи не само своји, већ и Румуније, и Грчке и Турске, ако им кажемо да је „споразум” без икакве вредности и да је потребно средити своје односе с Бугарском, па и с Мађарском, добровољно, разумно и слободно.

Али, ето, ми нисмо то хтели да разумемо.

Сад су Немачка и Италија отпочеле да спроводе тај програм, почевши с Румунијом.

Најбољи доказ који су ове две силе могле дати о својој мирољубивости у погледу Балкана јесте овај њихов корак.

То је данас тако и то се признати и истаћи мора.

А онима који су непрестано заступали другу тезу, и који су и данас готови да се њој врате, говоримо: Зар би ви заиста више волели да Немачка и Италија не сређују, већ заоштравају међубалканске односе? И зар није и за нас корисније да се користимо оваквим њиховим садањим ставом, него да желимо да га промене?

Свакако би боље било и за нас и за цео Балкан да је Билтен био у своје време послушан, па да је Југославија учинила да се среде ти односи на Балкану, а не сад да то чине Берлин и Рим.

Али ето ситуација је таква и паметни људи над оним што се поправити не да не хукћу, већ поучени тим гледају да у будућности раде боље него што су радили.

Отуда, данас (кад је јасно како ствари стоје, кад више није потребно да наш Билтен то предсказује, јер ето ствари су већ пред нашим очима, па и више, на домаку наших руку), Југославија треба сву своју снагу да посвети тој стварној балканској политици, без које јој нема ни мира, ни снаге, ни слободе.

3) Али, све то учинити:

- ослободити своју спољну политику утицаја Редитељевог;
 - неутралисати утицај Совјетије, која је само Крмило Редитељево;
 - повести балканску политику стварног сређивања прво својих, а потом и општих односа међу балканским државама;
- може само друга влада, а не ова садашња или слична, то може само она влада која је састављена од људи који су умели овако исто да виде, као што изнесосмо, који су умели овако да мисле, као што износисмо, који су схватили да изван тога нема спаса, који би све чинили да то и остваре.

И тако нас опет и овај закључак одводи на унутрашњу политику.

SURSUM CORDA! ⁵⁴

Наша унутрашња ситуација се одликује следећим моментима:

- а) Влада која не влада, јер не решава народне проблеме и невоље, а ипак не силази са својих места.
- б) Народни унутрашњи проблеми сви отворени, зјапе као толико амбиса који би могли прогутати и веће народе и државе, нарочито у оваквим приликама.
- в) Спољне прилике које се убрзано развијају услед многих пропуштања с наше стране, на нашу штету.
- г) Неефикасне или привидне мере које влада предузима само погоршавају нерешене унутрашње и спољне проблеме.
- д) Народ разбијен код Срба партијским животом, који је немоћан да учини икакав добар позитиван потез, али довољно још моћан да га држи парализованог („везан човек на пружи”).
- ђ) Народ разочаран код Хрвата одлази јатомице од Мачека на прекретницу између франковаца и комуниста.

Ово је садашње стање нашег народног и државног организма.

За сваки други народ и државу то би стање било без пребола. И лекар који би овако стање утврдио могао би само да саопшти укућанима да се припреме за најгоре.

Али у случају нашем - ето тачне дијагнозе. Па ипак не само да прогноза није смртоносна, већ смо уверени, и то јавно тврдимо, да иде час нашег народног уздизања и државног спасења.

Ми смо увек и знали и говорили да ни уздизање ни спасење неће доћи пре него што се не дође до апсурдног стања у које нас воде два греха

⁵⁴ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 13–14.

везана „споразумом” под вештим руководством међународног Редитеља.

А веровали смо и говорили, и то сад јавно тврдимо, да по вољи и милости Божјој, а не неправде, неће сви ти греси тешки довести до пропасти, већ до уздицања и спасења нашег, због неиспитаних намера божанских које се само наслутити и осетити могу.

Отуда сад, у овако тешки час велимо свима родољубима:

„Горје имјеим сердца!”

Нека нико не клоне, нека нико не падне. Нека се оставе мале и ситне ствари, нек се пригрле само велике и светле.

Прочистите и просветите живот свој. Приправите се, јер иде час уздицања и спасења.

О ОНИМА ШТО ТРЕБА ДА ИДУ ⁵⁵

Усред овако тешких прилика, колико да покажу колико су недорасли за места која заузимају наши властодршци „пресипају из шупљег у празно” - непрестано конферишући по Словенији и Београду.

Сва та конферисања су јалова, бесплодна и друкчије не могу бити из следећих разлога:

а) Не могу исти, лаки и површни лекари који су дали погрешну дијагнозу о болести и погрешне лекове преписивали, док су други лекари непрестано на ту погрешност прстом указивали, наставити лечење по истинитој дијагнози и са правим лековима. А нема ни једног болесника или његових родитеља или старатеља који би таквим лекарима дозволили да продуже с лечењем, већ би ове отерали и позвали оне који су од увек истину видели и на њу указивали.

б) Не могу људи однеговани, одрасли, уживљени у атмосферу времена које одлази, схватити, примити и извршити неминовне потезе времена које долази.

Ово им се чине смелим, наглим, револуционарним, бруталним, а у ствари су то снажни и неминовни потези једног народног организма кроз своју државну организацију помоћу којих се он спасава.

За њих је сметња и препрека свака и од паучине саткана, од навика или од пене набрана, угодност. Они су били „савремени” времену које одлази, па не могу бити „савремени” времену које долази. Они ово нису видели, па отуда нису у њ ни веровали, већ напротив, чврсто се припојили „коњукури”, па везани с тим временом морају с њим ићи.

в) Али чак кад би неким чудом они могли бити савремени и времену које одлази и оном које долази, кад би могли као камелеон да брзо саобразе боју своје коже боји нове средине у коју улазе, кад би могли исти људи да се боре против времена које долази а затим кад ово дође да опет постану носиоци и браниоци његови - треба им ауторитета, треба да им верује народ и суседи, треба да их поштује народ и суседи, треба њихове речи и потези да не личе на потезе и речи арлекина, пајаца и

⁵⁵ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 14-15.

кловна кад маскирани као хероји хоће да чине херојске гестове и изговарају херојске речи.

Јер је сто пута боље не чинити велики гест или изговорити велику реч, него изговорити је а место природног страхопоштовања које свака величина код људи изазива, добити као одговор презриво слегање рамена или омерски смех.

И они ће отићи. Сигурно и неповратно. То наређује природа ствари најчвршћи законодавац и најнеумољивији господар.

А ко мисли да је и од ње јачи, биће сатрвен.

Питање се поставља само у једном - ко ће бити сатрвен?

Да ли они који треба да иду, или они који изгледа да их држе, или народ и његова држава?

Ми молимо оне који изгледа да их држе да народ, државу и себе спасавају!

Молимо их да схвате да није довољно што њихови доглавници рецимо, неће хтети да прочитају или чују ове речи, па да тиме и природа ствари буде ућуткана.

А нека оштрину њеног говора измере смелошћу коју имају ове наше речи, знајући да су ове бескрајно благе према тутњави којом природа ствари прати своје говоре.

ПРИВРЕДНЕ НЕВОЉЕ И ВЛАДИНЕ МЕРЕ ⁵⁶

Ми смо напред (у чланцима „Sursum corda” и „О онима који треба да иду”) изнели опште узроке владине немоћи.

Овде хоћемо у најкраћим потезима да укажемо на привредне невоље наше земље и владину немоћ да је реши.

1) Први разлог због кога је она у немогућности да ишта коренито учини, јесте у чињеници да привредне невоље нису оригиналне, изворне невоље, већ последица рђаве опште политике и духовне оријентације. Ко мисли обрнуто, тај ставља плуг пред волове и није никакво чудо што не може никад ништа поорати.

Светски експеримент који је пошао са марксистичког гледишта, да је економија основа живота народног, и да из добре економије може доћи до добре политике, и доброг духовног живота, доживео је потпуни пораз, јер народ руски живи у великој немаштини, иако подноси огромне жртве за решење привредних невоља, под несхватљивим политичким терором и у духовној пустоши.

Отуда и влада која стоји на гледишту да добра економија не зависи и не извире из добре опште политике, а ова из доброг духа и морала, не може се ни корака маћи у решењу народних економских невоља.

2) Али она не само да не може да реши економске невоље, већ ствара, погрешним политичким потезима, и нове, па тиме само невоље и погоршава.

Она не само да није успела да се бори против скупоће, већ је својим погрешкама, делимичним, непроученим и безауторитетним мерама створила да је у јуну потпуно нестало кукуруза и кукурузног брашна с

⁵⁶ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 15.

тржишта, иако га је свакако у земљи било, па је морала због тога да приступи увозу кукуруза из Бугарске, али ни овом скупом и понижавајућом мером није успела да реши ово питање, те у многим пасивним крајевима настаје претња од акутне глади, - што је сасвим разумљиво, кад је кукуруз побегао с тржишта чак и у житородним крајевима.

Али није само питање кукуруза тако, већ се сад појављује и питање пшенице (хлеб у Београду) и питање огрева за идућу зиму, и сваки даљи дан донеће нешто неко ново и тешко питање.

3) Нарочито је немогуће влади да решава економске проблеме кад против природе ствари, излучује из државне целине Хрватску бановину, те није могућа општа планска привредна политика, док „хрватски министри” држе целу привреду остале државе у својој руци, и на ову примењују производне а непроучене и немогуће мере.

4) Додајте томе све узроке опште владине немоћи које смо у претходним чланцима изнели, па ће вам бити јасно да би привредне невоље могле бити решене тек по одласку ове владе и доласку праве владе, оне која би владала над приликама и људима.

ГОЊЕЊЕ МАСОНА⁵⁷

И ми смо почели да се боримо против масонских ложа. Бар тако изгледа по чланцима из „Времена”, по саопштењу и претресу Управе града Београда, и по саопштењу последњем о ликвидацији ложа.

Ми не верујемо у озбиљност овог рада. А гади нам се кад се у озбиљна времена, са озбиљним стварима тера шага.

Или се у нашој земљи заиста искрено дошло до сазнања о разорном раду ложа, и онда треба да се почне с тим што ће са свију јавних места бити уклоњени: министри, банови, професори Универзитета итд. - или се у нашој земљи до тог сазнања није дошло, и онда није ни потребно ништа радити.

Овако, да владин лист пише онакве чланке против масона, а да масона има у влади и око владе - и то на каквим местима, нека нам се опрости, али закључак да је то терање шеге долази сам по себи.

Ми не верујемо у озбиљност свију тих мера. Сматрамо да је то влада учинила да би своје „антидемократско” убеђење показала у озбиљној светлости. Радећи, овако неозбиљно, тешко да је игде успела у тој својој намери.

Ево једног пробног камена за „Време”: позивамо га да објави листу југословенских масона. Оно вели да их нема много.

У погледу саопштења о ликвидацији ложа, констатујемо да се не види чије је то саопштење: да ли министарства унутрашњих дела или Велике ложе „Југославија” или је пак заједничко. У првом ставу стоји да је министар председник, као заступник министар унутрашњих дела, наредио да се раније наређење о забрани зборова и скупштина односи и на ложе. У другом делу саопштава се да је Велика ложа одлучила сходно томе, да ликвидира своју и све подручне јој ложе. То је све објављено у листовима на видним местима и чини утисак мало озбиљан.

⁵⁷ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 16.

Јер, излази као да су се влада и Велика ложа пријатељски сагласили да објаве да су нашли један излаз за обе стране.

Напомињемо да је у првој одлуци министра унутрашњих дела I. бр. 14515 од 17. V којим се забрањују сви зборови и скупови, руком једног другог министра додато да се ово не односи на рад слободно-зидарских ложа.

Сада је министар-председник донео друго наређење I. бр. 32911 од 30. VII и обухватио је рад ложа.

Ми понављамо овај позив упућен „Времену”. Није потребно да нам се саопштава ово решење Велике ложе „Југославија”, довољно је да „Време” или влада објави ко су све чланови слободно-зидарских ложа у - Југославији.

Јавност њихових имена је потребна, а после могу ложе и радити, ако хоће. Јер тајност је вео који омогућује штетни рад масона. Кад им се тај вео скине, рад масона је онемогућен.

Место многих прича, нека нам влада пружи само овај један доказ свог истинског антимасонског расположења.

ПОСЛЕ ВЕЖБЕ ⁵⁸

Причао нам је један стари ратник своје утиске са своје војничке вежбе. Сматрамо својом дужношћу да то и објавимо.

То треба да се зна.

Ево како нам је он то говорио:

„Нећу вам, из разумљивих разлога, изнети ни у којој сам јединици односно установи био, ни у коме месту. Али ћу вам рећи шта сам тамо видео, доживео и осетио. А то мислим да је важно и најважније.

1) Мене и моје другове кад смо тамо ишли, држао је страх да нас узалуд зову, да ћемо оставити своје послове, а тамо отићи и провести време у досади и очајању. Бојали смо се да ћемо наићи на неред и нерад. На срећу и још веће задовољство ми смо тамо наишли на велики ред и још већи и кориснији рад.

Ми смо тамо наишли на људе који су високо свесни своје тешке дужности, којима тај јарам није тежак, који с преданошћу и љубављу врше своју дужност и са знањем и вештином нас упућују у нашу дужност.

Нас је страх одмах оставио. Ми смо видели да нам време неће и не може протећи узалуд. И одједном се код сваког од нас отворили они давно познати извори ревности и родољубља који су одликовали толике наше генерације ђака редова пре 25 година.

С великим трудољубљем, ревношћу и пожртвовањем ми смо се, као некад пре четврт века, бацили на наш војнички посао.

2) Ми смо с огромним поносом одмах схватили да наша војска није у овој држави, у којој су толике службе биле заспале, дремала и спавала ових двадесет година.

⁵⁸ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 23–24.

Њена доктрина је тако савремена да нема потребе, ни данас, после искуства које је дао последњи поход Хитлеров на Француску, да буде промењена.

Ово ће вам свакако изгледати мало вероватно.

Али, и поред тога, остајем при свом тврђењу: доктрина наше војске је тако савремена као да се рађала сад после Седана и Соме, а не толико времена пре ових дана.

За ово има да се благодари нашој војсци, и њеној бодрости, али пре свега ратничкој психи нашег народа из које се, с обзиром на већ позната нова средства и оружја, интуицијом могла назрети еволуција будућег ратовања, па се с обзиром на то предвиђање и начела за вођење борбе ускладити.

Кад се зна како је на пример доктрина француске војске заостала и како је услед тога, француска војска доживела слом, онда се тек прави значај савремености наше војне доктрине може оценити.

3) И организационо наша војска дала нам је могућности да с поносом и поуздањем ценимо њене напоре. О овоме се много, из појмљивих разлога, не може говорити, нити то знају нити могу видети сви обвезници позвани данас на вежбу. То могу ценити само они обвезници којима су по положају који заузимају, поверене највеће тајне и показани детаљи те организације, који би се само у ратно време могли испољити и показати.

Кад би се то сад могло и смело објавити уверен сам да не би било родољуба који с поносом и благодарношћу не би мислио на тајне и непознате напоре наше војске да своју организацију постави на висини свог задатка искоришћавајући могућности које јој пружа наша народна стварност.

И материјална спрема и техничко наоружање наше војске изненађује сваког ко у њих буде посвећен.

Разуме се, то није она техничка спрема којом располаже војска немачка из сасвим појмљивих разлога, али сразмерно нашој снази то наоружање је на врло великој висини - и оно се сваког часа употпуњава.

Ми имамо, с обзиром на задатке своје војске традицију њену и дух нашег војника, оружје и техничка средства која нашу војску чини необично јаком снагом. И о томе се овако не може писати. Али довољно вам је кад вам кажем да је ватрена моћ једног батаљона данас, иако смањеног у људству за 20 процената према батаљону из 1915. г., у пушчаној и митраљеској ватри преко 300 процената, што доведено на исту бројну основу износи преко 360 процената - а према батаљону из 1918. г. за 200 процената бацачима бомби, противтенковским средствима којима је специјално снабдевена наша војска и средствима за везу, снага пешадијског батаљона уопште се не може мерити са снагом некадашњег батаљона од 1915. и 1918. год.

Нарочито су снажна и ефикасна наша противтенковска средства - којима се наша војска непрестано наоружава - и којима је задатак да ма каква био налет непријатељских кола и ма каква снага њихова била, налет сломије погодном употребом ових средстава.

Све нам то даје право да се са вежбе враћамо и поносни и радосни.

5) Још ако би се примиле сугестије које наш Билтен чини у погледу одабирања најбољег војничког материјала за нашу војску, одстрањивањем читавих категорија грађана који иако физички здрави, немају по рођењу или досадашњем васпитању као што је нашој војсци у прошлости давало њену најбољу снагу, онда би с правом сваки задатак који се нашој војсци да могли сматрати да ће она с највећом могућом чашћу обавити.

Надамо се да ће и то наша војска, као и остале проблеме које је решавала и решила, схватити и поправити.

ЗАКЉУЧАК ⁵⁹

1) Иду нова времена. А ми то никако не разумемо. Не можемо, јер је лукави Редитељ дао своје наочари кроз које не видимо свет какав је, већ какав њему годи да нам га прикаже.

Услед тога нема синхронизације између властодржачких гестова и створених прилика, ни везе између њихових речи и догађаја.

2) Али ипак толико видимо да се око нас нешто променило и толико смо свесни да би и код нас нешто требало да се промени.

И властодршци отуда хоће да глуме ту промену, уверени да она није дубоко и стварно потребна.

Отуда прво не виде да је најпрешњија она промена која би њих однела с места на којима се налазе.

3) Народ одвојен од властодржаца дубоко, душом.

Има за њих презрења и осуду коју има сваки за невешта, нешто слаба и немоћна кад се лаћа посла за који није дорастао.

4) Времена опасна, стање опасно, прилике још опасније.

А спасење мора доћи.

Да ли од оних који власт дају - ако виде и разумеју ових последњих три секунди што имамо слободних?

Да ли од народа на коме се власт држи ако учини збор место распарчаности и разбијености, која је мајка сваког ропства и сваке болести.

Да ли од прилика преко којих ће природа ствари проговорити гласом неумољивим?

Само знамо да мора доћи. И то за ових три секунде што нас раздвајају од откуцавања фаталног часа.

ПРИЛИКЕ У СОВЈЕТИЈИ ⁶⁰

1) Морнари са брода „Ловћен”, који су по наговору Хрватског радничког савеза напустили, без оправданог повода, свој брод у Цариграду, вратили су се у Боку, и ту причају о својим утисцима са своје посете Одеси.

Они су били сви од реда необично задовољни што ће путовати у „Русију”, државу „радника и сељака”. Сад су необично разочарани баш ти-

⁵⁹ Билтен, број 52; 7. август 1940; страна 24.

⁶⁰ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 1–4.

ме што су врло мало видели па и то што су видели ни мало их није одушевило.

Кад је брод пристао изненадили су се кад их је дочекао лучки капетан са стражарима који су имали пушку и нож на пушци. Стражари су патролирали око брода. Они су чували да не би ко сишао с брода.

Један стари бокелски морнар, Илија Делур, који већ неколико десетина година плови, вели: „Никад ми се у животу није десило да ме дочекају где год с ножем на пушци”.

После лекарског прегледа за време кога је млади лекар вршио пропаганду, извели су морнаре с брода, увели у аутомобиле, и стално у пратњи агената, одвели у „парк оддыха” (место за одмор и забаву).

Овде је свирала музика, забављало се, али су морнари били непрекидно окружени агентима, а кад су морнари хтели да пођу у варош, онда су се агенти испречили и нису им дали поћи.

Одесу су могли видети само у пролазу, из аутомобила. Видели су куће у нeredу, полупане прозоре, опале боје са зидова. У Одеси ниједан морнар није могао купити ни најмању стварчицу и то морнарима нарочито пада жао. Ни с ким од становништва се нису могли састати, осим са онима који су дошли да их виде у „парк оддыха” и агентима који су их чували, али ни с овима нису могли говорити јер се осећа страховита потиштеност и страх. Ово нарочито причају млађи морнари. У забавиштима све изгледа као усиљено.

Из забавишта су их опет потоварили у аутомобиле, па натраг на брод, опет под пратњом агената.

2) У Цариграду опет официр са једног брода прича:

„Спољни утисак који одаје Одеса јесте утисак беде и сиромаштине.

Свет изгледа преплашен. Покушао сам да ступим у везу с неким лицима нудећи им своје цигарете. По очима би се видело да би узели, али нису смели плашећи се.

Намирница нема. Судите сами: Одеса је највеће пристаниште на југу Совјетије, а сам град припада Украјинској социјалистичкој совјетској републици, дакле најплоднијој совјетској покрајини где је пољопривреда најнапреднија била одувек, па је и сад тако. За наш брод смо наручили 172 кг. разне зелени. Испоручили су нам само 75 кг. зелени, јер више није било. У коме се то граду и земљи могло десити?

Скупоћа је страшна. Ми смо плаћали то што су нам дали по цени за 4 пута скупљој него у Југославији. Литар обичног вина смо платили 150 дин.

Као Црногорцу познато ми је да у мом крају комунисти имају знатан број одушевљених присталица. Врло бих се радовао кад бих могао тамо повести једно 300 својих земљака. Не верујем да би ниједан после тога остао комуниста”.

Био нам у посети познаник Бугарин, који је провео месец дана у Москви.

Говорио нам је:

„С Вама се нисам до овог свог пута слагао. Ваше писање у погледу Совјетије ме је вређало. То је за мене била Русија. Пребацивао сам Вам то, али Ви нисте попуштали.

Знате шта ме је у Москви изненадило? Не оно што сам тамо видео, већ то што сте Ви тачно, као да сте тамо живели, познавали прилике у Москви и Совјетији.

Кад сам тамо ишао авионом још из висине се видела разлика између села у Бугарској и села у Совјетији. У Бугарској се црвене кровови сеоских кућа, а у Совјетији су куће већином покривене сламом, тако да се једва одозго одвајају од боје земље.

У Москви само официри и војници изгледају лепо обучени. Сви остали, мушко и женско, обучено је оскудно, сиромашно. Један радник из Београда или његова жена који су пажљиво и с укусом обучени кад би дошли у Москву у свом празничном оделу тукли би ваљда рекорд у елеганцији у ма којој улици московској.

Нисам видео кожне ципеле на грађанском становништву: само платнене и гумена обућа. Ни шешира нисам видео: гологлави или качкети.

Кад уђем гдегод, у трамвај или метро, моје луксузне ципеле су предмет такве пажње као што бих био у Африци, међу дивљацима кад бих отишао окићен ђинђувама. Можете ми веровати да ми је то двоструко тешко: нисам од оних што воле да изазивају сензацију такве врсте, а затим, боли ме унижење у које су сулуди управљачи бацили овај наш велики словенски народ.

Један Европљанин се дакле не може сакрити у Москви: он има слободан ход, гледа право у очи кад говори, одевен је и обучен, (ма како скројено за европске прилике) са запрепашћујућом елеганцијом према становнику Москве, и тешко може да се помири са оним што око себе види, па по навици своје земље, хоће слободно то и да каже. А то је оно што највише одваја грађане Совјетије од осталих Европљана: они нити што говоре, нити протестују.

Нема у Москви радње у којој се ма која намирница може наћи „на лагеру”. За намирницама се увек чека. Чим намирнице дођу оне се разграбе.

Пред радњом чека од после поноћи формиран ред и тај се не разилази док робе има. Нисам чуо да је кад год робе било толико колико је била конкретна потрошња.

Мени се десило да сам за новине чекао у једној поворци више од сата. Новине су распродате и за мене их није било. Почео сам протестовати гласно. Одједном сам остао потпуно сам, као да сам рекао да сам заражен кугом. Људи су се уклонили из страха да не одговарају што слушају само мој протест.

Свет је тамо тако „дресиран”, да се с ужасом мора помишљати да методе и трајање те дресаже кад је успела тако да измени дубоко бар споља обичне, нормалне људске навике.

Ево примера за то:

Једног дана ишао сам једном од главних московских улица. Чула се звиждаљка. Ја нисам на то пажњу обратио. Али од једном сам диго главу јер се нешто на улици променило: докле год је допро звиждук пиштаљке саобраћај на тротоарима је заустављен: сви су пролазници

стали као укупани и окренули се у правцу стражара који је звизнуо. Овај је показивао испруженом руком у правцу једног пролазника који је био починио неки изгред и изгредник је био ухваћен. Морам Вам признати да сам се дивио ефикасности овог совјетског изума: „звизни и сви лојални људи морају стати, ко не стане тај је већ изгредник, и не може побећи, јер ће га ухватити остали лојални грађани или други, иначе густо размештени по улицама, стражари. Али, с друге стране, мислио сам са ужасом на терор који је морао бити употребљен па да грађани једног вишемилионског града постану овако „дресирани”. А те рефлексije вам падају на ум на сваком кораку у Москви.

Једна једина, у нашем смислу, позитивна ствар: породица и брак су учвршћени. Нигде нисам видео тако тесно збијене брачне парове као у Москви. Размишљао сам како је дошло до тога, поред свег супротног старања совјетског законодавства и власти и дошао сам до овог закључка: брак и породица су се учврстили под страховитим терором Совјета. То је једино место где је човек у могућности да једном другом људском створу погледа у очи и каже оно што мисли слободно. Та слобода коју су брачни другови имали постала је таква веза чврста, да је брак тиме спасен.

Нисам за месец дана успео да уђем ни у једну једину цркву. Нашао сам их неколико и све су биле затворене. Приметио сам да је пред сваком постављено или сметлиште, или писоар, или клозет. Једног дана сам приметио једну цркву, била је отворена. Пожурио сам да уђем, али је нека баба која је излазила из цркве и затворила врата, закључавши врата за собом. На моју молбу да ме у цркву пусти, баба је преплашено говорила: „немогуће, немогуће”.

У бугарском посланству, кад је посланик ту скоро умро, једва су добили свештеника да изврши опело, али са свештеником је дошао агент, као црквењак, тако да је утисак био врло мучан.

Наше бугарске дипломате имају мању плату свакако од ваших. Муку муче и једва излазе на крај, јер им се долари мењају по произвољном курсу од 5,5 рубља иако би курс у ствари требао да буде око 8,5 рубље за долар.

Нашима није ни мало угодно бављење тамо из два разлога: бедни амбијент у коме се налази и скупоба страшна с једне и мучни духовни живот гледајући пустош у коме живи руски народ.

Сигурно је да ће слична ствар бити и код ваших. Ако су отишли с одушевљењем, не верујем да им већ не пада на ум да се врате.

Једина сјајна ствар у Москви, то су позоришта и опере. То је свакако у висини предратног руског театра и опере. Само репертоар савремене руске творбе је сиромашан, плитак, површан или „социјалан” у смислу заступања теза пјатиљетки.

Судећи по спољном изгледу војска изгледа добро опремљена, бар она у Москви, али земља у којој владају овакве прилике, а нарочито онакво одсуство духа није могуће да да добру војску.

4) Напротив, један пољски Јеврејин који је неко време био у Румунији, а пре неколико месеци прешао нелегално у Совјетију пише своме брату у Цариграду: да се налази у „најкултурнијој, најуређенијој и најнапреднијој земљи”. Затим вели да је дошао само пре неколико месеци, а

већ је добио једно одлично место и сад се налази на одмору у Јалти на Криму, у једном дивном санаторијуму. Пропутао је скоро целу руску Ривијеру (кавкаска обала Црног мора) и да је тамо све препуно његових саплеменика Јевреја. Напоследку јавља да ће се скоро састати са својим братом (што би требало значи да ће Совјети скоро у Цариград). 5) Кад смо већ код писма овога Јеврејина, да напоменемо да смо примили извештај о томе како се и Јевреји понашали у Бесарабији при румунској евакуацији. Убили су протојереја катедрале у Кишињеву и Бендерима. У манастирима су калуђерима резали носеве, уши, уста, изболи их, а неке су чак на крсте распињали. Калуђерице су силовали, мучили и убијали. Исто тако је убијено много православних свештеника по селима. Све су то Јевреји починили у првим моментима по окупацији. Не знамо шта се сад тамо дешава, али извештаји говоре о многим пресељавањима Јевреја у Совјетију где су врло радо примљени.

ТУРСКА ⁶¹

Код Турака постоји неки мистични страх пред „Русима”, мада они у души мрзе и Русе, као и све „ђауре”. Тако стоји код турских маса, као и код оног дела њихових школованих људи који су на националистичко-шовинистичком путу. Намерно велимо шовинистичком, јер је код њих шовинизам куд и камо већи него код Немаца расизам. Он у многоме личи на жидовско схватање света: „Ми и гоји”, само код Жидова је то било донекле прикривено, док код Турака се више испољава” - тако нам је говорио човек који је више година пробавио у Турској и који је сад на пролазу кроз Београд застао да се с нама поразговара, и кога смо упитали шта је истина о односима турско-совјетским.

- Али с друге стране, настави наш саговорник, постоји и доста јака комунистичка пропаганда, нарочито код младих и сиромашнијих варошких сталеча, нарочито сад у време велике неизвесности и беде. Уверавале су ме веродостојне личности да постоји велико комунистичко расположење чак и међу сељацима у Анадолији. Распитавши се о узроцима сазнао сам да је један - велика сиромаштина, а други - последица антирелигиозне пропаганде и антирелигиозно васпитање омладине. У том погледу биће за Вас од интереса да су турски уџбеници за основне школе чиста копија совјетских уџбеника.

- Из тога бисмо требали да закључимо да ће страх од „Русије” с једне и бољшевичко расположење у другим круговима учинити да се Турска определи за Совјете? - упитасмо ми.

- О није баш то тако јасно, па чак изгледа да тако и неће бити, јер на опредељење Турске неће утицати само ова два момента - одговори наш саговорник.

У Турској је мобилизација у пуном јеку, ма да званично није објављена. У Анадолији је мобилизација потпуно извршена, а у Истамбулу се сад врши. На улицама скоро и нема млађих људи у цивилу, већ само војници. Пре је војска била сконцентрисана у Тракији, али сад је она

⁶¹ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 4-6.

скоро цела сконцентрисана у пределу Босфора. Ту су заузете цркве, цамије и многе велике јавне зграде.

Онај чланак у „Времену” од 15. VII који је написао Х. Јелкин о стању у Истамбулу је само глупа лаж. Ми смо се смејали кад смо га читали. Цео Босфор је војни логор. Ниједна страна амбасада није дошла на летовање, и уопште на целом Босфору света скоро и нема, јер сада ни домородцима не дозвољавају да ту на летовању буду. Свуда се виде само војничке патроле, страже, поворке, а и сви пропланци у околини су заузети војничким шаторима.

Често се на Босфору виде велики бродови пуни војника, топова и осталог материјала који иду одавде у правцу Црног мора, и који су, према томе, на северној обалској зони Анадолије.

Против кога је намењена цела ова спрема?

Војска долази у главном са сиријске границе, па онда и оних вилајета који се налазе према Додеканезу. Према томе Турци попуњују своје јужне и југозападне границе, које би могле бити угрожене од стране Италије и утврђују своје северне границе са којих би им могла доћи опасност од Бугара, Немаца или Совјета.

Совјетски полпред Терентјев који је отишао у Москву скоро пре три недеље ни до сад се није вратио.

Турска војска је многобројна, али у техничком погледу није на великој висини, чак је и исхрана војничка слаба, а нижи официрски кор је слабе стручне спреме, можда не много бољи од совјетског. Авијација слаба, а пилота нема довољно. Отуда сматрам да за садашњи начин ратовања, турска војска не представља нарочиту снагу. Ово нарочито долази због великог броја скоро дивљих људи које Турци имају у својој војсци, који би у јатаганском рату били одличан материјал, али који необучени у савременом ратовању кад дођу у додир са масом тенкова и авиона не би имали довољно отпорне снаге да се паници одупру.

- А како тумачите односе с Немачком, - упитали смо нашег саговорника - јер поред свег уверавања Молотова о срдчности односа Совјетско-немачких нама је јасно да те две политике иду у раскорак?

- У Турску је ту скоро долазио један врло велики немачки функционер и ја не верујем да је долазио ради привременог трговачког споразума који су Турци с Немачком склопили. Одмах после његовог повратка, отпутовао је у Берлин фон Папен, који се сад вратио, али при повратку је свратио у Софију, и узгред био примљен код Цара Бориса.

Обавештен сам да је фон Папен отишао Фиреру да му реферише о овдашњем стању и да затражи обавештења да може отворено разговарати с Турском, пошто фон Папен сматра да и страх Турака од Совјета може искористити да се, без битке, добија велика победа на Истоку, да се Анкарски споразум поништи, и да Турска приђе Немачкој без резерве. Одлазак председника републике одмах по повратку фон Папена у Цариград у вези је с овим мојим обавештењем.

„Ми ћемо, говорио је фон Папен, предложити Турцима да бирају један од три хотела: Хотел Лондон, или Хотел Москва, или Хотел Европа”.

Чудновата је турска штампа. Ако прочиташ вести и телеграме, немачких и италијанских извештаја уопште нема, већ само енглеских или по-

вољних по Енглеze. Али ако узмеш да читаш чланак ови су или германофилски или совјетофилски.

Истина је да су Турци Азијати и као такви лукави, истина је да је и Енглеска пропаганда врло јака, да има много Енглеза у разним функцијама, и да је енглеско злато врло примамљиво. Али рат против Италије, значио би и рат против Немачке и Бугарске. Па како је бугарска војска сад боље технички опремљена од турске, (12.000 пилота обучених) и како би Немачка успела било Дунавом, било преко Румуније да Бугарску и даље опрема, па чак и своје трупе, и нарочито авијацију да шаље, то је искључено да ће Турска по својој иницијативи попустити наговарању Енглеске и заратити на њеној страни.

Истина је да има доста неразумних омладинаца, па чак и официра млађих, који мисле да ће за 24 сата бити, у случају рата, у Софији, али водеће турске личности знају да би такав рат значио за Турску самоубиство.

Знају Турци и аспирације совјетске на Цариград и мореузе, које за њих не би били само војничка, већ и политичка тековина, јер би им то предало Балкан потпуно у руке. Али то не само да не иде у прилог Турцима, већ ни Немцима. Отуда и мислим да су Турци готови да се пребаце на немачку страну („Хотел Европа”) и да је због тога и долазио онај високи национал-социјалистички функционер и да је зато и пошао у Берлин фон Папен.

- Морамо Вам приметити, упадосмо ми, да је нама један добро обавештен Немац, на наше тврђење да ће Совјети напасти Турску (Билтен 41) по немачком плану и са немачком сагласношћу приметио да то сад не стоји, да је искључено да би Немачка на тако што могла пристати.

- Може бити да је некад и пристајала, док је у Турској постојала могућност за јак фронт англо-француски. Али сад ликвидацијом француске источне војске, такве могућности више нема. И ако се Турска предаје Немачкој без борбе, а јасно је да Немачка за сад не може имати територијалних тежњи ка Балкану и Малој Азији, онда ће Немачка ово искористити да Турску за себе економски и политички привеже и да преко ње дође до Ирана и Ирака, и у исто време препречи пут Совјетији, оглашавајући Турску за пријатељицу и савезницу.

Разуме се, ми још не знамо колико је Хитлеру потребна сарадња са Совјетијом и колико Совјетија зна ту евентуалну своју вредност, и колико је раније, док му је та сарадња била очигледна безусловно потребнија, Хитлер већ Совјетији дао обећање.

Према томе, ево укратко мог мишљења:

а) Ако ће Немачка дати озбиљне гаранције Турској за њен интегритет, ако рат и даље буде овако успешан за силе Осовине, Турска ће се дефинитивно, али ипак опрезно и полако пребацити на страну сила Немачке.

б) Не добије ли такве гаранције, Турска ће се и даље грозничаво спремати за рат, али ступити уз Енглеску неће, јер се боји оних суседа које смо напред поменули да сад против њихових напада креће на север с југа војску.

в) Ако би Совјетија прешла отворено на страну Енглеске, онда би се тек могло очекивати да би Турска могла стати отворено уз Енглеску.

г) Разуме се, ако би била нападнута, Турска би се бранила. Највероватнија изгледа прва претпоставка с обзиром на држање Совјетије, заузимање и активност Немачке дипломатије и очигледне интересе Немачке.

За Совјете се може рећи да би се тешко могла решити сами да нападну Турску, иако је њихова техничка опрема несразмерно боља од Турске, али војска је без икаквог духа, а виши официри су далеко неспремнији од турских. Али зависи од ситуације, па није искључено, да ако осете да је Турска остављена од Немачке, па да постоје изгледи да то донесе брзе и јефтиније успехе, да се Совјети баце и на Турску, нарочито ако има изгледа да то доведе до других заплета и „ширења пожара”, као што Ви то иначе тачно за циљ целокупне садашње совјетске спољне политике означаваате - завршио је наш саговорник своје ретко сигурно обавештење.

ИТАЛИЈА ⁶²

Убиство Даута Хоце је послужило за повод италијанској штампи за необично јак напад на Грчку - па чак, у извесној мери и на Југославију. Ми бисмо разумели кад би та кампања имала за циљ утврђивање кривица за само убиство Даута Хоце.

Али она је узела сасвим други значај. Она је отпочела да покреће албанско питање.

У том погледу је карактеристичан чланак листа „Ил Телеграфо” (за који се сматра да припада породици Ћано), у коме Ћ. Ансалдо пише 13. VIII: „Криминални план поделе Албаније између Србије и Грчке (онај од 1913.) није могао да буде извршен и тако је централна маса Албаније била сачувана. Међутим, - значајни центри албанског живља остали су ван граница садашње Албаније под управом Југославије и Грчке. Систематско уништење тих центара гледала је немоћно Албанија. Међутим ситуација се изменила прошле године када је италијанска влада прихватила легитимни позив представника албанског народа. Значај тога требало је да схвати јасно владе суседних држава”.

„Трибуна” од 14. VIII доноси један сличан чланак и завршава: „још увек проблем граница остаје отворен”.

Наше гледиште у албанском питању формирано је још 1913. године јер смо ми тада још били противни свакој идеји о подели Албаније. То је била велика неправда и још већа и тежа политичка погрешка. Ако је ико имао разлога да се бори противу такве идеје, то су били остали слободни балкански народи.

Мисао коју смо ми заступали - разуме се у својој младићкој околини само - била је да Албанију треба сами слободни балкански народи да помогну да стане на своје ноге, и то да је направе истински слободном и способном за живот.

Нажалост, италијанска штампа има право данас, кад констатујући истину да је такав план постојао, пребацује га тадашњој Србији и Грчкој.

⁶² Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 6–8.

Али ако је тај план постојао, он није извршен, а италијанска штампа неће моћи тврдити да онај други план, о истински слободној Албанији међу осталим слободним балканским државама није користан за албански народ.

Али из убиства Даута Хоџе и факта постојања јаким насеља албанских и изван границе Албаније, у Југославији и Грчкој, отворити кампању противу ове државе, а нарочито према Југославији, која са убиством овим нема никакве везе, значи радити посао који не изгледа да иде у прилог политике сила Осовине о одржавању мира на Балкану.

Карактеристично је у овом погледу писање румунског листа „Универзал” од 15. VIII који јавља из Берлина, да у меродавним немачким круговима не желе да се албанско питање везује за средњоевропске проблеме, сматрајући да решење албанског питања зависи искључиво од Италије. Ови кругови изражавају мишљење да покретање овог питања не би било опортуно у данашњој међународној ситуацији, у тренутку кад почиње нова фаза рата, и када се решавају отворена питања између Румуније, Мађарске и Бугарске, као и услед чињенице да је СССР користила садашњи рат за ревизију територијалног стања у источној Европи”.

Кад смо ми у своје време пребацивали нашој влади што дозвољава да одговорни италијански фактори у Албанији, да би у очима Албанаца италијанско присуство оправдали у Албанији, обећавају овима велику Албанију, већ не учини питања отворено, наша је влада ћутала. Она је ишла дотле у томе да италијанској влади кад је ова упала у Албанију никад питање није учинила и ако је имала уговор с Италијом да ни једна, ни друга, не смеју ништа чинити у Албанији без одобрења и сагласности друге стране.

Влада је, свакако, сматрала да је упад у Албанију од стране Италије тако јадна повреда тог уговора, да не вреди речи трошити о томе да се то стање облачи у какву нову правну одећу.

Ми смо међутим стајали на противном гледишту, сматрајући да је дужност владе да у заштиту наших права и интереса води јасну, одређену и енергичну политику.

Ми смо показали да смо пријатељи Италије и италијанског народа. Доказали смо да смо за велика дела Мусолинајева имали увек поштовања и признања. Отуда нас је био обрадовао глас који смо из Рима са најмеродавнијег места, преко Софије, добили, и у коме смо истина, неправилно добили класификацију „највећи италијанофоб” али нам је тада благодарено што смо својим писањем учинили да и сам Мусолини сазна за извесна геста и речи које су врло истакнути Италијани учинили у Албанији, којима се пак вређају права и интереси Југославије.

Ова наша радост је била утолико већа што заиста после те високе поруке изузев неких изјава појединих Албанаца, за које би се дало помислити да су под заштитом Албаније, сличних појава од стране самих Италијана није било.

Али овога пута, Ђ. Ансалдо пише, а он није ни невиђен, ни нечувен, ствари које Југославија не може подносити.

Не може неко од нас тражити да мирне душе подносимо да се дира или претендује на крајеве којима је српска историја била скоро искључиво

поприште, и у којима данас албански елеменат живи измешан са Србима, крајева који су поред тога геополитички саставни део наших северних крајева. Кад се пропагандна карта Велике Албаније ширила, онда је дошао деманти из Рима. Не тако категоричан као што би требао, али тек опет, деманти. Данас се у кампањи поводом једног политичког убиства, покреће питање албанско.

Ми можемо уверити Италију, да су упркос разних грешака што су за ових двадесет година почињени код нас, наши албански грађани задовољнији данас с својим положајем у овој земљи него што су били пре две године. А то већ значи напредак и бољитак.

Постоје и код нас извесни страни утицаји да се наши грађани албанске народности окрену против ове земље. Али ти покушаји не могу наше Арнауте да окрену. Они напротив, врлином своје старе расе осећају да су судбински тесно везани са Србима и осталим балканским народима. Да је било велике државне и народне политике код нас, као што нажалост није - и као што се надамо и верујемо да ће је морати бити - то би италијанска штампа морала и сама видети. Овако смо узели да јој ми то кажемо.

Ако је силама Осовине стало до мира на Балкану, а ми смо доследно и стално то заступали, онда неопортуно покретање албанског питања мора престати.

То из оног саопштења „Универзула” видимо да се у Берлину и мисли.

Ми знамо да су односи немачко-италијански врло чврсти и никако не мислимо и не рачунамо да сејемо какве интриге, али јасно је да овакво писање италијанске штампе иде насупрот тежњи спољне политике Немачке, а закључујемо доследно и Италије, да се ничим на Балкану мир не поремети.

Верујући у то, балканске државе су остале по страни и успеле су да се одупру свима настојањима енглеским, која су ишла за тим да запале Балкан. Тиме су свакако првенствено ишле за својим добро схваћеним интересима, али тиме нису учинили ништа што би штетило интересе сила Осовине.

Радити сад друкчије са албанским питањем значило би дати не само за право разним поборницима рата, већ управо гурати Балкан у рат, јер има питања чије остварење баш то значи.

Поуздано смо обавештени да Немачкој до тога није стало. Рачунамо да ни Италија нема рачуна да до тога дође.

Отуда не верујемо у озбиљност ове кампање. Али и неозбиљна кампања може проузроковати озбиљне штете.

Зато и сматрамо да ће силе Осовине, Немачка и Италија, схватити ово и упутити штампу да усклади своје писање са општом политиком својих земаља, а не да иде на руку онима који би хтели да Балкан баце у рат - или бољшевизацију.

БУГАРСКА

Расположење у Бугарској се у главном креће у правцу очекивања догађаја који Бугарску треба да учине главном, централном силом на Балкану.

Ми не бисмо били пријатељи бугарски кад то не би истакли разуме се, са жаљењем, као што смо то истакли у последњем Билтену.

Друга половина јула месеца без икаквог оправданог повода у држању југословенском, донела је извесну резервисаност бугарске штампе према Југославији. Та резервисаност је попустила у првој половини августа, али није у односу према Југославији довела до нарочитих излива љубави.

Утолико нам је милије да овде цитирамо чланак „Утра” од 19. VIII у коме се констатује потреба споразума између Грчке и Италије ради одржавања мира на Балкану, јер балканске државе могу само тако сачувати своју независност ако се не умешају у рат. Сви треба да поднесу жртве и да признају да је версајски систем мртав.

Мада, додуше, овај исти лист говори даље о „трагичним приликама под којима живе Албанци у Грчкој”, те тиме прима италијанску тезу једнострано и потпуно, али истицање принципа о потреби чувања Балкана од рата ради очувања његове независности морамо с похвалом и у овом чланку истаћи.

Нас не буну толико ни истицање бугарског карактера Јужне Србије у једном чланку Кондова, или чланак „Мира” од 19. VIII „легендарном бугарском хероју Краљевићу Марку”, јер ми сами знамо колико је Србима драга Јужна Србија, нераздељно везана за њихову историју, па можемо да разумемо и Бугаре који су деценијама васпитавани гледали на Македонију као своју покрајину, да то не могу заборавити.

Али изнад тих наших бугарских и српских осећања и претензија на исти крај, постоји политичка стварност и питање опште балканске и наше словенске судбине и ми пре свега, тога морамо бити свесни, и томе имамо и морамо подредити све друге мање битне моменте и кад видимо да се то схвата, онда се против тога бунимо.

Овај Билтен има право да говори истину, и кад се ради о Бугарској, и да тражи да Бугарска то прими, јер је од пре годину и по дана отворено први отпочео кампању на Балкану за сређивање међусобних односа разумним својеволјним уступцима, а све у циљу да Балкан престане бити буре барута готово да експлодира на сваку жеравицу бачену са стране.

Овај Билтен је потпуније заступао бугарску тезу о Добруци, - исто тако се борио за њен излазак на Егејско море, а од своје рођене земље тражио да претходи свима овим исправкама, правилним ставим према Бугарској и разумним уступањем које смо својевремено били означили.

То смо износили и стављали у дужност спољне политике своје земље, верујући да добра спољна политика југословенска мора бити прво добра балканска политика, а знајући да добре балканске политике не може бити ако Бугарска и даље стоји као опкољена од осталих држава балканских.

Ми смо сваких десетак дана криво нападали владу своје земље што је у том погледу неактивна, што седи скрштених руку, што на Балкану у односу на ова горућа питања не преузме ону улогу коју јој природни

однос према бугарском народу и према осталим балканским државама даје.

То смо нарочито чинили кад нисмо у својој земљи наишли код меродавних чинилаца на довољан одзив у питању идеје реалне уније с Бугарском у погледу спољно политичком, војничком и царинском.

Али баш то нам даје за право да говоримо о стварима из Бугарске отворено и искрено.

Баш ово колебање бугарске јавности даје за право онима који су сва наша настојавања с неповерењем дочекивали.

Кад ово кажемо ми знамо да ће нам се у Бугарској рећи: а какво држање ваше земље треба нашу неповерљивост да савлада.

Ми смо се први на спољну политику своје земље бацили каменом. То нам даје право да можемо говорити и о њој с гаранцијом објективности.

Ми смо је нападали што не напушта „балкански споразум”, и то не 1939. - већ 1934. кад је прављен, ми смо га јавно напали да је уперен против Бугарске и да смо ми ушли унутра да бисмо Румунији, Грчкој и Турској смањили страх од југословенско-бугарског сједињавања.

Ми смо је напали што не види истину да је основа наше спољне политике балканска политика, а ове без сређених односа на Балкану нема, а сређивања ових односа без сређивања односа с Бугарском не може бити.

Ми смо је нападали због њене нетачности, неуређености, неактивности у том погледу.

Али ако смо имали право да то кажемо својој земљи, морамо се окренути и Бугарској, па и њој рећи неке крупне истине:

Није свакако ни Југославија без грехова према Бугарској, али нека се има у виду да је Југославија од 1918. била у одличном спољно-политичком положају и да је оно што је имала са своје стране да приговори Бугарској, а 1913. и 1915. су дали обилне материјале за те приговоре, старала се да врло брзо заборави и да пусти да се причињене ране зацеле. Бугарска је одатле могла имати само користи.

Томе је свакако био узрок Стамболијски и његово искрено југословенство. Али при том не треба изгубити из вида, што је тако брзо дошло до промене у ставу Југославије према Бугарској упркос исувише свежих рана, има заслуга до Југославије много и истински готове на међусобни одношај и на љубав.

Већ смо у прошлом броју поменули да је Југославија у балканском споразуму била баш та сила која је кочила сваку штетну меру против Бугарске, а било је и таквих мера које би Бугарску с карте имале да збришу.

Све је то било паметно што је Југославија учинила, али све то, по данас владајућем расположењу, односно његовој тенденцији, може лако бити заборављено, па је наша дужност да на то опоменемо, јер осећамо, да ако у Југославији није било довољно разумевања за наше напоре за другом активнијом, широм и дубљом балканском политиком, у Бугарској има, чини се прилике повољне за то укажу, још више готовости да се политика Бугарске поведе опет старим путевима, оним од 1913. и 1915.

Нека нам не замере они прави и далековиди Бугари што су с нама заједно видели, и трудили се, (о са колико мука и тешкоћа то ми знамо најбоље) да се односи наши поставе на нове и чврсте основе, нека не замере што овако пишемо, већ нека схвате да је то потребно ради спречавања већег зла.

Ако, без икаквог повода са стране Југославије, у другој половини јула, може бугарска штампа одједном да заузме став крајње резервисаности према Југославији, а да у исто то време забрује Бугарском гласови о распарчавању Југославије и комбинацијама у вези с тим, онда би значило да је атмосфера братства и пријатељства у Софији врло лако променљива, а онда би значило да ни то братство и пријатељство нису много чврсти.

А све то само суве штете и Бугарској и нама има да донесе.

Зар не виде заиста у Бугарској да пред нама заједно има само два пута: или ћемо се сложити, истински, разумно, или ћемо бити робље у овом или оном облику?

Мисао о слози је после рата направила велики успех - зар од једном све то да се расплине као дим какав?

Нека се зна, у Софији, као и у Београду, да ако је то дим, иза те завесе од дима све нас чекају ланци ропства.

И по заслуги, не по неправди: заслужени ланци ропства.

НЕРАЗУМЉИВИ СТАВ ЕНГЛЕСКЕ ⁶³

Као судбином одређено, неизменљиво изгледа оно што се догађа с Енглеском.

Земља која је дозволила Редитељу Дrame Човечанства - Израилу - да се као рак огромни развије по њеном телу, пропушта прилику за приликом да спасе себе, Европу, па може бити и цео хришћански свет.

Пошто је претходно у предигри Дrame од 1918. до 1939. све чинила што је лукавине Редитељу било по вољи да се Драма припреми, раслабила до максимума и себе и Француску, она је 1939. г. вучена за нос од Совјетије до последњих часака предигре, неспремна дала гаранције Пољској и тиме предала своју судбину у руке премоћно спремљене Немачке, која је на тај начин постала политички господар тренутка кад ће јој Енглеска објавити рат, кад већ не може с њом, као што је то Хитлер желео, већ са Совјетијом да прави споразуме о пријатељству.

И место да је, баш са свог гледишта, чим је опазила и схватила да је Немачка исувише спремна, и да Велика Британија с Француском заједно не само да није у стању да туче Немачку, већ да Немачкој, ратом с неспремном Англо-Француском стоје сад одрешене руке за потчињавање Европе својој моћи, да је прихватила понуду Хитлера од октобра месеца, успоставила Пољску истина у смањеном оквиру, а вероватно и у самој суштини мање независну, да у будуће заједно са својом савезницом Француском водила друкчију општу и војну политику, она је продужила рат. Резултат је био: Норвешка, Холандија, Белгија и скоро цела Француска под Немачком, Француска са целим својим царством

⁶³ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 11–14.

колонијалним и својом флотом испада из рата и како то Черчил у свом говору од 20. VIII вели, долази у положај, да можда зарати с Енглеском, Средоземно море постаје крајње опасно за енглеску флоту, тако да она, од некадашње господарице спада на то да још доминира у источном делу Средозмног мора - ко зна за које време.

Време је било, после тога, за Енглеску да схвати да треба из основа да испита свој став: са опште човечанског, европског и свог сопственог гледишта. Да је то учинила, ево што би морала видети:

1) Она тврди да је носилац извесних високих моралних опште човечанских идеја и бранилац извесног поретка на овима заснованог.

Ми о томе имамо своје гледиште на толико места већ истакнуто. Али нећемо то овом приликом износити. Ради лакше дискусије претпоставићемо да је то тврђење Енглеске тачно без икакве резерве. Логично изведено оно значи: ако носилац тих идеја и борац за тај поредак пропадне, онда настаје сумрак или полумрак у свету, јер нема мирносоца и ритера Енглеске.

А ово опет с опште човечанског гледишта значи; потребно је да Енглеска не пропадне, потребно је да живи.

Продужили, међутим, неспремна борбу са спремној Немачком и Италијом које су искористиле њене политичке погрешке и њену војничку неспрему да је - тако мање и слабије по потенцијалу - туку, она ће бити смрвљена.

Упорност и жилавост с којом њена неспремна војска продужује рат само ће повећати меру њеног разорења.

Прочитали смо пажљиво говор Черчилов, да претпоставимо да је тачно његово извођење да је ваздухопловна битка над Енглеском била повољна за Енглеску. Да примимо, с муком, и његов оптимизам у погледу даљег развића те битке, да ће хероизам енглеских ваздухопловаца и морнара спасти Енглеску од инвазије.

Хоће ли се тиме победити Немачка која доминира над целом Европом. То је главно питање на које Черчил треба да одговори.

А он одговара хоће - блокадом. Да претпоставимо, и још с већом муком, да нису тачна немачка тврђења о све стегнутијим обручима немачке блокаде над Енглеском и да поверујемо да јасна ваздухопловна надмоћ Немачке нема штетног утицаја по снабдевање Енглеске, већ напротив, да је Енглеска у стању да спречи снабдевање целе Европе, зар ће тиме Енглеска победити Немачку?

Сигурно би било наивно претпоставити да ће Немачка, држећи у рукама Норвешку, Данску, Пољску, Чешку, Холандију, Белгију и велике делове Француске и имајући слободу у снабдевању с Балкана и Подунавља, а поред тога снабдевена и из Совјетије, бити изложена глади и тако поражена. Сигурно је да у блокираној Европи неће бити лако, али тешкоће блокаде осетиће прво подјармљени народи, па после Немачка. А док блокада Немачку не порази, сви остали резултати су без утицаја и чиста штета баш за моралне идеје и витешко заступање тих боја на које претендује Енглеска.

Али, ако ствари обрнемо друкчије, па претпоставимо, с обзиром на досадање тешке политичке погрешке Енглеске и успеха Немачке, да су претпоставке на којима се заснива енглески став и које је Черчил обја-

вио у свом говору нетачне: да ће ваздухопловни рат порушити све енглеске отпорне, привредне и саобраћајне центре, да ће напослетку Енглеска бити и војнички заузета, да ће продужење рата у Средоземном мору довести до освајања Гибралтара, до предаје Малте, до заузећа Египта и Судана, до прогласа самосталне Индије, до губитка целе Средоземне флоте (а свему томе се спремној Немачком и Италијом излаже с великом вероватноћом), онда шта ће бити са тим високим моралним, опште човечанским идејама и поретком на њима заснованим - кад њихов носилац и бранилац буде на земљу оборен и поражен.

И кад Енглеска зна да насупротив тој црној перспективи она може да рачуна да је до сад још непобеђена - да Хитлер сигурно зна, схвата и разуме опште човечанску и европску вредност Великог Британског царства - да Хитлер нарочито има рачуна, због става са Совјетима, да прекине даљу борбу с Енглеском, да би услед тога Енглеска могла рачунати да ће добити мир (посредством кога неутралног понуђача) а који би се за њу данас салдирао повраћајем немачких колонија и губитком доминације у Средоземном мору, али који би јој остало недирнуто колонијално царство и ранг једне од највећих светских сила, онда је очигледно баш за те високе идеје и тај поредак да њихов носилац изиђе из овог рата нешто са изгубљеним престижем, али са фактички неумањеном снагом. При том као сигурно рачунамо да би - иако у принципу остала Европа одатле остаје под сенком Хитлеровом - Енглеска могла на погодан начин, обезбедити да Немачка воспостави Пољску (разуме се без делова коридора, Данцига и Шлезије и без оних делова које је узела Совјетија), као и да врати Чешкој највећи део њене политичке и економске самосталности.

Кад бисмо стајали баш на енглеском гледишту о њеном опште човечанском значају, ми бисмо дакле морали да схватимо да је даље продужење рата са тог гледишта бесмислица.

А кад томе додамо да даље продужење рата излаже Европу великој опасности болшевизације, баш ако су биле претпоставке Черчилове тачне, онда баш са гледишта тих високих моралних идеја и тог поретка даљи рат остаје неразумљива сулудица, јер гура Европу под власт оне јеврејско-марксистичке мисли која је већ притисла 1/6 земљине кугле и тако подјармила близу 1/10 људског рода, и кроз страшне патње, крв, ропство и глад довела га у стање такве духовне пустоши, какве ми, који живимо у овом делу света којима се иначе никако не одушевљавамо, ни замислити не можемо.

2) Она је господар британског царства, које се француским колонијалним царством, холандским и белгијским, представљају изворе живота данашње Европе.

Зар би Европа могла да овако високим стандардом живота издржава 350,000.000 душа, без европске Русије, да није колонијалног царства енглеског, француског, белгијског и холандског? А немачко италијанска доминација ни мали део тих царства не може сачувати Европи, а све остало ће се или потпуно ослободити, или потпасти под Јапан или Америку.

Отуда је одржавање тих колонијалних царства и везивање њихово за Европу услов живота 350 милиона европских становника.

Пропадну ли ова царства, отпадну ли њихови поседи од Европе, Европа не може издржати то насеље и оно се мора раселити и то у правој сеоби народа.

Овај проблем је притискивао Европу већ и после 1918, јер је благодарећи светском рату 1914-1918. год. Европа изгубила своју светску економску доминацију, па су њене колоније заузеле друкчији економски однос према њој, а Америка и Јапан заузели много више места у светској економији него што су се до 1918. имали, и то све на штету Европе.

Овај проблем ће притискивати новом тежином Европу, баш кад би се сва ова колонијална царства и после овог рата сачували, и он би се осетио у новој светској економској кризи далеко тежој, чак и кад би се мир сад одмах успоставио на оној бази коју смо напред истакли, јер је нови рат Европи, њеној привреди и престижу, задао после оних из 1914-1918. нове повреде.

Али продужи ли се рат, он ће без обзира на питање да ли ће победити Енглеска или Немачка донети такве повреде Европи, а нарочито њеном колонијалном поседу, да ће Европа доћи у безизлазан положај и да ће једини лек бити расељавање стотине милиона европских староседелца, уз неописиву беду која је с тим везана.

Отуда ни са овог европског гледишта Енглеска не би смела да продужи овај рат - који води пустоши Европе.

3) Али би са чисто енглеске тачке гледишта Енглеска не би смела продужити овај самоубилачки рат.

Да ће резултат овог рата бити вероватно пустошење и завојевање њене метрополе већ смо изложили под тач. 1).

Да ће он затим донети пропаст њеног колонијалног царства казали смо под 2).

Сад да видимо са чисто енглеског гледишта победе њене над Немачком, да ли има смисла рат настављати.

Претпоставимо да је рат Енглеске против Немачке заиста потребан и оправдан. Са чисто енглеског гледишта - кад је већ Енглеска остала сама у рату с Немачком уз коју је ушла и Италија - он има смисла ако Енглеска има наде да ће Немачку и Италију у овом рату победити сигурно. Ако пак тог изгледа нема, чак кад толика добра и не би била везана с постојањем британског царства, онда би дужност Енглеске била, ако има могућности, да мир закључи.

Баш ако претпоставимо да је оправдана потреба једног крвавог енглеско-немачког обрачунавања, није рачун Енглеске да води са Немачком рат под политички-војничким претпоставкама врло неповољним за себе.

Она је ушла у овај рат под претпоставком да ће Француска истрајати уз њу с целом својом флотом и колонијалним царством. Та је важна и битна претпоставка отпала, а напротив, уз Немачку је дошла Италија која је озбиљно угрозила средоземне, па чак и афричке путеве Енглеске.

Продужи рат, то напротив значи дати прилике Немачкој да под повољним политичко-војничким претпоставкама победи Енглеску, а у исто време и човечанству и Европи нанесе велику и непоправљиву штету.

Отуда и са гледишта чисто енглеског, под претпоставком да је ратни обрачун њен с Немачком оправдан и потребан, Енглески не би смела да продужује овај кад су се све прилике окренуле против ње.

Истина је да неке прилике, иду при том и против Немачке и Италије, али посредно, само тиме што иду првенствено против Европе. Закључити одатле да ће, продужи ли се рат, и Немачка и Италија зло осетити, значи желети уништење Европе и свих њених културних вредности само да би и Немачка и Италија биле доведене у невољу.

Зар није, са чисто енглеског становишта, боље сматрати овај рат као прво полувреме у коме Немачка има за себе све повољне претпоставке па је зато добро да се оно што пре заврши. Зар није, са тог истог гледишта, далеко боље, закључити мир пре вероватног слома, па исправити своје тешке политичке и војничке грешке и чекати своје време, баш, понављамо, са гледишта енглеске тезе да је обрачун с Немачком потребан и оправдан.

Сви дакле разлози, и онај опште човечански, и онај европски, и онај енглески, а опет све гледамо кроз призму Енглеске, говорили би за потребу хитног закључења мира, који би и данас морао бити релативно повољан за још нетучену и несломијену Енглеску.

Али ето Енглеска место тога ради друкчије.

Ми смо тај њен став више пута (бр. 49, 50, 51 и 52) испитивали и огласили га несхватљивим, сад смо све те разлоге детаљније анализирали и утврдили опет да њен став не може пред испитивањем са чисто енглеског гледишта наћи оправдања.

Питање откуда то долази? Откуд да Велика Британија нема очију да види стварност, памети да отуда извуче закључке, воље да те закључке и оствари.

Одговор је прост: Израил је прожмао њен живот. Она не ради ни са опште човечанског, ни са европског, ни са енглеског гледишта, већ чини оно што јој саветује лукави Израил.

Израиљу треба слом хришћанског и националног поретка.

Енглеска игра до краја улогу коју јој је он доделио.

ЈЕДНО ПИСМО И НАШ ОДГОВОР ⁶⁴

„Читам Билтен редовно” - пише нам један ревносни читалац. „Углавном као и други Ваши читаоци мислим да је главна линија њихова у свему правилна.

Али у вези са последњим Билтеном имам да Вам приметим следеће:

1) Ви сте велики поборник заједнице с Бугарском, и ту сте у праву начелно. Могуће је да су и наши властодржци криви што Ваше концепције нису благовремено схваћене и прихваћене.

Али сад морате знати да сам поуздано обавештен да су Бугари уверени да ће ускоро заслугама сила Осовине бити централна сила на Балкану, да ће се повећати на рачун Турака, Грка, Румуна, па и Југославије.

⁶⁴ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 14–15.

У вези с тим треба да знате да су према Србијанцима Бугари углавном нерасположени, и да је сад она мисао (ако је некад и искрено било примљена) потпуно избледела.

Не велим да је ово опште расположење, али једна јака струја овако мисли, а према Србијанцима ова је струја још и јача.

Они се нарочито уздају у Хрвате и њихов однос према Југославији и Србима нарочито.

Не знам да ли Вам је познат случај др Олге Мачек, блиске рођаке др В. Мачека, која је била у Софији, па чак и у Цариграду, и ни у Софији, ни у Цариграду није се јавила југословенским дипломатским и консуларним властима, већ су јој једино друштво били Бугари, и то Македонствујући.

2) Видим да се нарочито заузимате за Мађарску.

Зар Вам не изгледа да је то нови ерзац, раније католичке, антинемачке концепције?

Морате водити рачуна да Немачка не изгледа много расположена према Мађарској, и да ће, по свој прилици, у спору с Румунијом, Немачка стајати уз Бугарску, да би стала више уз Румунију кад дође до решавања мађарско-румунског спора.”

Ево нашег одговора:

1) Није нам непознато садашње стање духова у Бугарској.

У прошлом смо броју (52) то и показали, и то јасно.

Наш став није диктиран колебљивошћу расположења у Бугарској; већ јасном визијом наших обостраног, словенског, балканског и европског интереса.

Исто онако као што смо отворено нападали и сад нападамо наше властодршце због пропуштених прилика, не можемо да не подвргнемо оштрој критици ни те струје у Бугарској које су због погрешних рачуна довеле до катастрофе Бугарске 1913. и 1918. год. пошто су скривили и нашу 1915. год.

Овог пута рачун тих струја базира на победи Немачке.

Ми смо у последњем броју то изнели, али смо истовремено показали да победа Немачке не води ономе што мисли та струја, већ мирном Балкану, а миран Балкан се добија међусобним споразумевањем, а не заступањем једностраних ових или оних, па ни бугарских тежњи.

Зато ми верујемо да кад то и у Бугарској тим струјама, а срећом то није цела Бугарска, буде било јасно, да ће и то садашње расположење да се врати у разумне границе, с којима бити у љубави наш је увек био главни циљ.

2) У погледу Мађарске наша теза је следећа:

Мађарски народ већ више од хиљаду година наш је северни сусед. И он ће то остати кроз нове векове. То је народ витешки, поштен и вредан. Његова историја има елемената који превазилазе нашу покосовску по узвишеној начелности.

Наш је интерес да у Балкану и Подунављу све те мале и средње државе не буду у сталној омрази. То је интерес и Мађарске.

Отуда смо ми били увек да се среде мађарско-румунски и мађарско-југословенски односи разумним и часним споразумевањем.

Не знамо да ли ће у мађарско-румунском спору Немачка бити више за Румунију или Мађарску. Главно је да дође до споразума. А не верујемо да Немачка може бити против тога, кад све говори да и она ради на споразуму.

ОДЗИВ У МАЂАРСКОЈ ⁶⁵

На дан 14. VIII радио Будапешта је у два маха цитирала наш чланак „Мађарска” из бр. 52 Билтена, пропраћајући га врло топлим коментарима.

„Пестер Лојд” од 14. VIII „Пешти Хирлап”, „Мађарорсаг” и „Фигетленшег” од 15. VIII исто тако доносе приказ нашег писања и цитирају га с особитим симпатијама и задовољством.

Нас, разуме се, то радује. Ми сматрамо да су народи на Балкану и Подунављу упућени једно на друго. Ми смо увек стајали на гледишту да је више него непаметно пред том јасном чињеницом одржавати анимозност у међусобним односима, и да је отуда дужност свију државника да се узвисе изнад ситних рачуна, те да погледају истини у очи и разумним попуштањем доведу односе својих земаља око стања које задовољава.

Тим пре смо за такве односе с Мађарском, с којом смо имали вековне односе пријатељства у витешкој заједничкој борби против Турака.

Отуда смо и морали с изузетном пажњом донети тај чланак у коме је изнето мишљење једног мађарског државника коме се и сами и срцем и разумом приклањамо.

Али таман ово завршено, кад нам обратише пажњу на „Пешти Хирлап” од 17. VIII у коме стоји да свако мађарско дете рођено 1. марта, на рођендан намесника Хортија, добија полису на којој се налази мапа Мађарске, која поред осталог обухвата и целу Војводину, Хрватску и Славонију.

Ми разумемо успомене једног народа. Али не разумемо да се успомене преносе у садашње време као реалност. То би се назвало сигурно дезоријентација у времену, знак велике поремећености.

Мађарској нико забранити не може да своје драге успомене негује. Али је опасно истицати те успомене малој деци као директиву за будућност. Не верујем да Мађарска има рачуна, и у данашње, а нарочито у сутрашње време, кад живи између Германа и Славена, да својим успоменама из других времена, буди њихово непријатељство, кад јој је могуће, разумним ставом, и великим витешким особинама свога народа да живи с њима у истинском миру и пријатељству.

⁶⁵ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 15–16.

ЗАКЉУЧАК⁶⁶

1) Наша спољна политика није ни данас јасно схватила суштину ствари у Европи и свету.

Она је, то јој се мора признати, разумела да нам није место уз наше „старе познанике”, и на тај начин је успела земљу и Балкан да сачува од досадашњих потреса.

Али то је била последица више нагонског страха него јасновиђења о битности садашњег сукоба, о његовим разлозима, његовом карактеру и његовом резултату. Хвалимо је и због оног нагонског страха, јер њему имамо да благодаримо што смо до сад били сачувани од рата.

Али кудимо је што то није довољно за правилну људску оријентацију. Као пас или стока пред земљотрес, она је завијала и рикала и показивала знаке страха пред страхотама које долазе.

Али за праву спољну политику то није довољно. Потребно је имати оно јасно виђење, видети битност ствари, одбацити споредно што замрачује виђење и разумевање главног, размишљавати тачно и просто према јасновиђеним чињеницама и отуда извести закључке главне, основне, што нам ваља чинити одмах, свом снагом, да нам наступајућа зла што мању штету нанесу.

2) У прошлом Билтену ми смо показали и откуда је то:

Наша спољна политика и данас, као и наша унутрашња политика уосталом - воде се на тај начин што се с очију не скидају наочари које нам је дао на послугу Редитељ Дrame савременог човечанства - Израил. Отуда и цела његова моћ и сва наша хришћанска трагедија.

При том спада у дрогоразредно питање да ли смо ми свесни тога или несвесни: да ли ми знамо да човек гледајући ствари кроз те наочари не види их у суштини и у правој боји, већ их види онаквима каквима Редитељ жели да их ми видимо. Главно је да служећи се тим наочарима ми чинимо зло нашем народу и нашој земљи, јер не видимо праву истину, већ искривљену стварност, а мислимо да је то истина и на основу тога, разуме се, правимо погрешне закључке.

Отуда смо за ових осамнаест месеци учинили следеће тешке погрешке: Признали смо Совјетију и тако дошли под њен јеврејско спољно-политички утицај, а њеном разорном утицају отворили широм врата.

Нисмо водили никакву активну балканску политику, већ смо се држали мртвог „Балканског споразума” и дочекали смо садашње тренутке у приликама које нису рђаве само зато што ни Немачка, ни Италија, ни Совјети, још нису ништа учинили да се њима користе, а Немачка показује јасну жељу да ствар на Балкану не доведе до потреса.

Зашто је Билтен јасно видео ствари? Зашто је већ годину и по дана у главним линијама имао увек права, драги читаоче? Само зато што његови сарадници немају Редитељеве наочари, што су схватили паклену улогу овога у светској и опште човечанској драми и што су својим очима, од Бога даним, истину праву тражили и увек и налазили.

Отуда је Билтен говорио: није доста бити неутралан. То није ни реч ни дело разума, већ нагонског животињског страха. А страх ако не роди мудрошћу ништа помоћи не може.

⁶⁶ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 16–18.

Ко хоће да не буде увучен у рат, до крајњих граница могућности, дужан је радити да Балкан буде сложан.

Нису нам поверовали. Нису прихватили наше вапијуће гласове.

Нису могли: наочари Редитељеви су сметале.

Сигурно је да ми који гледамо ствари својим од Бога датим очима видимо их друкчије, него они који се не растају од заваревајућих наочара што им Редитељ даде.

3) Али што је било не можемо исправити. Прошлости припада.

Ето да бар за будућност радимо. Да ту, бар од сад, ствари пођу на боље. Отворено признајемо да нам је нада слаба све док садашња влада седи на својим местима.

Њено седење у ово време, на таквим местима, доказ је за нас да се кроз Редитељеве наочаре и даље гледа - и разуме се, да се не види.

4) А држање Италије поводом њеног сукоба с Грчком показали би да је крајње време да погледамо ствари без тих заваревајућих наочара.

Ми смо уверени да се у том погледу да толико урадити и у Италији, а нарочито у Немачкој, - али благовременим сагледањем истине.

Још има мало времена!

Сасвим мало.

„ГОДИШЊИЦА СПОРАЗУМА”⁶⁷

Ми смо га нападали пре него што је дошао, јер смо знали шта значи и шта носи овој земљи.

Кад је објављен дали смо одмах и прву његову потпуну анализу, надајући се још само да ће његово разумно извођење спречити његове катастрофалне последице.

Сад, после годину дана, ми смо готови да га хвалимо.

Не из ината! Већ из истинске благодарности.

Живео Споразум! вичемо ми збораши.

Чуде се и згражавају србијански политиканти, неразумни, неразмишљени, пакосни - партизани што су годинама викали; „Живео Мачек”! и „Живео Споразум!” док смо ми унапред говорили и шта је Мачек и шта „споразум”. Чуде се и не верују својим ушима кад нас чују, и својим очима кад нас прочитају: зар је могуће да сад сами збораши вичу „Живео Споразум”!

Да, браћо и господо из велике Народне радикалне странке, Демократске странке, Српских земљорадника, Југословенске националне странке, Југословенске Радикалне заједнице, ми само кажемо да нисмо памећу пореметили, увек смо исти, познати, упорни збораши.

Поздрављамо „Споразум” јер вам је он, напослетку, очи отворио, кад сви наши напори да прогледате нису успели.

Ућутали сте се. Не вичете бестидно „Живео Мачек!”, поздрављајући човека који је искоришћавао ваше себичне партизанске страсти да вам

⁶⁷ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 18–20.

државу својим безглавим експериментом и поцепа и расулу преда! Не вичете више „Живео споразум!” и пред јадним народним масама не тврдите више грлато како је главно „споразум”, јер ће довести демократију, а после ће већ сва добра овог света једно за другим из пространог духа др Мачека полетети на наш народ.

Ућутали сте се. Не само да више тако не говорите, већ се чак стидљиво усуђујете да процедите кроз зубе како ви нисте тако мислили, већ сте друкчије, лепше, поштеније.

Доцкан вам је памет дошла господо партизани, али Богу хвала, у овој ствари „споразума” напослетку сте и ви, кад је „споразум” дошао схватили и разумели. Сад ћутите кисело. Не вичете више. Зато ми морамо, да кликнемо: „Живео споразум!” кад је успео да вам - ма и доцкан - очи отвори и да вам покаже још једном како човек погрешно, сасвим погрешно мисли и рачуна, кад мисли и рачуна партизански.

Јер да нисте ви из Народне радикалне, Демократске и Земљорадничке странке правили онај „споразум” не би дошло ни до овог „Споразума”. Ви сте га тражили. Ви сте давали снагу др Мачеку.

А да нисте ви из Југословенске националне странке дошли на листу г. Мачека и тиме ви, шестојануарци, признали снагу идеје коју је он носио, - зар би било „споразума”.

А ви из ЈРЗ, ви сте прво пустили несметано терористичку организацију др Мачека, у циљу „стишавања страсти”, уверени да ће др Мачек пристати да с вама буде „четврта нога столица”, па сте, напослетку, пошто сте на изборима од 11. XII 38. грмели против „споразума” - направили овај „споразум”.

Сад не само да се тиме пред народом не смете дичити и поносити, већ потајно ровите и нападате своје рођено дело, истичући „Српску ријеч” и „Српску заставу”.

Дакле, Живео „споразум*! који је показао ваше заједничко партизанско ситничарство, кратковидо, ускогрудо, кратконоско и ситноглаво и тако запушио ваша партизанска уста да више не славите оно што никад за слављење нити је било, нити могло бити.

Живео Мачек! - кличемо ми затим и довикујемо Хрватима, који су били полетели сви заједно, скоро као један човек, под вођством др Мачека, у Хрватски народни блок.

„Живео Мачек!” кличемо ми, али нам нико на то не одговара, осим неколико лица којима је акт од 26. VIII 39. омогућио да се дочепају врло уносних места, или да играју улогу прворедних државника - или оних који су, благодарећи „споразуму” могли да западну у корупцију „већу и страшнију, (како каже једно отворено писмо др Ивану Шубашићу бану бановине Хрватске) него икад што је била у овим крајевима од 1918. до 1938”. А остали ћуте. Сагли главу и ћуте.

Једни шапућу, а има их доста: „Та, какав Мачек, да је самостална Хрватска па да буде правде, истине и поштења - па да будемо весели. А овако не говорите више о „Мачеку”.

А други вели, а њих је мало мање: „Ама, дајте нам правде, истине и поштења. Чујемо да то доноси Стаљин. „Живео Стаљин!” то нам вичите, а не „Живео Мачек!”

Док трећи веле, а њих је најмање: „какав споразум! Па ово је горе него оно што смо имали. Реците нам „Живела Југославија правде и истине!” - па да се веселимо, а ово је срам и јад и невоља.

А ми им одговарамо:

Па баш зато „Живео Мачек!” браћо Хрвати, што вам је очи отворио да видите да се права истина не добија путем којим сте ишли, већ борбом правичном и истинитом за правду и истину, а пре тога вам се није могло прићи никако и рећи то што сад примате да вам се каже. Зато ми који смо увек били против Мачека поздрављамо га сад и њега и његов споразум, јер је сад ипак с вама сто пута лакше говорити.

Истина!... први између вас хоће због правде и истине самосталну Хрватску, а други због правде и истине - Стаљина. Али већ, после разочарења са Мачеком и његовим „споразумом”, ви морате бити мање упорни и мање самоуверени и више отворени за утицај праве истине и правде.

Да сте се ви борили за истину и правду раније под вођством Мачековим, ви би их до сад имали, јер не би ни ишли неистинитим и неправедним путевима. Али Мачек нам није говорио да је најглавније истина и правда, већ да је најглавније „хрватско питање”, које ће он решити.

Сад ви видите да нема истине и правде, па место њих тражите; једни „самосталну Хрватску”, а други „Стаљина”, да вам донесу истину и правду.

Опет вам је пут погрешан. Али ваша упорност је мања и снага која вас води погрешним путем већ нема онај замах који сте некад имали.

Зато ми кличемо „Живео Мачек!” браћо Хрвати.

Растројили су нам земљу, унели расуло на све стране, повећали неред, неправду, непоштење, па ипак ето, на дан годишњице „споразума” поздрављамо их, јер сва наша дотадашња причања против „споразума” и против Мачековог рада нису помогла.

Партизани нису могли да схвате, а Хрвати нису могли да верују.

Сад се очи отварају. Још не потпуно. Има још крмеља на очима - али, ипак, назире се оно што се уопште није видело.

Излечен је свет од једне заблуде која је била опаснија од сваке друге утолико, јер су милиони у њу веровали.

Лакше ће зато сад ти милиони пронаћи пут истине.

То је једини смисао наше ведрине о годишњици „споразума” од 26. VIII 1939. г.

ДР МАЧЕК И ГОДИШЊИЦА „СПОРАЗУМА”⁶⁸

Није могуће да ту ситуацију коју смо напред оцртали не види др Мачек.

⁶⁸ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 20–21.

Општински избори у Хрватској и прослава његовог рођендана морали су и њему да отворе очи - ако му то и пре тога није било јасно.

Он види да је изгубио скоро сваку снагу у Хрватској. Уколико је још има, она долази од инерције и од власти, али одушевљења више нема, према томе ни праве, активне снаге.

Отуда његов поздрав годишњици Споразума огледа се у писању „Хрватског дневника”. Он би хтео некако да поврати изгубљен ореол код хрватских маса. И зато „Хрватски дневник” пише:

- 1) „Централизам треба напустити и у заједничким стварима”.
- 2) „Бановина Хрватска се налази у незавидном финансијском положају”.
- 3) „Границе Хрватске самосталности још су релативно уске. Њихово проширење захтев је времена у коме живимо и политичког васпитавања хрватског народа”.

Кад би у овој земљи било Домаћина, или кад би они који ту дужност врше схватили да у свакој ствари постоје границе преко којих је злочин свака слабост која њихово непоштовање не спречава, онда др Мачек нити би смео овако што писати, нити би се, ако ово напише, могао задржати на садашњем овом месту.

Али се на највишим местима, пошто се претходно потребном политиком од 1939. дозволило да се основи Југославије ставе у питање и изнесу да их улица решава, а с друге пустимо некажњено организовање ХСС на терористичкој основи, мислило да ће „споразум” све то некако средити.

Показало се да „споразум” - који су масони саветовали и коме су они били главни стручни мајстори - даје др Мачеку и друговима сву власт над тоталитарно организованом Хрватском (где има преко милион Срба, не рачунајући најмање 500.000 Хрвата југословенских националиста, чији су животи, слобода, права и интереси предати на милост и немилост олоша организованог у Хрватској грађанској и сељачкој заштити) и највећи утицај над осталом државом.

Такав споразум је ускоро разочарао све. Већ из партијских разлога, творци „споразума” од 8. X 37. су испрегли своју запрегу из Мачекових кола, чим су видели да Мачек на та кола доводи ЈРЗ. А за њима дубоко разочарани Срби. Па одмах затим и Хрвати.

Данас др Мачек има велику власт, али без снаге - јер су га хрватске масе душом својом листом оставиле.

Узалуд је он мудро у „споразуму” оставио прозор за даље повећање „самосталности Хрватске” и за „ново проширење хрватских граница”, ништа није помогло - Хрвати су му скоро сви окренули леђа.

Он сад кроз „Хрватски дневник” у она три захтева хоће да то некако спречи.

Тврђењем под 2) да се Хрватска налази у незавидном финансијском положају, он хоће да се оправда за неупослено и повећано незадовољство, бранећи се да бановина нема новаца, јер је опет држава некако више узела него што је могла и смела. Истина не сме више да каже да „Срби све покрадоше”, нити пак да тврди да су „Хрвати економски и финансијски експлоатисани”, јер та лаж ипак бар данас не сме више јавно да се изговори, али, место тога, жали се да су Хрватској доделе-

ни приходи који се слабо наплаћују, док је држава узела друге који се боље наплаћују.

Другим речима, др Мачеку коме су дати приходи за бановину Хрватску у процентима према њеној величини и насељености, с тим да их он сад прикупи, пошто је годинама тврдио неистину да само Хрвати плаћају порезу, сад би хтео некако да му се даду нека „више мање ликвидна средства” - да не мора да намиче са прибирањем средстава из Хрватске, које је демократијом и неистином васпитавао годинама за саботажу државних финансија.

Др Мачек не може да се похвали данашњицом. Она је за њега тужна и тешка. Отуда он управља очи својих маса на будућност. „Не гледајте - као да им вели - не гледајте што сад радим, јер сте разочарани, већ видите шта ћу радити, па ћете се опет одушевити.”

Зато, опет у старе жице против централизма и за самосталну Хрватску. Али како ће против централизма, кад је бановина Хрватска држава у држави? Куд ћеш веће децентрализације?

Зато он тражи децентрализацију и у оно мало послова што су заједнички остали. „Централизма не може бити ни у заједничким пословима”. (Војска, спољна политика, царина, спољна трговина).

Шта ћа нам уопште центар, према томе? - питамо ми др Мачека.

А кад немамо центра заједничког, онда како ћемо уопште бити једна држава?

Али то баш он и хоће. Треба њему та луда и бесмислена реч да би на тај начин вратио себи масе хрватске које су га оставиле, и које је резултатима једногодишњим тако потпуно разочарао.

Зато он тражи и проширење граница самосталности. На такву паролу је он некад успевао да окупи Хрвате под хиљаде застава уз лудо одушевљење и борбеност.

Шта се њега тиче што је противно „споразуму” он самовласно већ проширио границе те самосталности. Шта се њега тиче што искуство и памет говоре да нису могуће више потпуно самостални животи ни малих самосталних већ постојећих држава, и да је потребно усклађивање на слањање, везивање, припајање са другим малим државама или наслон на велике и највеће. Г. Мачека се све то ништа не тиче. Он зна само једно: оде му снага, оставише га масе.

Зато као давленик за сламку он се хвата за старе пароле.

Добро је то: ако буде било кога да одатле извуче једини могући закључак.

Ни г. Мачек није задовољан „Споразумом”, којим нису задовољни ни Срби ни Хрвати.

Г. Мачек је поред тога, изгубио снагу, јер су га оставиле хрватске масе. Зато хоће да прави „нови споразум”.

Довољно је толико, ако се јасно види, да ни стари не може опстати.

„РЕФОРМЕ”⁶⁹

⁶⁹ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 21–22.

Наше је гледиште познато: прва и најважнија реформа би била да ови данашњи „реформатори” оду.

Али то је баш оно што се неће: све се може мењати, само они треба да остану.

И отуда су пустили гласове о реформама.

Разуме се да зато од свега тога ништа бити не може, осим нове велике штете, нових удара ослабљеном државном и народном организму усред најбурнијег времена опште људске историје, и то у тренутку кад изгледа да ће талас да запљусне и Балкан.

„Време” нас, додуше, унапред умирује тврђењем у свом броју од 13. VIII да те реформе које ће се донети у Загребу, 26. VIII неће бити још оне велике и свеобухватне које су са најауторитативнијег места (председника владе) наговештене”. Сад 26. VIII биће у Загребу донете само „административне мере за решење акутних и актуелних нашег свакодневног националног и социјалног живота”, а тек би затим, свакако, врло брзо дошло до оних, онако наговештених „великих и свеобухватних реформи”.

Оне ће се узети у поступак, вели „Време”, и „увести у живот тек пошто са 26. августом влада народног споразума буде завршила своју годишњицу”.

Већ се раније чуло да ће се извесни чланови владе odstrанити, али да би им се дала могућност да стекну министарске пензије потребно је да дочекају 26. VIII како би као министри после нових годину дана проведених на расположењу стекли право на пензију.

Ово саопштење „Времена” да реформе тек после 26. VIII могу доћи, значило би да има министра који се с „реформама” никако не слажу, па док су ови ту не могу се ни објављивати. А да људи не би сишли са министарских положаја „без ичега”, те „велике и свеобухватне реформе” могу чекати да „Влада народног споразума наврши своју годишњицу”.

Већ то довољно показује памет, и дух који руководи судбином народа и државе. Дакле „да заврши годишњицу” велике свеобухватне реформе морају чекати.

Ми смо већ рекли да уопште не верујемо у вредност тих „реформи”, али ово доносимо да покажемо колико су наши „реформатори” дубоко прожети вером у те своје „реформе” кад их због тако бедних разлога одлажу.

Уосталом, један од министра без портфеља, иначе масон по убеђењу и вероисповести, говорећи с другим једним министром рекао је:

- Није тешко реформе замислити и прописати (!?), тешкоћа је у људима: треба имати људе који верују у то, који су пуни одушевљења и самопожртвовања.

- Врло тачно, господине министре! - одговарамо му ми. Баш у томе и јесте чвор: у људима.

Само несрећни и несрећносно експериментатори с нашом судбином то не виде. За њих, изгледа, то није важно. Зато смо доведе и догурали. Зато изгледа с новим „реформама” треба да идемо и даље: у суноврат.

Молимо их пре тога нек застану. Нека промисле мало о овим речима овог министра: „тешкоћа је у људима!”

- А они су до сад увек мислили да је најлакше с људима. И ту нам је сва коб!

ПРИВРЕДНЕ НЕВОЉЕ И ВЛАДА ⁷⁰

Оно што смо већ навели у 52. Билтену остаје истина за ову и сваку другу њој сличну владу.

Она не може да реши привредне невоље из ових разлога:

1) Што су ретке привредне невоље које у ствари нису само последице рђаве опште политике или рђаве духовно-моралне оријентације.

Отуда су оне само последица ових те не могу бити излечене ако се не поправи рђава општа политика или рђаво духовно-морално стање из кога су оне и потекле.

А влада ова и њој сличне то не виде и не схватају. Она лечи последицу, а узроци остају и даље и рађају исте привредне невоље.

Као онај који би карлицом износио мрак из куће, место да пробије прозор на зиду - или бацу на тавану.

2) Што својим погрешним мерама које долазе услед њене неспособно-сти или неповерења, не само да не може да реши постојеће невоље, већ управо рађа нове.

Може се слободно рећи да влада до сад не само да није решила ни јед-но привредно питање, већ је сваким својим покушајем да нешто уради направила нове невоље.

Скупоћа и несташница дижу се као морска плима. Немајући ауторитета она изазива комичан утисак са својим полумерама.

Свет јој не признаје прво поштење и јунаштво. Како ће онда да прима, сарађује и извршује њене наредбе.

Корупција и лаж су одлике које је свет свакој мери владиној готов с правом или без права, да прида као позадину (давања поданства Јевре-јима, давање права на живљење, случајеви извоза валуте, трговачких атешеја итд.).

А мора се признати да влада није ништа учинила да покаже делом да су такви гласови без основа. Напротив, кад сам председник владе сти-же да од сиромаша човека сазида неколико вила и палата, да постане учесник више привредних предузећа, кад се за министра Шутеја и Смољана везују историје са бокситним заштитним пољима која су, противно државним интересима, њиховим блиским или њима лично у бесцење дата, и кад се у земљи не осећа никаква чврста решеност да се корупцији стане на пут и ауторитет властима и поретку прибави, онда није никакво чудо што влади недостаје снага да растућу бујицу скупо-ће и несташнице реши.

3) Самостална хрватска привредна политика (имајући иначе за себе све недостатке које смо већ истакли за државну привредну политику) је сметња свакој доброј општедржавној планској политици.

Чак се и „Време” од 18. VIII расписало како у једној држави може бити само једна привредна политика, поводом чудовишне одредбе бановине Хрватске по којој се у Хрватској мора првенствено извршити набавка

⁷⁰ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 22–23.

дрва за потребе бановине Хрватске и док се то не изврши неће се дозволити извоз из бановине железницом, путем или водом ма какве пошиљке дрва за осталу државу.

Познати су нам случајеви где су поједини лиферанти дрва за војску, иако су имали возни лист војнодржавни, дакле где је већ одвоз кредитован на терет министарства војске, нису могли утоварити на железничким станицама у Хрватској дрва набављена у Хрватској, већ су морали прибавити разним начинима, чак и недозвољеним (набављали су уверења из Босне да је та пошиљка дрва порекла босанског) те су тако смели товарити.

Такав је случај и са новооснованим друштвом ПОГОД (Привилеговано господарско дионичарско друштво) за извоз (то је управо Призад за Хрватску). Дакле није довољно што је дирекција Призада у хрватским рукама, већ се поред Призада, који служи за осталу државу, оснива засебно друштво за извоз ПОГОД.

Како је спољна трговина у државним рукама, изгледа да „Погод” треба да служи за трговину бановине Хрватске са Југославијом.

Шта можемо код таквог стања очекивати од владиних привредних и социјалних мера?

Ништа друго осим да те мере на крају крајева однесу ову владу у мутну Марицу - да не би, држава тамо отишла.

ХАПШЕЊА НАШИХ ДРУГОВА У БАНОВИНИ ХРВАТСКОЈ У ЗАГРЕБУ ⁷¹

Загребачка полиција наравно ни до данас није успела да пронађе убице нашег покојног друга др Здравка Ленца, ни толиких других побијених у Загребу од „споразума” наовамо. Она није у стању ни да спречи ону обилну и успешну пропаганду комуниста и франковаца, која увелико цвета у бановини. Али зато је свим силама запела да спречи ширење мисли „Збора”, а нарочито његовог Билтена. Свуда, у целој бановини, предузете су мере противу оних за које се сумња да растурају Билтен. Без икаквих доказа људи се хапсе, кажњавају новчано, прогањају, а у последње време чак и протерују из бановине.

Изгледа да данас нема веће опасности за земљу од „Збора” који је сав залегао да је спасе, да јој у најсудбоноснијим данима историје наше народне и опште људске укаже пут, јер је влада „споразума” - Влада расула и нерада гура све снажније у пропаст. И баш то указивање опасности смета данашњим крвавим власницима бановине и краљевине. Баш тај став „Збора”, отварања очи нашем народу, наилази на најстрашнији прогон, јер га и с правом - и ови у Београду и они у Загребу - сматрају својим највећим и јединим противником.

Само морају знати - ни жртве, ни прогони, ни хапшења, не могу спречити ни зауставити борбу „Збора” која се, Богу хвала, ближи свом победоносном крају, па га ни случајни власници бановине Хрватске у томе спречити не могу. Они, чак, најмање.

⁷¹ Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 23.

У уторак 15. о. м. загребачка полиција у 19 часова вече упала је у просторије наше мензе у Загребу и похапсила све који су се тамо налазили. Неки од њих су одмах пуштени, неки сутра дан а другови Зоран Вуковић, канд. инж. и Гојко Љапчевић, студент теологије задржани су и даље. У затвору су држани све до 22 о.м. без икаквог саслушања, па је друг Зоран Вуковић протеран за Ниш, одакле је родом, док о другу Гојку Љапчевићу немамо никакав извештај.

ЗАКЉУЧАК ⁷²

Свака досадашња влада имала је неописано већих препрека него ова. Ову ништа не веже: ни устав, ни закон, ни скупштина, ни сенат, ни штампа, ни улица.

Свака досадашња влада имала је тешкоћа с буџетима, кредитима, зајмовима. Овој ништа не стоји на путу: све је у њеним рукама: и буџет, и кредити, и Народна банка, и спољна трговина, и државни и приватни заводи.

Па ипак: ретко која је тако немоћна и беспомоћна.

Влада види да нешто треба радити.

Ништа међутим неће урадити.

Али то ће је баш и однети.

И то је једино добро од њених „мера“ којима ће измерити своју немоћ и неспособност.

Мачек тврди да „Споразум“ није довољан.

Срби мисле да је „Споразум“ упропастио државу и народ.

Хрвати нису задовољни са Мачеком и „Споразумом“.

Коме за вољу онда овај „Споразум“ цепа земљу, уноси распад и расуло у целу државну организацију и народну психу?

Па ипак, иако само зло видимо и ништа добро, ипак добро мора бити.

То верујемо. У то се надамо. На томе радимо. Зато се боримо. То мора и доћи.

Како? Кад?

То су питања којима нас опседају.

Не умемо на то одговорити.

Али знамо да ћемо се спасти у ове последње три секунде што нас раздвајају од откуцавања дванаестог сата.

Даће Бог народу своме - биће добро.

БЛИСКИ ЦИЉЕВИ СОВЈЕТСКЕ ЕВРОПСКЕ ПОЛИТИКЕ ⁷³

Покушаћемо овде на основу свега што смо до сад рекли, и на основу нових података, да утврдимо приближне тренутне циљеве совјетске спољне политике у Европи.

Спољна политика Совјета обележена је именом државе прво. То је једина држава у чијем имену нема обележја ни географског, ни етнич-

⁷² Билтен, број 53; 22. август 1940; стр. 24.

⁷³ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 1–4.

ког. Она није везана ни за један кут земље, ни за једно племе, народ или расу. Такве државе нема више ниједне. Свака друга својим именом обележава или један одређени географски, или један одређени етнички појам.

Спољна политика Совјета обележена је затим грбом државе: кугла земаљска преко које су укрштени чекић и срп, уз натпис: „Пролетери свију земаља уједините се!“ И тиме, овим грбом, одбачене су све друге људске категорије: како оне географске и етничке, тако и друге, верске, културне, а од економских су само радник (чекић) и сељак (срп), и то само ако су пролетери - бескућници.

Спољна политика Совјета обележена је даље марксистичком доктрином која је идеолошка основа совјетске државе. Она иде за стварањем бескласног друштва у коме ће све друге класе, осим најамних радника, бити искорењене али обесправљене, па је овој класи предата држава под диктатуру, која нема за задатак да уређује односе међу класама, већ сву власт и права да да само оној јединој класи најамних радника. А као крајњи идеал долази светска федеративна социјалистичка држава која треба једном једином, или путем више узастопних социјалистичко-комунистичких револуција, да буде извршена.

Спољна политика Совјета обележена је даље Лењиновим директивама и Стаљиновом линијом израженом у кратком курсу „Историје всесојужне комунистичке партије бољшевика“. Пошто је на садашњој својој територији успоставила совјетску социјалистичку власт, то је дужност Совјета да искоришћујући будуће заплете и тешкоће, које морају доћи услед економских и политичких спорова, припреми и потпомогне светску социјалистичку револуцију, било у етапама, било одједном.

Спољна политика Совјета бележена је напослетку познатим Стаљиновим говором на седници Политбироа ВКПб од 19-VIII-39. у Кремљу (Билтен бр. 33 и 34 стр. 12.) где је речено:

„Понављам вам да је у нашем интересу да рат избије... За нас је главно да тај рат траје тако дуго да обе стране изиђу отуда исцрпљене. Из тих разлога морамо примити пакт који предлаже Немачка и радити на томе да рат, једном објављен, траје што дуже”.

И следећим стратегијским планом (Билтен бр. 33 и 34 стр. 11): „Мирно продирање Совјета, као носиоца комунизма, што је могуће даље на запад! Прodrети на север Европе у балтичке државе, у Финску и освојити државе скандинавског блока; у централној Европи присајединити или раширити совјетски утицај на Пољску, Словачку, Чешку и Угарску. На југу освојити Румунију и Балканске државе и мирну окупацију мореуза на југу, у европском конфликту, чувајући формалну неутралност, СССР у сваком случају ће стати на страну слабијег у циљу продужења рата, како би се исцрпили и обескрвили капиталистичке и фашистичке државе, све док се код ратујућих држава не развије незадовољство и не створе кадрови авангарде светске револуције; тада изазвати револуцију код свију ратујућих под лозинком: доле империјалистички рат. Црвена војска и флота, употпуњена снагама држава које су закључиле пакт са СССР, а полазећи са стратегијских и економских база добивених на начин који је већ изнет, улазе у Француску, Енглеску, Италију и Немачку као ослободиоци.”

Нема дакле у спољној политици Совјетије ни трага, ни могућности за какву год руску или словенску политику.

Њена спољна политика зна само за једно: припремање, изазивање и извршење светске социјалистичке револуције, а очекујући то, и благодарећи слепилу осталих европских народа и рату у који су они непромишљено упали, „мирно продирање” на запад и југ, у циљу побољшања стратегијских и економских база, са којих ће црвена војска и флота поћи у помоћ револуцијама које ће рат изазвати временом у Италији, Француској, Немачкој и Енглеској.

Ко то не види, тај је најобичнији слепац: нико нека се не поуздава у његов вид.

Зар може бити жељезничар човек способан и здрав иначе само са маном: не примећује црвену боју? Не може бити ни машиновођа, ни ложац, ни скретничар, ни прометни чиновник.

А може бити државник онај ко то не види, већ рецимо као наши хрватски државници, као најобичније будале, поздрављају Јеврејина Анатолија Јосиповића Лаврентјева као представника братског руског народа, а он их у свом одговору као децу усекњује, учећи их да он није представник руског народа, већ народа Сојуза Совјетске Социјалистичке Републике, да не говоримо о оном броју кретена „интелектуалних” (тј. људи с дипломом што не виде даље од носа, а мисле да је срамота да човек ћути кад нешто не зна) што се, упркос свију очигледности, чињеница и искуства, упорно држе за Совјетију као „словенску Русију” - и тиме гурају овај народ у пропаст.

Овде ћемо донети извештај који смо добили преко Варшаве, од пријатеља који је остао у Пољској под совјетском влашћу.

Он је успео да неким чудом оде и до Москве. И тамо благодарећи свом занимању и својој окретности стекне добре везе. То му је помогло да пропутује многе градове у Совјетији, али и да прикупи изванредне податке баш о спољној политици.

Ми бисмо најрадије волели да цео његов извештај фотографишемо скупа са поштанском марком и с његовим потписом, али читаоци ће схватити да би то било могуће само кад би свог пријатеља мирне душе жртвовали, јер свакоме мора бити јасно да би он, будући и данас, у једном крају Совјетије, био одмах стрељан.

Отуда то, нажалост, морамо прећутати. Али, молимо наше читаоце да нам поклоне веру да смо иначе саме податке о спољној политици Совјета потпуно верно изнели.

„Можете објавити да Совјети спремају нова изненађења свету, за нека имају одобрења Немачке, а нека ће извести у тренуцима кад се Немачка и Италија налазе у тешкоћама.

Да почнемо редом:

1. Цела Финска има да буде покорена и претворена у Финско-карељску совјетску социјалистичку републику с тим што ће јој од Норвешке припасти све на север од Нарвика.
2. Румунија неће остати на миру: Молдавска совјетска социјалистичка република има још да се прошири на штету Румуније. А остатак има да се претвори у Влашку совјетску социјалистичку републику.

3) Бугарска има да буде повећана до ушћа Дунава, на северу, до линије Енос - Мидија на истоку, нешто и на југу према Грчкој, нешто и према Србији на истоку, али као Бугарска совјетска социјалистичка република.

4) Турска има да изгуби Цариград и мореуз у корист Совјета. Тај посед у Европи иде до Бугарске, а у Азији обухвата сигурно мореузе. Даље се Турска претвара у Турску совјетску социјалистичку републику.

5) Угарска губи у корист Украјине Прикарпатску Русију, а добија нека проширења на терет Југославије и постаје Угарска совјетска социјалистичка република.

6) Југославија се распада на Српску, Црногорску и Хрватску совјетску социјалистичку републику.

У Хрватску СССР не улази Далмација.

Словенска испада изван Југославије.

Српска совјетска социјалистичка република обухвата Србију, Војводину северно од Новог Сада са Сремом и источном Босном и нешто Јужне Србије.

Јужну Србију деле Албанија, Бугарска и Црногорска социјалистичка совјетска република, која се поред тога увећава делом Херцеговине и југо-источне Босне и Санџака.

7) Грчка, без Епира и без онога што губи у корист Бугарске, постаје Јелинска совјетска социјалистичка, република.”

Из овог извештаја видимо да су њиме обухваћени сви тренутни циљеви совјетске спољне политике.

Томе она тежи.

Није нам у овом извештају пријатељ рекао, а по тешкоћама с којима се боримо да с њим будемо у вези, не бисмо могли рећи кад ћемо бити боље обавештени, за које од ових циљева Совјети имају сагласност Немачке, а за које немају.

Ово морамо покушати на основу наших досадашњих извештаја и анализа да утврдимо:

1) За Финску смо ми већ и северне норвешке луке давно објавили да је обухваћена споразумом с Немачком (бр. 25 и 26.)

2) За северне норвешке луке јавили смо да по споразуму Немачком имају припасти Совјетији (бр. 42 стр. 1 и 42 стр. 2).

3) За Румунију нема изгледа да би даљи напади Совјетије могли бити вршени уз сагласност Немачке.

4) За Цариград и околину ми смо јавили у бр. 26 стр. 4 да по споразуму с Немцима има да буде међународни град, док Совјети треба да управљају мореузима.

5) Све дакле остало, по нашој процени, спада у циљеве, искључиво совјетске спољне политике без сагласности Немачке и не може представљати уопште никакву комбинацију на коју би Немачка могла и смела пристати.

Све дакле остало што нам је пријатељ саопштио представља оно што Совјети мисле да остваре користећи се тешкоћама у које ће даљим ратовањем ући Немачка и Италија.

Све те друге циљеве Совјетија мисли да оствари у скоковима, очекујући да се како год на Балкану нарочито појаве знаци пожара.

Специјално за нашу земљу Совјетија има погодан план, како би изазвала пожар.

Словеначку оставља као мамац Немачкој и Италији, Далмацију Италији, Косово и западне крајеве Јужне Србије дуж Албаније Албанији односно Италији. Бугарској проширење на рачун Јужне Србије, Грчке и Турске - да би прогутавши све то, односно полетевши да прогута све то постала Бугарска совјетска социјалистичка република и Мађарској великодушно даје уступке у северној Војводини, да би јој отела Прикарпатску Русију и да би је затим лакше у другом скоку бољшевиизирала.

Ето то су циљеви Совјета, Ето то вреди знати - па онда говорити о оваквој или онаквој спољној политици.

То треба да зна и наш посланик г. Гавриловић, То треба да знају и они који руководе спољном политиком у Београду.

Али то треба да знају и они нарочито у Риму: нека не забораве да потезање разних питања може да буде интерес совјетске спољне политике.

РУМУНИЈА ⁷⁴

Бечка арбитража је дошла не само пред притиском Мађарске и Италије, већ и нарочито због протестних нота Совјетије Румунији, нота, које су Румунији показале да уступањем Бесарабије и дела Буковине Совјети нису задовољени, већ да измишљеним инцидентима хоће само да се послуже да учине нов упад у њену територију.

Напред смо већ изнели (блиски циљеви европске спољне совјетске политике) да по нашим аутентичним обавештењима Совјети спремају упад у Румунију.

Ту смо могућност већ јавили у бр. 52 Билтена.

Румуни су дакле притерани уз зид дали у Бечу много. Али то је свакако далеко боље од уласка у рат на три стране, са неприпремљеном и морално расутом земљом.

Кад прелистамо ових хиљаду страница Билтена и видимо шта смо све чинили да се у Румунији благовремено схвати да је њена позиција неодржива, да она не може бранити своје границе и према Совјетији, и према Мађарској, и према Бугарској, да је потребно да учини од своје воље жртве у корист Бугарске, јер је то најлакше, да тако омогући промену става Бугарске и уласку њеном у Балкански блок, да се затим својеволјно споразуме с Мађарском - и кад гледамо шта се данас збива с Румунијом, ми морамо с меланхолијом поновити ону чувену реч: „О са колико се мало мудрости управља светом!”

Она данас даје - јер је принуђена - потиштена, а ништа за то не прима, - осим гаранције сила Осовине, која данас вреди и за коју смо ми претпостављали да ће још пре годину дана Румунија бити принуђена да је прими.

Некад, пре годину дана, она је могла дати и мање, и добити више и остати јача.

⁷⁴ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 4-5.

Е али ту је прво крива југословенска спољна политика, која је као ној забила главу у песак празних формула (неутралност, Балкански споразум итд.) - па није хтела благовремено да схвати да нови европски рат тражи од нас изузетну далековидност, посматрање ситуације непосредно, а не кроз призму оних празних формула, јер нас оне пред сутрашњицом неће и не могу сачувати, одређени и одлучан став у правцу који нам балканска политика буде наређивала.

Румунија има за ово сад да благодари првенствено своме вођству, а на другом месту Југославији која није енергично узела у руке спровођење једине могуће политике на Балкану у циљу очувања мира: сређивање међу-балканских односа.

Добили смо извесна обавештења о разлозима који су утицали на Немачку да у бечкој арбитражи стане на страну Мађарске.

За њу је, вели се, претежно питање било: ко ће бранити Карпате, у случају Совјетског даљег надирања: Румуни или Мађари?

Одговор је био: Мађари, јер су војнички бољег квалитета од Румуна.

Зато су Румуни изгубили. Пружили су Немачкој слику слабости и расула.

Други разлог је био, изгледа, у томе што је Немачкој стало да Албанско питање буде одложено, да би у том успела сматрала је потребним да Италију у бечкој арбитражи задовољи, а од ње ваљда успе да сад са Арбанским питањем не хита.

Први разлог је, изгледа, аутентичан, а други је вероватан.

ЗАКЉУЧАК ⁷⁵

Не верујемо да је икад инертност у спољној политици стварала добар спољнополитички положај.

А инертност је главна особина наше спољне политике.

Отуда ће сутрашњица донети наш тежак међународни положај.

Јер ми смо пронашли да се у време кад све ври, кад је све у покрету, кад државе нестају преко ноћи, кад друге бивају живе рашчеречене, ми смо пронашли да седимо скрштених руку и чекамо догађаје, заклоњени иза празних дипломатских формула, које су изгубиле сваки реални садржај и самим тим нису у стању ни уколико, у сутрашњим евентуалним тешкоћама, да нам буду од помоћи.

„Неутралност” је једно стање које вреди колико вреди снага неутралног или воља зараћеног да неутралног не увлачи у рат.

„Балкански споразум” је до скоро био страшило чију су тајну све птице знале, данас му се чак и оне отворено смеју. Ми смо до сад били поштеђени рата. Али нисмо ништа учинили са своје стране, да тако буде и у будуће. Ми смо схватили, за времена, пре 18 и 20 месеци да је за то потребно засукати рукаве, оставити се празних формула, и бацити се

⁷⁵ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 9–10.

на посао да се добром балканском политиком створе други односи на Балкану.

Кад би то била само историја, ми се не бисмо у сваком броју Билтена на то враћали, Али и данашњица нам је таква. И сутрашњицу нам такву и гору, и црњу доноси.

2) Бугарска резервисаност за последњих шест недеља према Југославији од тренутка заоштрења итали-грчких односа, показује јасно да се епицентар премешта после Албаније на југ Балкана и у њено средиште.

Кад нисмо знали, оном погодном политиком, коју смо вапијући сваких десет дана предлагали, да спречимо, зар ће нам помоћи нешто да сад скрштених руку чекамо да се земљотрес појави.

Зар није боље поћи у сусрет активно догађајима који се назире, у циљу њиховог спречавања?

Ми треба ствари на чисто да изведемо. Ми имамо начина за то. Ми смо принуђени да то учинимо.

Разуме се да би то било сто пута лакше и боље раније да је било него сад. Али увек је боље ствари извести на чисто него чекати да вас оне изненаде кад је њима згодно.

3) Многи мисле да од Италије прети опасност Далмацији.

Ту се варају. То неће бити, јер Италија, ако има какве намере према Југославији, неће уперити тамо где ће имати према себи и Хрвате, а не само Србе.

Удар према Албанији представља онај правац којим се три штетне ствари постижу: угрожава се Вардарска долина, увлачи се у сукоб и Бугарска, дезинтересују са Хрватима.

Друго је питање шта би после било с Далмацијом и Хрватском. Ствари иду по етапама.

Али ни питање Албаније неће ако до њега дође, бити постављено прво нама. Прво има да буде постављено Грчкој.

Ми ипак не смемо чекати да се ово питање расправи с Грчком, а да не изведемо на чисто, и зато добијемо реална јемства, свој однос с Италијом. Не добијемо ли то онда је боље умешати се пре, него после.

4) Никако се не уздати у Совјете.

Не слушати њихове савете.

Њихов интерес је рат на Балкану, због рата, због метежа, због револуције, због болшевизације.

То речито показује извештај који смо изнели.

Кад већ тамо имамо некога, тај треба више да гледа и слуша и обавештава своју владу него да сам тамо нешто снује.

5) Највећа активност у Берлину.

Али не глупа и улизичка, која изазива смех и презирање, већ каква приличи једној земљи са јуначком традицијом.

Очигледно је интерес Немачке да на Балкану буде мир. И наш је. И то је додирна тачка за истинску лојалну сарадњу с Немачком.

6) Глупо је уопште везивати наш став према Берлину за исход рата с Енглеском. Тако може да мисле наивни „хрватски државници” или разни други државници што седе у влади која гони масоне, а сами изгледа да од масона нису далеко. Тако се не може водити спољна политика

наше земље. То не говоримо на адресу министра спољне политике, јер нам је познато да он лично мисли исправно о томе, већ о другима који би могли утицати на политику иако за тај ресор ни морално не носе одговорност.

Кад би Немачка показивала непријатељство према нама, онда бисмо заиста били упућени да желимо њен слом.

Али, ето, она је на зениту снаге и види се да нам не жели пропасти. Ми имамо могућности преко ње многе своје интересе да сачувамо чак.

Зашто би дакле ми свој однос према Немачкој везали за исход битке на западу?

Осим ако не желимо да се идентификујемо с Енглеском.

Али како онда мислимо да останемо на миру?

„ГОДИШЊИЦА”⁷⁶

Не верујемо да је који члан владе знао, а још мање да се сетио да је реч „годишњица” у старом нашем госпарском Дубровнику значила: слушкиња узета на годину.

Да су знали не би се много везивали за ту реч, јер ето година је прошла: време би било да се слушкиња отпусти из службе.

Али како је отпустити кад не видимо јасно свој положај? Кад бисмо видели пред какав нас је понор довела, у какав нас хаос и лом гура, онда је ваљда никад у службу не би ни узели, а камо ли да би је пустили да нам овако већ годину дана припрема пропаст.

Да ли не видимо?

Не видимо сигурно сви. Ми смо као организам који је на чудан начин кажњен. Очи су у телу на глави, на највишем месту. Ту је осматрачница, па су ту и очи. Зато и вели Његош:

„Ко је на брду, тај највише види...”

Тако бар треба да буде. Али ако је магла обавила брдо, онда узалуд осматрачница. Више ћеш видети из низине.

Али видети је само један део спасења. Донети одлуку о томе што се видело и наредити извршење одлуке, и старати се да се она и изврши, јесте други део спасења.

Али ако су на осматрачници очи што треба да виде, да одлуче, да нареде, да бде над извршењем у магли, шта вреди ако ми из низине видимо и мислимо о томе шта смо видели и говоримо и предлажемо, кад они који су на осматрачници изгледа да нити виде нити чују, нити примају што су други видели, нити поступају по томе.

Зато и велимо да смо као кажњени.

Као нека грдосија чије би очи на глави одједном биле затворене, а отвориле би се очи на шапама, или трбуху, или репу? Шта вреде очи на репу, или трбуху, или шапама, кад нису у вези са свешћу? Оне примају слику и она се у њима огледа и види. Свак је може у њима прочитати. Али каква корист кад је праве очи, оне на глави, не виде!

⁷⁶ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 10–13.

Човека језа прође кад се унесе у трагичан положај грдосије чије очи с правог места не виде, а виде неке друге очи, оне са шапа или репа.

Али нећемо ми даље својим речима писати већ ћемо пустити да говори писмо једног виђеног умног Хрвата-Далматинца, писано нам поводом славне „годишњице”:

„Наша влада ће на 26. о.м. засједати у Загребу и прославити годишњицу споразума, да „пресипа из празног у шупље”.

Не знам којег ли нам је добра донио споразум! Да ли умирење или задовољење Хрвата? Увјек нека „слободна” Хрватска којој нема ни краја ни почетка. Још се дају разумети кад ту паролу избацују франковци. Значајно је кад ту паролу наглашава сам секретар партије која данас влада...

Ова слободна Хрватска имала је за масе и друго (а не само значење изборне пароле за ХСС, франковце и хрватске клерикалце) чаробније значење: ослобођење од свих економских и социјалних невоља и брига, стварање неког земаљског раја, у којем ће потећи мед и млијеко. Једини кривац да тако није, били су Београд и централизам, српски пљачкаши итд.

А кад је склопљен споразум видели су убрзо да није тако, да није „оно”. Уосталом, стварање је неупоредиво теже него разарање.

Неискупљена обећања ХСС употребили су (сад) франковци и комунисти, ови последњи на свој начин. Сад је „Русија” заузела мјесто „слободне Хрватске”. Средњи сталеж је постао, будући да су се на њега устремили сви економски и социјални експерименти да га униште, гладан реда и поретка и вапи за сваким оним који ће му га дати.

Зато поменута парола („слободна Хрватска”) не може да се скида с дневног реда. Све недаће које данас прати народни живот, немогућност да се остваре обећања и да се преко ноћи створи ново стање, силе др Крњевића (који је бојкотовао прославу „годишњице” свакако да би себе у очима Хрвата и даље сачувао чистунцем хрватским који је далеко од компромиса са Србима, чак ако су и формата Драгише Цветковића) да оправдава тиме што та „слободна” још нија дошла и да има тек да стигне.

Пред народом франковци имају право. Они су дослиједни... Зато франковци везују мачековце. Без обзира даље на политички став римокатолицизма, који сад нагиње франковцима, питање је: докле ће све ово ићи? Наша земља је духовно распарчана више него ли икада под туђинским владавинама. Треба обићи ова села на Приморју па видети и осјетити. Подигла се „земља” задахнута скученим локалним животињским инстинктима и грозним хохштаплерајем. Наши политичари не воде народ, већ му пипају било да лицитирају увјек на више него ли пулс показује. Не пита се да ли је тај пулс маларичног, поквареног или поглунављеног организма. Он је, какав год био, и меродаван искључиво, закон њихове политике. Њихова је политичка егзистенција тим законом условљена.

Ова година дана је употребљена за организацију и консолидацију Хрватске бановине. Политички се је дакле у том правцу доста учинило, све оно што је било потребно да се искључи и сваки покушај за повраћај у пређашње стање. Чак и рестаурација правописа, премда држим да

ова ствар спада у опће просвјетне смјернице које су по чл. 2 т. 11. Уредбе о организацији банске власти изричито придржане централној управи. Идући доследно овим путем својој консолидацији живи се под пресијом једног у Европи специјалног сељачког покрета. Данас овај... има тон бољшевизма.

У правцу економског организовања и унапређења села и сељака треба истаћи Уредбу о заштити сељачког поседа од оврхе. Не може се дакле узети под оврху кућа с окућницом и двориште од 20 ари, те обрадива површина од 0-5 хектара по члану породице. Значајно је да се од прописа ове уредбе изузимају само захтјеви за накнаду штете која проистиче из кривичних дјела због лишења живота или повреде тијела. Погодовани су дакле паликуће, разбојници, лопови сваке врсте... те се оштећени сељаци не могу да наплате за штету. Од прописа ове Уредбе не изузимају се ни тражбине Народне, Аграрне и Хипотекарне банке. Уредба има циљ да заштити сељачки посјед, који је збиља угрожен. Ова мјера може пак бити само провизорна, јер се тиме сељаку ни из далека није збиљски помогло... (Напротив, овим је сељак изгубио сваки кредит и не види се како ће га уопће моћи повратити.)

Не може се рећи да рад Господарске слоге није донио баш никакве користи... (Али све то није помогло) и „слободна Хрватска бановина” није донијела оно што су се масе по обећањима надале. Стога је то плодно поље за комунистичку односно франковачку агитацију.

Да се обаве толико пута наговештене реформе у смислу идеологије ХСС треба људи способних и задојених том идеологијом. Чиновнички апарат бановине се састоји у првом реду од стране политиканата са старим навикама, затим од оних што су праведно или неправедно настрадали од прошлих режима. То страдалаштво је у већини случајева чисто лична ствар, којој се спекулативно даје политички карактер... Затим долази друга градска интелигенција од које већина у Далмацији тек сад сазнаје за нека дјела пок. Анте Радића, па су стога по својем одгоју посве туђи идеологији ХСС, и она им је стога ових дана само на устима ради личног одржања или каријере. Банска пак управа у Загребу живи у франковачком амбијенту и из загрљаја њиховог се врло тешко може отргнути.

За реформе треба и финансијских средстава Приходи бановине достају за покриће редовних управних издатака. Финансијско питање остат ће стијена на којој ће се споразум стално разбијати.

Опажа се да капитал из Загреба иде у Београд или у иностранство.

Трећи је фактор чињеница да се наш политички живот до најнижих слојева пучанства развија и дјелује под упливом осовине Енглеске и „Русије”, односно русофилства а после свега тога има утјецај и политика цркава, а да о римокатоличкој и не говоримо. Пригњечена између тих опречних интереса и идеологија угрожена је цјелина народна. Уз феноменалну нашу спорост стварати данас реформе значи стварати хаосе и незадовољства у појачаном опсегу.

Како дакле стојимо данас према нашем народном и државном јединству? По свему изгледа да Хрватска не постоји зато да буде плодни сурадник цјелине, већ да израђује своју егзистенцију и будућност лично, па чак и против интереса цјелине. Развојем прилика настаје политичка

посебност у свим дјелатностима и формама живота. Ова посебност у дуљем времену развит ће се на начин и у мјери да ће Југославија све више постојати формалност, неки географски појам за неку државну савезну формацију, док ће се питање државне заједнице стањити на часовиту нужду, опортуност по којем се до потребе могу у сваки час и покидати све нити и везе које данас још постоје. То је логична последица идеје трију народа на коју су лакомислено стали многи који су заклетвом били позвани да чувају целину и јединство Државе и који би сматрали за тешку увреду да им је тада речено до које ће мјере ту заклетву у ствари показати.

Ваљда би при првим изборима др Мачек однио победу. Какав би био резултат њихов код потпуне слободе избора с тајним правом гласа неизвјесно је: (зависи од политичких пактирања).

Могуће је да водство ХСС не би радо кидало државну цјелину, али услед вањских прилика дозвољава и ту могућност, односно евентуалност. И ту би хтио ући организованији, јачи и способнији...”

Ево то је ситуација о „годишњици” гледана од Хрвата из бановине Хрватске.

То се слаже с оним што смо до сад овде писали.

То се види и чује чим хоће да се види и чује истина. Није потребно да човек узме микроскоп. Довољно је да гледа природним, чистим очима и чистим срцем.

Али о „годишњици” „Влада народног споразума” (сама лаж) прича у Божјаковини и у Загребу десете ствари. Говори само искривљене неистине, одвратним и лјигавим фразама, које су толико пута употребљаване у сличне сврхе, да их већ нико у њиховом богоданом, правом значењу озбиљно и не узима.

Зар они знају да је из Нечијих уста, пре 2000 година скоро, речено, да човек неће одговарати само за рђаву реч, већ чак и за сваку излишну, а шта тек да кажемо за оне којима се прљава лаж у ствари казује?

Али где смо то опет ми отишли, па причамо нашим „годишњацима” о овим стварима, кад се они ни видљивијих људских устава и закона нису плашили, нити су их за озбиљно узимали, па ће сад ових претњи тако давних и тако ваздушастих.

ОДГОВОР „НАРОДНОМ ЛИСТУ” ГРГЕ АНЂЕЛИНОВИЋА ⁷⁷

1) Питали смо два пут Гргу Анђелиновића да као частан човек јавно напише оно што је причао код „Руског Цара” у Београду.

Место његовог одговора, већ два пут његов „Народни лист” одговара, али тако да одговор не даје. То је за нас став Грге Анђелиновића.

Ми смо принуђени да закључимо да се Грга Анђелиновић не боји да прља људе по кафанама, у четири ока, али јавно Грга Анђелиновић не сме да каже то што тајно прича.

⁷⁷ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 24–25.

Колико је то нечасно за човека од части, за каквог смо држали до сад Гргу Анђелиновића, казаће му сви које он буде сматрао часним људима.

Ми смо принуђени, после тога, да Гргу Анђелиновића сматрамо човеком лишеним части. То му кажемо ми са знањем и одобрењем Д. Љотића, кога је он хтео спровести као издајцу, зато што га сматра у вези с Немачком, а то закључује по 42. Билтену, у коме је Д. Љотић унапред предвидео немачку окупацију Норвешке.

Он је за нас човек без части не зато што је онако говорио, јер се могао заблудом преварити, заблудом у коју - да није сувише везан за масонство и демократију већ да гледа слободним очима и суди својом здравом памећу, никад не би упао - већ зато што упитан од човека, кога је тако напао, нема храбрости да то јавно призна, већ преко свог листа то на све могуће начине изигрива.

Као с таквим ћемо према њему и поступити, а нећемо по тој ствари с њим ни с његовим листом ни приватно ни јавно, ни лично сам Љотић, ни овај Билтен, говорити.

2) Образложење мишљења „Народног Листа” да је „писање Билтена штетно по југословенски народ и интересе државе” цензура је запленила великим делом, тако да га нисмо могли прочитати.

Оно што смо прочитали овако изгледа:

а) Билтен се у спољној политици спушта на ниво католичких или франковачких листова. Да је Билтен излазио у Француској Поенкареа и Клемансоа уредник Билтена би лично врло рђаво прошао.

б) У унутрашњој политици Билтен заузима такав став да би остварење истог створило међу Хрватима и Словенцима све услове за разлаз. „Народни лист” је за духовно а не механичко југословенство - а Билтен је изгледа за неко друкчије, које треба да је криво за садашње стање у земљи.

Одговарамо:

а) Ми у свом писању никад нисмо гледали да ли когод још тако мисли као ми или не. Ми смо се само трудили да видимо тачно, да мислимо правилно, да пишемо увек истинито шта смо видели и шта мислимо. Једном речју цео наш рад је имао за циљ истину, јер по Христовим речима „само ће вас истина ослободити”. Ако се при том деси, да у некој ствари, такав или сличан став заузима и који други, па „Хрватска стража” или „Хрватска грудa” односно „Хрватски народ”, нас то у пропагирању истине неће одвратити.

б) Што се тиче претња да би наш уредник прошао рђаво у Поенкареовој или Клемансовљевој Француској, одговарамо да су ове две Француске родиле Француску Леона Блума, Жана Зеја, Женевјеве Табуи и де Керилиса, баш зато што нису слушали не Билтен, већ учитаља уредника „Билтеновог” у политици, Шарла Мораса, а Шарл Морас је и поред многих насртаја ипак и данас жив и здрав.

Али оставимо на страну Француску, Билтен излази у Југославији. Његов уредник стоји на расположењу „Народном листу” и свима таквим „националистима” и „интернационалистима”. Нека изволе!

в) Тврдити да је Билтен крив за разлаз Срба и Хрвата, а није за то крив, рецимо, Грга Анђелиновић, његова странка и „Народни лист”, представља заиста ретко неуспео покушај подметања,

3) На наше питање из бр. 51 (због) чега налази „Народни лист” да је корен наше идеологије у иностранству, овај нам одговара:

Зар Билтен мисли да је пронашао Америку: изумио корпоративни режим и створио појам „вође”?

Тиме својим одговором „Народни лист” је показао своје познавање ствари о којој хоће да говори.

Ми би значи заиста пронашли Америку кад би смо му рекли, да „Збор” није за корпоративну државу, већ за сталешку државу - и да у „Збору” нема „вође”, већ постоји само Председник, који није никад дозволио да га зову вођом.

Разуме се да ми не кривимо „Народни лист”, што све ово не зна. Он за то није крив.

Он је крив само зато што говори о ствари коју не познаје.

ПРОГОНИ „ЗБОРА”⁷⁸

Истовремено са доласком новог министра; иначе искљученог члана „Збора”, влада Драгише Цветковића предузима прогоне противу „Збора” који у многоне подсећају на оне које предузимала влада Милана Стојадиновића, у доба, када је њен шеф хтео да се поигра фашизма, па су му за камуфлажу имали да послуже неколико купљених људи, док је са правим зборашима имао да ликвидира тадашњи министар унутрашњих дела др Антон Корошец.

У то доба исто, као и данас, дошло је до великих хапшења најистакнутијих чланова „Збора” а на самог Председника извршен је низ атентата у којима је власт било лично (Селевац), било у заједници са комунистима („Триглав”, Прељина, Шибеник) узела најактивније учешћа.

Како су се ти прогони свршили ми знамо. Зна то и Милан Стојадиновић, а зна и Драгиша Цветковић. Како ће се и ови свршити ми знамо. Али, изгледа, да Драгиша Цветковић или не зна или неће да зна.

Ако пак верује да ће њима успети да онемогући нашу борбу, морамо му рећи да се љуто вара. „Збор” није више нешто непознато и ново у нашем јавном животу. „Збор” је старији и од његове ЈРЗ, у борби искуснији и прогони који се против њега предузимају само још више учвршћују уверење нашег света да овом режиму до земље и његовог спокојства и срећености није стало. Још и више - само потврђују ону веру националног нашег света да му изван мисли „Збора” нема спасења.

Али Драгиша Цветковић мора знати и друго. У овим данима које преживљујемо не ради се више о „Збору” и његовом успеху. Ради се о томе хоће ли бити ове земље или не. А ми знамо остане ли на крмилу њеном садашња Влада расула и нерада са нашом земљом свршено.

Зато нека не прелива непотребним прогонима иначе препуну чашу. Зауставити нас у борби за спасење земље не може, јер нема препрека и нема жртава које за то нисмо у стању поднети.

⁷⁸ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 25.

И нека се не вара да ће оном камуфлажом и игром која се спрема успети да обмане ма кога. И нека се не вара да ће довођењем оних који су из „Збора” искључени успети да поколеба ма кога још. А „енергичне” мере које предузима и које тек има да предузме један од другова новог министра, могу нас натерати да и ми одговоримо енергичније, јер чим се влада одметне од закона па безакоњем „енергично” гони бранитеље правих основа народног живота, ови ће морати, у одбрану безаконо гоњеног закона, по праву нужне и законите одбране да буду можда и енергичнији.

Јер није сваки хајдук безаконик. Има и таквих које наша народна историја и правна свест наша изједначује са највишим херојством.

„Хајдуци што гоне хајдуке”!

А „Збор” врло лако а врло радо хоће и може и уме ту функцију да преузме.

У низу најновијих прогона извршене су преметачине у просторијама „Збора” у Београду у среду 28. августа.

У ноћи између 28. и 29. београдска полиција упала је у стан главног тајника „Збора” друга Милорада Мојића у Петровграду, ухапсила га и стражарно спровела у Београд.

Друг Мојић је кажњен са 30 дана затвора за „проношење алармантних вести” и казну издржава у београдској „Главњачи”. У четвртак 29. ухапшен је у своме стану друг Љубомир Главић шофер и кажњен исто тако и из истих разлога.

У суботу 31. ухапшен је друг Шиме Ловрић, графичар и кажњен исто тако са истом мотивацијом.

Ухапшен је исто тако и шеф зборашке штампарије у Петровграду, друг Бранислав Попмијатов.

ЗАКЉУЧАК ⁷⁹

1) Давно смо одговорили на замерке које су нам пребацивали „непрактично доктринарство”, „круту начелност”, „несавитљивост”.

Рекли смо имамо доктрину, али нисмо „непрактични доктринарци”, јер је сада наша доктрина израз живе стварности.

Јесмо и људи од начела, али наша начела нису исисавана из прстију, нити састављена у облацима, већ израсла из пажљивог посматрања народног живота.

Али јесмо „несавитљиви”, ако тиме хоће да се каже да ни из страха од жртава личних, ни за вољу користи личних не можемо напустити онај пут који сматрамо народним и државним спасом.

Кад је у своје време избио први начелан отворени сукоб у „Збору”, ми смо избацили људе који су заборавили да ми нисмо дошли у „Збор” да решавамо своје, већ да решавамо народне невоље.

⁷⁹ Билтен, број 54; 5. септембар 1940; стр. 26–28.

А народне и државне невоље су тако велике, данашњица тако тешко болна, а сутрашњица обећава да болест пређе у последњу кризу, да ту лаки лекови не помажу, (јер тешка болест није где лаки лек помаже), већ само тешки горки, оштри, опасни лекови могу помоћи.

Све то, дакле, што нам се пребацује јесте последица нашег уверења да се народ и земља могу спасти само ако се иде оним путем који предлажемо, а ни за чију љубав или корист ми не можемо пристати да идемо овим сада „практичним” путем који је доведе и довео, и који ће нас, не оставимо ли га, и у потпуну пропаст увести.

А све што влада ради јесте тражење начина да се ради као што се радило, а да се само спољни изглед мало измени „да се префарбамо” што би рекао онај италијански новинар.

2) Не разумемо зашто је ово маскирање и префарбавање потребно.

Људи се маскирају зато да некога својим изгледом доведу у заблуду.

Овде очигледно маскирање има за циљ да превари иностранство, јер због нас, грађана ове земље, влада не би то никад радила.

Разумемо и то. Али онда маскирање треба да је тако да заиста доведе у заблуду оне ради којих се то врши.

Међутим, гардероба где се глумци маскирају широм је отворена, маске су тако рђаво постављене или глумци тако неподесни за маскирање, да место херојских фигура излази лица из бурлески.

Место страхопоштовања - публика се заценила од смеха.

И чује се звиждање с галерија.

Шапач због тога гласно шапуће да надвече ларму, а збуњени глумци осећају да ће тешко у тој атмосфери ићи с представом, па ипак нечег херојског има у њиховом ставу:

Све подносе, али не залазе за кулисе.

3) Нама је прво потребно духовно сналажење.

Ми смо све, само своји нисмо.

Ако пак нисмо своји духовно, како ћемо бити политички и економски?!

Ми смо стално рђаве копије: ми смо били Енглези или Французи, сад хоћемо њих да оставимо а да копирамо Немце и Италијане.

Част свима. Све су то велики народи, који су били или су сад, или ће бити велики - све по заслуги.

Али ми нисмо они. Ми смо нешто друго. Ми смо воћка као и они у воћњаку Божијем, али друга врста воћке. Ми морамо у дубини свог бића, у историји нашег порекла и узраста тражити свој закон, свој дух, свој пут.

Хибриди су без потомства. Само оригинали имају право на живот. Копије се разне дају и имају малу вредност.

А ми имамо тај свој закон, свој дух и свој пут. Треба имати само очи да се сагледају. О, какво богатство, и дубина, и ширина, и висина тог духа, који нам је Бог према врсти нашој дао! Али очи, хрчка а и очи јежа га не виде.

И цело сиромаштво нашег живота, сва запетљаност наша у чисто практичним стварима (у економији, у социјалним односима, у политици) и лежи у томе што смо ми тај свој рођени дух одбацили, а други нисмо успели добити, већ флегмом подражавамо Енглезе, небрижљивошћу

Французе, брзином говора Италијане, а кораком Немце, па лично на циркуске клонне, а не на народ чија јуначка прошлост и дубина животног погледа има права на дубоко поштовање и Немаца, и Италијана, и Француза и Енглеца.

4) Нама је затим потребан отпор према расулу. Три су извора тог расула: Москва, Загреб и Београд. А не зна се који је извор опаснији.

Москва нам шаље идејно организовано расуло у виду бољшевичке марксистичке револуције. То распростиру широм земље агенти свесни и несвесни, налазећи погодност у трагичној заблуди да је Совјетија - Русија.

Загреб шири расуло својом хрватском бановином заснованом на некој мешавини толстојевштине и санчопансовштине, а вођењем невешто и дилетантски у борби разних струја које наизменично или једновремено долазе до израза, налазећи при том врло повољан терен и идејно и органски у пола бољшевизираним масама.

Београд шири расуло, јер или не врши или погрешно врши своју улогу домаћина, па коров место племенитог усева, крива стабла место правих, кукавице место јунака, издајнице место верних, шићарције место мученика избијају на водећа места у народу и земљи, и тиме с једне стране сасвим погрешан тон даје се народном хору, а с друге народни и државни проблеми бивају нерешени, а нерешени рађају нове проблеме, а то опет само води хаосу и расулу.

5) Није могућа никаква добра политика онде:

Где нису „прави људи на правим местима”, где се дух рођени, и пут прави, и закон унутрашњи газе и одбацују, а место тога нам се све дало на подражавање туђем духу, туђем путу и туђем закону.

Где се извори расула пуштају несметано да расуло шире.

6) Има ли икога ко може после тога тврдити да у таквим приликама можемо имати добру спољну политику и добру спољну ситуацију - у овако изузетно опасним и бурним временима.

Има ли икога ко после тога може мирно чекати сутрашњицу?

У народу нема. У војсци нема. Све је под тешком бригом.

7) Зар је могуће, код таквог стања, да нам Домаћин, или Домаћини; мирно и спокојно чекају сутрашњицу - пита се цео народ, и ми, верне слуге Отаџбине и Домаћина Отаџбине.

РУМУНИЈА ⁸⁰

Још пре више од две године дана ми смо указали на чудне прилике у Румунији.

Краљ Карол (за кога наш др Корошец тврди да је изванредно интелигентан) није радио онако како би његова домаћинска дужност то захтевала.

Он није схватио да је здрав дух једнога народа ствар најскупоценија и да домаћин, а то је Краљ, по природи свог положаја, мора свим снагама баш над духом свог народа да бди.

⁸⁰ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 1–2.

Као и многи други, и он се је обмањивао да вреди мислити и радити политички и економски, а духовно се може живети животом туђим здравом народном животу.

Отуда је и дошао у сукоб са Гвозденом гардом, која је првенствено на правом, здравом и снажном духу изградила своја политичка и привредна гледишта.

Краљ Карол је у тој борби покушао да промени све: министре, кабине-те, законе, уставе, системе - само дух није хтео мењати.

Он није могао да схвати да Круна има најмање интереса да од свог на-рода прави народ полтрона, улизица, кукавица, гомилу потплаћених, да није његова домаћинска улога да карактере гони, и некарактере на-грађује.

Он је осетио да има велику моћ, али није схватио да није по нас кори-сно све што можемо да учинимо.

Гвозденој гарди може да се пребаци што је место стрпљења одмах, још од почетка, загазила у крв. Али треба имати нарочите способности ка-рактера па успевати годинама да се гњев окупљених идеалиста, (који виде да им земља пропада, и против којих одозго „с места где би наро-чито њихове жртве требале да буду оцењене, похваљене и награђене” долази удар за ударом), одржи у законитом ставу.

Отуда кад се осуђује Гвоздена гарда мора бити узет у обзир и став Кра-љев, који је с презиром прелазио поред најбољих и преко најбољих својих поданика, који нису имали никад других циљева већ да отацби-на и Круна сијају најчистијом светлошћу да би народ живео у истини, правди и благостању.

Једном у борби, с обзиром на темпераменте с једне и с друге стране, могло се унапред закључити чему та борба има да води: истрази једне или друге стране.

Може бити да би Краљ успео и даље да остане победилац да нису до-шли спољни догађаји, који су се дали предвидети, и које смо, например ми, стално у главним линијама предвиђали сагласно са оним што се и десило.

Али спољни догађаји су показали да Краљ не може даље.

Био је приморан да за председника владе позове генерала Антонеска кога је пре три дана пустио из затвора.

Био је приморан да прими његове услове, тј. услове Гвоздене гарде, оне гарде коју је тако крваво гонио, стављао изван закона и чијег је Ка-питана дао убити као најобичнијег зликовца усред једне шуме, удру-жујући овај злочин са провидном неистином како је власт била приморана ово учинити, јер су притвореници са својим саучесницима при-премали бекство.

До јуче свемоћни и неограничени фактички господар Румуније, при-стао је најзад да сам своја права сведе на чисто почасна и формална.

Пошто је земљу довео до расула, распада и грађанског рата, на домак Совјета који чекају сваког часа да учине даљи скок на Балкан, Краљ да би спасао остатак своје власти и привилегија (свакако у нади да ће ка-квим новим скоком у промењеним приликама повратити све натраг) повио је своју поносну главу пред диктатом људи у чијој је крви своје руке много пута купао.

То је најбољи доказ за оно што смо стотину пута указивали: моћ природе ствари.

Румунија није имала другог пута осим пута Гвоздене гарде.

Али Круна је сваки други пут покушавала само не тај који је диктирала природа ствари. Само њега није хтела.

Њој је пут расула, пут корупције, пут кукавиштва био сто пута милији од чистог и јуначког пута Капитана Корнелија Зелеа Кодреану.

Она је успела да убије - и многе друге с њим, све у нади да ће тај пут затрти.

Она је куповала људе, тражила оне који би из Гвоздене гарде могли да отпаду, да се купе и успеваала је годинама.

Али је и Румунија тонула све више, све дубље.

И кад су дошли спољни догађаји, онда се показало да Круна нема друге могућности већ или бекство - или капитулацију пред Антонеском и Гвозденом гардом.

Изабрала је ово друго.

Али ни то није помогло. Некад није била потребна чак ни капитулација. Била је потребна искрена воља Краљева да се Румунија из загушљиве и смрдљиве корупционашке атмосфере изведе на путеве јунаштва и честитости, с Краљем као домаћином на челу.

Да би спасао ситуацију Краљ Карол се одриче и своје домаћинске улоге, и задржавајући само ону формалну и почасну.

Ни то није помогло. Биле су потребне нове жртве? Краљ је изгубио и сам престо. А ко зна да ли ће и то спасти Румунију?

Ми смо монархисти, познати и прекаљени.

Али и у систему монархије погрешке се плаћају, а системи погрешака тим више.

Нико од одговорности није заштићен. Зато је и глупа одредба демократских монархија: Краљ је неодговоран.

Како би Краљ могао бити неодговоран, кад сваки његов поданик има част одговорности, осим недорасле деце и слабоумних.

Краљ је због величанства своје функције само неприкосновен. Али није неодговоран. Страшна је његова одговорност: и пред Богом, и пред историјом, и пред народом.

Али неприкосновеност служи као заштита врло дуго. Стално товарење одговорности на своје краљевска плећа на крају и неприкосновеност одува као мртву љуштуру.

И тада се одговорност Владарска види на очиглед свих очију, и најмањих из његова народа.

И како нам је дужност да говоримо истину о стварима из којих се можемо поучити или нас се тичу, били смо дужни и о стварима из Румуније да говоримо, утолико пре што смо такав ход њихов и предвиђали.

БУГАРСКА ⁸¹

⁸¹ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 4–6.

1) Бугари наши пријатели, труде се да нас охрабре на досадашњем путу, уверавајући нас како се ситуација у Бугарској, од јула месеца на овамо није променила.

Нико сретнији од нас кад би тако заиста и било. Али све се бојимо да иако ствари иду, ако дође до отварања албанског проблема од стране Италије, Бугарска ће с тешком муком уздржати а да не покаже опет оно лице из 1913. и 1915. г.

2) У Софији су сва македонска друштва, осим оних под утицајем Ванче Михаилова, издала проглас о враћању Македоније Бугарској.

То је чињеница. Али наши пријатели нас уверавају да је то дошло после прогласа македонских организација В. Михаилова, која је сва под утицајем Италије, и које тражи оснивање албанско-македонске државе под протекторатом Италије.

Ми верујемо да је тим редом ишло. Али то тачно одговара ономе што смо већ рекли: ако Италија покрене албански проблем, Бугарска неће остати по страни. А тада долази оно што су наши напори хтели да спрече једном за свагда: рат на Балкану.

3) Пре недељу дана, тврди се, био је крунски савет коме су присуствовали сви бугарски истакнути и заслужни људи.

Ту се претресала питања која интересују Бугарску поводом покренуте ревизије.

Уверавају нас да је резултат тог Савета врло умерен: Бугарска ни од ког не тражи ништа осим онога што јој је припадало 1912. год.

И то верујемо. Само нас толико не интересују конкретна, сад или онда, покренута питања, колико дух који их покреће. Нису важни обими потраживања колико свест о вишој балканској стварности. Има ли те свести, или нема. То је важно питање. Ако тога има, онда и највеће ревандикације нису страшне, јер ће све разумним жртвама бити уређено. Нема ли тога, онда ће и на малом питању доћи до судара, у коме ће се за љубав туђих интереса балкански народи међу собом тући.

А ми се баш од тога и бојимо.

4) У Бугарској су почели да увиђају шта је Совјетија.

Допрле су и до народа вести о зверствима у Бесарабији и Буковини.

Ми ћемо ускоро имати аутентичне, проверене податке о томе како су „Руси” ушли у Бесарабију, и о приликама које су затим настале.

А они који управљају видели су како је опасна њихова игра са Совјетима.

Зато Бугарска, и ако је Совјети гурају да тражи и узме целу Добруцу, бежи од тога, и тражи само јужни њен део, само да би избегла заједничку границу са Совјетима.

Комунисти, међутим, којих има много више него код нас, и с којима је власт кокетирала, узели су много маха, што се видело при дочеку совјетских спортиста, где је власт била немоћна да спречи давање политичког карактера овим манифестацијама.

Властима је то било нарочито непријатно, због Немачке и Италије.

5) При повратку генерала Жекова, за кога се у Софији тврдило, као што смо јавили, да његов пут у Берлин и Неј има политички карактер, јер треба од Немаца да добије потпору да при покретању албанског пи-

тања, Бугарске претензије не буду оштећене, било је на жељезничкој станици огромних манифестација.

Истина од званичних генерала Жекова нико није дочекао, али су прогласи друштва Всеблгарски с'јуз „Отец Пајсии” и организације бугарских резервних официра довели пред њега врло велики број одушевљених манифестаната.

Генерала Жекова је поздравио један генерал, представник друштва резервних официра, као бившег главнокомандујућег бугарске војске. На ово га је генерал Жеков прекинуо и рекао: „и садашњег”. Овај упад генерала Жекова би имао да значи да је он, и за идући рат главнокомандујући и да је као такав ишао у Немачку.

б) Да би се схватило какав дух веје баш у друштву „Отец Пајсии”, прикажаћемо једну пропагандну карту, коју је издала његова омладинска група.

У тој карти обухваћени су као бугарски крајеви, за које Бугари треба да се боре да их припоје Бугарској, следећи:

а) Према Цариграду од Турске линија Енос - Мидија - укупно 13.664 кв. клм. са 282.240 становника.

б) Према Добруци, цела Добруца до ушћа Дунава, са 23.262 кв. клм. са 693.190 становника.

в) Према Тракији од Грчке, цела Тракија до р. Месте, са 8.712 кв. клм. са 303.171 становника.

г) Према Грчкој цела тзв. Грчка Маћедонија са Калкидским полуострвом и Солуном до Олимпа и Пинда са 34.153 кв. клм. са 1,412.477 становника.

д) Према Источној Србији целокупна скоро Источна Србија, до линије Желова пл. - Голијам - Копаник - Јастребац - В. Морава (тако да Параћин - Ћуприја и Јагодина потпадају под Бугарску) - Голубињске план. - Гавран планина (тако да Бугарској припадају Бор, Књажевац Зајечар и Неготин) са 21.594 кв. клм. 1,013.164 становника.

ђ) Према Јужној Србији све до Албаније са 26.287 кв. клм. и 857.057 становника.

(При том је карактеристично да Омладинска група „Отец Пајсии” није хтела још све Бугаре да узме, већ их је опет оставила знатан број западно од Шара и Кораба, не заборављајући да обележени да и са оне стране те „највеће Бугарске” живе опет Бугари)

Разуме се да су цифре којима се доказује бугарштина појединих крајева врло скромне и објективне.

Тако се тврди да у Бугарској живи само из Источне Србије 50.000 избеглица, а из Маћедоније (српске и грчке) 600.000. Међутим, могуће је да из два среза, Цариброд и Босиљград, који су уступљени нашој држави 1918. г. има до 8.000 душа који су прешли у Бугарску (што је сасвим разумљиво), али где су још они 42.000 што су избегли из Моравске. Осим неког печелбара, неког војног „бегунца” и или неког кривца - нема ниједног.

Што се тиче Јужне Србије могуће је да има и до 50.000 људи који су из разних разлога, напустили 1918. г. при повлачењу бугарске војске, свој родни крај и отишли у Бугарску. (Али и оволики број је претеран.) Осим ако у овој статистици не броје и оне који су порекла и родом из

српске Маћедоније и који су се давно иселили у Бугарску, али у том случају шта мисли „Отец Пајсии”, колико је таквих који су се преселили у Северну Србију.

Слушали смо од једног Бугарина из Бугарске да у самом Београду има 96.000 душа пореклом из српске Маћедоније.

Понављамо мисао коју смо већ рекли. Није важан обим потраживања, већ дух који се налази иза тога. Обим потраживања је важан само уколико се кроз њ види дух који их покреће.

Јер кад ова карта тражи „слобода на езика” за српску Маћедонију и „Моравију” - она тражи једну ствар која је већ ту; тамо народ говори слободно и несметано својим језиком. Нико га зато не устима на одговор, нит мисли нити може да узима на одговор, јер ми сви сматрамо то својим језиком.

А зар би друкчије било да су ти крајеви у Бугарској.

Зар се у Софији, Ћустендилу, Радомиру, Дупници, Трну, Белорачину, Видину по школама учи језик оног народа који се налази у тим местима и око тих места?

Као што се види ми нећемо да улазимо у дискусије о језику, ни оном око Радомира и Видина, ни оном око Охрида и Струге. Те дискусије се воде одавно и нису никога убедиле, пошто се свака страна држи онога што је срцем примила. Зато то остављамо. Тешко је Бугарима одрећи се Маћедоније. Обе стране је сматрају својом. Али изнад тога постоји питање више од наших обостраних претензија, и на том вишем ми зајнивамо своју балканску политику, која треба за дуги низ деценија да успостави мир и добру вољу на Балкану.

А тога, бојимо се, нема код оних што чекају с великим манифестацијама, генерала Жекова, а од њега „очекују да Бугарску доведе у границе” „највеће Бугарске.”

Разуме се да зато не губимо из вида, сопствене кривице, које су нашом неактивном спољном политиком успеле да пропусте толике погодне моменте за ових 18 месеци, у смислу који смо толико пута излагали.

И исто тако, излажући овај данашњи изглед ствари, ми не губимо ни веру ни наду да ћемо успети, као и у осталим стварима, да ствари скренемо у оном правцу у коме видимо једини спас Балкана.

ФРАНЦУСКА ⁸²

Већ давно нисмо писали о Француској, а потребно је да се обазремо на досадашње догађаје - од примирја наовамо - да би наши читаоци имали праву слику о њима.

1) Трећа република оборена је уставним реформама маршала Петена, Француска више није република. Она се званично назива Француска држава. Њен шеф је маршал Петен.

Самим тим се мора закључити да је владавина маршала Петена привремена, не само временски, већ и прелазна, између онога што је било и онога што мора доћи.

⁸² Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 6-9.

Другим речима, Француска тражи свој пут под вођством старог маршала.

Није маршалу била потребна дуга борба па да обори републику. Она је војнички поражена у рату у који је несмотрено и лакомислено ушла морално и материјално неспремна. За беспримерни француски пораз неко је морао носити одговорност: ту одговорност понео је прво сам републикански режим. Остао је одједном без браниоца, јер је постало јасно да кад један режим омогућава такво срљање у пропаст као што је Трећа република припремила француском народу, онда поразом настаје и његов слом.

Уосталом 150 година француске историје су скоро увек показали да режим пада или се уздижу под утицајем војничког пораза или славе.

Француски револуционарни поредак је срушио Бонапарта својим војничким победама. Бонапарта је пао услед својих војничких пораза. Бурбонци су економски и политички оснажили Француску, али јој нису могли дати ону војничку славу, коју је окусила под Наполеоном. Наполеон III је и дошао на власт ради обећања које је Француској нудило његово име, али је пао после пораза код Седана. Француска је била готова да се врати Бурбонима, али огромна монархистичка већина је била приморана да изгласа републикански Устав, јер претендент на престо није хтео да се одрекне старе француске краљевске заставе (бела са три крина), док се Француска није могла одрећи своје револуционарне тробојке, не због револуције већ због војничке славе којом ју је Наполеон I окитио по бојним пољима Европе.

Томе закону се није могла одупрети ни Трећа република.

2) Тиме је одлучено шта ће се напустити и ко ће Француску водити на даљем путу, али којим путем ће се ићи је питање на које ваљда ни маршал Петен не може да одговори.

А успех његовог дела зависи баш од одговора на то питање.

Који је пут којим стари Маршал мисли повести Француску?

Неколико његових јасних и кратких изјава и досадашњих мера показали су прилично трасу тог пута.

Он сматра да је Француска у својим духовним и моралним основама подлокана, и да ју је то и оборило.

Он хоће да Француску врати на оне духовне и моралне основе који су њену величину и створиле.

Француска је била постала земља рентијера, који повучени од посла и напора живе од раније стеченог капитала. Тако је било и у духовном погледу. Француска је престала да ствара. Француска је животарила од моралног и духовног капитала своје велике прошлости. Али налет разорних снага духовних је смањивао тај капитал постепено, нови се није стварао, рента је постајала самим тим све мања. У рату, у који је непромишљено улетела, република рентијера је нашла слом.

Маршал Петен је устао противу тог духа ситничарског, нејуначког, рентијерског, духа који Француску везану предао у руке међународног јеврејства и свију његових експонената, јер су јој они обећавали да ће моћи живети без напора, без борбе, без пожртвовања. Она је од тих илузија створила себи идеал. И тај идеал довео ју је расном изумира-

њу, смањењу животног и борбеног потенцијала, лаком уживању, лакој литератури - лаким људима, који су је лакомислено одвели у пропаст.

Он зна где ће Француској наћи изворе здравог живота: он хоће да уздигне француску породицу и омладину, француски рад и занате, француске провинције. У том циљу, он се обара на политичке странке и демократију, на слободно зидарство, на Јевреје и странце уљезе, на капитализам и марксизам.

Он распушта скупштину и сенат. - Зар нису скупштина и сенат помагали и учинили да се Француска сломије. Он укида или ограничава самоуправне одборе департмана - који су место здраве локалне политике, постали говорнице политичара.

Он укида закон о заштити Јевреја. Он спрема мере против Јевреја у привреди и слободним професијама: истина не опште природе, већ првенствено против нових Француза (међу којима је највећи број Јевреја).

Он враћа право јавности школама које немају римокатоличке конгрегације и које је закон од 1904. неправично укинуо, да их закон од 1906. протера из Француске.

Он доноси мере за народно-привредну обнову Француске, мере којима је циљ постављање ових основа француске привреде, ма колико иначе био претрпан огромним актуелним привредним тешкоћама под којима се данас угиба Француска.

Он доноси мере за оздрављење француске породице и француске омладине.

Али поред свега тога, не осећа се у свим тим мерама елан снаге. Мере не долазе као из неког препуног извора чије се воде обилато преливају, већ долазе као скупocene капи чијем мирису и укусу човек има да замери само што су капи, што нису река.

Данашњица од свију обновитеља тражи снагу, брзину, неколебљивост, једносмисленост. Само у томе је победа и успех. Под данашњим условима ко тако рећи за ноћ не победи, пао је.

У Француској која се предала у руке маршалу Петену чују се незадовољства. То не би било ни чудно, ни опасно, по себи. Не би било чудно, јер огромне тешкоће објективне постоје, а тешкоћама људи не могу бити задовољни. Не би то по себи било ни опасно, јер где данас нема незадовољних. Али Француској је потребан препород. Истина препород не може доћи преко ноћи. Али оно што преко ноћи мора доћи то је дубоко уверење да је Француска у сигурној, моћној и снажној руци, да та рука не само зна што хоће, већ да неумитно води Француску као какво мало дете на њен прави пут, са кога је она пре толико времена залутала.

Нису само дубоке године маршалове узрок овом колебању. Он је иначе сачувао изузетну свежину духа и тела. Ту мора да је главни разлог неприпремљеност његова за данашњу улогу коју је преузео. Он, свакако никада није мислио да ће имати да решава проблеме који му сад на плећима леже. Он је био само војник. Ту скоро је добио улогу дипломате. Главни задатак био је да приволи Шпанију на војничку неутралност за време рата. Даље од тога он вероватно није могао ни сањати да ће му бити дато. Тиме нећемо да кажемо да није имао своје мишљење

о чисто политичким стварима. Сигурно је да је било ствари које му се нису допадале, и друге које је сматрао потребним и корисним за своју земљу. Али одавде већ верујемо да је у његовом политичком ставу било много више онога што није хтео, него онога што је хтео.

Отуда и видимо, да је маршал одлучнији у ономе што обара него у ономе што гради.

Отуда, поред све топле жеље да успе у својој мисији, ми истичемо ове знаке који показују да маршал Петен неће успети. Француској је потребан обновитељ и препородитељ, али он се не импровизира. Он мора да узрасте, да се расцвета, да зри на тихој ватри борбе и искуства. Без тог претходног припремања може се много корисног учинити, али да се у главном задатку ипак не успе.

Маршал Петен је сигурно снага и ауторитет. Али нема јасну мисао која даје онај победоносни елан. А без њега нема препорода једног народа. Он је узео једног окретног политичара - Лавала - који је имао далеко јаснију визију праве спољне политике према Италији која је потребна Француској, али чији квалитети ту стају. Он се затим окружио стручњацима којима је поверио поједине ресоре. Али се у свему томе не осећа ко је она моћна централа која даје духовну и моралну енергију која обједињава и савлађује све те напоре великог политичара и савезних стручњака. А ту баш лежи узрок нашем неверовању у успех.

3) Утолико пре што се Француска бори с огромним објективним тешкоћама, чију сву тежину ми одавде не можемо измерити.

Она је великим делом окупирана. Непријатељ се понаша сасвим коректно, али оно што држи под собом он држи тако чврсто да је и сам саобраћај и повратак милиона избеглица веома отежан.

С друге стране саобраћај с колонијама не само да је отежан у економском погледу, већ и сама управа над огромним колонијалним царством француским услед енглеске агитације у Африци, услед јапанских претензија у Азији и услед природних урођеничких сила које дижу главу чим осете да власт метрополе слаби, долази у питање.

Сама Француска енглеском блокадом је изложена тешком економском животу. Огромни ступови робе леже у пристаништима њених колонија, али енглеска блокада спречава довоз, мада је Немачка изјавила да се тим довозом неће користити.

То пооштрава тешкоће маршала Петена и ова зима ће донети нове, тако да ће његов режим чекати пролеће као свој спас.

Несташица, тешкоће самоуправне, спекулација, беспослица, тешкоће монетарне, тешкоће финансијске, све су то огромне препреке којима су прошли режими Треће републике посули пут којим данас стари маршал води Француску.

Ако и поред свега тога - поред коалираних интереса које је повредио, поред објективних тешкоћа које има да савлађује поред субјективних недостатака с којима је примио на себе бремене власти - он успешно све преброди и Француску изведе на њен пут, Филип Петен, маршал Француске ипак ће доказати да Француску увек чудо спасава.

НАША СПОЉНА ПОЛИТИКА ⁸³

1) Добро смо урадили што нас је макар и страх саветовао да се држимо даље од рата. Страх је почетак мудрости. То истина није још мудрост, али је њен почетак.

2) Није добро што смо мислили и што сад мислимо да треба стојати скрштених руку и давати изјаве о неутралности. Тако смо пропустили драгоцене моменте за ових 18 месеци да спремимо Балкан снажан и уједињен.

3) Румунија је прва „платила цех” такве своје и наше спољне политике. Остане ли и даље овако, тешко да могу и остале земље проћи боље.

4) Две велике силе данас претендују на Балкан: Совјетија и Италија. Совјетија путем своје идеологије подрива темеље појединих балканских држава, да их у погодном путем рецепта примењеног на Балкану, претвори у своје совјетско-социјалистичке републике - фантастично царство пустоши. („Виставка харошаја, а в магацине ничево” што рекао шофер г. Гавриловића.)

Италија сматра да треба постепеним продирањем на Балкан (за сад је актуелна Албанија, а сутра Црна Гора и Хрватска) да помакне на исток, у срце Балкана, границе свог царства.

Немачка сматра да слободан и сложен Балкан економијом и географијом упућен на Средњу Европу, најбоља противтежа тим аспирацијама, облик који одговара тежњи за независност балканских народа, услов који одговара и њеним личним интересима.

Отуда смо до сада имали мир на Балкану, и отуда, ако то схвате и балканске државе, Балкан може имати мир до краја.

5) Од Немачке постоји велики страх на Балкану, а нарочито у Југославији. Нема мржње на Немце у Југославији али има страх од Немаца. Страх који потиче с једне стране од велике немачке силе, а с друге, због освајања многих држава у Европи, и који се - иако је Немачка показала да у овом крају света, нема територијалних интереса - подгрева пропагандом Москве и Лондона.

Москва се храни овим страхом. Страх од Берлина гони кукавице у Москву, лажно обојену као „славенску Русију” - док је то организација сотонске јеврејско-марксистичке мисли.

Отуда центар наше дипломатске активности мора бити Берлин, а никако Москва која је у стању као и у румунском случају, да направи и од сваког „тајног разговора” дипломатије употребу у Берлину.

У Риму треба бити активан исто тако упозоравајући лојално и отворено на нашу искрену жељу за миром и на нашу готовост да по цену пропасти бранимо сваке даље продирање територијално Италији на Балкан.

6) Наш најславнији аргуменат у Берлину јесте наша унутрашња снага. Пресечемо ли ми фатални ток расула, Немачка ће моћи да брани пред Италијом наш став, не успемо ли у томе, долази низбрдица, кривина и провалија о којој говоримо у закључку унутрашње политике.

Не може нас нико ни речима бранити, ако ми место данашњег расула не пружимо другу слику реда и снаге.

⁸³ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 11–12.

7) На Балкану ми морамо радити да повратимо изгубљене могућности. У Бугарској је најгоре. Она чека нашу „кривицу” да постави своје захтеве. То ће бити кад Италија покрене прво своје. Претходно треба да буде с Грчком. Сигурно је да ће тада и хрватско питање „букнути опет свом снагом”. Све је то латентно припремљено, готово. Само се чека низбрдица, кривина и провалија.

Али све то није смртоносно. Све се то да избећи.

Али никако с данашњим људима, с данашњим духом, и данашњим ставом.

Зато је Година одлуке ту пред нама.

ОДНОСИ У ВЛАДИ ⁸⁴

Рогови у врећи изгледају много сложнији од чланова данашње владе.

Рогове држи врећа.

Министре држи власт.

Др Корошец није добро с Цветковићем, не прима Чубриловића (који му је на свој углађен начин псовао оца и мајку), не може да се сложи ни с Мачеком.

Цветковић није добро с Корошцем, са Чубриловићем, с Пантићем (после пута по Немачкој).

Др Мачек је добро са „хрватским” министрима, а задовољан је с Цветковићем (како и не би с „јединим Србином с којим је могао направити споразум?” здравица у вили „Зоне” у Нишкој бањи на Аранђелов дан 1939.) Бешлића називају мангупом. На Пантића и Вуловића се мршти. Не верује да је то само шала и маска, као што му Драгиша то прича. Боји се да ови не помисле да сасвим озбиљно играју своје улоге.

Наши „реформатори” запели код првог слова у азбуци. И место да их наставник пошаље кући, он их онако неспремне држи на клупи, а они се нашли у чуду, па ни маћи. Зноје се и муче, али даље од првог слова не могу.

А „реформе” које су огласили потребним, неопходним, неминовним - стоје и чекају. И народ и држава све стоји, све чека.

Само: прилике не чекају.

Оне су владини смртни непријатељи: прилике, природа ствари. То ће их одагнати с власти за коју су се закачили.

Зар нисмо давно рекли:

„Може да се деси да они чиниоци који су је на власт довели налазе да влада треба да остане на свом месту. Могу они да налазе да влада треба да остане.

Може опет народ да сматра да Влада не може остати ни сата.

Али оваква влада нити ће остати годинама, нити ће пасти за сат.

Кад влада не влада приликама онда прилике као бесни коњи обарају владу - ни по вољи једних, ни по вољи других, већ по највећем и најтврђем закону: по природи саме ствари.” (Отаџбина 4. IX 36.)

Најинтересантнији је др Корошец. Он спрема напад на Мачека и Цветковића.

⁸⁴ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 12–13.

Он налази, с правом уосталом, да став Мачеков у Хрватској има за последицу расуло и бановине и државе. Његово лицитирање с франковцима са државног гледишта чини франковце мање опасним од Мачека, јер ови сад бар имају масе и омладину, а Мачек је на путу да све изгуби.

Отуда се може десити да дође до преговора с Будаком чији се резултати, разуме се не могу предвидети.

С друге стране, он налази да су немогући Цветковић и Чубриловић, па тражи међу Србима друге партнере који би имали више услова за отворању националистичку акцију.

Разуме се да др Корошец, нарочито у Немачкој, покушава да поправи своју ситуацију - отвореном антијеврејском пропагандом.

Ето то су односи у данашњој влади.

Мислимо да и то показује да је влади одзвонило.

ШКОЛА ЗА НЕПИСМЕНЕ ⁸⁵

Министар просвете је предузео мере за смањење неписмености.

То није рђаво.

Али је далеко боље и потребније да министар просвете поведе рачуна на којим основама су постављене наше школе (почев од основне до универзитета).

И још потребније је да се наша штампа и наша уметност спречи да преко својих писмених читалаца шири отрове који изазивају распадање народа и породице.

Остане ли настава по школама што је данас, остане ли штампа и уметност што су данас - боље је да има мање писмених, јер ће бити мање отрованих.

Неко ће рећи да је писменом лако да нађе добру штампу и добру књигу, па ће упоређивањем он већ сам пронаћи шта је боље.

Сасвим нетачно мишљење. Пре свега, отровна штампа и књига су грлатије, многобројније, организованије, приступачније, нарочито подешене да заголицају, да привуку и освоје онај нижи део човеков. Зар није познато да коров лакше расте и без неге, и против воље и напора човекових, док племенити усев само с тешким напором и старањем човековим. А затим, при таквом стању, како ће писмени читалац да се снађе и разликује код таквог обиља и наметљивости отрова, ону добру.

Не велимо да је искључено да ће се моћи читалац и сам отклонити утицај отровне штампе и књиге, нарочито ако није изгубио везе са својим народним духом. Познајем многе случајеве, и имамо их многе сваког дана, где под утицајем добре штампе, штетан отров одбацује. Али зар немамо сваког дана и обратно. Зар крваве демонстрације, у Кошутњаку, у Сплиту, у Загребу од 8. IX на којима су учествовали дечаци, младићи и млади људи нису доказ утицаја рђаве, отровне штампе? Зар би онај Брана Ђ. Петрушевић, онако млад и леп погинуо да није читао разну рђаву штампу, поче од „Политике” (која је тако упорно и перио-

⁸⁵ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 15–16.

лично навија за Совјете), па завршујући са Махиновом „Русијом” и Драговићевом „СССР”.

Отуда и велимо: није рђаво оно што г. министар просвете одлучује у погледу повећања писмености. Али има пречих и важнијих ствари тренутно, а то је спречавање отровне штампе и отровне књиге и постављање наших књига на сасвим другу основу.

У овом погледу морамо са задовољством забележити оснивање класичних гимназија у српским крајевима. Била је огромна срамота што ниједне класичне гимназије није било. Био је то велики доказ духовне сиромаштине. И отуда смо дочекали да српске школе и универзитети кипте од полуписмених примитиваца, који мисле да од њих почиње историја и култура, и који су уверени у свемоћ тзв. Науке, која кад је права и истинска и дубока јесте сасвим скромна, зна да зна врло мало, па и то мало не иде много далеко ни у времену, ни у простору.

Оно што чини главну вредност класичне гимназије то није само изучавање тзв. класичних, мртвих језика (свакако ту мора бити посвећена нарочита пажња старословенском језику - испред грчког и латинског - кога су наши примитивци избацили из гимназије). Главна вредност мора бити баш у неговању правога научног духа, који је опрезан и скроман, и који се не креће у материјалистичкој атмосфери, духу и систему, већ посматра и констатује чињенице, и отуда извлачи правне закључке - али не трчи да из закључака извлачи нове закључке којима вредност својих опажања уопштава и пење на вредност апсолутних закона.

Ученик који прође кроз такву наставу знаће одлично све егзактне науке, може бити и сам велики научник, али неће постати инвалид који је лишен огромног духовног живота, окати слепац који мисли да постоји само оно што он види својим очима без наочара и с наочарима, помоћу микроскопа или помоћу телескопа, или само оно што он својим чулима може констатовати и утврдити.

Човек који прође кроз класичну гимназију схватиће лако да после целе његове науке он само стиче способност да се учи високој мудрости и од сасвим неписмених сељака, и од мртва камена, и од пчеле, и од мравца, и од звезда: мудрост је свуда утиснута у цели Живот, бескрајно већа од оне којом се горде жутокљунци после десетак година бубања.

И добро је што је Православна новосадска класична гимназија поново прорадила. Само нека се не заборави да се постави на праве народне темеље.

Једино настаје питање наставника за класичне гимназије, јер ту је избор јако скучен, пошто су тзв. реалне гимназије и универзитети наши давали годинама такав тон да је мали број професора који одговарају захтевима добре класичне гимназије.

СЛУЧАЈ ЈЕВРЕЈСКЕ ДЕЦЕ ⁸⁶

Министар просвете је издао наређење гимназијама да примају пријаве за упис јеврејске деце, али да их, до даље наредбе, не уписују.

⁸⁶ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 16–17.

Потом је издао наређење, изгледа, да се таква деца уписују. Али и то наређење има нешто лабилно у себи.

Она прва одлука је дошла иницијативом др Корошца. Ова друга по жељи владе. Цветковић и Мачек су најенергичније захтевали да се са овим мерама прекине.

Добија се утисак да ни оно прво, ни ово друго наређења није промишљен и чврсто одлучан. Као да се пробао нечији пулс? Које? Јеврејима или влади? Не знамо поуздано, али пулс влади је заиста избројан.

Ми тако не би радили.

Јеврејски проблем је врло тежак. Чак и за земљу као наша која, како кажу, има свега 72.000 Јевреја.

Њега треба решити. Али он се на парче не решава. А најмање мерама непроученим и неодлучним.

Ако се стане на гледиште да су Јевреји непожељни, онда треба наћи начина да се Јевреји, на човечан начин, иселе из земље што пре.

Данас због рата, кад је саобраћај са земљама немогућ, ово решење отпада.

Онда би значи бављење Јевреја у нашој земљи било привремено. За време тог привременог бављења, држава им дугује заштиту и могућност људског живота, али нарочитим статутом мора прописати и њихов однос према средини у којој живе, тако да и та средина буде заштићена од њиховог разорног деловања.

У овом случају, најбоље би било да се Јеврејској заједници да право да отвори своје школе, опште, средње и стручне, које ће она издржавати и у којима ће јеврејска деца, после свршене основне школе, ради свог припремања, учити оне предмете које сама заједница буде сматрала потребним и корисним.

Похађање универзитета би за ово време бављења јеврејској деци под нарочитим условима могло бити дозвољено, да би се, кад из наше земље оду, могли, у крају у коме буду живели, одати занимањима за која су се спремали.

Код таквог стања ствари логично је да Јевреји не могу служити војску, али могу бити употребљени на радове у засебним радним четама, а исто тако не могу бити примани у државну службу, нити у слободне професије, пошто их у овим има далеко више него што би по броју Јевреја у нашој земљи требало да их има.

У погледу бављења трговином, индустријом у границама статутом одређеним, ради омогућавања издржавања, оним Јеврејима, за које се утврди да немају других средстава за живот, дозвољаваће се и овај привредни рад.

Онима пак чија је имовина довољна за живот, сваки привредни рад би могао бити забрањен. Обавезна је пријава целокупне имовине сваког Јеврејина, под претњом конфискације свега што се покуша сакрити.

Јеврејима би био забрањен, под јемством целе заједнице, сваки политички рад у земљи.

Јеврејска заједница би морала бити организована статутом тако да се омогући поштовање и извођење статута за све време док се Јевреји налазе у нашој земљи.

Попис јеврејске имовине врши се у циљу надзора над њиховом делатношћу.

На овај начин изнете мисли имале би да на првом месту остваре заштиту нашег народа од Јевреја за време док се они ту налазе, а на другом, заштиту самих Јевреја док уживају гостопримство наше земље.

Статут који не би испунио оба та услова, не би ваљао.

Гледајући у овој светлости случај уписивања јеврејске деце налазимо поново да ту меру, онако како је донета, па после обустављена, не бисмо могли похвалити.

БОРБА ПРОТИВ МАСОНА У „СОКОЛУ”⁸⁷

Поводом иступа београдске жупе против масона, Савез Сокола је држао пленарну седницу 7. и 8. септембра, на којој су масони победили.

Њихови противници им нису били дорасли.

Они су свој став заузели без довољног познавања ствари, и имајући пред собом људе веште, окретне и повезане, они нису успели да остале присутне убеди у своју тезу.

Нико се против масонерије не може успешно борити, ко претходно не схвати њену тесну и нераскидиву везу са јеврејством и ко није свестан да је масонерија оруђе међународног јеврејства.

Тек после тога, посматрање живота оних народа који су пустили да се масонерија несметано развије кроз њихово тело, указују се хиљаде доказа да масонерија није и не може бити никад корисна ниједном народу, јер се преко ње један народ нагони да прими, одржи и развије став против својих основних, духовних и моралних, политичких и националних интереса.

Огромна већина масона ни сама није тога свесна, па се зато и дешава да међу масонима има и сасвим исправних националних људи.

Они не схватају ту улогу своје организације: као канала кроз који се народни организам чини неотпорним за народна схватања, поступке, и стања.

Ако су они тога несвесни, то њима може послужити, донекле само, за њихово лично правдање, али оне који виде разорне последице масонерије то не може зауставити да се против ње боре свом својом снагом.

Ако је икад било јасно, јасно мора бити данас да је масонерија упропастила Француску и да је на путу да сруши Енглеску, јер им је претходно разоравала све духовне нити које би дале здрав духовни живот, - затим и отуда нагнала да воде не своју националну политику већ политику коју је тражило међународно јеврејство, пуштала несметано да се и у једном и у другом народу развијао пацифизам и дефетизам (иако је било јасно да се тако велике империје не могу одржати без јаке моралне, стручне и техничке војне снаге), па их потом тако неспремне и раздробљене гурнула у рат.

То су саме суве чињенице које могу хиљадама примера бити потврђење, а одблесци тога могу бити доказани и у нашој земљи.

⁸⁷ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 17-19.

Али, иако је тако, масонерија гледа да се то заборави, а стално указује на хитлеровску и фашистичку опасност.

А ако та опасност постоји, зашто је масонерија годинама ослабљивала Француску и Енглеску? Зашто је спречавала и обарала јаке владе у Француској и Енглеској у време док су Хитлер и Мусолини били још слаби? Зашто је гурнула Мусолинија у загрљај Хитлеру? Зашто је непрестано тврдила да су Хитлер и Мусолини преслаби? Зашто је пуштала разорну пропаганду марксистичку да укочи потпуно Француску војну индустрију? Зашто је довела Јевреја на власт у Француској (од 90 чланова прве екипе Блумове владе 40 Јевреја, 40 масона а само 10 Француза немасона)? Зашто је пуштала да се лаже народ француски и енглески да ће с њима бити „Русија” - кад се знало и могло јасно видети (доказ наши билтени до 26. VIII 1939. г.) да Совјети никад неће пристати да уђу у рат с Хитлером догод им то буде могуће? Зашто су давали гаранције Пољској које нису могли испунити - а за које су морали знати да их нису у стању испунити? Зашто су напослетку увели своје неспремне земље у рат са преспремном Хитлеровом Немачком?

То су питања на која масонерија треба да одговори! Али на њих она никад одговорити неће, јер би одговор значео њено самоубиство. Место одговора, она ће, разуме се, сву кривицу бацити на Хитлера и Мусолинија. Као да је Хитлер позван да брине енглеску и француску бригу. Као да нису енглески и француски државници били позвани да на челу огромних империја воде политику својих народа. Али баш у томе и јесте ствар: они су владали Енглеском и Француском, али припадајући масонерији они нису водили политику Енглеске и Француске, већ политику међународног Јеврејства, онако како је то приказано и доказано у „Драми савременог човечанства”, коју сваки грађанин ове земље треба да прочита да би схватио јасно, као на дану, трагедију данашње културе Европе.

Мада је преко 20.000 примерака отишло у народ (на српско-хрватском и словеначком у три издања), о „Драми савременог човечанства” нећете наћи ни једног јединог приказа у нашој штампи, јер зауздана од масона и Јевреја она не сме о њој да пише.

Јевреји су мали народ (око 15 милиона душа), али са врло јаком свешћу и вером у своју светску мисију: мисију изабраног народа коме је суђено да господари светом.

Да би у том свом веровању могли успети, Јевреји су морали порушити органске политичке, економске и духовне заштите сваког народа.

Сами они у томе никад не би успели: мало их је.

Зато су тражили полуге којима се њихова снага умножава.

Прва полуга је демократија. Они су за демократију, јер ова обнавља све животне центре сваког народа и дозвољава Јеврејима да се несметано увуку, рашире, увреже и загосподаре у политици, економији, штампи, уметности (позоришту, литератури, филму) критици и издавачким установама.

Друга полуга је масонерија. Она обухвата тајно интелигенцију и управљаче животом једног народа. Развија код својих чланова осећај међународног братства, који се конкретно испољава у несметању и поштовању Јевреја да могу несметано да развијају своју акцију с једне стра-

не, а с друге - развија код својих чланова тзв. слободно мислилачку струју, која напада на сваку религију (изузев јеврејске), и тврди да „свака мисао има права на слободно и несметано развијање” чиме се практично користи углавном она мисао која се у сваки народ са стране убацује, а којој је циљ да народ изгуби свој духовни пут и одбаци своју бусолу, да би прихватио од Јевреја за друге народе израђено гледиште на свет и живот (при чему се сами Јевреји као народ тиме не служе).

Трећа је полуга капитализам, преко кога Јевреји успевају својим теоријама о новцу да загосподаре и да држе кључеве светске трговине, индустрије, банкарства, саобраћаја, штампе, филма - па преко тога и пољопривреде и занатства целог света.

Зар би Јевреји то успевали да такве теорије од њих или њихових нису постале владајуће теорије у економији?

Четврта је полуга марксизам. Њом Јевреји разбијају органско јединство сваког народа. По тој теорији чланови једног народа нису браћа: они су крвни непријатељи! Није историја једног народа историја његове опште борбе, напора, жртава, уздизања и падања, славе и пропасти: историја је његова по тој теорији прича о крвавој борби два непомирљива непријатеља, (који говоре једним језиком и истог су крвног порекла) али су до истребљења једни на друге бачени, две класе, од којих се једна бори само за превласт и уживање, а друга против прве за дефинитивну своју власт и истребљење прве.

Али помоћу марксизма јеврејство не разбија само органско јединство других народа (док своје јединство чува неокрњено) већ помоћу њега јеврејство спрема и ударне трупе светске револуције, ради успостављања своје дефинитивне владавине над целом земљином куглом.

Официјелни билтен Велике ложе од 1922. г. стр. 281 говори: „масонство, коме историја дугује за све револуције у пределу нација, моћи ће произвести и саму највећу тј. интернационалну револуцију”. Ово исто потврдио је и Конвент великих ложа 1922. г. стр. 236: „Предстојећа интернационална револуција биће творевина масонства”.

Уосталом, ако није тако нека масонерија покаже и докаже:

а) кад се и како борила против демократије?

б) кад се и како борила против капитализма?

в) кад се и како борила против марксизма?

Зна се међутим да се борила против сваке монархије и против сваке цркве хришћанске кад год би ова чврсто стала на своје основе и бранила енергично закона на којима је заснована. Свакога кога су монархије или цркве при том гониле или казнилe својом влашћу, масонерија је прогласила за жртву слободне мисли.

Нека нам покаже: кад је и како устала да се бори због оних небројених жртава слободне народне мисли што су у Русији наша браћа Руси дали под налетом јеврејске мржње организоване у форми СССР?

Или ваљда није још чула за те жртве, за њихов број, за дубину и ширину зла које је пало на Русију?

Ако нам не може да покаже да се борила против демократије, капитализма и марксизма, а ми можемо да докажемо да су све то полуге којима се првенствено и углавном користило јеврејство, зар самим тим ни-

је јасно коме припада масонерија? Чији је она ланац? Ко држи крајеве тог ланца?

А ко све то види, тај тражи пре свега објављивање списка масона. Јер је услов њиховог успешног рада тајност.

СКУПШТИНА ГЛАВНОГ САВЕЗА⁸⁸

Свака скупштина, изузев оних којима је председавао Воја као активни министар, од 1931., по правилу морала је бити бурна.

Ова је изгледа била бар толико бурна колико и она у Зајечару.

Разлог свим тим бурама је један: Главни савез држи у својим рукама Војислав Ђорђевић, човек даровит, окрета, енергичан, али неваљао и непоштен, и готов на све.

Он је почео своју каријеру у Пожаревачком окружном Савезу, који је тако тотално упропастио да је догурао до пасиве од 7.000.000 динара и активе од неколико десетина хиљада динара.

Лажно билансирање помогло му је да годинама представља Савез као активан, а онда да се све од једном сруши са огромном пасивом.

Против њега је подигнута кривична пријава за лажно банкротство, али благодарећи политичим утицајима, ствар се годинама вукла, па смо уверени да ће се и овог пута извући.

У главном Савезу он је после чувеног јагодинског конгреса, унео исте методе. Са сваким чланом управе који се усудио да објективно и стварно врши своју дужност, он је дошао у сукоб и одмах гледао да га избаци из управе, и на његово место доведе лице које или не разуме, или не врши своју дужност.

Он годинама успева у томе, благодарећи партизанству и политичком ставу, корупцији и терору. А то је довољно да се може успети.

(То је додуше Бошко Јевтић звао „способношћу” и то саопштио 10. ИВ 33. г. приликом последњег свог разговора са писцем ових редова, нашта му је он одговорио да тако „способних људи” има много у Лепоглави, Митровици и Пожаревцу, па би могао као министар да подејствује да се пусте те да своје способности слободно искористе.)

Партизанством и политиканством успевао је двоструко: према Земљорадничкој странци и према разним режимима што су се од 1931. г. мењали.

Према Земљорадничкој странци он је себе претстављао као човека који чува од режима Главни Савез за Земљорадничку странку, а према режиму као човек који ломи Земљорадничку странку у корист режима.

Тако је Земљорадничка странка 1934. г. у борби Д. Љотића отворено стала на страну В. Ђорђевића и то поглавито великим заслугама др М. Гавриловића (човека који Љотићу отворио очи и говорио како је В. Ђорђевић неваљалац и корупционаш), који је уочи скупштине, на састанку првака земљорадничких, у стану пок. Јоце Јовановића, говорио да је истина Воја неваљалац, али да треба сви земљорадници да га помогну, јер се не сме дозволити да победи радикал (?) Љотић.

⁸⁸ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 20–21.

Овога пута, пошто је Чубриловић постао министар пољопривреде, Земљорадничкој странци В. Ђорђевић више није био потребан, па се решила на одсудну борбу.

Може се веровати да ми немамо никакве сентименталности за В. Ђорђевића, али никакав нови дух и морал не би у Главни Савез унели ни земљорадници, јер су сви њихови главни људи, почевши са Војом Лазићем, умаkali своје руке у управу Главног Савеза и среског задругарства, па су одговорни за све штете и за сав неморал који је ту настао.

Али земљорадници су хтели овог пута да оборе Воју Ђорђевића и да заведу чисто своју партијску управу и систем, док је В. Ђорђевић увек имао земљорадничко-режимску управу и систем.

Употребили су све да га сруше. Чак и оне раније испале, којима се Воја Ђорђевић до сад сам служио.

Али Воја Ђорђевић је ипак победио. Победио је вероватно сад и „поштеније” (ако се за њега може тај израз употребити) пошто су на другој страни била, углавном, „иста посла”, само у мање способном издању, и пошто су ти људи, по правилу, били одговорни за рад који су сад одједном отпочели нападати.

Тако је то морало бити. То се сад свети Земљорадничкој странци и Воји Лазићу оно њихово бесомучно помагање свију лажи, свег непоштења, свег неваљаљства Воје Ђорђевића од 1931-1935. године.

Сами земљорадници су тада хтели да сруше „радикала” Љотића, и сачувају „свог човека” Воју.

Сад их је Воја победио. Разуме се, помоћу режима. Има правде и у неправди!

Уопште, стање у задругарству - и морално, и материјално - је очајно.

Ту се намећу хитне и енергичне мере.

Потребно је:

- 1) У Главном задругарском савезу поставити комесаријат.
- 2) Тај комесаријат треба да дође у руке сасвим објективних и несумњиво честитих задружних радника, под старешинством Михајла Аврамовића.
- 3) Тај комесаријат имао би одмах да изабере педесет задружних ревизора међу најспособнијим и најчеститијим.
- 4) Овој ревизији имали би се подвргнути сви Савези ревизијски, затим сви пословни, и напослетку све задруге.
- 5) Ревизија би имала да подвргне свом прегледу рад за последњих 10 година сваког свеза и задруге.
- 6) Задружни закон би имао да се допуни проширењем права народа и санкција у корист Главног задругарског савеза, тако да би овај имао право које судови имају по задругарском закону садашњем.
- 7) Задругарски закон би имао бити допуњен нарочитим одредбама и у погледу казнено-правном, тако да би задругарство добило и нарочите задружне судове, у које би поред државних судија седели и представници задругарства. Против њихових одлука по ревизијама пресуда иде Касационом суду.

Али и то чека други режим. Режим општенародни, а не партијски, партизански и политикански.

Док овај не дође, Воја Ђорђевић и Воја Лазић ће се час помагати, а час уједати.

ГОДИНА ОДЛУКЕ ⁸⁹

- Место закључка -

- 1) Не личе ни дани једно на друго, а камо ли године.
Ова година је очигледно Година одлуке.
Изгледа да драма светска може и да не буде завршена у овој години.
Она може да траје - и по Редитељу треба да траје неколико година.
Али у тој светској Драми наша судбина има да се реши у овој години.
Зато ову годину - од ове до идуће јесени - и зовемо Годином одлуке.
- 2) Све говори да код нас овако као до сада не може више ићи.
Мора се променити, по оној народној:

*„У Србији земљи да с' преврне
И да друга настане судија”.*

Или тако - или никако: пропаст наша, пустош наша, беда наша!
У овој Години одлуке морамо дакле са судбоносне раскрснице кренути једном.
Вара се сваки ко мисли да се још може одлагати, забушавати. Овог пута је крај таквим методама.
Варао се сваки који је и до сад тако мислио, јер је јуче било лакше него данас, а сутра ће бити теже него данас. Јер болест нелечена напредује.
Зато су се у овој години пред нама **с т е к л и с в и р о к о в и**:
Спољна ситуација тражи одлуку.
Духовна ситуација тражи одлуку.
Бољшевизација органска тражи одлуку.
Бољшевизација политичка тражи одлуку.
Расуло хрватско тражи одлуку.
Несташица, скупоћа и беспослица траже одлуку.
Као менице дуго времена одлагане, долазе нам све у овој години, на исплату.
Нема више пролонгације. Досадило се нашем једином повериоцу: природи ствари. Оној трпељивој природи, коју смо ми газили и вређали и која је све то трпела, наизглед пасивно. Њој се досадило. Менице се морају платити.
3) Ми смо некако сви - више мање - навикли на неплаћање и неодговарања.
Зло радити а не бити кажњен - постала нам навика.
Непаметно радити, лудим не испасти, постало нам је обичај.
Живимо у сталном знаку неодговорности, помиловања, амнестије и раздужења.

⁸⁹ Билтен број 55; 21. септембар 1940; стр. 23–24.

Али природа ствари трпи и подноси све врло дуго. Дужници и грешници мисле да су дугови и грехови избрисани, али у ствари они су само нагомилани.

У овој години пред нама дугови и грехови траже плаћање и испаштање.

4) У ком ће смислу одлука бити донета већ смо рекли: спас или пропаст.

Народ и држава вапију за спасом.

Али силе расула раде на пропасти.

Силе расула су следеће:

а) Изгубљени духовни пут народни.

Хрвати су још у мржњи. Мачек их је водио док је могао да им мржњу храни. Чим је престао, масе су му окренуле леђа: Павелић и Стаљин су га заменили.

Срби су растурени свуда, али их је најмање на јуначком човечанском и домаћинском путу који им је сву славу, и лепоту, и снагу у прошлости дао.

Словенци никако да узлете, већ све углавили у неки ситни рачун, где тренутне користи доносе трајне губитке.

б) Три средишта расула диригују нашим распадањем: Москва, Београд и Загреб.

Москва је лукави редитељ наше пропасти. Она преко својих агената, добро израђеним каналима, убацује у народно тело идеолошку храну. Наши слепци су признањем Совјетије отворили широм врата том утицају.

Београд је рђави народни хоровођа. Шта вреди и хор од самих оперских певача, ако хоровођа да погрешан тон. Наше хоровође годинама, и с пркосом, дају погрешан тон одабирања нагоре: награђују добре примерке стоке, а рђаве примерке људи. Не цене ни домаћинство, ни чојство, ни јунаштво. Подсмевају му се, гледају га као заостале примерке „гусларског поштења и витештва”.

Загреб, политички цепач државе са тзв. хрватским питањем, средиште је нашег политичког распада. Све центрифугалне снаге су увек налазиле хране у њему.

Москва - идеолошко, Београд - органско, Загреб - политичко расуло.

в) Нерешени социјално-економски проблеми су живе жеравице које распаљују наше силе расула и осветљавају немоћ режима.

Несташица, скупоћа, беспослица и шпекулација као плима расту и људи њима погођени с ужасом и огорчењем све то посматрају. Како да московски агенти немају, при таквом стању ствари, успеха са својим паметним лажима, заснованим на истинитом огорчењу и ужасу народном.

г) Органска немоћ режима да управља догађајима.

Догађаји као разбеснели коњи, а кочијаши унапред изабрани и то не с обзиром на мерило: да знају пут, да умеју да владају коњима и колима, већ да ли пристају да оставе недирнуте опрему на коњима (рђаво постављену и давно дотрајалу), да не држе чврсто дизгине које они и иначе не би могли ни смели, јер и сами коњи осећају њихову слабост), да расушене точкове не притежу.

Отуда све промене кочијаша ништа не помажу, и свака нова смена за-
тиче коње све бесније, а која сва расточенија.

Коњима треба господар: мора знати пут, мора умети руковати и дизги-
нима и бичем. Мора он управљати њима, а не они њим.

Још неколико секунди - и све ће бит доцкан.

д) Српске партијске кочнице јесу једино што је од партија остало.

Неспособне да ма шта учине добро, оне су још довољно моћне, код
оваквог режима, да спрече окупљање Срба и осталих националних Хр-
вата и Словенаца.

Оне не коче силе расула. Оне коче силе добра: оне сметају они снагама
које би спречиле бесомучан трк наших народних кола у провалију.

ђ) Спољне прилике ће бити изазване и оправдане нашим силама расу-
ла. Оне су она низбрдица, кривина и провалија у коју треба да се сруче
наша народна кола.

5) Али силе добра не спавају. Бде оне, виде.

Нека знају сви да силе добра неће дозволити тај слом.

Пре тога фаталног тренутка мора доћи смена.

Не као у Румунији: после, - већ пре.

Било то нама мило, или немило то мора доћи.

И то ће доћи.

РАЗГОВОРИ У РИМУ⁹⁰

Не може се човек одбранити од утиска да поред све очигледне уједна-
чености практичне политике сила Осовине, постоје бар стремљења ко-
ја не изгледају истомислена.

Ако је тако, а нама се чини да није друкчије, онда се тим више морамо
дивити што се у пракси њихова војна и спољна политика до сад није
нигде показала да иде у раскорак, и поред тенденција које сваку од ове
две силе покрећу.

Тако је и у последњим разговорима у Риму.

Очигледно је да је италијанска штампа истицала да ће у овим разгово-
рима Балкан доћи у први ред, док је с друге стране немачка штампа
истицала у први ред питање Африке, а Балкан непрестано отклањала,
тврдећи да су балкански проблеми углавном решени.

Нико данас, изван посвећених, не зна тачно домашај разговора у Риму,
али је сигурно да су они изванредно значајни и да ће се то брзо и виде-
ти.

По иницијативама које имамо, закључујемо да су ови разговори довели
до ових закључака:

1) Питање продужења рата у Средоземном мору против Енглеске.

Рат ту треба да се убрза и поштри, и то, углавном, у Египту и Гибрал-
тару.

Циљ је узимање кључева Средоземног мора Суеца и Гибралтара, од
Енглеске.

⁹⁰ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 1-4.

Досадањи италијански успеси у Сомалији и Египту показали су слабост одбране Енглеске у овим за њу животним деловима света.

Јасно је да би дефинитивни успеси сила Осовине овде из темеља уздрмали огромне британске у Африци, а нарочито превласт Енглеске у Јужној Азији и Индијском океану.

Отуда потреба разговора баш о овој ствари, у вези с уласком Шпаније у рат, уласком који би Гибралтар имао да изложи нападу шпанских, а вероватно и немачких трупа.

За Немце, који су на Балкану територијално незаинтересовани, разуме се да је ово главно питање рата у Египту и Гибралтару, потискивало у позадину свако друго балканско питање, које је Италији изгледало важно. Отуда је сигурно да је у римским разговорима рат у Средоземљу (Египат - Гибралтар) имао пресудан значај, јер би тиме и операције према Енглеској биле олакшане, будући да би Енглеска била ближе престанку давања отпора него што је сад.

2) Али ни Немачка није могла прећи преко грчког проблема.

Ми смо о томе већ писали.

Он има два дела: један је њена веза с Енглеском, други је територије на које претендују Италија и Бугарска.

Сигурно је с једне стране да су та два дела у вези, јер вероватно да ни Грчкој не би била потребна гаранција Енглеске да нема ових претензија, а с друге, сигурно је да општи положај захтева да се раздвоје.

Ми смо у ранијем писању то већ учинили.

Ми смо анализирали тај проблем и видели прво да су гаранције Енглеске нестварне за саму Грчку, јер ниједној земљи којој су биле дате ни су могле бити испуњене, а друго, сигурно је да Грчку а тиме и Балкан излажу опасности од рата. Зато смо стали на гледиште да Грчка треба да се тих гаранција одрекне, и да наша спољна политика треба у том погледу да у Атини делује одмах.

Разуме се да ми нажалост, давно немамо никаквих илузија у погледу активности наше спољне политике, мада, признајемо, иако нисмо веровали да ће добре савете послушати, нисмо мислили да ће послати др Андреса да лупета по Солуну и Атини о солидарности наше земље са Грчком - то баш у време кад проблем грчки улази у најоштрију фазу.

Ово пишемо ми који смо доказали да смо за балканску солидарност, јер о њеним условима пишемо упорно, већ скоро двадесет месеци. Али солидарност би требала да постоји, али да постоји треба да су претходни услов за то остварени. Овако, док нема балканског Савеза слободних балканских држава, солидарност је празна реч „која је као звоно што звони и прапорац што звечи”, али та реч није само празна, већ је луда реч, која може да нас сутра увуче у рат.

Како можемо бити солидарни с Грчком, ми који нисмо хтели примити англо-француске гаранције, док је она примила, ако се баш на томе отвори њено питање. Где је ту логика, а где су ту наши интереси? А највероватније је да ће баш на томе до отварања грчког питања и доћи. Али тако је то кад обућар иде даље од обуће. Шта је др Андрес имао да се пача у питање које на спада у његов ресор? Али кад не би био „хрватски министар”, г. Андрес би знао да не може да лупа о Русији и руском народу тов. Лаврентијеву, као што не може да допрати свог ма-

ђарског колегу до Авале, по после да се врати у Београд, а свог колегу да пусти да иде сам на Опленац, па би знао и што може и сме говорити у Атини. Али пошто др Андрес, како чујемо, зна многе језике, па сматра да је потребно да на сваком од тих језика игра великог господина. Добро је знање многих језика, ако човек има шта да каже, - а ако нема, онда је таман довољно да човек буде портир у каквом већем хотелу. Сасвим друго је питање територије Грчке. Ми смо већ говорили како гледамо на тзв. „албанско питање”, за које се с врло много основа бојимо да ће га Италија покренути.

Али питање грчке територије неће покренути само Италија, већ и Бугарска. Ова неће то чинити сама, већ ће чекати час кад се Грчка буде нашла у тешкоћама с Италијом.

У тој ствари смо ми своједобно писали, још пре осамнаест месеци. Ми смо били за излазак Бугарске на Бело море, исто онако као што смо били да јој се врати Јужна Добруца, и као што смо тврдили да и сама наша земља треба да Бугарској учини разумне уступке.

Разуме се све смо то ми чинили само зато да балканске земље дођу до слоге и мира, те да једном Балкан остане не само изван овог бесмисленог рата, већ да постане свој господар, а то би се добило реалном унијом Југославије и Бугарске у погледу спољне, војне и царинске политике.

И данас смо за то. Нисмо за то да се Бугарској чине уступци зато да би она тим осилена, могла поново да чини погрешке које је чинила 1913. и 1915. г. - али јесмо за то ако је резултат тога снажан Балкан, с повезаним балканским државама у снажан балкански савез.

Ми имамо чак доказа да би и сама Немачка тај и такав Балкан хтела и желела, јер би наслоњена на њ имала задовољене своје економске интересе, док би већ сам такав Савез био и у њеним очима одлично средство за одбрану своје политичке самосталности, ако би која сила хтела да га подјарми.

Али ето то што смо ми некад тражили нико није хтео од надлежних да схвати. Пропуштане су толике могућности да се добије она сигурност Балкана, која би једина била оправдање за те уступке и те жртве.

Другим речима, ако смо данас сигурни да се опет може добити оно што смо пре 18 месеци предлагали и доказивали да се мора и може добити, ми смо опет за тај исти став. А нисмо, с друге стране, зато, ако се не може добити оно што се онда могло добити.

Наши пријатељи из Бугарске уверавали су нас да би се опет могло добити. Они нам веле: „Камо да код вас дођу људи на управу земље који имају таква схватања, који јасно виде ствари, који виде нашу балканску стварност правим и здравим погледом, који немају на очима стране наочари, који схватају да нама балканским народима нема добра ако једном своје односе не изведемо на чисто? Ви говорите како је у Бугарској оживео ревизионизам. Имате право. А зашто не? Зар и ви сами нисте ревизиониста баш у корист Бугарске. Само ви све то чините зато да се после тога наши односи доведу у нов поредак мира и слоге. Али ко вас је чуо у вашој земљи? И како онда Бугарска, не нашавши разумевања за оно минимално, да не чини погрешку и да не постане максимална? Али, мада је много учињено грешака, кад би сутра дошао други

знак одавде, кад би други људи сели на управу земље, оног часа би промена била извршена и у Бугарској. И ми би за неколико дана успели да средимо сами, без туђе арбитраже, проблеме који стоје прво међу нама, а потом и на осталом Балкану”.

У питању Тракије ми стојимо дакле на истом ранијем свом гледишту, да је интерес Балкана да Бугарска добије излаз на Јегеј, под условима да одатле дође до нових међубалканских односа.

По извесним знацима, Немачка је потпуно усвојила гледиште Италије на грчко питање, да би ова примила гледиште Немачко о поштовању југословенског интегритета. По тим знацима, повод за отварање грчког питања биће баш енглеска гаранција Грчкој, а претвориће се одмах у надирање у Епир, док би истовремено Бугарска отворила питање Тракије.

Овакви гласови долазе из Бугарске, а у саму Албанију Италија довлачи војску сад пред зиму, и рачуна се да тамо има већ преко 200.000 војника, који се углавном шаљу у Јужну Албанију.

Из Бугарске се сазнаје да ће и Југославија бити позвана истовремено да се спусти на Солун, јер ће иначе исти узети Италија или Бугарска.

Напротив, из немачких извора тврди се да грчко питање може постати акутно само иницијативом Енглеске, тј. ако би ова на пример окупира-ла Крит или коју другу грчку базу, а дотле не изгледа нимало вероватно, поред свију грчких грешака.

3) Међутим, предмет разговора у Риму био је много замашнији него што са општег гледишта представља балкански односно грчки проблем.

Операција Јапана према Индокини с једне стране, стално наоружавање и припремање Америке с друге стране, држање Совјетије с треће, постављају општу земаљску државу у први ред.

Предмет разговора у Риму је био онај план о подели сфера у свету, план о коме смо ми нешто пре више од годину дана изнели, а о коме смо писали потпуно још у бр. 51 Билтена.

Разуме се, да на тај план треба да пристане не само Немачка, Италија и Јапан, већ и Совјетија и Северне Америчке државе. Ова последња не само да на то неће пристати, већ се очигледно оружа зато да се томе плану супростави. А Совјетија ће вероватно пристати устима, задовољна да остане изван рата, а уверена у успех свог сатанског плана, да ће раширивши и продуживши рат, који њу не буде увукао „у артиљери-ски огањ”, довести до остварења светске револуције.

Детаље тог плана ми смо већ рекли. Овде га износимо само због оних који га нису уочили.

1) Амерички блок: Северна и Јужна Америка с Канадом - под супрематијом Северне Америке.

2) Далеки Исток: Кина, Маџуоко, Индокина, Филипини, Холандска Индија, Аустралија под вођством Јапана.

3) Евро-азијски север - Совјетија - с вероватним изласком на које топло море (Средоземно или Аденско).

4) Европа и Африка с Малом Азијом под вођством Немачке и Италије.

5) Индија - слободна са Сингапуром који се предаје њој.

Сигурно је да ход догађаја води уласку Америке у рат - и то због Јапана односно Тихог океана.

Заузимање база у Индокини значи опасност за Холандску Индију и Филипине. То приближава час кад Америка више не може бити мирна. Јер у Америци немају симпатија за Немачку и Италију, али Американцима је мрска а сама помисао да би ушли у рат против ових двеју држава. Напротив, једнодушна је Америка у одбрани постојећег поретка у Тихом океану. А баш тај поредак Јапан угрожава увелико.

Ми смо већ у прошлом броју Билтена истакли да је Јапан, пред овај скоро неминован сукоб, припреман да среди своје односе с Москвом. А раније још, износећи опширније овај план о подели сфера, рекли смо да ће рату Јапана с Америком претходити споразум Јапана и Москве, нови неки московски пакт, који ће имати исти значај за Далеки Исток, који је онај први, од 23. VIII 39. имао за Европу, лукаво тапшање по рамену Јапана као знак да је обезбеђен са стране Совјетије, те да се слободно може бацити на Америку, задовољно трљање руку лукавог Редитеља пред даље проширење и продубљивање Дrame савременог човечанства.

У Риму се о свему томе говорило. С једне стране у циновском предузећу рушења Британског царства све се то показује Осовини, као потребно. С друге стране, увиђају се лукави циљеви Совјетије. Па ипак се иде даље. Усвоји се тај план - мада се зна данак пун опасности који се Совјетима има зато дати.

4) Ово се објашњава овим:

Познају силе Осовине слабост Совјетије.

Кад је то уочио шофер г. Гавриловића за неколико недеља, сигурно је да је њиховој обавештајној служби то далеко познатије.

Отуда, маколико да се првобитни планови компликују и операције постају дуже него што се у почетку мислило, силе Осовине не осећају ни замора, нити исцрпљења, и не виде да би им Совјети постали озбиљна опасност пре него они с Јапаном не победе Британско царство, евентуално удружено и са Америком.

Уосталом „одбрана оствареног поретка у Подунављу” наглашена у коментарима ових разговора очигледно се на њих и односи, на саме Совјете и звучи врло озбиљно кад се зна да иза тога постоји огромна немачка сила од преко 200 дивизија иза саме границе совјетско-немачке. А последње вести о преласку немачких војника „који иду на осуство” преко Финске значи за Совјете крај свакој нападној политици према Финској.

Немачка је „показала зубе” како нам је у вези с овом гаранцијом Румуније и уласком немачке војске у Финску говорио ових дана један Немац.

Али ипак све то гони Немачку и Италију да завршавају рат, тј. да раде брзо и енергично.

Последњи догађаји у Дакару показали су поново слабост сваке офанзивне акције британске и дали су новог подстрека силама Осовине да зато убрзају и појачају своје нападе.

БЕРЛИНСКИ ПАКТ⁹¹

Кад смо завршили чланак „Разговори у Риму”, ми нисмо знали да ће у Берлину да се потпише пакт Берлин-Рим-Токио.

Али, благодарећи обавештењима која смо имали још од септембра 1939. (види Билтен 26 стр. 3), ми смо и у том чланку нагласили оне линије које су већ фактички утврђене, о подели сфера у свету и које су сад добиле облик пакта.

Ми смо дакле, и без пакта знали за ту поделу, у тој мери и да нисмо ни помишљали да ће доћи и формални пакт да то потврди.

Овде ћемо укратко само изнети његов значај.

Зашто је пакт био потребан?

1) Сигурно зато да покаже Америци да ако продужи свој досадашњи пут, да улази у рат не против самог Јапана, већ и против Немачке и Италије - те да је заплаши да се врати за времена, да се затвори у неинтервенционистичку Монреову доктрину и политику.

Да ли је и пакт у томе успео?

Није. Напротив, по извештају дописника „Политике” из Берлина, пакт не само да је деловао као гром из ведре неба, већ су и они амерички новинари који су сами били неинтервенционисти, одмах променили став и тврдили да је победа Рузвелтова на изборима сигурна и да се може десити да Америка уђе у рат и пре избора.

Значи, ако би то било тачно, да је пакт политички у Америци постигао супротан ефекат од оног због кога је дошао.

То је сасвим природно. Као што смо у претходном чланку рекли, Америка у огромној већини нема симпатија за Немачку и Италију, а има их за Велику Британију. Али, ипак, Америка у већини не жели свој улазак у рат против Немачке и Италије.

Напротив, Америка је једнодушна у ставу према Јапану.

Пакт Берлин-Рим-Токио само још јаче доказује Америци опасност од Јапана, а број оних који примају и интервенцију против Немачке и Италије, уз Велику Британију, нагло се повећава.

Отуда, ако се овим пактом желела извести пресија на Америку, да остави Јапану слободне руке у Азији и да престане помагати Велику Британију, како би ова што пре подлегла, онда нам је јасно да се управо тиме постигло оно што се није желело.

Отада верујемо да ће Америка према Јапану продужити све отворенију политику, услед које ће доћи до рата с њим. Исто тако верујемо да ће Америка све јаче помагати материјалом Велику Британију.

Јер Америка има далеко јачу флоту од Јапана.

Пре годину дана стање је било овакво:

готових:	број бродова	крстарица	носача авиона	разарача	торпиљ.	подморница
Америка	15	35	5	206	-	93
Јапан	9	39	5	118	12	12

⁹¹ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 5-7.

у грађењу:	број бродова	крстарица	носача авиона	разарача	торпиљ.	подморница
Америка	6	6	2	40	-	15
Јапан	4	5	2	10	-	8

То стање америчке флоте се унеколико смањило предајом Енглеској 50 разарача, али је сигурно да је највећи број од оних 40 разарача у грађењу већ готов, тако да Америка представља двоструку поморску војну снагу у разарачима и бојним бродовима, довољну да угрози слободу поморског саобраћаја Јапана у Јужном кинеском мору, и поред искуства из досадашњих европских поморских операција о утицају снажног непријатељског ваздухопловства на поморске силе.

У борби с Јапаном Америка чисто војнички нема много да страхује од помоћи Немачке и Италије, бар засад, док ове имају са својим ваздухопловством доста посла с Енглеском.

Операције у Кини, и поред свију досадашњих успеха јапанских, због огромности бојишта, показале су да Јапан није близу да Кину сломије. Евентуални сукоб с Америком даће Кини нову снагу.

2) у провим тренутку је изгледало као да је пакт уперен против Москве - упркос тачке 5 која хоће нарочито и изричито да СССР стави изван питања.

Али одмах су дошле полузваничне изјаве из којих се види да Москва не само да нема шта да замери пакту, јер је он потврдио фактичне односе, већ је и унапред била консултована од стране Немачке и томе није ни с формалне стране никакав приговор ставила.

А и зашто би ставила?

Ми смо тврдили, а и сад то понављамо да има да дође још један московски пакт, и то вероватно пре рата Јапана и Америке, овог пута пакт о пријатељству и ненападању између СССР и Јапана.

То ће бити нова сцена у предигри проширења рата на западну хемисферу земље.

Зашто би се сад овом берлинском пакту СССР противила, зашто кад он тачно одговара њеној политици: проширењу и продубљењу рата?

Само погани агенти Москве могу да Совјетију представљају као мирољубиву силу, заштитницу мира.

Њена спољна политика приказује је као највећег паликућу управо палисвет. А ми смо то доказали и доказујемо сваки дан, предсказивањем онога што ће учинити.

Њој треба рат даље од њених граница, свуда у свету, да све остале капиталистичке и тоталитарне државе истроше се и пропадну - да би се кроз револуцију светску остварио њен идеал.

Њој то треба, јер ако то не дође, онда ће се њен сопствени режим, због својих унутрашњих невоља скљокати.

У очекивању тог завршног чина светске драме, док је Немачка заузета, она лаким скоковима напада на мале државе и шири границе свог Савеза, стварањем нових совјетских социјалистичких република. До сад

joш није напала од својих суседа у Европи само ове нове (Мађарску и Словачку).

То су две директиве њене спољне политике које је она практично на сваком кораку показала, а које ће до краја извршити.

У Европи јој је даље напредовање спречено: Немци су с Финском направили отворен сvez, Румунија је добила заштиту Немачке и Италије. Турска нека се причува из Транскавказије, јер би ту лако могло доћи до упада совјетског, пошто она нема границе Немачке, и остављена је иначе сама себи. А ратна интензификација у Европи и Африци лако може, ако јој се упад учини скопчан с мало ризика, да Совјетију нагна да своје границе прошири према североисточним покрајинама Турске, ако јој се већ директни напад на мореуз и Цариград учини тешка и незгодна ствар.

3) Британско царство се љуља из темеља. Да Британско царство води своју, а не јеврејску политику, оно не би било војнички неспремно, несмотрено и бесмислено давало гаранције које не може да испуни, а које су га увукле у рат.

Да Британско царство води своју а не јеврејску политику, оно би заједно с Француском - кад су ушли у рат због Пољске - чим је Пољска била тучена, направило мир с Немачком, спасло Пољску (осим Данцига и Коридора) и спасло Европу од осталих невоља које су после тога дошле.

Да Британско царство води своју а не јеврејску политику, оно би, кад је Француска била тучена и кад је Немачка давала знаке да би мир лако Британија добила, закључило мир и спасло себе од пропасти, па тиме прекинуло бесмислени рат који Европу, а може бити и остале континенте, баца у зажарену пећ рата.

Али Британско царство не води своју, већ јеврејску светску политику. Сувише је под руком лукавог редитеља Дrame и оно послушно, иако неспремно за рат, продужава рат са преспремном Немачком и спремно Италијом, и тај рат не само да њега подрива, већ се шири сам по себи и прети да обухвати цео свет.

Ми не знамо како ће се операција на Енглеску водити. Приморало нас је досадашње искуство с Хитлеровим тврђењима да верујемо да ће и овде Немачка однети војничку победу, мада, признајемо, не видимо како ће то бити.

Али упркос свију изјава о рату до истраге, надамо се да ће можда у последњем тренутку, у Великој Британији десити се штогод те ће зауставити рат и тако страшну Дramу света прекинути пре него што се заврши у хаосу и варварству.

НЕМАЧКА И МИ ⁹²

Прошли Билтен донео нам је много похвала, али и нових покуда. Има људи којима све досадашње искуство с Билтеном још није отворило очи.

⁹² Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 7–9.

Тако нам дођоше и рекоше да се сувише заузимамо за Немачку, а она је непријатељ наше слободе, па смо тиме и ми, у најмању руку несвесни непријатељи своје рођене слободе.

За доказ изнесоше нам последњи догађај са монографијом „Београд” - коју је немачка штампа напала врло оштро, па је чак и немачки посланик у Београду протестовао. А влада, после тога, ту књигу забранила, иако књига не садржи никакву увреду, нити алузију на Немачку, већ износи саме истине из историје Београда и историје српске.

„Има ли бољег доказа - рекоше нам ови људи - да нам је Немачка непријатељ, кад ни просту историју нашу не може трпети, и то сад кад смо слободни и самостални, а она још није завршила рат са Енглеском? Шта ли би било кад буде победница?”

Ми смо већ толико пута рекли да ми не говоримо о спољној политици по тренутном свом расположењу, или по мржњи и љубави, већ само с обзиром на околности које нам пружа сматрање свију важних чињеница, како оних, више или мање сталних, тако и оних које се развијају, а све под углом највиших интереса наше Отаџбине.

Нас према томе не може избацити из концепта какав појединачни случај, па ни случај са књигом „Београд” који нам је добро познат.

Јер у овом случају, иако налазимо да слика оних вешала из времена окупације није била потребна у књизи о Београду, јер су та вешала из једног другог нашег места, а не Београда, ми мислимо да главна кривица за забрану ове књиге пада на одговорна лица министарства иностраних послова.

Да тамо седе људи који знају своју дужност, они би, ако су заиста примили такву протестну ноту, узели прво да прочитају ову књигу, па потом овако одговорили представнику Немачке:

„Жалимо што се не слажемо с Вашим гледиштем да је ова књига и у најмањој мери непријатељски настројена према Немачкој.

У њој нема ниједне једине отворене или прикривене увреде или знака мржње према Вашој земљи. Напротив, има знакова баш из времена нашег међусобног рата који високо уздиже ванредно држање Ваших тадашњих главних војсковођа.

Истина је да у њој има тврдња иначе истинитих, у погледу на Аустроугарску монархију, али нама није познато да је икад Немачки Рајх хтео да прими на себе све оно што би ми имали да замеримо Аустријској монархији. Напротив, нама је познато да је Вођа и канцелар Рајха увек стајао на гледишту да је Аустроугарска монархије непријатељ немачког народа и да је једна од главних погрешака Немачког царства што то није схватило.

Али, и поред тога, ми смо слободни да Вам кажемо да кад би усвојили Ваш захтев, да би радили против пријатељских и срдачних односа који постоје и које би само требали, ако је могуће, у том правцу још и више да се побољшају.

Јер ова књига представља монографију о нашој престоници. У њој је сажета њена историја. Она је заснована на истини, а надахнута родољубљем. Кад бисмо ми, и поред свију ових разлога које смо изнели, и за које се надамо да ће бити уважени с Ваше стране, ипак доживели да Ви не само останете при свом захтеву, већ и да ми исти уважимо, онда

би ми лично учинили неопростив грех против Ваших и наших заједничких интереса, јер би забрана те књиге по Вашем тражењу била огроман аргуменат оним елементима који не желе да виде да наша земља с Немачким Рајхом живи у срдачним и пријатељским односима.

Јер ти елементи, а ми не треба да Вам именујемо ко су они, главну снагу налазе код нашег народа - љубоморног чувара своје самосталности и слободе - тврђењем да му Немачка не само није пријатељ, већ да ће га, упркос многих изјава и обећања својом силом напасти и поробити. Забрана ове књиге, монографије о нашој престоници, која нема ничег непријатељског ни омаловажавајућег за Немачки Рајх, под изговором да се у њој износе извесне ноторне чињенице из скорашње историје нашег народа, таман би послужила да да хране овим непријатељима нашег пријатељства, који су у последње време прилично остали без снаге.

Отуда свесни одговорности према нашем главном задатку ми се нисмо могли сложити са Вашим захтевом, уверени да ћете се и Ви с нама, напослетку, у томе сложити”.

И да су тако одговорили, представник Немачке не би могао ништа друго, већ да им да заправо. Али како су могли одговорити друкчије, кад је општи дух владин - дух лажи и полтронства, кад се ни у влади, ни код њених потчињених не види јасно, не мисли правилно, не одлучује право, не извршује брзо и чврсто. Место тога, немачки представник, било да није обавештен или рђаво обавештен, или можда из других политичких намера, траже забрану, а наши одмах удри у метанисања, па нареди забрану књиге (коју ко зна да ли су и прочитали).

Не, господо опоненти, овај ваш аргуменат је само нов доказ за оправданост нашег гледишта да ми данас немамо владу, јер оно што се зове влада не управља догађајима, већ догађаји управљају њом.

Зато ми и велимо у билтену, да наш однос с Немачком није постављен на тако лабилном основама да би забрана једне књиге могла да нас збунити.

Ево реалних чињеница на којима је засновано то наше схватање:

1) Снага немачког народа која је у III Рајху добила свој најпунији израз; снага огромна, продорна, муњевита.

2) Поштовање које је Вођа Рајха у прошлом рату стекао за војничке особине српске и које је он пренео на Југославију.

О овоме нисмо никад писали, али имамо о томе многе изјаве од Немаца, којима је то лично познато. Они су (један амбасадор немачки, један министар немачки, један војни изасланик немачки) то саопштавали веродостојним лицима у разним државама да „Фирер класифицира народе по јунаштву и да је у том погледу у његовој скали Србима обезбеђено највише место”. Један од ових је чак додао: „Ви немате појма колико тој чињеници дугујете. Фирер има управо слабост за Србе због тога. Додуше, данашњица га може и разочарати. Али чињенице стоје да је на основу тога он лично спречио извршење планова врло опасних по Југославију”. И овде је изнео те планове које нам дискреција забрањује да репродукујемо. Ово је потврдио и други, наводећи истоветни датум кад је то Фирер учинио, незнајући да је исти датум открио један други високи Немац сасвим другој особи и сасвим другој држави.

3) Стварни интереси немачког Рајха које има на Балкану и који траже да Балкан буде миран и снажан.

Ти су интереси изнети и образложени у 48 бр. Билтена у чланку „Немачка и Балкан”.

Интерес Немачки је да на Балкан не дође ни Италија ни Совјетија, а интерес је Италије да на Балкан не дође Немачка. Отуда долази закључак по паралелограму сила, да је интерес осовинске сарадње слободан и снажан Балкан.

Ето то су три момента који опредељују наш став према Немачкој.

Разуме се да ова три момента нису апсолутна, нити пак константна и непроменљива, јер ни политика није статика, већ динамика. А то ће рећи, као што је то и казано у бр. 48 Билтена: Немачка жели снажну Југославију, јер има интереса за то, али је не може направити снажном, ако она сама себе снажном не учини.

То је лепо рекло бечко издање „Фелкишер Беобахтера” од 3. IX у допису из Београда: Задачи Београда који се исплате, где је углавном речено ова мисао:

После друге бечке арбитраже Југославија је постала највећа и најмно-гољуднија држава на Балкану и Подунављу.

Немачка је то учинила, јер то одговара и њеним интересима.

Али сад пред Београдом стоје велики задаци да то стање учини сталним и чврстим.

Јер сигурно је да она три момента неће стајати у садашњем ставу према Југославији.

Ако управљачи наше земље не скину потпуно енглеске наочари и не буду гледали ствари својим рођеним југословенским очима.

Ако туђински, совјетски и енглески агенти, не буду престајали да драже наш ошамућени свет, нарочито против Немачке.

Ако и даље у влади буду седели масони и васпитаници масонски који сваку меру културну, политичку, социјалну и економску која се предузме ради спаса народног и државног тако саботирају, укоче, изјалове да од те мере не остане на крају крајева ништа.

Ако се због тога неприпремљеној тако основи расула и распада појаве на Југославији акутни знаци анархије.

Да, ако она три прва услова не буду престала, већ и даље сваки за се и све заједно раде на нашој пропасти, овај четврти је њихова последица - како хоћете да Немачка, поред свега тога, спречава нашу несрећу, кад толики рођени наши раде на нашој пропасти!??

НАША СПОЉНА ПОЛИТИКА ⁹³

Ми смо однекуд уобрази, да је најбоља спољна политика коју данас можемо водити, не мрдати, стајати у месту, непомичан, скрштених руку.

Све се под нама и око нас креће, ломи, крши. Ми стојимо непомични. И са хладнокрвношћу на којој би нам и сми Енглези могли позавиде-

⁹³ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 12.

ти, тврдимо: да се то ништа нас не тиче, да ми стојим на свом месту, да ми ништа немамо да мењамо у свом ставу.

„Наша спољна политика се не мења” говоримо ми, - а све се и под нама и око нас дубоко променило.

Ми смо били „Мала Антанта” - ње давно нема, али „наша се спољна политика не мења”.

Ми смо били „Балкански споразум” - њега давно нема, али „наша се спољна политика не мења”.

Верни формалистичкој дипломатији која је упропастила Француску и које ће сурвати Велику Британију, ми правимо уговоре и савезе који стварно ништа не значе, и кад се ствари битно промене, наши уговори постају мртва парчад хартије, а ми чак немамо снаге ни да то јавно и отворено кажемо: „наша се спољна политика не мења”.

Ми смо са Совјетима имали конвенције о нападачу. Молотов је ово јавно отказао неприкривеном иронијом. „Наша спољна политика” се ту толико променила што смо после тога са Совјетијом успоставили редовне дипломатске односе.

Ми нисмо имали храбрости да погледамо истини у очи, да догађаје предвиђамо, да им идемо у сусрет, да користи од повољних извлачимо, да штету од неповољних одстрањујемо. Ми смо однекуд уобразио да је најбоља спољна политика жмурити на једно око, не мрдати, не кретати се, стојати скрштених руку, у најдинамичније и најбурније време светске историје.

Ми смо говорили и преко Билтена и писмено, и усмено, о догађајима који долазе, за које се треба спремити, које треба спремити да нам не донесу неповољне последице. Нама се одговарало: „Не може. Балкански споразум би се покварио”, и то у време кад је било јасно да „Балкански споразум” неће имати снаге да једну реч прозбори мушки и да ће се као старински леш муњевито распасти у пепео при првом додиру са ваздухом.

Ми и данас говоримо. Нико нас не чује!

И оно што смо паметно учинили, учинили смо по инстинкту, као животиње, не по разуму као људи.

Кад ово пишемо не мислимо толико на данашњег министра. Мислимо на дух наше спољне политике.

Док се он не промени, нема помоћи.

Никакав разлог не налази на разумевање. Из страха да нас разум не би нагнао ипак да се кренемо из места, наша спољна политика је себе аутосугестијом довела у стање каталепсије, чврсте непомичности.

Нема иницијативе, нема покрета, нема смелости за одговорност.

Као да нећемо и зато одговарати!

ПРАВЕ РЕЧИ У ПРАВО ВРЕМЕ ⁹⁴

Са највећим задовољством прочитали смо говор Кнеза Намесника новопроектним официрима у коме налазимо и ове речи упућене будућим вођама наше витешке војске:

⁹⁴ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 13.

„Нарочито морате неговати једну од највећих старешинских врлина, а то је чврст, честити и узвишени карактер. Ви сте вођи народни, народ може да иде само за оним вођама који су великих и моралних квалификација и светлих карактера”.

Гледајући све ово што се око нас збива мислили смо да се на ову велику истину заборавило. А ево с Највишег Места нас уверавају да смо се варали и да се та истина зна, па се према томе о њој мора и водити рачуна, нарочито у овим тешким и судбоносним данима.

Али ми сматрамо да се та истина не сме применити само на војску, да се она најпре и најстриктније мора применити према онима којима се у оваквим данима поверава судбина народа и земље.

И кад баш зато што видимо да се та иситна зна стојимо запањени пред чињеницом да је земља предана у руке Драгиши Цветковићу и друговима, који ни један од ових најважнијих услова не испуњавају.

Јер ако су икада нашем народу били потребни прави вођи „великих и моралних квалитета и светлих карактера” - данас, када наш народ треба да крене са судбоносне раскрснице, они су му најпотребнији.

Ретко кад су, као овога пута, праве речи речене у право време. И зато чекамо дела, јер не можемо да верујемо да их је Краљевски Намесник тек онако изговорио.

Оне не смеју бити демантоване не само зато што долазе с Највишег Места, већ и зато што долазе у изузетно тешка времена.

СИТУАЦИЈА У ВЛАДИ⁹⁵

Ако ико мисли да се не стидимо што овако о влади своје земље морамо писати - клевета нас.

Ако мисли да нас не боли душа и не распиње бес што такво слепило, слабост и малоумност видимо на врховним местима наше отаџбине - неправду нам чини.

Али иако нас и стид и бол и бес обузима при писању ових редака, зар је боље ћутати? Хоћемо и ми нашим ћутањем њихово слепило претворити у видовитост, њихову слабост у снагу, а њихову малоумност у просветљену памет. Нећемо. Биће напротив све горе. Зато и морамо писати. Да силу створимо да се малоумност, слепило и слабост замене снагом, далековидошћу и памећу.

Паметнији чланови владе (јер нису сви једнаки) виде и очајавају. Говоре отворено да овако не може. Али ипак немајући јасно гледање на ствари и не знајући шта да чине возају се и сами у провалију.

Чак и онај Чубриловић, ветропир и проливен као што га Бог дао, бријао се у некој берберници код жељезничке станице 2. октобра, па га брице интервјуисали шта има ново, а он пред муштеријама, јавио: „да ће бити великих промена за 15 дана”. Разуме се, прва и најпотребнија промена била би да овог разулареног и распасаног човека што наш сељачки народ квари својом сулудом демагогијом, врати свом лекарском послу, с тим да му се забрани да трује народ разним сулудим демократско-сељачким комунистичким паролама.

⁹⁵ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 13–14.

Најбоље се види владина вредност на уредби о Јеврејима коју је спремио и влади поднео др Корошец. (Наш однос према њему је познат, али ако неко учини, ма био и наш противник нешто паметно и корисно, ми нећемо зато никад бити против онога што је он учинио.) Др Корошец је захтевао да то претресе једна министарска конференција, на којој не треба да буде Чубриловић (онај што је Корошцу псовао оца и мајку свакако зато што је јеврејски зет). Ту уредбу је израдила једна комисија, изгледа после дугог нећкања председника владе.

Кад се конференција састала, др Корошец је извадио уредбу и прочитао је. Председник владе му је на то рекао: „Изволите!” мислећи да ће др Корошец да је образлаже. Али др Корошец је рекао: „Нека изволе остали. Ја сам прочитао што сам имао да кажем”.

Тада је прво устао др Л. Марковић, који је говорио против уредбе, сматрајући да она не одговара нашим интересима. За овим др Мачек са истоветним разлозима. Напослетку, масон др Константиновић, који се у свему сложио са предговорницима.

Тада је др Корошец узео уредбу ставио у ташну као да је намеран да напусти седницу, и вероватно, да да оставку.

На то је председник прекинуо за часак конференцију и позвао на страну др Мачека, те му нешто говорио.

Одмах затим, поново се село и тада је узео реч председник владе, који је говорио у прилог уредбе и уредба је примљена.

Али још није објављена, јер је Константиновић успео да се у ову унесе одредба да уредба важи тек од 1941/42. године. А на ово др Корошец опет не може пристати, јер он то тражи за одмах. И тако ствар стоји у месту.

Тако је и са антимасонством.

Како би могло бити друкчије кад су главни фактори у влади масони.

Разуме се, масони то поричу. Они су у стању (ми имамо доказа и искуства, како иначе они који се зову „поштени људи”, годинама седе у поштену друштву, гледају у очи и поричу да су масони) у томе је прва огромна штета од масонерије, јер учи људе лицемерном лагању.

Зато данас иду лажни спискови о масонима, да би се правим, а најважнијим, сакрио траг.

Тако је са свима политичким мерама које морамо предузети.

Све укочити. Све ујаловити. Све ушкопити.

Ето тако изгледа влада ове мучне земље - у најмучнијим данима света, Европе, Балкана и њеним рођеним.

МЕСТО ЗАКЉУЧКА ⁹⁶

Питају нас с много страна: „Где је спас? Цртате страшне прилике. И у праву сте. Али, где је спас одатле? Ми га не видимо?”

Одговарамо:

⁹⁶ Билтен број 56; 5. октобар 1940; стр. 23–24.

Ако признајете да је наш приказ прилика истинит, иако заиста не видите спаса нигде, онда вас разум упућује да приђете онима који вам ипак спас обећавају.

Зар не би отац дете на смрт болесно, за чије је раније лечење све покушавао, па сви лекари дигли руке, напоследку одвео тамо где би само чуо да му обећавају спас. А овде се ради о болној и преболној отаџбини са свиме што она за све нас означава у прошлости, у садашњости и будућности.

„Збор” вам је од прве своје појаве говорио истину: ви је нисте слушали. Ви сте ишли путевима неистине. И отаџбини вашој и вама, и вашем дому било је све теже и теже. Ви сте слушали друге. „Збор” нисте слушали. Ред је да нас сад послушате.

„Кад вам је „Збор” говорио против демократије, парламентаризма и партија (нико живи тада није имао храбрости то ни да мисли) доказујући да је демократија ненародна владавина, да је парламентаризам недомаћинска владавина, да партије цепају и растачу снагу народа. Ви сте ћутали, јер су дрски наметљиви грлато узвикивали: Живео Блум! Живео Народни фронт! Живеле велике демократије! Живела Француска! Живела Енглеска! Живела Чехословачка!”

Сад видите ваљда како је „Збор” био у праву кад је онако говорио, јер да је било домаћинске владавине, да није било цепања и растакања партијског, сигурно је да Чехословачка не би онако прошла, сигурно је да Енглеска и Француска не би неспремне улазиле у рат, сигурно је да би увидев своју неспремну из рата с малим интересима благовремено изашле, а не би и неспремне ушле, па чак кад су своју неспрему и увиделе, опет тврдоглаво свом снагом, гурали у своју пропаст.

Кад вам је „Збор” говорио да праве народне владавине нема док се не распусте партије, док се на Народни сабор не позову представници народних сталежа, док управа државе не дође у руке људи који су кадри себе заборавити и прегорети, а све на челу са Краљем-Домаћином, одговорним, али неприкосновеним - ви сте ишли за Удруженом опозицијом (где двојица једну заједничку мисао конструктивну немају, осим негативних преко којих су погрешно мислили доћи на власт) или Б. Јевтићем, М. Стојадиновићем, јер вам се чинило да су Удружена опозиција, или Б. Јевтић или М. Стојадиновић реалнији политичари, а „Збор” некако ваздушаст, нереалан.

Сад би било ред да се осврнете на своје мерило којим сте мерили реалност, јер ето ваши реални политичари: УО расута и немоћна, без угледа, без снаге, без власти, Б. Јевтић и М. Стојадиновић ништа боље од ових. А истине које је „Збор” објављивао стоје, потврђене су искуством вашим и нашим, чак и оним целог света.

- Кад вам је „Збор” говорио да није спас у болшевизму, јер је овај потекао из јеврејског духа, коме је циљ да мржњом раздели сваки народ на непријатељске класе, да би га лакше савладао, а да су његови резултати крајња неслобода и неупоредива беда у унутрашњој, а рат ради револуције у спољној политици, ви нам нисте веровали. Ви сте као блечеће стадо ишли за агентима Коминтерне што су вам причали о „Русији” (коју је поробила и уништила и име јој збрисала СССР), о

„великом Стаљину”, о „рају малог човека”, о миру нашем који они „моћно штите”.

Сад сте ваљда већ и ви начисто с тим, да Немачка не би могла поћи ни у рат против Пољске да није била охрабрена од Совјетије - да су совјетски агенти Француске док је била снажна ослабљивали, да би је кад ослаби заједно са Енглеском бацили на Немачку. Сутра ће Совјетија исто тако као Немачку, помоћи Јапан, да зарати с Америком. А и шофера нашег господина Гавриловића може да вам прича о беди која тамо у Москви влада, као и о слободи која тамо царује. Мале пак земље, Финска, Естонија, Летонија, Литванија, Пољска, Бесарабија и Буковина сведоци су о заштити коју им је Совјетија пружила, то ће вам и сами совјетски представници овде у Београду лично рећи да они нису представници Русије већ СССР и љутито ће вам на вашу примедбу да је то исто, приметити да су то сасвим различне ствари.

Једном речју: нисте нас слушали, а показало се, да смо само ми јасно, гласно, одређено истину објављивали, за њу се борили, главу у торбу за то стављали, (а многи наши другови за то чак главу и дали, док их је далеко већи број крви пролио, а хиљаде већ десетина хиљада дана затвора по нашим хапсанама за то данак платили). Увек сте нас чули, али нас никад нисте хтели послушати.

Данас нема даље. Ни корака. Година је ово Одлуке. Одлучује се о томе хоћемо ли и без Косова доћи у положај гори од Косова.

А сви које сте до сад слушали стоје беспомоћно. Не знају више шта да вам кажу.

А ви видите: нема спаса и питате нас: где је спас?

„Збор” вам вели истинито, као и све што је до сад говорио:

Има спаса:

Збор зна где је спас.

Збор вам је указивао пут спасења.

Збор вам и сад указује на тај пут.

Сви надрилекари су умрли. Болест не само неизлечена, већ рђаво лечена она се погоршала. Све сте покушали. Само оно што је „Збор” предлагао нисте. Сад вам ништа друго не помаже већ да послушате „Збор”.

„Збор” ће вас спасти. Сигурно. С Божјом помоћу, која га је и до сад упућивала, одржавала, бранила и храбрила.

Приђите му одмах.

Ви сте прочитали и још мислите.

Шта мислите?

Два су пута пред вама:

Хоћете ли са силама расула. Оне су јаке и прејаке. Само изволите. Оне раде на пропасти земље, дома, деце ваше и вас самих.

Хоћете ли са „Збором”, који је једна снага, јер једина која види, мисли, зна и хоће, као што је искуство доказало. (Има снага великих, као аутомобили са моћним моторима, али без фарова, па у магли и ноћи не смеју да крену). Он је снажан хиљадама младих својих бораца - он је сна-

жан снагом своје мисли и свога духа. Приђите му да ту снагу својом увећате и тиме спас своје земље помогнете.

Али ви и даље стојите неодлучни.

Пазите! Знате ли да сте се тиме одлучили за трећи пут, онај који води за Голеч-планину, онај којим је Вук Бранковић завео резерве спаса у борби пресудној између сила пропасти и сила спаса.

Свако ко у борби одсудној у години одлуке не буде на страни „Збора” - помаже као Вук силама расула.

РАЗГОВОРИ С ПРИЈАТЕЉЕМ ИЗ БУГАРСКЕ ⁹⁷

„Чудновата је ствар”, говорио нам је пријатељ, у Београду круже гласови о антисрпским демонстрацијама у Софији, у Бугарској се чује међутим да су такве демонстрације биле у Београду.

Констатујемо да таквих демонстрација није било срећом, али не заборавимо да су ипак гласови о њима ширени.

И извучимо закључак одатле: хтело би се с неке стране да их је било, и иако их није било, гласови су лажно ширени, у провидној жељи да се зле последице појаве већ и од самих лажних гласова, уверени да ће можда лажни гласови довести до правих демонстрација.

И извучимо други закључак, да морамо бити јако опрезни кад нам рђави гласови, било из Бугарске, било из Југославије, долазе.

Главна је ствар и мислим да то мора бити главна линија свих наших обостраних напора: не сме бити више ни 1885, ни 1913, ни 1915. године. Бугари су се поучили овим последњим годинама: Срби оном првом. Мислим, и поред ту и тамо појављеног лудила, да не би ни мало лако било повести поново Бугаре на Југославију. Мора се констатовати чињеница да идеје нису мртве ствари. Као семе бачено, оне клијају, ничу, развијају се, расту, доносе плода и умиру. Идеја нашег братства, потреба наше животне солидарности, тако је напредовала и порасла, да супротне не би биле у стању да лако наведу Бугарску да понови 1913. или 1915. годину.

Вама, међутим, морам рећи да је велика погрешка што ваша настојања, која је Билтен већ више од 18 месеци, постојано, храбро и против толиких препрека заступао, нису била од управљача Југославије прихваћена својевремено. Политички Југославија је ту много изгубила, јер је дозволила да југословенску мисао у Бугарској ставом Југославије туку њени непријатељи. Та мисао није потучена, али је умањена и ослабљена. Билтен је правилно то схватио, али и тај проблем је остављен „Збору” да га он реши, а не они који сад владају и које је „Збор” саветовао и упућивао тако далековидно у овој ствари.

Главна опасност за наше односе била би у томе, ако Југославија буде дозволила да води непријатељску или неискрену политику према силама Осовине, а нарочито према Немачкој. Наши међусобни рачуни неће бити у стању да нас одведу у рат, али ови други сигурно. То треба да се зна у Београду.

⁹⁷ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 1–2.

Има људи у Бугарској - чак и наследника најчистије Стамболијскове линије - који мисле да је спас за наше односе, ако Југославија заснује најприсније односе са Совјетима, јер у том случају бугарски народ - славенофилски расположен - неће никад напасти Југославију.

Међутим, ови иначе велики пријатељи Југославије, управо наводе воду на супротну воденицу, јер гонећи је да води политику присног пријатељства са Совјетима, гоне је очигледно да води политику неискрену или непријатељску према Немачкој. А ако то буде било, онда ће доћи до сукоба на Балкану, и између Југославије и Бугарске, не узроком наших међусобних рачуна, већ узроком немачке воље која ће натерати Бугарску да поводом наших међусобних рачуна нападне Југославију, пошто је очигледно да Немачка нити има рачуна, нити има разлога да ту у свом домаћају трпи велику Југославију себи непријатељски расположена, кад већ има толиких који ће се на њен миг бацити на Југославију.

Заблуда ових добронамерних Стамболијскових људи лежи у томе што они сматрају да о рату између Југославије и Бугарске одлучује славенофилско расположење бугарског народа, а не Бугарска држава, односно они који њом управљају и који ће, ако Немачка буде сматрала потребним, сигурно ићи у рат против Југославије, пошто ће се славенофилско бугарско расположење повући пред нашим међусобним рачунима.

Морам признати да и код нас, и поред софијских манифестација у корист сила Осовинских, нема у народним масама много симпатија за ствар Немачке и Италије.

Ово није са разлога неких симпатија за Енглеску. То долази само као последица осећања страха да ако победи Немачка онда је самосталност Бугарске и Балкана свршила своје.

То је и главни разлог што Стамболијски људи сматрају да је спас у вези Југославије са Совјетима. То је и главни разлог великог просовјетског осећања у бугарским народним масама.

Ово питање нашег односа према Немачкој има двоструки вид, према томе на које се гледиште човек поставља.

Ако се стане на гледиште да је борба Немачке и Енглеске само борба између два народа, од којих Немачка може постати и опасна по слободу и независност нас словенских народа на Балкану, онда смо упућени да желимо победу Енглеске и пораз Немачке.

Али ако видимо да борба Немачке против Енглеске није борба двеју нација, већ је то борба народа немачког који је скинуо израиљске наочаре и многим стварима видео истину својим рођеним очима - против Енглеске која не само да не скида те наочари са носа свог народа, већ жели да те израиљске наочари остану и даље на носу и свију осталих народа, те да сви народи само кроз ствари посматрају, онда морамо прво да желимо победу Енглеске и пораз Немачке.

Јер наочари израиљске значе ропство народа који се њима служи, ропство духовно, ропство политичко, ропство економско-финансијском и духу, систему светској владавини Јевреја.

Ако поред тога, ми можемо са поуздањем рачунати да победа Немачке неће значити ропство национално за балканске Словене, онда што да

се победе немачке плашимо, утолико пре што ова има за подлогу снагу, храброст немачког народа, а противни рачуни се заснивају на дугом рату и претпоставци да ће овај сломити вољу његову за победом. Али ако би то и било, то би сигурно значило победу бољшевизма, еманације и творевине јеврејске, која треба да претходи отвореној светској јеврејској држави. А ко бежи од једног ропства да се преда другоме, тај личи на човека који би бежао од лава да се склони код тигра. Ето то су моја разматрања и на томе ја и моји пријатељи заснивамо своје држање, при чему сам срећан што је „Збор” скоро истоветног гледишта.

На Ваше питање о Немачкој војсци у Бугарској знате већ мој одговор. У Рушчуку и Варни има по неколико стотина војно-техничких немачких лица. Они служе као инструктори бугарској војсци.

Могуће је да ово присуство баш на северно-источној граници треба да послужи као психолошка брана било каквом совјетском покушају.

Бугарска, поред свих својих ревандикација према Грчкој, не би никако примила лака срца да послужи као база напада на Грчку и Турску. Али, разуме се, као и у случају Југославије, то не значи да не би, по државним разлозима, ушла у рат - ако држање Турске и Грчке доведе до рата између ових и сила осовине.

При том треба да знате да Цар, ако до овога дође није германофил, већ има обавезе из којих се тешко може извући.

ОПЕТ РУМУНИЈА ⁹⁸

1) Гласови о немачким трупима у Румунији, који су час демантовани, час потврђивани, данас у оволико изгледају стварни:

Сигурно је да су Румунији и преко наше територије, слате из Немачке, велике количине разноврсног војничког материјала.

Сигурно је да су у Румунију стигли немачки официри, подофицири и војници, да ли у својству коначара, за нове знатније снаге, или пак као инструктори. - Нема никаквог мерила за утврђивање њиховог броја. Једно је сигурно да тај број за сад није велики, јер нигде у Румунији таква број није примећен.

Ко прочита чланак писан по рапортима генерала Антонеска, тај ће схватити оправданост реорганизације румунске војске. Отуда, нарочито кад се ради о брзој реорганизацији и брзом наоружању, није чудо кад се, под приликама какве су сада тамо, прибегава тој помоћи.

Засад изгледа да ће доћи две велике војне немачке команде, једна за сувоземну војску, друга за поморство. Прва ће имати своје седиште у Букурешту, а друга у Мамаи код Костанце.

Сасвим је оправдано претпоставити да ће Немци употребити ову прилику да обезбеде петролејска поља и да на Црном мору створе озбиљну поморску базу за случај да до сукоба буде дошло и у овом крају света.

Румунски петролеј по количини одговара таман потреби немачке потрошње за време рата и ослобађа Немачку од монопола совјетског петролеја. Могуће је да ће и сад, нарочито после вероватних прекида од-

⁹⁸ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 5–7.

носа с Енглеском, Енглези са својих база из Кипра покушати бомбардовање петролејских поља. Румунија није била у стању да сама учини ефикасну заштиту овога. Отуда је животно питање за Немачку било да сама то осигура.

Блискост Совјета на Дунавском ушћу представља за Румунију велику опасност, јер овакав сусед може за час једним скоком да заузме целу Добруцу и да изиђе на нову румунско-бугарску границу. Румунија се с обзиром на своје стање, томе не би могла успротивити. То треба да учини само присуство немачке војне базе у Мамаи, јер би у том случају то довело до сукоба с Немачком, од кога Совјетија више него икад бежи. Немачкој је ово потребно и као обезбеђење базе на Црном мору, и као спречавање сувоземне везе Совјета с Бугарском.

Сигурно је да је то и Румунији било потребно, јер иначе такви родољуби као генерал Антонеску и Гвоздена гарда не би овоме прибегавали.

Разуме се, нашим совјетофилима је рачун знатно отежан, јер је њихово глупо „иде Руја” - добило категоричан деманти.

Ми дакле сматрамо:

а) Да је број немачких војних снага у Румунији засад, сасвим мали - да је више симболичан.

б) Да је толики могао прећи и сувим, јер је ишао без оружја (а могао је и ваздухом прећи) пошто је оружје намењено Румунији слато сасвим отворено возовима и преко наше територије. - Да Дунавом изгледа није прошао, јер никакво слично кретање није запажено.

в) Да је сасвим вероватно да ови елементи треба да послуже румунској војсци, којој је одувек тежио садашњи управљач државе.

г) Да је сигурно да ће ови елементи организовати одбрану петролејских поља.

д) Да је сигурно да ће они организовати и поморску базу на румунској црноморској обали - у циљу који смо напред означили.

ђ) Да је могућно да ће ови елементи бити накнадно појачани озбиљнијим војним снагама, у циљу обезбеђења Румуније од ма каквог совјетског изненађења, и обезбеђења сувоземне везе с Бугарском, у којој одавно постоје извесне немачке базе, као технички инструктори у Русчуку и Варни.

Засад се не може оценити да ли све то представља један детаљ будуће замашне операције Средоземно море - Африка, о чему је било речи у чланку Ситуација у Средоземном мору.

2) Унутрашња ситуација у Румунији је у знаку утврђивања власти генерала Антонеску.

Он је сам војник, родољуб и честит човек. Он је видео где се иде: видео расуло морално, политичко и војничко и имао храбрости да кида са својом каријером и да се бори за ствар своје земље и против оних који су у име њено владали њом.

Природна је његова веза са Гвозденом гардом.

Ова се борила за ред и честитост (етника и етика, како то они кратко веле).

То су већином млади људи, који у политичком и друштвеном животу Румуније нису играли никакву улогу, често нису стигли ни школе да

сврше. Али видели су као и генерал пропаст и расуло, па нису хтели да им земља у блату пропадне.

Целокупан њихов рад заснован је на вери у Бога, која их и инспирише и даје основе народног и хришћанског гледања на свет и живот.

Они се сматрају борцима и апостолима који то стремљење имају да остваре. Зато су своје удружење и назвали Легијом Светог Архангела Михаила.

По њиховом мишљењу у свакој оваквој ствари није важно толико имати израђене до детаља програме, већ имати велики фонд моралне снаге, вере и чистоте, а остало ће одатле, према приликама, изићи само по себи.

Да би се тај фонд очувао, ово су основне тенденције легије:

1) Богатство и трчање за њим убија борбеност, пожртвовање, братску солидарност. Зато се легионари морају клонити богатства и свуда око себе ширити тежњу за строгим животом, избегавање беса, луксуза, порока из кога, кад се вољно прихвати, излазе све индивидуалне и колективне врлине.

2) Солидарност народна је услов његовог одржавања и услов опстанка сваке јединке. Зато легионари с једне стране морају бити сами непрестано пожртвовани, а с друге спречавати сваку појаву повреде те солидарности, било да се ова појављује у раду против интереса нације или у раду против интереса јединке, члана те нације. Отуда су легионари против сваке корупције и свију антинационалних појава с једне, и против капиталистичког поретка, с друге стране.

3) У Легији је изражена мисао генија народног и воља нације да оствари најбоље услове за своје одржавање и развиће. Бранити Легију од сваког компромиса или свега што би јој високи морал и дух подрило, основна је дужност легионара.

Легионари немају великог политичког искуства. Али оваква висока начела су довољна да једном покрету даду мудрости да и на практичном путу не прави погрешке.

Отуда се надамо да ће Румунија наћи свој пут и да ће је крепка рука Антонескова и жарко апостолство Легије спасти пропасти.

СИТУАЦИЈА У СРЕДОЗЕМЉУ ⁹⁹

Силе Осовине решиле су да појачају и убрзају рат у Африци.

То се појављује као потреба из више разлога:

а) Док Суец не буде савладан, мали су изгледи да ће Шпанија пристати да уђе у рат, па чак ни да своју територију уступи ради напада на Гибралтар.

б) Док се не рашчисти с Енглеском и Суецом енглески утицај у Средоземљу увек постоји (Турска и Грчка).

в) Док се не рашчисти с Египтом саобраћај у Средоземном мору врло је отежан, а тиме и економски положај Италије и осталих земаља.

Међутим војничке операције према Египту нису тако лаке.

⁹⁹ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 7–9.

Највеће италијанске снаге налазе се у Либији. Али путеви који воде из Либије ка Суецу, преко нилске долине, пресечени су широком пустињом. Кроз ту пустињу не могу се кретати велике снаге. Ако би те снаге и прешле пустињу на излазу из ње, могле би и од слабијих снага бити катастрофално тучене.

Једини погодан правац напада је пут који води од либијске границе поред мора. Али тај пут је тучен надмоћном енглеском флотом, као и цео појас у дубини од 30 км. од морске обале.

Талијани су због тога при досадашњим нападима своју главну нападну колону упутили кроз пустињу изван домашаја флотне артиљерије. На тај начин могли су напредовати. Али снага која туда пролази није велика да би се њоме завладало Египтом.

Треба знати да енглеске главне снаге у Египту, иако нису велике, кад на улазу из пустиње у нилску долину буду дале битку, могу лако да нападним снагама приреде врло непријатна изненађења.

Истоветан је случај операција које би се из Либије кретале још даље од морске обале ка Нилу. И оне би из либијске пустиње имале да уђу у широку египатску пустињу и да при излазу наиђу на северне и добро опремљене енглеске трупе.

Истина је да би немачке трупе место италијанских имале можда унеколико веће успехе на овом фронту; али и оне би се имале да носе са истоветним геофизичким условима: са преко 500 км. широком пустињом.

Напад из Абисиније и Еритреје наилазио би на мање теренске препреке, али Италија не би смела да офанзиву припрема отуда, јер би напад отуда на Судан и Египат - на фронту широком преко 1000, а дубоком 1500 км. - захтевао огромне снаге које Италија тамо нема у тој мери, да би и с озбиљним снагама могла да крене у напад, и опет да озбиљне остави у Сомалији и Абисинији, кад се зна да је тамо скоро дошла и да се ове земље лако даду напасти с многих страна.

Ових дана, а у вези гласова о немачким трупама у Румунији и Бугарској, почело се мислити о могућности да би Немачка могла олакшати напад својој савезници пролазом кроз Турску и Сирију, нападом преко Палестине и Синајског полуострва.

Немачка војна снага је врло озбиљна ствар, па ако би се она озбиљно узела бавити оваквом ствари човек не би могао чак ни врло тешком подухвату оспоравати могућност. Али овде на путу стоје озбиљне тешкоће и ми смо дужни да их изнесемо пред своје читаоце.

Шематички овај напад би угрозио Енглеze и Египат и са североистока. Ако би Немци с озбиљним снагама могли доћи до Синајског полуострва, па и ово прећи, онда би, разуме се, положај Енглеза био сасвим критичан.

Међутим, оваквом плану испречавају се многе и сасвим озбиљне политичке и војничке тешкоће.

а) Међу политичке тешкоће дошло би на прво место држање Совјета према овом плану. Овај би захтевао или да Турска сама дозволи пролаз немачких снага, или пак да силом буде на то с немачке стране приморана. Нема никаквог изгледа да би Турска пристала да ово својевољно учини, јер је утицај Енглеске врло јак у Турској, а и без тога Турска,

као држава с великом традицијом, не би без свог интереса никако на ово пристала. То пак значи да би Турска морала да буде силом на то нагнана. Мада ни војничко, ни морално, ни политичко стање Турске није, као што смо већ то и раније објавили, нарочито високо, и мада су Немачка и Бугарска довољно снажне да слома и већи отпор него што би Турска дала, јасно је да Совјети не би никако могли добрим оком гледати онај напад који се врши баш на Цариград.

Немачка би можда могла политички обезбедити Совјете каквим новим споразумом (ако га већ о томе немају) и тако њихово страховање за слободу мореуза учинити неумесним. Али односи између Немачке и Совјета данас нису више овакви какви су били пре годину дана, па иако нема изгледа да ће доћи до рата, јер то обе стране избегавају, свака из својих разлога, не би могли да издрже овај напад Немачке на Турску, нити би ту какав нови пакт могао страховања Совјета одстранити. Пропаст Француске је не само изненадила, већ и заплашила Совјете. Они страхују да се рат победоносно за Немачку не сврши и да они остану у Европи сами пред страшном и моћном победницом. Отуда сваки корак Немачке у оне крајеве који имају стратегијски значај по њих, Совјете мора чинити озбиљно забринутим.

Па иако Немачка нема много разлога да се војнички плаши Совјета, она ипак мора водити рачуна и о самом политичком негодовању њиховом, јер се, у случају какве непредвиђене незгоде, за час може од политичке направити војничка незгода.

Још пролетос, пре пада Француске, Совјети су имали интереса да искористе напад на Турску, па да је с другог краја и сами, на њима својствен начин, очерупају. Данас, Совјети већ немају рачуна да се Немци тако приближе Цариграду. Отуда је, пред свом опасношћу, могуће очекивати да се односи Совјета и Турске сасвим поправе. Тако треба тумачити и изјаве које је турски амбасадор, који је два месеца у ово важно време провео у Анкари и Цариграду, изван своје дужности, сад кад се враћа натраг у Москву, дао штампи о изванредно добрим односима Совјета и Турске.

б) Друга политичка тешкоћа је опасност да ова операција не изазове, и против воље Немачке, рат на Балкану.

Јер напад на Турску морао би бити праћен и ратом с Грчком, а ово као што смо видели раније, може довести и до распламсавања рата на Балкану.

Нама изгледа да су довољне већ ове две политичке тешкоће, па да ову операцију Немачка - чија је виртуозност за последњих три године зато и војнички успевала, што је политички ствари упрошћавала - избегне.

Али постоје и војничке тешкоће.

а) Сам напад на Турску представља, с обзиром на правац напада, врло озбиљну војничку операцију, како с погледом на снаге које би Турска иставила, тако и с погледом на скоро несавладиве тешкоће које наилази напад на Цариград кад долази с Балкана, а одбрана, поред погодних теренских могућности, располаже још и јаком поморском снагом.

б) Ако се претпостави да би све то било савладано и да би немачке војне снаге прешле целу Турску, избиле у Сирију, прегазиле Палестину, а треба око 1000 кил. прећи до Сирије, око 1400 до Палестине, око 1600

до Синајског полуострва, онда је много учињено да се загрози Енглеском господству у овом крају света, већ и због угрожавања петролејских извора у Ираку. Али од границе Синајског полуострва до Египта има још 200 клм. пустиње.

Турци су у Светском рату држали све те земље и Синајско полуострво, па су, под немачким вођством, избили на сам канал, али су Енглези због слабих снага (а веће пустиња није дозвољавала) успели да те напоре одбију и да уђу у Палестину.

Истина, садашња Немачка би, ако се реши на овај пут, припремила све на начин како само она то уме и може. Али поред свега тога што то знамо, све ове тешкоће политичке и економске чине овај напад врло проблематичним.

Изузетак би био, ако и поред разлога које смо напред навели, Совјети буду хтели да се користе ситуацијом, па да пусте Немачку да нападне Турску, а она и сама да на њен начин нападне из Транскавказије, у правцу Ерзерума и језера Вана на Месопотамију (Ирак) и Иран. Онда би и операције Немачке биле према Турској олакшане, а Совјети би са своје стране извршили онај план о коме смо говорили у бр. 41 Билтена, те тако избили, евентуално на Персијски залив.

Међутим ово износимо поново као могућност, мада политичке прилике Совјетима не би више саветовале, са њиховог гледишта, да и даље својим акцијама помажу Немачку.

По немачким изворима, упућен је у Африку знатан број Штука апарата са немачким авијатичарима, обученим у италијанске униформе. Ови апарати имају задатак да обрушавањем нападају енглеску флоту, која је до данас у Средоземном мору (нарочито његовом источном делу) остала господар. Штука апарати су показали своју високу вредност и сигурно је да ће енглеска флота и трговачки бродови то брзо осетити. Али мада њима флоти могу бити нанети знатни губици, она тиме не може бити уништена.

Мора се претпоставити да и Енглеска своје позиције у Египту жели упорно да брани и да је знатно појачала и људством и материјалом армију која брани Суец.

Кад све ово размотримо, морамо закључити да, ма колико положај Енглеске био уздрман у Средоземном мору, пред силама Осовине стоје врло озбиљни војнички проблеми.

ЗАКЉУЧАК ¹⁰⁰

У овом периоду, од последњег билтена, доживели смо да нам Румунија отказује чланство у Балканском споразуму, оном Балканском споразуму због кога ми ниједан корак нисмо смели да учинимо да помогнемо Балкану и себи, јер смо се плашили да би то „покварило” Балкански споразум.

Све што смо месецима предлагали није прихватано. Сматрало се да је најмудрије ништа не чинити.

¹⁰⁰ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 10–12.

Ми стојимо. А све око нас брзином невиђеном се мења. Зар је могуће да ми останемо непромењени? Могуће је само ако ми разумно спречавамо контраакцијом промене на своју штету, а помажемо оне које нама користе. Разумна динамика би нам помогла, глупа статика у време најдинамичније води нас у пропаст.

Совјети су палисвет. Они желе да се запали све око њих. То је предуслов успеха њихове светске револуције. Они су зато спремали овај рат. Раслабљивали јаке, помагали слабе само да до рата дође. Рат је дошао кад су они Немачкој дали одрешене руке за рат. То треба да знају сви они - и никако да не забораве - који из страха од Немачке навијају за Совјетију: предуслов за све што је Немачка учинила то је било претходно саизвољење Совјета. Не дај, Боже, да се послуша глас необавештених глупака и незналица или свесних агената московских и добије неки наслон на Совјете. Тај наслон ће доћи главе Југославије. И Совјети прстом и неће, и не могу, и не смеју мрднути.

Италија нам с времена на време преко г. Ансалда или г. Гајде поручују да је неко њено историјско право - или животни интерес у томе и томе, што сигурно не, случајем не, већ историјски и крвљу, ми имамо у својим рукама. Бугарска је у знаку младалачког ревизионизма. Шта смо ми учинили да све то за времена спречимо стварним делима, одлучним, пуним потезима? Ми смо се заклањали иза празних дипломатских формула. (Балкански споразум, Пакт вечитог пријатељства) као што смо у своје време заснивали дуго времена своје спољне односе на Малој Антанти. Ми нисмо били у стању да видимо унапред и да схватимо да иду тако огромни догађаји, према којима су те формуле празне као мехури сапунице и да ће их снаге који из тих догађаја произиђу одувати, а да се ни њихов уздах чути неће.

Ми смо само једно осетили, инстинктом, да долази земљотрес и да је добро ако нас не закачи, и ако буде што даље од нас. Али шта треба чинити да катастрофу на својим границама зауставимо - ми то нисмо разумели, - или нисмо имали смелости да потребне смеле гестове учинимо.

Југославија је постала сарадњом Француске и Енглеске. Али нисмо имали смелост и - као ни наши англо-француски пријатељи да истини погледамо у очи - и да јасно и одређено покажемо да ако и имамо разлога да им будемо благодарни за помоћ коју су нам указали у нашој националној борби, немамо никаквог разлога да се не одвојимо јасно од њих у њиховој лудој политици која води свет у нову кланицу, много озбиљнију по својим последицама, од оне из 1914. г.

Истина је да смо остали неутрални. Али неутралност је ништа ако иза тога не стоји одређена спољна политика иреалне снаге које јој дају чврстину.

Ми смо морали знати да систем покровитељства англофранцуског иде свом паду, јер Енглеска и Француска скоро свесно иду својој пропасти - свом самоубиству.

Све што је „Збор” у том погледу покушао изнети било је загушено масонско-јеврејском-демократско-капиталистичком кампањом.

Данас је Француска република пала. Стари маршал покушава да испод њених развалина спасе француску државу и француски народ. Енгле-

ска се бори јуначки, упорно, али она се нада у слом непријатеља, а не у своју победу. А слом њеног непријатеља, под сумњивом претпоставком да дође, неће бити њена победа већ победа болшевизма, пустошног оруђа лукавог Редитеља Дrame човечанства.

Ми смо из свега тога требали извести закључак да на Балкану пре земљотреса морамо средити своје односе, ако желимо да нас овај не закачи.

Ми смо даље морали одмах, а нарочито после објаве рата, схватити да центар наше дипломатске активности мора у будуће бити Берлин, јер је то највећа војничка и политичка сила у Европи, јер је то наш непосредни сусед, јер је то земља с којом имамо највећи обим економских размена, и јер је то земља, која је до сад показала да нема интереса да у овом делу света дође до рата, и најзад јер је показала, бар до сад, да њени интереси нису супротни животним интересима Југославије.

Прочитајте пажљиво наш извештај из Бугарске. Ту су аутентичне речи човека који нешто значи у Бугарској и који сутра може значити и више. Иако његово име не објављујемо, значај његових речи није ништа мањи. Он нам каже једноставну истину: ма какви били наши међусобни рачуни, неће доћи до рата између Југославије и Бугарске, ако је Југославија добро с Немачком, напротив доћи ће до рата, ако Југославија није добро с Немачком.

То може бити криво неким политичким фантастима који не воде рачуна о стварности, већ мисле да се спољна политика треба да води срцем или маштом. Али било то неке право или криво, тако је. То преведено на наш језик значи да ће нас Бугарска напасти, ако Немачка не буде имала ништа против, а још пре ако Немачка буде то хтела, а неће, ако се Немачка томе противи.

За сад је такво стање да рата нема, јер се Немачка томе противи. Знамо да су Бугари у Берлину показали извесне жеље у погледу отварања проблема Југославије. Показало се да Берлин о томе - и у погледу момента и у погледу обима - има сасвим друкчије гледиште.

Неко ко ово чита, може одатле поставити питање: па зашто бисмо ми онда сређивали балканске односе, кад у ствари по овом излагању све зависи од Немачке. Онда је, изгледа, важно једино односе с Немачком сређивати.

То ми нисмо ни рекли - па ни мислили. Зашто бисмо ми оставили садашње стање на Балкану - ако бисмо могли имати сређеније, чвршће, ако би Балкан био мирнији, стабилнији, и самим тим независнији?

Зато смо ми били за други ред ствари на Балкану. Зато смо и данас за то, и то по својој разумној иницијативи, а не као Румунија - кад је неизбежни ход ствари примора да даје без контра-вредности и оно што је неколико месеци раније могла да сачува. Зато ми не мислимо да је добро само с Немачком бити добро, већ прво и на Балкану радити да добро буде.

ПОТРЕБА ИЗУЗЕТНОГ СУДА ¹⁰¹

¹⁰¹ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 12-13.

Прилике у којима живимо траже да извесна дела суде нарочити изузетни судови, по нарочито изузетном поступку, где ће оправдана жеља за правдом бити задовољена, а да судови буду и брзи и строги.

Јер правда чим је спора, мора бити и блага, јер суди удаљена од времена кад је дело почињено. А чим је спора и блага, она не утиче довољно на људе опомињујући их, те се извесна кривична дела лако размножавају и шире брзином ватре.

То је био некад повод Суду за заштиту јавног поретка у држави.

Тај суд и сад постоји, па и суди. Он треба и да остане. Али потребне су и код њега велике реформе.

1) Увукао се - услед опште болести народне и државе - и у судове много што шта што није достојно да буде судија. Има таквих и у државном суду. Ту има људи који свесно чини против свог уверења, криво раде и криво суде, људи каријериста, судија који не суде по закону и свом убеђењу, већ час на штету, час на корист окривљеног, према мотивима који конкретни случај код њих може да изазове.

Зар се није дешавало да судије невиног човека пошаљу на робију (Драгиша Стојадиновић) где су судије приликом већања изрично наводили мотив што је М. Стојадиновић председник владе и што ће владати пет година.

Зар се није дешавало да Суд за заштиту државе држи 59 дана у притвору и затвору човека који није ни саслушан о делима која му се стављају на терет?

И преки или ванредни суд ако и треба да буде брз и строг, не сме бити неправедан и незаконит. У томе је његова величина и достојанство, у томе и оно што Краљ, отаџбина, народ и закон од њега очекује.

Отуда је прва потреба рашчишћавања са таквим судијама, из таквих и из таквог суда. Ту треба да дођу људи чврста и честита карактера, добре спреме и брзине схватања, високог родољубља неподлоканог никаквом јеврејско-марксистичком доктрином или јеврејско-масонским духом.

2) Судије овога Суда треба да су постављени искључиво за то звање, које мора имати ранг судија највишег суда. Не може, као сада, поред редовних судија државног суда да врши ову своју дужност. Овде се судије уништавају, а на неки начин корумпирају, нарочитом наградом коју примају, поред својих редовних припадљности. На овај пак други начин, који ми захтевамо, судије Суда за заштиту јавног поретка, бивају само то, и имајући ранг највиших судија, добијају своје припадљности само за то.

3) Овај суд би требао да извиђа и суди поред:

Рада на насилној промени државног и друштвеног поретка.

Рада против живота и слободе државних органа.

Рада на омаловажавању и клеветању државног и друштвеног поретка, још и ове случајеве:

Сва дела злоупотребе власти и положаја из користољубивих намера почињених од министра и државних чиновника почевши од ИВ групе И, као и самоуправи бановинских и градских одговарајућих функција.

Сва дела гажења закона од стране министра, банова, начелника одељења, помоћника министара, подбанова, начелника одељења бановинских управа у управној струци и свију судија у судској струци.

Све случајеве незаконитог обogaћења напред побројаних државних или самоуправних функционера, без обзира да ли је претходно доказано постојање каквог кривичног дела за које би ово обogaћење било везано.

4) Дела корупције и гажења закона треба да буду угрожена казном вечите робије или смртном казном.

И саучество нижег органа кажњава се истом казном.

У случају доказане кривице из користољубља и осуде, пресуда по грађанском делу извршила би се не само из имања самог окривљеног, већ у недостатку овога и из имања супруге, деце и родитеља.

Одговарао би као саучесник у извршењу овог дела, изузев брачног друга, родитеља и деце, заједно са главним кривцем и свако лице које би му ма на који начин помогло да плод кривичног дела кривац за себе или своје сачува.

Не може се бранити слободним тумачењем закона нико ако је погазио јасну и недвосмислену одредбу закона.

5) Поред државног тужиоца и приватни учесник има права странке истовремено кад и државни тужилац.

За извиђање и суђење дела почињена из користољубља није потребно одобрење парламента или владе у случају одговорности министра.

За извиђање и суђење дела гажења закона од стране судије против његове одлуке није било правног лека није потребно одобрење касационог суда.

Овај суд суди у једном и једином степену, те су његове пресуде одмах извршне.

Изузетак постоји само за смртне казне, где по жалби и званичној дужности пресуда у року од пет дана пошто је саопштена, мора бити упућена на решавање општој седници овога суда, у којој учествују све судије које нису учествовали већ у суђењу.

Општа седница потврђује или ништи пресуду, у ком случају се предмет враћа натраг већу које је већ судило да по закону и примедбама поступи и пресуду донесе.

У случају потврде смртне казне пресуда се има извршити за три дана.

Ово су минимални услови, поред савесности самих судија, који су потребни па да се са свим овим делима против државног и друштвеног поретка држава успешно ухвати у коштац и сузбије их.

Без тога не иде и неће ићи.

ПРОЈЕКТ ЧУБРИЛОВИЋЕВЕ УРЕДБЕ ЗА КОЈУ ЈЕ НАДЛЕЖАН СУД ЗА ЗАШТИТУ ДРЖАВЕ¹⁰²

Овај ветропир Чубриловић комунистички расположен (Душан Бранковић и он су најгрлатији и најотворенији пропагатори култа „Совјетске Русије”) примио је нечију мисао, па је дао израдити две уредбе: једну о обавезном задругарству у пољопривреди и сточарству, а другу о орга-

¹⁰² Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 14–16.

низовању добровољаца и осталих пољопривредника у „Пољопривредне слоге” тј. задруге за обавезну заједничку обраду земље.

Ко прочита та два пројекта, а има мало појма о друштвеним односима, тај ће морати закључити да се ради о покушају насилне колективизације у систему приватне својине. Нарочито ова друга својина је непосредно напала на приватну својину и скоро превела закон о колхозима на снази у Совјетском Савезу.

Ово су кратке одредбе ове друге Уредбе:

Све општинске управе и градска поглаварства у којима има најмање 10 добровољаца и пољопривредника који су добили земљу бесплатно дужни су да их организују у Пољопривредну слогу (чл. 1.) велико угледно пољопривредно добро.

За личну употребу чланови Пољопривредне Слоге задржавају само од окућнице највише до 1/2 х. по члану породице (чл. 4.)

Држава ће материјално помагати ове слоге подржавањем станова, давањем машина (чл. 5.).

Ко напусти Слогу тај нема право да добије други пут земљу од државе или:

Сваки ко уђе у Пољопривредну Слогу ставља јој на расположење стоку радну, приплодну и за клање, све машине и справе, све зграде које служе пољопривреди, и сточарској производњи и преради. Зграде за становање, мале алатке, краву за млеко, ситну стоку и живину члан задржава за себе (чл. 7.).

Сваки ко ступа у чланство мора платити, поред тога, за пријем у чланство од 2-10% од укупне имовине - у ратама.

Свака Пољопривредна Слога има свој недељиви фонд који се састоји из а) уписнине у чланство, б) уписа на њен рачун 25-50% од целокупне имовине, в) све имовине одузете од оних који су напустили Пољопривредну слогу, г) државних покретних ствари, машина, приплода, радне стоке, вештачког ђубрета. Остатак имовине припада члановима Пољопривредне слоге (чл. 8.).

Управу Пољопривредне слоге врши управни и надзорни одбор који бира скупштина, која доноси и све друге одлуке које интересују Пољопривредну слогу. Свака Пољопривредна Слога мора бити учлањена у Савез општинских земљорадничких задруга (организовани по другој уредби) (чл. 9.).

Чланство Пољопривредне Слоге, као и општинских задруга за обавезну заједничку обраду земље, деле се ради лакшег рада на десетине, водове, чете, бригаде и дивизије. Чете се организују по селима и градовима, бригаде по срезовима, а дивизије по бановинама.

Ако је потребна вуча каквог материјала онда се образује комора дотичне јединице од чланова који имају возну стоку.

Старешине су десетар, водник, командир, бригадир и дивизијар. (Чубриловић добија чин војводе ветропирског.)

Бригадире и дивизијаре постављаће (а ко би други?) министар пољопривреде.

Јединице примају машине, стоку и остали материјал од управе Пољопривредне Слоге или Савеза Пољопривредне Слоге и одговарају за савезну употребу и чување.

Ради повећања приноса рада уводи се по јединицама плански рад. Старешина јединица дели рад подређеним јединицама или задругарима. Рад се оцењује по данима рада (трудодневи.) Радови се деле у пет група: лакши радови, релативно лаки радови, релативно тешки радови, радови специјално стручног знања, радови који захтевају нарочите квалификације, па се обрачунавају надницом по кругу 0,50, 0,75, 1,00, 1,25, 1,50 радног дана. Све се наднице бележе у личну књигу сваког члана сваких 5 дана изузев за мужу где се рад бележи сваког дана, и за пчеларе, живину и стоку где се убележава месечно. Сва Пољопривредна Слога мора пре почетка сезоне имати књигу где ће убележавати име сваког члана, колико му је и каквог рада по плану додељено - и колико је каквог рада стварно свршио током године (чл. 13.).

Задруга продаје бригади ону количину производа колико је по обавезној цени и обавезном откупу дужна као произвођач дати.

Фонду за семе се даје у натури онолико семена колико по плану припадљивости плус 10% за резерву.

Пољопривредна Слога образује специјални фонд намирница за породице с малим бројем чланова способних за рад, као и за интелектуалце који раде интелектуално и практично и коју награду одређује држава.

Пољопривредна Слога остатак прихода пољопривредно-сточарских производа дели на своје чланове сходно радничким надницама.

Тако се слично дели и сточна храна.

Остали приходи се деле овако: после исплате порезе, чланског удела, разних дажбина, штета, премија за осигурање, задруга одузима од 5-10% за Фонд пољопривредних машина и стоке, - 20% за деобу члановима сразмерно уносу у Пољопривредну Слогу, допринос фонду за пољопривредно образовање, остатак се дели сразмерно надницама.

Држава ради ових мудрих извођења намера ветропирског војводе Чубриловића сваке године уноси „Државни фонд за обезбеђење живот минимум сваког радног човека” по 300 милиона динара, а удара и нарочити прирез који врда од 1% до 100% на месечни приход (тако да човек са 400.000 месечно плаћа 360.000 дин. месечно, а човек са 500.000 475.000 динара, док човек са 1,000.001 динара свих, 1,000.001 дин. тако да уопште нема прихода, те према томе човек са 400.000 динара месечно имаће 40.000 месечног прихода, човек са 500.000 динара само 25.000 динара а човек са 1,000.001 динара ићи ће пред цркву да проси, јер ће му се све узети.)

Разуме се да Правилник о извођењу ове уредбе има да издају банови, али под надзором ветропирског војводе.

Ми смо ово изнели да покажемо шта је ова земља дочекала.

У Совјетији нема ниједног домаћина за лек - све сам надничар. То је идеал јеврејско-марксистички.

Наш народни идеал који је „Збор” узео за свој јесте да нема ниједног надничара ако је икако могуће, већ да буде Југославија земља домаћина.

Идеал овог ветропира - кога држе већ годину дана јесте идеал совјетски: да се домаћини из ове земље искорене.

И као пробни балон бачене су ове две уредбе у свет, па кад су људи почели да се згражавају, онда долази неки смушени деманти у коме се министарство ових уредби одриче.

Ми сматрамо да су ове две Уредбе намерно бачене у ово мутно време са задатком да изазову врење, како би несрећни бескућници и олош друштвени који је бескућником и лењштилуком и пороцима својим постао, били изазвани да чине покрете за насилном променом постојећег друштвеног и политичког стања.

Ово је дело предвиђено у чл. 1 Закона о заштити јавне безбедности и поретка у држави.

Отуда се надамо да ће Државни тужилац код Суда за заштиту државе да се позабави овом ствари те ће наредити ради утврђивања ко је радио ове уредбе и како је могуће да оне допру до Главног задругарског савеза и овај по њима даје своје мишљење, - а овамо се Чубриловићево министарство отреса њих.

У вези с овим износимо ову сличицу из Босанске крајине, (из које је Чубриловић побегао с породицом у Београд, јер га је једногодишње министровање уверило да мора да се креће у вишем друштву.)

Неки сељаци враћајући се из Бања Луке при изласку повичу из гласа: „Живео наш отац Стаљин”. Полиција их похапси. Чубриловић и Душан Бранковић интервенишу да се ови пусте. Полиција одбије. Интервенише и подбан Ружић. Полиција нема куд већ их пусти после 24 сата одржаног затвора. Кад су пуштени, један од сељака поново завиче у сред Бања Луке „Живео наш отац Стаљин”. Приђе му градски стражар и опомене га да не виче и рекне му да то не сме викати, јер ће у апс. На ово сељак одговори: „А зашто ја то не бих смео викати, кад је то на мојој слави код моје куће, викао главом министар Чубриловић?” И заиста! По чему да Чубриловић може викати „Живео Стаљин” и бити Краљевски министар, а сељак који је то чуо из његових уста, не само да то не сме викати, већ треба да иде још и у затвор!

МИНИСТАР ЧУБРИЛОВИЋ И ПРАВО ¹⁰³

Познато је да већег партизана и грлатијег демагога нема од Чубриловића.

Чим је постао министар пољопривреде он је противно закону разрешио цело веће Пољопривредне коморе Врбаске бановине и поставио свог партијског пријатеља, иначе познатог демократа и великог Стаљиновог обожаваоца, Душана Бранковића, за комесара са платом од 4.000 дин. с тим да он врши све дужности коморе.

На ово је Председник коморе, друг Јова Тривачевић, из села Штрбаца, кот. Прњавор, поднео тужбу државном Савету, који је пресудио под бр. 31732/39 да се решење министарства пољопривреде бр. 100873/V/39, којим је разрешено веће коморе, као незаконито поништи.

У међувремену је Чубриловић спровео изборе за ново веће Пољопривредне коморе.

¹⁰³ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 16–17.

Али кад је Државни Савет донео пресуду бр. 100874/V/39, да би исту пресуду изиграо, Чубриловић је донео ново решење бр. 35682/40 којим одређује да се разреши комесар Душан Бранковић, а да се у дужност уведе само председник коморе, друг Јова Тривачевић, и то до конституисања новоизабраног већа.

Разуме се да је ово решење Чубриловићево мера његове савести и партизанства. Он њиме хоће да изигра ону пресуду Државног Савета и место да уведе у дужност раније разрешено веће коморе, које је незаконито разрешио, он уводи само председника старог већа па и то само до конституисања новоизабраног већа, мада очигледно нема места ни избору, јер како се може бирати ново веће, кад старом још траје мандат.

Кад би Чубриловић знао да он неком има да одговара, он се не би овако у брк смејао и закону, и Државном Савету, и моралу.

Али шта је за њега Државни Савет, шта закон, шта морал?

Све то не вреди колико прашина с опанка неког његовог партијског пришипетље!

И ми не пишемо ово што верујемо да ће се он застидети, а не верујемо ни да ће ово побудити кога другог да да на одговорност позове.

Пишемо само да се зна. И запамти.

НАРОДНОМ ЛИСТУ ¹⁰⁴

Притешњен нашим одговором у Билтену „Народни лист” Грге Анђелиновића, кога - због његовог прљања туђег образа по београдским кафанама, а избегавања да јавно, у свом листу изнесе - ми с правом сматрамо „човеком лишеним части”, овај лист нам даје одговор који обећава да буде последњи.

Не би се на овај одговор ни обазрели, јер он ништа ново не износи већ понавља једно те једно: да Грга не одговара Билтену јер је Билтен анониман (мада цео, свет у нашој земљи зна да за сваку реч у Билтену одговара Димитрије Љотић), већ нека лично Димитрије Љотић пита па ће му лично Грга одговорити. При овоме, „Народни лист” нас упућује на наше „немачке и талијанске пријатеље, који се неминовно у ствари части разумеју”, па ће нас ови обавестити да је Грга Анђелиновић поступио правилно не одговарајући анонимном „Билтену”.

Јер „Народни лист” одмах у уводу свог одговора пише: „Људи без одгоја који су ријеч част први пут чули читајући француске или немачке романе”, па нас зато упућује на „немачке и италијанске пријатеље, да нас они обавесте о ствари о којој се ми, по мишљењу, иначе југословенског „Народног листа” свакако негде у нашој земљи а најмање у Београду, или Србији, или српским крајевима не можемо обавестити. Како би и могли да се обавестимо вели изричито „Народни лист”, кад не само да смо сами „без одгоја”, невоспитани („некултурни” свакако), већ никад на свом језику, ни од своје ближе и даље околине, нисмо могли чути ни за саму реч част, већ смо је први пут чули читајући француске и немачке романе” (како смо само ипак нашли реч „част” на свом језику? Али то је ваљда зато што тим језиком, без своје кривице,

¹⁰⁴ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 21–22.

говоре и људи око „Народног листа”, и њихови преци те су нам они, као људи са одгојем, успели језик обогатити.

Ми смо већ о части људи који прљају туђу част, а немају храбрости да носе јавно одговорност, рекли своје. И на то се враћати нећемо.

Али ето ова распра откри да између Југословена Грге Анђелиновића и његовог југословенског „Народног листа” и најгорих франковаца нема велике разлике - само у нијанси.

Франковци би нас назвали Циганима и Цинцарима. „Народни лист” је употребио парафразу - „Људи” без одгоја, који су ријеч „част” први пут чули, читајући француске и немачке романе, јер нису сигурно рођени где је и Грга.

Морамо франковце у част држати ипак више од Грге Анђелиновића. Ако тако мисле, они бар то нису ни крили. Познаје их свет по тој мржњи. Али Грга Анђелиновић је „Југословен.” Као такав је министровао и прилично времена, па и сад живи од министарске пензије коју је себи зарадио на основу југословенства.

У ствари, прва прилика, а испод те маске, коју је Грга „часно” и поносно носио, заблисташе се зуби змијске франковачке мржње. Јер ваљда неће моћи Грга Анђелиновић да после овог тврди да се она реч: „људи без одгоја, који су за ријеч „част” први пут чули читајући француске или немачке романе” односи само на Билтен, или само на Димитрија Љотића, или њихову непосредну околину. Очигледно је да се то односи на целу околину ближу и даљу, на цео крај, на цело племе или народ где живе људи који издају Билтен.

Зато њих Гргин југословенски „Народни лист” и упућује да се у питањима части обрете опет у иностранство, својим „немачким и талијанским пријатељима”, јер свакако: где се то у Београду, у Србији или српском делу народа, где случајно Билтен излази може распитати, кад ту и иначе, док нису научили читати француски или немачки нису ни за саму реч „част” могли чути.

Да грдног ли срама - човече што си чуо за реч „част” - пре него што си читао романе француске и немачке, али коме ни сама реч, ни све ове књиге нечасну душу нису могле племенитом учинити.

ЗАКЉУЧАК ¹⁰⁵

1) Најгоре цепање једног народа је оно које се изводи на терену спољне политике.

Лукави дух на кукавичком инструменту савремености наше свира нашој земљом и ширином њеном поставља питање: „под кога више волиш да дођеш: под Немце или под Русе?”

Влада (Нереда и Расула) пушта да то питање представља ствари какве нису и припрема подлогу нашег моралног слома.

Војска са своје стране једина чини напоре, по традицији, по унутрашњем свом духу, по вредности својих представника, да тој сулудости и кукавиштву стане на пут.

¹⁰⁵ Билтен, број 57; 18. октобар 1940; стр. 23–24.

Али иако се ту и тамо осети по које малаксавање овог става, јер нема одређене линије, јасне, чисте, оне која диже душе и духове. Неће ова земља ни под Немце, а још мање под јеврејско-марксистичку организацију совјетску, коју погрешно и нетачно називају Русијом, а која нема ништа заједничког са светом нашом славенском Русијом. Ова земља је своја и уколико јој се има што замерити то је да није довољно самосвојна, (да је и у култури, и у политици, и у економији, благодарећи одређеним својим синовима, благодарећи поглавито туђим масонским наочарима које је наша одрођена интелигенција поставила себи на нос, пошла туђим путевима), али линија њене судбине је одређена њеним самосталним духом који она има да изрази у култури, у политици, и у економији и њеном вољом да у тој самосталности живи.

Издајник је онај који то питање тако поставља. Тај се унапред слаже са пропашћу, трулом, неславном, кукавичком, пропашћу без Косова, оном од које је једино наш народ - с правом - увек зазирао.

И цела наша борба у данашње време мора бити срачуната на ова три момента:

Све узроке слабости из унутрашње политике избацити.

Све разумно чинити да останемо у миру.

Борити се како само ми умемо, ако и поред тога, буде угрожена наша целина и наша самосталност за оно што се изгубити не може и не сме.

И сва наша спољна политика мора бити у томе знаку.

А унутрашња исто тако.

Најмање можемо ми у унутрашњој политици дозволити да се народне масе деле на питањима спољне политике.

2) Али како узроке слабости избацити?

Ми смо већ то много пута рекли. Да поновимо.

Чврстином и јасном општенародном политиком која би државу то највише оруђе судбине народне извукло из руку партија, клика, котерија, надахнуло духом службе целини, ослободило је из канца међународног капитализма и вратило је на самосвојни народни дух чије она остварење има да помогне изразити у култури, политици и социјално-економским односима.

Чврстом и јасном општенародном политиком која не би решавала појединачне проблеме, овог или оног човека који је успео да закуца на њена врата, већ која би поставила и решила општенародне невоље, чијим би решењем и број индивидуалних невоља морао бити сведен на најмањи број.

Да ли данашњи режим може такве политике да поведе.

Не може због своје неслоге, због немања јасног гледишта на ствари, због разних утицаја којима су тамо подложни.

Орао, зец и кртица у Криловљевој басни износе се као пример рђаве, неподобне спреге, владина спрега није ништа смешнија и неподобнија од ове из басне.

Па ипак, траје ето пуних 14 месеци!

Крилов је за тренутак само у басни, показао колико је смешно тражити од тако, по природи, несложних партнера као што су орао, зец и кртица, да и сасвим просте проблеме реше. Они нису с места били у стању да покрену један обичан камен иако су везали за камен, али кад су се

дали на посао, орао у вис, кртица у земљу, а зец у поље, показало се да би ваљда сваки понаособ и могли нешто учинити, али сви заједно нису у стању камен с места помаћи, јер акција једнога се супротставља акцији другога, а акција трећег чини да камен стоји на месту.

Код нас је Криловљева басна остварена и траје већ толико времена и то не на тако простом проблему као што је покретање једног камена, већ на једном од најтежих; управљања државом и народом, и то по најсудбоносије време човечанске повеснице.

Ми смо и понизно и стрпљиво чекали да се на врху државе увиди да се таква ситуација одржава само на штету Народа, Отаџбине и Краља.

Вероватно је да би многи сматрали да Билтен треба да ућути, јер је у последње време опасно почео показивати да није више понизно-стрпљив ни стрпљиво понизан.

То није његова кривица. Био је, а и данас је верни и одани слуга Краља и Отаџбине. Али вредност и оданост не иду дотле да би се понизно и стрпљиво гледало како се Краљу и Отаџбини задају непоправљиви ударци.

У слободи коју смо узели кад овако пишемо нека се види само величина опасности која Краљу и отаџбини прете од оваквог досадашњег рада.

А онима који мисле да је време да Билтен ућути, одговарамо: Билтен није немогуће ућуткати, али природу ствари је немогуће ућуткати. Билтен је само гласоноша те природе ствари, који се труди да њен глас учини што мање тешким и дречећим, а ипак да суштину изрази верно и јасно.

3) Ми смо се дуго борили у Билтену за стварање општенонародног покрета ради одвезивања „везаног човека на пружи” (Билтен бр. 40 и даље) да на тај начин учинимо да се и режим промени.

Веровали смо да код тзв. „партија националних” има довољно свести да виде да је партијама одзвонило, да партијски живот више нема могућности да треба створити снажан народни покрет на истинитим начелима потребним смерницама.

Сва наша, и не мала настојања разбила су се о партијску саможивост и масонске подземне утицаје.

Партије су хтеле да живе. Њино гесло је постало:

Vivat partia, pereat patria! (нека живи партија, ма пропала отаџбина) зато им се такав покрет није свиђао.

Масони су се бојали да покрет не буде стављен на истинита начела и потребне смернице.

Али ето чујемо да сад партије као да раде на неком сједињавању, масони као да кумују томе да би све то изишло само да није оно што треба да буде, оно што ће народ одиста ујединити на истинском путу.

Партије се боје уједињеног народа. Оне хоће уједињење партија.

Масони се боје уједињења народа на истинитом путу.

Сад се ради на уједињењу партија на старим заблудама у новом руху.

4) Али спас ће доћи ипак. Он ће доћи - Божјом помоћу - у последњи час!

Да ли од прилика преко којих ће природа ствари проговорити гласом неумољивим?

Само знамо да мора доћи. И то за ових три секунде што нас раздвајају од откуцавања фаталног часа.

